

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და სხობეალებე“

(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY

AND SOCIETY

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 3

2007

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის
უცხოური ენებისა და კომუნიკაციების
დეპარტამენტი
სამეცნიერო ჟურნალი

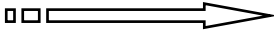
GEORGIAN TECHNICAL UNIVERSITY
HUMANITARIAN-SOCIAL FACULTY
Scientific magazine of Department
of Foreign Languages and Communication

ГРУЗИНСКИЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ
Гуманитарный-социальный факультет
Научный журнал департаментна Иностранных
языков и коммуникации

EISSN 1512-4029

UDC 378(479.22)(051.2)

ბ. 402

სარედაქციო ხოლავია:

შოთა დოლონაძე

- მთავარი რედაქტორი

გიორგი ბალათურია

- მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ოთარ ბალათურია

- პასუხისმგებელი მდივანი

ნანა ავალიანი, მიტროპოლიტი აბრამი (გარემულია),
ვახტანგ გურული, თეიმურაზ თოდუა, როინ
მებრეველი, ქეთი ქოჩრავილი, ოთარ ქოჩორაძე,
რუსუდან ქუთათელაძე, მანია ჩხეიძე

ქურნალი ხელმძღვანელობს საქართველოს კანონით „პრესისა
და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ“.

გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია
ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოსატანს მხოლოდ
ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის
შეხედულებებს.

მისამართი:

საქართველო, თბილისი 0160 კოსტავას ქ.77, VI კორპუსი VIII
სართული ტელ. 36.45.14

77 Kostava st., 0160 Tbilisi, Georgia. Tel. [995 32] 36.45.14

Mail: DLPA@gtu.edu.ge

ბარაკანის გაუმრეხა: ღავით ბალათურია

ქურნალის ელექტრონული ვერსია გამოქვეყნებულია მისამართზე:

<http://www.gtu.ge/katedrebi/kat124/>

სარჩევი

გიორგი ბაღათურია, ოთარ ბაღათურია პოლიტიკური რეჟიმი და ხელისუფალი	5
თემურ თოდუა, შოთა დოღონაძე სახელმწიფო მართვის თეორია და მეთოდოლოგია	16
ოთარ ქონორაძე ივანე ბეჟაშვილი მენეჯმენტის ისტორიიდან	23
მარინა ქურდაძე სისტემური მიდგომა და სისტემური აზროვნება ეკონომიკური პროცესების მართვაში	39
ვასილ კაჭარავა ავტოსტრადების მშენებლობა ეიზენჰაუერის ადმინისტრაციის დროს	45
გიორგი ბაღათურია, თემურაზ გორშკოვი, ნონა ჭიჭიკოშვილი დიდი სატრანსპორტო ქსელის მართვის თანამედროვე სისტემა	59
მაია ჩხეიძე მეტაკოგნიცია და კომუნიკაცია (ინგლისურ ენაზე)	68
გიორგი მჭედლიშვილი ეპიზოდები ქართულ-ფრანგულ პოლიტიკურ-კულტურულ ურთიერთობათა ისტორიიდან (წერილი I)	74
ნანა ციხისთავი თანამედროვე ტენდენციები სეკულარულ სამყაროში	84

დავით თაქთაქიშვილი

სამყარო და ადამიანი (ფილოსოფიური განხილვის ფილოსოფიით
დინტერესებული ახალგაზრდებისათვის) -----91

როზა გაფრინდაშვილი

მატერიალური კეთილდღეობის გაფეტიშება და
სულიერი დაცემის საფრთხე -----99

ლალი გვასალია

კულტურის ფენომენი ფილოსოფიურ-სისტემურ
ჭრილში -----105

სერგო ლომინაძე

„შავი“ PR-ის საფუძვლები და მოქმედების მეთოდები -----113

რუსუდან თაბუკაშვილი

გენდერული სამეტყველო ქმედება
(კერძოდ ენაზე) -----120

მაია ქავთარაშვილი

მსოფლიო აბლაბუდის ხლართი – აზროვნების
ეკოლოგია და მასების მარტოობა -----127

სტუდენტური გვერდები -----137-151

ლია ბოლქვაძე, გიორგი ძიძიგური

პოლიტიკური ზნეობრიობა თუ ეკონომიკური
რაციონალურობა -----151

ელდარ პირმისაშვილი

პიარი და კრიზისული სიტუაციების მართვა -----146

**გიორგი ბაღათურია
ოთარ ბაღათურია**

პოლიტიკური რეჟიმი და ხელისუფალი

მსოფლიოს სოციალურ-პოლიტიკური განვითარების შედარებითი შესწავლის შედეგად, საბოლოოდ მივდივართ დასკვნამდე, რომ ინდუსტრიალიზაციისა და მოდერნიზაციის დონე, ერთ სულ მოსახლეზე მთლიანი საზოგადოებრივი პროდუქციის ოდენობა, მოსახლეობის განათლებულობა და ა.შ. უცილობლად დამოკიდებულია პოლიტიკური დემოკრატიზაციის პროცესზე, ქვეყნის ეკონომიკური წარმატება განაპირობებს მისი პოლიტიკური სისტემის დემოკრატიზაციას.

ამ თეზისის თვალსაჩინო მაგალითია კუნძულ ტაივანის გამოცდილება [1]. ოფიციალურად (დე-იურე), კუნძული ტაივანი ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ერთ-ერთი პროვინციაა. მაგრამ პრაქტიკულად (დე-ფაქტო), 1950 წლიდან კუნძულზე მოქმედებს საკუთარი ხელისუფლება. გენერალისიმუსმა ჩან კაი-შიმ ტაივანზე დაამყარა ე.წ. „სამ სახალხო პრინციპზე“ დაფუძნებული, ჩინეთის ნაციონალისტური პარტიის - გომინდანის მკაცრი ანტიკომუნისტური დიქტატურა, რომლის დროსაც ნებადართული იყო სახელმწიფოს მიერ რეგულირებული საბაზრო ეკონომიკის არსებობა. ტაივანის ეკონომიკური განვითარების კვალობაზე, ავტორიტარული რეჟიმი თანდათან სუსტდებოდა. დაბოლოს, „ტაივანის სასწაულად“ მონათლული ეკონომიკური წარმატებების შედეგად, კუნძულზე დამყარდა ერთ-ერთი ყველაზე დემოკრატიული პოლიტიკური წყობილება, ეკონომიკური მდგომარეობის მაღალი დონით.

დაახლოებით მსგავსი რამ მოხდა ჩილეშიც [2]. 1973 წელს გენერალმა აუგუსტო პინოჩეტმა სამხედრო ძალით

დაამხო სოციალისტური შეხედულებების მქონე, საერთო, პირდაპირ არჩევნებში გამარჯვებული პრეზიდენტი სალვადორე ალიენდე, რომელიც გაუმართლებელ სოციალურ გარდაქმნებს ახორციელებდა და ქვეყნის ეკონომიკა დაღუპვისაკენ მიჰყავდა. პინოჩეტმა მოიწვია საბაზრო ეკონომიკის მცოდნე სპეციალისტები, მათი რეკომენდაციების საფუძველზე, ქვეყანაში მოკლე დროში დაიწყო ქვეყნის ეკონომიკის აღმავლობა. მას შემდეგ, რაც ჩილეში გაქრა სოციალისტური იდეების რენამაციის საფრთხე, პინოჩეტმა მოიხსნა უფლებამოსილებანი და ქვეყანაში თავისუფალი, პირდაპირი არჩევნები ჩატარდა. ამჟამად ჩილე ლათინური ამერიკის ეკონომიკურად ერთ-ერთი ყველაზე უფრო განვითარებული და დემოკრატიული ქვეყანაა.

ჩილეს გამოცდილებამ ცხადყო, რომ კაპიტალიზმი და საბაზრო ურთიერთობები აუცილებელი, მაგრამ არასაკმარისი პირობაა პოლიტიკური დემოკრატიის დასამყარებლად. ამავ დროს, საბჭოთა კავშირისა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკების მაგალითით ნათლად ჩანს, რომ საბაზრო ეკონომიკის განვითარებისათვის სრულებითაც არ არის აუცილებელი წინასწარ დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემის არსებობა. სსრკ-ის პირველი და უკანასკნელი პრეზიდენტის გორბაჩოვის რეფორმები, რომლებიც ერთდროულად პოლიტიკურ და ეკონომიკურ გარდაქმნებს ითვალისწინებდა, მარცხით დასრულდა, მაშინ, როდესაც ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში დენ სიაო-პინის ხელმძღვანელობით წარმატებით განხორციელდა ადმინისტრაციულ-მბრძანებლობითი ეკონომიკის რეფორმირება პოლიტიკური სტრუქტურების და ინსტიტუტების, კომუნისტური პარტიის „წამყვანი როლის“ ცვლილების გარეშე [3]. ასეთივე, წარმატებული რეფორმები ტარდებოდა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში XX ს. 70-იან წლებში [4].

ამრიგად, საბაზრო ეკონომიკა შეიძლება განვითარდეს ყველანაირი პოლიტიკური რეჟიმის დროს, მაგრამ დემოკრატიული სისტემა წარმატებით შეიძლება არსებობდეს მხოლოდ მაღალგანვითარებული ეკონომიკის პირობებში.

თავის მხრივ, ეკონომიკურად ძლიერ სახელმწიფოში დემოკრატიული სისტემა მყარ ფუნდამენტს ქმნის კანონიერებისა და მტკიცე ხელისუფლების ფუნქციონირებისათვის, პოლიტიკური ბრძოლა უფრო პატიოსანი და გამჭვირვალე ხდება. ამკარად შეიმჩნევა კორელაციური კავშირი ეკონომიკური განვითარების დონესა და პოლიტიკური სისტემის ტიპებს შორის. ეკონომიკური

კეთილდღეობის ზრდა იწვევს შეძლებულ მოქალაქეთა რიცხვის ზრდას, განსაკუთრებით ძლიერდება საშუალო ფენა, მაღლდება მოსახლეობის განათლების დონე, წარმოიქმნება ძალაუფლებისა და გავლენის ახალი ცენტრები, ფართოვდება ეკონომიკური და პოლიტიკური არჩევანის შესაძლებლობები, ურთიერთობა მოსახლეობის სხვადასხვა ფენებს შორის უფრო მრავალფეროვანი და დახვეწილი ხდება.

ზემოთქმულის საპირისპიროდ, უნდა აღინიშნოს, რომ მართალია, XX საუკუნის 60-70-იან წლებში ავტორიტარული რეჟიმების მქონე ლათინური ამერიკისა და აღმოსავლეთ აზიის მრავალმა ქვეყანამ მნიშვნელოვან ეკონომიკურ წარმატებას მიაღწია, მაგრამ პოლიტიკური ატმოსფერო უცვლელი რჩებოდა, ზოგ შემთხვევაში კი ავტოკრატიული რეჟიმი ძლიერდებოდა კიდევ. მაგრამ, 70-იანი წლებიდან უკვე აშკარად შეიმჩნევა, რომ, თუ არ გავითვალისწინებთ ნავთობით მდიდარი ქვეყნების შემთხვევას, **დემოკრატიული რეჟიმი მყარდება იმ ქვეყნებში, სადაც უმჯობესდება სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.**

ამრიგად, დემოკრატიული წყობილების ეფექტიანი ფუნქციონირება დიდწილად დამოკიდებულია ეკონომიკური განვითარების მაღალ დონეზე, რითაც განისაზღვრება მნიშვნელოვანი სასიცოცხლო პარამეტრები – ურბანიზაციის დონე, ენერჯის მოხმარება, განათლების, კულტურის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მიზნით გაწეული ხარჯები და ა.შ. ყოველივე ეს დაკავშირებულია საბაზრო ურთიერთობების განვითარებასთან. მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ თავისთავად საბაზრო ურთიერთობები და თავისუფალი ვაჭრობა ავტომატურად არ იძლევა დემოკრატიული განვითარების პირობებს. გარკვეულ პირობებში საბაზრო ეკონომიკამ შეიძლება წინააღმდეგობებიც შეუქმნას პლურალიზმს და დემოკრატიას, შეასუსტოს დემოკრატიული ნორმები. XX საუკუნის ისტორია თვალნათლივ აჩვენებს, რომ სავსებით შესაძლებელია კაპიტალიზმისა და საბაზრო ეკონომიკის არსებობა ტირანული რეჟიმების პირობებში (ევროპის ფაშისტური რეჟიმების მაგალითი) – საბაზრო ეკონომიკა წარმატებით ვითარდებოდა, თუმცა მთლიანად ემორჩილებოდა სახელმწიფოს.

მაგრამ ამ შემთხვევებში ერთგვარად იგნორირებულია პიროვნების, ქვეყნის მმართველის როლი. პიროვნების როლზე მრავლად დაწერილა ისტორიულ და ფილოსოფიურ თხზულებებში. პიროვნების და საზოგადოების პრობლემა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია ფილოსოფიაში. ის წინააღმდეგობა, რომელიც წარმოიშვება ადამიანსა და საზოგადოების ურთიერთმიმართებაში, გადაუჭრელია. ერთი მხრივ, ცალკეული

პიროვნება საზოგადოების ნაწილს წარმოადგენს და თავისი მოქმედებებით ემორჩილება ამ საზოგადოების კანონებს, მეორე მხრივ, მას გააჩნია გარკვეული ავტონომია, აქვს „არჩევანის თავისუფლება“. მიუღებელია როგორც საზოგადოების როლის აბსოლუტიზება, რომელიც ადამიანზე მადლა დგას და მთლიანად განსაზღვრავს მისი მოქმედებებს და აზრებს (ობიექტური იდეალისტები და მატერიალისტები), ასევე ადამიანის ნების გაფეტიშება, რომელსაც თითქოსდა შეუძლია განსაზღვროს თავისი ქმედება საზოგადოებრივი გარემოსგან დამოუკიდებლად (სუბიექტური იდეალისტები). ჭეშმარიტებასთან უფრო ახლოსაა მტკიცება – როგორც პიროვნებაა დამოკიდებული საზოგადოებაზე, ასევე საზოგადოებაც დამოკიდებულია პიროვნებაზე. ადამიანს, რომელსაც ესმის ბუნების და საზოგადოების განვითარების კანონები, აქტიური, მიზანმიმართული ქმედებებით შეუძლია გარდაქმნას როგორც საზოგადოებრივი გარემო, ისე საკუთარი თავიც. ამავე დროს გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ თანამედროვე მეცნიერული აღმოჩენები უარყოფს ადამიანის წარმოქმნის ევოლუციურ თეორიას [5] და ადასტურებს ბიბლიურ ჭეშმარიტებას – „დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაი და ქვეყანაი“. ამ შემთხვევაში უკვე თითქოს ნათელი უნდა იყოს პიროვნების როლი და მისი ადგილი საზოგადოებაში. მაგრამ, პრაქტიკულად, სახელმწიფოთა მმართველებს, მეტად იშვიათი გამონაკლისის გარდა [6], უჭირთ მისდონ დღითურ კანონებს და „რეალური პოლიტიკის“ ინტერესებით ხელმძღვანელობენ.

პიროვნების ისტორიამ შეიმუშავა მრავალი საყურადღებო დასკვნა, რომელთა გათვალისწინება რეალური პოლიტიკის ეფექტიანად განხორციელების საშუალებას იძლევა. კონფუციუსის სწავლების მიხედვით ქვეყნის მართვისათვის საჭიროა საკმარისი სურსათი (მოსახლეობის გამოსაკვებად), იარაღი (ქვეყნის დასაცავად გარეშე და შინაური მტრებისგან) და ხელმწიფისადმი ხალხის ნდობა. უკიდურეს შემთხვევაში შეიძლება დაითმოს იარაღი, სურსათის დათმობაც კი შეიძლება, მაგრამ „თუ ხალხში არ იქნება ნდობა მთავრისა, ვერ გადაჩნება ის ქვეყანა ვერანაირად“ [7]. ამრიგად, ხელმწიფისადმი, მმართველისადმი ნდობა გადამწყვეტია ქვეყნის მართვისათვის. მაგრამ როგორი უნდა იყოს თვით მთავარი, რათა მან დაიმსახუროს ხალხის ნდობა? ლაო-ძის მიხედვით: „საუკეთესო მთავარი, თუ მხოლოდ ვიცით, რომ არსებობს იგი. ნაკლები არის, ხალხს რომ უყვარს და განადიდებს, ძლიერ ცუდია, რომლისაც ხალხს ეშინია, და თუ კი სძავს ხალხსა მთავარი, იგი ყველაზე

უარესია". იქნებ მთავრის მიზანი არც უნდა იყოს ხალხის, მით უმეტეს თანამედროვეთა სიყვარულის ძიება? პოლიტიკური მოღვაწის დამსახურება თუ შეცდომები ხომ უკეთ ჩანს რეტროსპექტიული ანალიზით, დრო აფასებს მთავრის მიღწევებს. გარდამავალ პერიოდში, როდესაც მთავარმა უნდა დაამკვიდროს ახალი წესები, ჩაატაროს რეფორმები, მას მრავალი წინააღმდეგობა ელის ვინაიდან „**არაფერია უფრო ძნელი, წარმატების მისაღწევად უფრო საეჭვო, განსახორციელებლად უფრო სახიფათო, ვიდრე ახალი წესების დამკვიდრების ხელმძღვანელობა**” (მაკიაველი). ამასთან, „**წარმატების მისაღწევად საჭიროა აიძულო ხალხი გააკეთოს საქმე, მხოლოდ შეგონებით ვერაფერს მიაღწევ**” ამ გზაზე შეცდომებისგან არავინაა დაზღვეული, ოღონდ „**მთავარს არა აქვს უფლება ხალხის მიერ დაშვებული შეცდომების გამო დაიხიელოს, რადგანაც ხალხის შეცდომა ყოველთვის მხოლოდ მთავრის გამო ხდება. რასაც აკეთებს მთავარი, მერე ხალხიც იმასვე იმეორებს**” [8].

ამდენად მთავარს, მონომახის მიძიმე ქუდის სატარებლად განსაკუთრებული, ღვთის განგებით მინიჭებული ძალა და გამჭრიახობა უნდა გააჩნდეს, იგი უნდა ფლობდეს პოლიტიკური საქმიანობის ხელოვნებას. შემთხვევითი არ არის, რომ არისტოტელე პოლიტიკურ საქმიანობას განსაზღვრავს, როგორც სახელმწიფო მართვის ხელოვნებას, ხოლო დემოკრიტე თვლის, რომ პოლიტიკა უბრალოდ ხელოვნება კი არ არის, არამედ, მართლაცდა ხელოვნებათა შორის უმაღლესია. ბრძნული პოლიტიკა სახელმწიფოს, საზოგადოებისა და პიროვნების აყვავების წინამძღვარია, ცუდი პოლიტიკა კი – ნგრევისა და დაქვეითების.

სახელმწიფო მოღვაწეობის შესაფასებლად სოკრატეს (პლატონის გადმოცემით), ერთი შეხედვით მარტივი კრიტერიუმები ჰქონდა შემუშავებული: სახელმწიფოს ჭკმმართველი მთავარია ის, ვინც ზრდის ქვეყნის შემოსავლებს და აძლიერებს მას; სამხედრო თვალსაზრისით – ის არის უკეთესი მთავარი, ვინც მტკიცედ ამაგრებს სახელმწიფოს საზღვრებს; დიპლომატიური თვალსაზრისით – ვინც მტრებს მოკავშირეებად აქცევს; დაბოლოს, სახელმწიფო მართვაში – ის, ვინც არეულობას ბოლოს მოუღებს და თანხმობას დაამყარებს თავის ქვეყანაში.

თავის მხრივ, პლატონი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა ზნეობას და საზოგადოებრივი და პირადი ინტერესების თანხვედრას. სახელმწიფოს ინტერესების განხორციელებისთვის აუცილებელია, რომ მის ყველა მოქალაქეს, როგორც მმართველ ელიტას, ისე მის რიგით

წვერებს, ჰქონდეს გარკვეული ზნეობრივი თვისებები. უზნეო მოქალაქეთა სახელმწიფოში კანონი უგულვებელყოფილია, ირღვევა სახელმწიფოს დისციპლინა და შეუძლებელი ხდება სახელმწიფოს მართვა. ასეთ ქვეყანაში ისადგურებს ქაოსი ან მყარდება სხვადასხვა ტიპის დიქტატურა.

პარმონიული სახელმწიფოს შექმნის რამდენიმე მცდელობა იყო ჯერ კიდევ ანტიკურ ეპოქაში. მაგრამ მიუხედავად მწყობრი თეორიული დასაბუთებისა, ასეთი მოდელები პრაქტიკულად განუხორციელებელი რჩებოდა კაცობრიობის თითქმის მთელი ისტორიის განმავლობაში. შიდასახელმწიფოებრივი წონასწორობა და პოლიტიკურ ძალთა თანხმობა ძნელად და მოკლე ხნით თუ მიიღწეოდა. უფრო ხშირი იყო პოლიტიკური უთანხმოება და ბრძოლა.

აღორძინების ეპოქაში უკან დაიხია რელიგიურმა და ზნეობრივმა შეზღუდვებმა და წინა პლანზე წამოიწია პოლიტიკური რეალიზმის მეთოდებმა. პოლიტიკური რეალიზმის კლასიკოსები ნიკოლო მაკიაველი, კარლ ფონ კლაუზევიცი, ფრიდრიხ ნიცშე პოლიტიკური რეალობის თვალთახედვით, ყოველგვარი იდეალიზაციის გარეშე აღწერდნენ ადამიანის (პოლიტიკოსის) შინაგან ბუნებას, მისი აზროვნების წესსა და მისწრაფებებს.

წარსული ისტორიისა და თანამედროვე პოლიტიკური მოვლენების – ომების, სახელმწიფოებრივი მმართველობის პერიპეტეების კვლევით მაკიაველიმ ახსნა იდეალური სახელმწიფოს შექმნის და იდეალური პოლიტიკის შეუძლებლობის კანონი, მან ადამიანთა ბუნებრივი ურთიერთობის კანონზომიერებების გათვალისწინებით ახსნა პოლიტიკურ მოვლენათა და პროცესთა არსი – „სახელმწიფოები ისეთივე ხარბნი და უძლებნი არიან, როგორც მათი მოქალაქეები, ისინი გამუდმებით ცდილობენ კიდევ უფრო შორს ვანაგრცონ თავიანთი საზღვრები, შემოიმტკიცონ ახალ-ახალი სამფლობელოები, თანდათან ჩაყლაპონ თავიანთი მეზობლები და მათ ნანგრევებზე დააფუძნონ თავიანთი ძლიერება, რათა ამ გაუთავებელ ბრძოლებში სისხლდაწრეტილნი, თავის მხრივ, მათზე უფრო ძლიერი მტრის მსხვერპლად იქცნენ ევვიპტის, საბერძნეთის თუ რომის მხვავსად. ასე ენაცვლება ერთმანეთს სახელმწიფოთა სისუსტე და ძლიერება და მათი აღზევება ადრე თუ გვიან მათივე დამხობის მიზეზი ხდება“. მსგავსი ფორმით გამოხატავდა სახელმწიფო ბრძოლის მოტივებს კლაუზევიცი, იგი სამ ძირითად მოტივს ასახელებდა: მატერიალურს, ფასეულობათა და თავდაცვითს. მატერიალური მოტივია ბრძოლა მატერიალური რესურსების – ტერიტორიის, ბუნებრივი

რესურსების, ძვირფასეულობის – მოსაპოვებლად. ფასეულობათა მოტივია ბრძოლა რელიგიური, ეროვნული, მსოფლმხედველობითი პრინციპებისთვის. თავდაცვითია – გავლენის სფეროების გაფართოება, საკუთარი ტერიტორიის დაცვის მიზნით ბუფერული ზონების შექმნა, მოსახლეობის საარსებო საშუალებების, ზღვებზე გასასვლელების და სხვა სატრანსპორტო მაგისტრალების დაცვა. რეალისტური პოლიტიკის თვალსაზრისით, ნებისმიერი პოლიტიკური პრობლემის გადაწყვეტა მხოლოდ ძალით ხორციელდება, რასაც მოგვიანებით გულახდილად განმარტავდა ლორდი პალმერსტონი: *„ჩვენ არა გვყავს მუდმივი მოკავშირეები ან მუდმივი მტრები, ჩვენ მხოლოდ მუდმივი ინტერესები გვაქვს“*. ასეთ მსოფლმხედველობას საბოლოოდ საკუთარ ქვეყანაში დიქტატურის დამყარებისკენ, ხოლო საერთაშორისო ურთიერთობებში მსოფლიო კვებმონიზმის ან გავლენის სფეროების გაფართოების სწრაფვისაკენ მიყვავართ.

დიქტატორული რეჟიმის ქვეყნებში რეპრესიებით მიიღწევა კანონის მორჩილება, მაგრამ ეს ხდება მხოლოდ დროებით. უკეთეს შემთხვევაში დიქტატორული სახელმწიფო გადაიზრდება დემოკრატიული მმართველობის ფორმაში, ნებაყოფლობითი კანონმორჩილება საყოველთაო მოთხოვნად ხდება და ქვეყანა პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ წარმატებას აღწევს (ესპანეთი, ჩილე, სინგაპური, ტაივანი. ამავე რიგს მიეკუთვნება იაპონიის მაგალითი, თუმცა ამ შემთხვევაში დიდ როლს თამაშობს მხოლოდ იაპონიისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკა). უარეს შემთხვევაში დიქტატორული სახელმწიფო ინგრევა, რასაც მისი მოქალაქეებისთვის ტანჯვა და უბედურება მოაქვს (რუსეთის იმპერია, საბჭოთა კავშირი). საუკეთესო შედეგებია მიღწეული იმ ქვეყნებში, სადაც დემოკრატიული სისტემის მშენებლობის ხანგრძლივი გამოცდილება დაგროვდა (ევროპული ქვეყნების უმეტესობა), ან დემოკრატიული მმართველობა თავიდანვე მტიცედ იქნა დამკვიდრებული (აშშ). საბოლოო წარმატება მაინც იმაზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად პატიოსან პოლიტიკას ანხორციელებს სახელმწიფო, ერთი მხრივ, საკუთარი მოქალაქეების მიმართ, ხოლო, მეორე მხრივ, რამდენად ზნეობრივია იგი საერთაშორისო ურთიერთობებში. დიდი რუსი ფილოსოფოსები ნ.ბერდიაევი და ვლ.სოლოვიოვი რუსეთის საზოგადოების უდიდეს ბოროტებად მიიჩნევენ ზნეობისა და პოლიტიკის ერთმანეთისგან დაშორებას და გათიშვას, სწორედ სახელმწიფოებრივ უზნეობას თვლიდნენ ისინი რუსეთზე თავდატყნილ უბედურებათა მთავარ მიზეზად.

ვლ. სოლოვიოვი აღნიშნავს: „ადამიანი თუ უზნეოდ იქცევა, – ეს დასაძრახისად მიგვაჩნია, მაგრამ, თუ ერთ ადვანს უზნეობის გზას, ქვეყანას თუ ზნეობრივი პოლიტიკა არ წარმართავს, ეს არ მიიხნევა სათაქილოდ. ზნეობა ერთია ყველგან და ყოველთვის“. მაგრამ „ძლიერთა ამა ქვეყნისათვის“ უცხო იყო ზნეობრივი მოწოდებები, უფრო მეტიც, მაკიაველის არასწორად მოშველიებით, პოლიტიკას უზნეობა დაედო საფუძვლად, რადგანაც გაბატონდა აზრი, რომ „პოლიტიკა ბინძური საქმეა“; პიროვნება, ადამიანი არარაობად, ან უკეთეს შემთხვევაში, უბრალო ჭანჭიკად იქცა. პიროვნების, ადამიანის სულიერების მიზანმიმართული განადგურება იქცა პოლიტიკის მიზნად. როგორც შედეგი, ბუნებრივი რესურსებით ერთ-ერთი უმდიდრესი ქვეყანა, მართლმადიდებელი და მშრომელი, მრავალი შეჭირვების უხმოდ მომთმენი ხალხით დასახლებული უზარმაზარი რუსეთი განიცდის უბედურებებს და საქართველოც, როგორც რუსული სივრცის ნაწილი უკანასკნელი ორასი წლის განმავლობაში, იზიარებს უზნეო პოლიტიკით გამოწვეულ დამანგრეველ შედეგებს, დამანგრეველს როგორც საერთო სახელმწიფოებრივი მშენებლობის, ისე, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, პიროვნული თვისებების გაუკუღმართებისა და ღირსების გრძობის (ოდესღაც რომ იყო „სავსე ქართული პატიოსნებით“) უიმედოდ დაქვეითების თვალსაზრისით.

პოლიტიკურ პრობლემათა სამართლიანობის პრინციპებით გადაწყვეტის იდეამ ანტიკური ხანის შემდეგ კვლავ წამოიწია პირველი მსოფლიო ომის დროს. ამ ომის მანამდე არნახულმა, უზარმაზარმა მასშტაბებმა, გაუგონარმა სისასტიკემ და საყოველთაო ნგრევამ თვალნათლივ დაანახა მოაზროვნე საზოგადოებას, თუ რა საზარელი, კატასტროფული შედეგები შეიძლება გამოიწვიოს დიდმა ომმა. აშშ-ის პრეზიდენტმა ეუდრო ვილსონმა წამოაყენა იდეა მშვიდობიანი საშუალებებით, მოლაპარაკებებით, საერთაშორისო სამართლის ბაზაზე გადაწყვეტილიყო სახელმწიფოთა შორის არსებული ყველა საკამათოს საკითხი ისე, რომ აცილებულიყო დიდი ომის საშიშროება. ეს იდეები საფუძვლად დაედო ერთა ლიგის შექმნას. ერთა ლიგა შეიქმნა, მაგრამ მან, პრაქტიკულად, ვერ უზრუნველყო საერთაშორისო პრობლემატიკის მშვიდობიანი ხერხებით მოწესრიგება. პოლიტიკური იდეალიზმის პრინციპებმა მაშინ მარცხი განიცადა. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ გაეროსა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნით მეტ-ნაკლებად მაინც შესაძლებელი გახდა საყოველთაო მშვიდობისთვის პირობების შექმნა, განსაკუთრებით ეფექტიანად ფუნქციონირებს დე-გოლის

ინიციატივით შექმნილი გაერთიანებული ევროკოპა (ევროკავშირი). თანამედროვე პირობებში ფაქტობრივად აღარ არსებობს დიდ სახელმწიფოთა შორის ომის საშიშროება. პოლიტიკური იდეალიზმის პრინციპებზე დაყრდნობით უფრო და უფრო შესაძლებელი ხდება მოგვარდეს რეგიონალური და ეთნიკური კონფლიქტები, გათვალისწინებულ იქნას სახელმწიფოთა ინტერესები, საბოლოო ანგარიშით – დამყარდეს მსოფლიო გეოპოლიტიკური წესრიგი. ამ პროცესს მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელი სსრკ-ის ლიდერების მიხედვით გორბაჩოვისა და ედუარდ შევარდნაძის მიერ ახალი აზროვნების კურსის განხორციელებამ საერთაშორისო პოლიტიკაში – დასრულდა ცივი ომი, ჩაცხრა ბირთვული დაძაბულობა. მაგრამ საერთაშორისო პოლიტიკურმა კონკურენციამ ახალ სიბრტყეებში გადაინაცვლა, მსოფლიოს ახალი საშიშროება ემუქრება, ესაა საერთაშორისო ტერორიზმი და აგრესიული სეპარატიზმი, რაც არანაკლებ სახიფათოა, თუ გავითვალისწინებთ შეიარაღების თანამედროვე სახეობებზე ხელმისაწვდომობას. 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერორისტული აქტი ამ საშიშროების ყველაზე უფრო მკვეთრი და ტრაგიკული გამოხატულებაა.

საქართველოს სახელმწიფოებრივ იდეოლოგიაში უნდა აისახოს არსებული პოლიტიკური რეალობა, წარსულის გამოცდილება და ერის ადგილი მომავალ, გლობალურ სამყაროში, ისე რომ, ერთი მხრივ, შესაძლებელი გახდეს ცვალებად პოლიტიკურ გარემოში სრულფასოვანი არსებობა, მეორე მხრივ, არ დაიკარგოს ის განუმეორებელი თვისებები, რაც გამოარჩევს ქართველ ერს სხვა ერებისგან. ასეთივე მოთხოვნები უნდა წაუყენოს სხვა მცირე ერების იდეოლოგიურმა ელიტამ თავისთავს, ვინაიდან თვით სამყაროს არსებობა და ერების ჰარმონიული თანარსებობა და თანამშრომლობა მხოლოდ სამყაროს მრავალფეროვან ერთიანობაშია.

იმისდა მიხედვით, თუ როგორ მოახერხებს ქვეყნის იდეოლოგიური ელიტა ასეთი სიცოცხლისუნარიანი და პრაქტიკულად მოქმედი მსოფლმხედველობის შემუშავებას, ხოლო მთავარი (მეფე, პრეზიდენტი, პრემიერ-მინისტრი, ბელადი) სახელმწიფოებრივი იდეოლოგიის რეალურად განხორციელებას, განისაზღვრება ქვეყნის ადგილი ცივილიზებულ ერთა თანამეგობრობაში და სახელმწიფოს მმართველთა ადგილი ისტორიაში. **თუკი ამგვარი მსოფლმხედველობის ჩამოსაყალიბებლად ქვეყნის იდეოლოგიურ ელიტას არ ეყო ინტელექტუალური რესურსი, მაშინ ასეთი ქვეყანა არ იმსახურებს მისთვის გამორჩეული,**

გამოყენებული ლიტერატურა და კომენტარები

1. გ.ბაღათურია. „ტაივანი – კეთილდღეობის კუნძული“. თბილისი, 2001 წ.
2. Chile under Pinochet. From Wikipedia, the free encyclopedia
3. ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის წარმატებული რეფორმები აახლოვებს ტაივანის პრობლემის გადაწყვეტასაც, მის მატერიკულ ჩინეთთან გაერთიანებას. ამასთან გათვალისწინებულია ასეთი პრინციპიც – „ერთი ქვეყანა – ორი სისტემა“.
4. ა.ცინცაძე, გ.ბაღათურია. „არჩევანი. დემოკრატიის მშენებლობა ტოტალიტარულ ეპოქაში“ თბილისი, 2002 წ.
5. „პირველად იყო სიტყვა“, საქართველოს კრეაციული საზოგადოების შრომათა კრებული, 2005 წ.
6. საქართველოს ისტორიაში ამგვარი იშვიათი გამონაკლისებია თამარ მეფის მმართველობა, რომელიც ღვთიური კანონებით მართავდა სამეფოს და დავით აღმაშენებლის მოღვაწეობა, რომელიც შესანიშნავად გრძნობდა საკუთარ ღვთიურ დანიშნულებას (რისი დასტურიცაა „გალობანი სინანულისანი“) და ამავე დროს წარმატებით იყენებდა რეალური პოლიტიკის მეთოდებს სახელმწიფოს აღმშენებლობაში.
7. კონფუცი. ლინ იუი 12,27
8. ნ.მაკიაველი „მთავარი“

Summary

Giorgi Bagaturia, Otar Bagaturia A Political Regime and Authority

Comparative research of the social-political evolution of various countries shows that economic welfare of the country, the level of education, etc. mostly determine the character of their political system.

Necessary but not sufficient terms for establishing democratic governance are capitalism and market economy. Market economy can be developed in the conditions of any regime, while a democratic system can exist only in the conditions of high developed economy. The authors consider that the sufficient term for harmonious evolution of a country is ideological elite, being an intellectual resource for forming effective authority. There are relevant samples that confirm abovementioned.

Резюме

Геორგი Багатурия
Отარ Багатурия
Политический режим и Власть

Сравнительное изучение социально-политического развития различных стран показывает, что их экономическое благосостояние, уровень образования населения и т.д. за редким исключением, определяет характер их политической системы. Для установления демократического правления необходимыми (но не достаточными) условиями являются капитализм и рыночные отношения. С другой стороны, рыночная экономика может процветать в условиях любого режима, однако демократическая система может существовать лишь в условиях высокоразвитой экономики. Достаточным условием для гармоничного развития стран представляется наличие в стране идеологической элиты, обладающим достаточным интеллектуальным ресурсом для формирования эффективно действующей власти. Приведены примеры, подтверждающие сказанное.

თემურ თოდუა
შოთა დოდონაძე

სახელმწიფო მართვის თეორია და
მეთოდოლოგია

მართვა გარემომცველი სამყაროს უნივერსალური და არსებითი ელემენტია. ზოგადი მნიშვნელობით, ესაა სუბიექტის ობიექტზე ზემოქმედების პროცესი. მართვა გულისხმობს საზოგადოების მიზანმიმართულ ზემოქმედებას იმ ობიექტებზე, რომლებიც მართვას ექვემდებარებიან.

ყველა ობიექტი, მოვლენა, ვითარება, ხალხის, საზოგადოების მართვის საგანი არ შეიძლება იყოს. მართვისას ყველა მიზნის მიღწევაც შეუძლებელია. ამიტომაც მართვის წინაშე რეალური მიზნები უნდა დაისახოს. მართვა რეზულტატური უნდა იყოს.

მართვის დროს ურთიერთქმედება სწორხაზოვანია: სუბიექტი და ობიექტი, რაშიც ჩვეულებრივ პირდაპირი კავშირები იგულისხმება. მაგრამ არის უკუკავშირებიც. ე. ი. ობიექტის ზემოქმედება მმართველ სუბიექტზე.

თითოეულ საზოგადოებას საერთო ინტერესები და მიზნები გააჩნია, რაც „საერთო საქმის“ წარმოქმნას იწვევს. აუცილებელია ამ „საერთო საქმის“ გადაწყვეტა, მოვლენების მართვა. საზოგადოება სტრუქტურული და ასიმეტრიულია. ის სხვადასხვა ჯგუფებისაგან, ნაციონალური ერთობისაგან, მრავალრიცხოვანი გაერთიანებებისაგან შედგება.

საზოგადოებაში ეკონომიკური და სოციალური ხასიათის ინსტიტუტებიც ფუნქციონირებენ. განსაკუთრებულ როლს გამოიყენებენ პიროვნებები ასრულებენ. თითოეულ ასეთ ერთობას, ინსტიტუტებს, ორგანიზაციებსა და პიროვნებებს განსაზღვრული მიზნები და ინტერესები ამოძრავებთ. საზოგადოებაში ხშირია წინააღმდეგობები და კონფლიქტები. აუცილებელია მათი რეგულირება, სხვაგვარად საზოგადოება ვერ იფუნქციონირებს.

საზოვადოიბის მართვას სახელმწიფო ახორციელებს. სახელმწიფო მართვა სახელმწიფოს, მისი ორგანოიბის, თანამდებობის პირთა აღმასრულებელ-განმკარგულებელი, ორგანიზაციული საქმიანობაა. სახელმწიფო მართვა, უწინარეს ყოვლისა, ადამიანების მართვაა.

სახელმწიფო მართვამ, როგორც ზოვადდისციპლინურმა მეცნიერებამ განვითარების ფრიად საინტერესო და რთული გზა განვლო. ის დამოუკიდებელ მეცნიერებად XIX ს. დასაწყისში ჩამოყალიბდა [6, გვ. 21]

დასავლეთის პოლიტოლოგიაში სახელმწიფო მართვა „Public Administrative management“ – „ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მართვის“ სახელწოდებით აღინიშნება. ამ ტერმინმა პირველად 1986 წ. აშშ-ის რესპუბლიკური პარტიის პროგრამაში გაიჟღერა. აღნიშნულ პროგრამაში გაკიცხული იყო დემოკრატიული მთავრობის არაკომპეტენტურობა, რომელიც მართვის მეცნიერულ მეთოდებს არ ფლობდა [3, გვ. 12].

ტერმინ „PA“-ში ვიწრო მნიშვნელობით სახელმწიფო მოხელეთა პროფესიონალური მოღვაწეობა იგულისხმება ზოვადი მნიშვნელობით, ესაა ადმინისტრაციული ინსტიტუტების მთელი სისტემა საკმაოდ მკაცრად იერარქიული ხელისუფლებით, რომლის მეშვეობითაც სახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილებების შესრულების პასუხისმგებლობა ზემოდან ქვემოთკენ წარიმართება.

დღეისათვის მკვლევართა უმრავლესობის აზრით, „PA“ ხელისუფლების სამივე შტოსთან – საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებასთანაა დაკავშირებული [2, გვ. 11-12].

მართვის პროცესს სახელმწიფო მოხელეები ხელმძღვანელობენ და ახორციელებენ. სახელმწიფო მოხელე არის პირი, რომელიც სახელმწიფო ორგანოში აღჭურვილია სახელმწიფო ხელისუფლებრივი უფლებამოსილებით და სახელმწიფოს სახელით მოქმედებს.

დასავლეთის დემოკრატიულ ქვეყნებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფო მართვის სწავლებას. ჯერ კიდევ 1916 წ. ვაშინგტონში რობერტ ბრუკინგსმა სამთავრობო კვლევის ინსტიტუტი დააარსა [3, გვ. 15], 1967 წ. კი აშშ-ში სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემია შეიქმნა; 1990 წ-დან აშშ-სა და დასავლეთ ევროპის წამყვან უნივერსიტეტებში სახელმწიფო მართვის სწავლება, სასწავლო პროგრამების შემადგენელი ნაწილი ხდება. ამ მიმართულებით, საქართველოშიც უკანასკნელ ხანებში კონკრეტული ნაბიჯები გადაიდგა. ქვეყანაში ფუნქციონირებს სახელმწიფო მართვის

ინსტიტუტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტში სახელმწიფო მართვის მოხელის სპეციალობა.

სახელმწიფო მართვას, როგორც დამოუკიდებელ მეცნიერებას კვლევის საკუთარი თეორია და მეთოდები გააჩნია. სახელმწიფო მართვის თანამედროვე თეორია ეს არის მეცნიერებათა სინთეზი, რომელიც მის თითქმის ყველა სფეროს მოიცავს. ის ზოგადდისციპლინური მეცნიერებაა, რომელიც პოლიტოლოგიისა და მეწეუმენტის თეორიების მიჯნაზე აღმოცენდა [4, გვ.21]; შემდგომში კი მრავლად იქნა გამოყენებული ისეთი სოციალური მეცნიერების მიღწევები, როგორიცაა ფსიქოლოგია, ფილოსოფია და სოციოლოგია. ამავე თვალსაზრისით, სახელმწიფო მართვის თეორია შეიძლება მედიცინასაც შევადაროთ. თვალშისაცემია ამ ორი ერთმანეთისგან შორს მდგომი მეცნიერების კონცეპტუალური მსგავსება. ასე მაგალითად, მედიცინა მასთან ისეთი “მოსაზღვრე” დისციპლინებისაგან იყენებს მიღწევებს, როგორიცაა ანატომია, ქიმია თუ ფიზიკა. მაგრამ ამ მეცნიერებათა ცოდნა თვით მედიცინის საგნის ცოდნას როდი ნიშნავს. ასეთივე მდგომარეობაა სახელმწიფო მართვის თეორიაშიც.

პოლიტოლოგიის, სოციოლოგიის, კონფლიქტოლოგიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკის მეცნიერებათა ინფორმაციები სახელმწიფო მართვის თეორიისათვის სავალდებულოა, თუმცა ეს მეცნიერებანი სახელმწიფო მართვის თეორიის საგანს არ წარმოადგენენ. ის დამოუკიდებელი სამეცნიერო დისციპლინაა [3, გვ. 27].

სახელმწიფო მართვის მეცნიერება შედარებით უფრო ახლოს ადმინისტრაციულ სამართალთან დგას, რადგანაც ორივე მათგანი სახელმწიფო-ადმინისტრირების პრობლემებს სწავლობს. მაგრამ სახელმწიფო მართვის თეორიის ამოცანაა ადმინისტრაციულ სფეროში ობიექტურად არსებული კანონზომიერების გამოვლენა და მით ოპტიმალური რეკომენდაციების ჩამოყალიბება. ადმინისტრაციული სამართლის საგანს კი რეკომენდაციების იურიდიულ ნორმატივებში გარდაქმნა წარმოადგენს.

ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მართვის თეორია მჭიდროდაა დაკავშირებული, ასევე პრაქსეოლოგიასთან და ორგანიზაციის თეორიასთან. ცოდნის სამივე ეს სფერო ერგოლოგიკურ მეცნიერებას განეკუთვნება ე.ი. ადამიანთა მოღვაწეობის ორგანიზაციის მეცნიერებას. მათ შორის სხვაობა აბსტრაქციის არაერთგვაროვანი დონით განისაზღვრება. ერგოლოგიკურ მეცნიერებათა სისტემაში შედარებით უფრო აბსტრაქციულია პრაქსეოლოგია, რომელიც განზოგადების

მაღალ საფეხურს წარმოადგენს. ამ მეცნიერების საგანია ადამიანთა ნებისმიერი საქმიანობის კვლევა-ძიება. პრაქსეოლოგიის პრინციპები და პრაქტიკული ინფორმაციები თითქმის ყველა სფეროში გამოიყენება. თუმცა ისინი მცირერიცხოვანია, ვინაიდან სამხედრო საქმის, კერძო ფირმებისა თუ კოოპერატივების ორგანიზებისას თანაბარი ღირებულებების რეკომენდაციებს ვერ იძლევიან.

ორგანიზაციის თეორია განზოგადების ნაკლები დოზით გამოირჩევა. ის სოციალური სისტემების მართვისა და მათი ეფექტური ფუნქციონირების საკითხებითაა დაინტერესებული. ორგანიზაციის თეორიის საგანს სახელმწიფო მართვის ორგანოების პერსონალის მოღვაწეობა წარმოადგენს. ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მართვის თეორია განზოგადების მხრივ ერთი საფეხურით დაბლა დგას, ვინაიდან ის მხოლოდ სახელმწიფო ადმინისტრირების კვლევითაა დაკავებული.

აღნიშნული დისციპლინების ურთიერთკავშირი ასე შეიძლება წარმოვიდგინოთ: პრაქსეოლოგიის ყველა საინტერესო საკითხი მნიშვნელოვანია ორგანიზაციის თეორიისათვის, ხოლო ის საკითხები, რომლებიც ორგანიზაციის თეორიის ინტერესს შეადგენს მთავარი საკითხია ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მართვის თეორიისთვის. მაგრამ არა პირიქით: ყველა საკითხი, რაც ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი თეორიის სფეროს შეადგენს ორგანიზაციის თეორიის კვლევის ობიექტს არ წარმოადგენს და არა ყველა ის საკითხი, რასაც ორგანიზაციის თეორია სწავლობს პრაქსეოლოგიის კვლევის სფეროში არ შედის.

დღეისთვის შეიძლება გამოიყოს რამდენიმე პრობლემა, რომლებიც ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი თეორიის კვლევა-ძიების ძირითად სფეროს შეადგენს.

პირველი ესაა სახელმწიფო მართვის ორგანიზაციის პრობლემა, რომელიც ძირითადად ნაციონალური, რეგიონული და ადგილობრივი მართვის სისტემებს მოიცავს. მასვე ეკუთვნის სახელმწიფო ორგანიზაციის ზოგადი თეორიის შემუშავება, სახელმწიფო აპარატის ფუნქციები და კოორდინაცია.

მეორე პრობლემაა მართვის კადრების მომზადება და რეკრუტირება. ამ სფეროში შეისწავლება სახელმწიფო აპარატის მოხელეთა საშტატო შემადგენლობის ოპტიმალური სტრუქტურის, პერსონალის მართვისა და სახელმწიფო მოხელეთა პროფესიონალიზმის საკითხები.

მესამე პრობლემა სახელმწიფო ადმინისტრირების ტექნიკასთანაა დაკავშირებული. ეს პრობლემა – სახელმწიფო გადაწყვეტილებების შემუშავების პროცედურა, პოლიტიკური პროგნოზირება, სახელმწიფო მართვის მეთოდების შემუშავება კრიზისულ და კონფლიქტურ სიტუაციებში, სახელმწიფო ადმინისტრაციის და მასობრივი ინფორმაციების საშუალებების ურთიერთობის ტექნოლოგიური პროცესები [1, გვ. 15-17].

სახელმწიფო მართვის თეორიის კვლევა-ძიების მექანიზმები შეიცავენ სამეცნიერო კვლევის ყველა იმ ძირითად პრინციპებს, როგორცაა ანალიზი და სინთეზი, ინდუქცია და დედუქცია, შედარება, შეჯამება. მართვის მეთოდოლოგიაში წამყვანი ადგილი სისტემურ და სიტუაციურ ანალიზს უკავია.

სისტემური ანალიზის სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ კვლევის ორიენტირება ხდება ობიექტის მთლიანობაში შესწავლასა და მისი მექანიზმების უზრუნველყოფაზე. სისტემური ანალიზი ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მართვის რთული პრობლემების და გადაწყვეტილების მიღების არგუმენტირებისთვის გამოიყენება. პრობლემის გადაწყვეტის პროცესი მიზნების მკაფიო ფორმულირებით იწყება. ამასთანავე პრობლემები მთლიანობაში განიხილება; მიზნის მიღწევის ყველა ალტერნატიული გზა ანალიზდება. სისტემური ანალიზის ცენტრალური პროცედურა განმაზოგადებელი მოდელების შექმნაა, რომელიც ფაქტორთა რეალურ სიტუაციას ასახავს. სისტემური ანალიზის საფუძველი გამოთვლელი მანქანები და საინფორმაციო სისტემებია.

სისტემური კვლევის პრინციპს წარმოადგენს, ასევე სტრუქტურულ-ფუნქციური ანალიზი. ესაა სოციალური ურთიერთზემოქმედების იმ ელემენტთა გამოყოფა, რომელიც კვლევა-ძიებას ექვემდებარება, ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მართვის სისტემაში მათ ადგილსა თუ ფუნქციას განსაზღვრავს. სტრუქტურულ-ფუნქციური ანალიზის ლოგიკური გაგრძელებაა სიტუაციური ანალიზი, რომელიც ორგანიზაციული პრობლემების გადაწყვეტის საუკეთესო მექანიზმია. სიტუაციური ანალიზის ჩარჩოებში ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი ორგანოების ხელმძღვანელობა პერმანენტულად არკვევს მოცემული სიტუაციისათვის მართვის სტრუქტურისა და ხერხების ოპტიმალურ ვარიანტებს [5, გვ.18-22].

სიტუაციური ანალიზის თვალსაზრისით, ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი ამოცანების გადაწყვეტის მეთოდოლოგია ორსაფეხურიანი პროცესით წარმოგვიდგება:

1. დასახული მიზნების მისაღწევად მმართველი ირჩევს ერთ ან რამდენიმე მეცნიერულ მეთოდს: სტრუქტურულ-ფუნქციური ანალიზის, მოტივაციური მოდელის, გადაწყვეტილებების მიღების რაოდენობრივი მეთოდები და ა.შ.
2. კონკრეტულ სიტუაციაში მიღებულ ნებისმიერ მართვის მეთოდებს სუსტი და ძლიერი მხარეები აქვთ. მმართველს უნდა შეეძლოს წინასწარ განჭვრიტოს თუ რა შედეგები მოჰყვება მის მიერ არჩეულ მეთოდებს.
3. მმართველს უნდა ხელეწიფებოდეს სიტუაციის სწორი ინტერპრეტირება. უნდა განსაზღვროს თუ რომელი ფაქტორი არის უფრო ეფექტური მოცემულ სიტუაციაში და რა შედეგი არის უფრო ეფექტური მოცემულ სიტუაციაში, და რა შედეგი შეიძლება მოყვეს ერთ ან რამდენიმე ფაქტორის შეცვლას.
4. მმართველს უნდა შეეძლოს კონკრეტული მექანიზმების გამოყენება კონკრეტული სიტუაციის პირობებშიც კი უარყოფითი ეფექტების აღმოფხვრისათვისაც.

აღსანიშნავია, რომ სიტუაციური ანალიზის მეთოდოლოგიამ მნიშვნელოვნად გაზარდა თეორიული სისტემის გამოყენების ბაზა. ვფიქრობთ, სწორედ სიტუაციური აზროვნების განვითარებასთან მნიშვნელოვანწილადაა დაკავშირებული ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მეთოდოლოგიის წინსვლა.

სახელმწიფო მართვის კვლევისას ფართოდ გამოიყენება ისტორიული მეთოდი, რომელიც ისტორიული ცნობებით სახელმწიფო მართვის ტენდენციების გამოვლენა ხდება. მეტნაკლებად გამოიყენება, ასევე კონკრეტულ-სოციოლოგიური მეთოდები, სოციალურ-რაოდენობრივი, სამართლებრივი და იმიტაციის მეთოდები [2, გვ. 55-56]

ამრიგად, სახელმწიფო მართვის მეცნიერება მზარდი მეცნიერებაა, რომლის თეორიები და მეთოდოლოგიაც შესაბამისად იხვეწება და ვითარდება.

გამოყენებული ლიტერატურა

- 1.Трапезников В.А. Управление и научно-технический прогресс. М. 1983
2. Чиркин В. Е, Государственное и муниципальное управление. М. 2003
3. American Public Administration . N.Y. 1975
4. Dimoch M. Philiosophy of Administration. N. Y. 1978
5. Heady F. Public Administration . N. Y .1991

6. Somit A., The Development of American political Science. N.Y, 1982

Summary

Temur Todua

Shota dogonadze

The theory and methodology of Public Administration

Modern theory of public administration is a new scientific synthesis connected with all branches of scientific studies. The theory of public administration is implemented by administrative institutions at various levels using public administration technologies in staff training and recruiting .

During the studying period different general and specific scientific approaches are used.

Systematic and Situational methods of analysis are of vital importance; Historical, sociological and legal methods are widely applied.

Резюме

Темур Тодуа

Шота Догонадзе

Теория и методология государственного управления

Современная теория государственного управления это новый научный синтез, имеющий необходимое отношение ко всем областям знания. Теорией государственного управления занимаются организации государственного управления на разных уровнях . подготовка и рекрутирование управленческих кадров, с техникой государственного администрирования.

При изучении государственного управления используются различные общенаучные и специальные методы. Среди научных методов важное значение имеют системные ситуационные анализы. Широко используются исторические, конкретно-социологические, социально-качественные, правовые и другие методы.

ოთარ ქოჩორაძე
ივანე ბეჟაშვილი

მენეჯმენტის ისტორიიდან

პოლიტიკური აზროვნების დასაწყისი კაცობრიობის პირველ ცივილიზაციათა წარმოშობას უკავშირდება. საზოგადოებრივი ევოლუციის კვალობაზე თავდაპირველი პოლიტიკური წარმოდგენები სულ უფრო იხვეწებოდა და მოძღვრებით ხასიათს იძენდა. ეს პროცესი მკვეთრად უკავშირდება ცალკეული ერის იმ სოციალურ-ეკონომიკურ, ფსიქოლოგიურ და საერთო კულტურულ თავისებურებებს, რომელშიც იგი ყალიბდებოდა და ვითარდებოდა. ამითაა განპირობებული მსოფლიო პოლიტიკური კულტურის მრავალფეროვნება, მაგრამ ეს საგანძური მრავალსაფეხურიანიცაა. ამიტომ მისი მეცნიერული შემეცნება შესაძლებელია მხოლოდ განვითარების ყველა ეტაპის თანმიმდევრული შესწავლით.

ჩვენი საკვლევი თემის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების გაგებისთვის აუცილებელია გავარკვიოთ მისი ანალიზის კულტურული ჩარჩოები. მენეჯმენტი არ წარმოადგენს ჩაკეტილ მოღვაწეობას, ვინაიდან მენეჯერი მართავს თავის ორგანიზაციას და იღებს გადაწყვეტილებებს გარკვეული კულტურული ფასეულობებისა და ინსტიტუტების ნაკრების ზემოქმედებით. მენეჯმენტს აქვს ღია სისტემის ხასიათი, რომელშიც მენეჯერი ზემოქმედებს თავის გარემოცვაზე და, თავის მხრივ, ხვდება ამ გარემოცვის ზემოქმედების ქვეშ. მმართველობითი აზრი არ ვითარდება კულტურულ ვაკუუმში, მენეჯერის საქმიანობაზე ყოველთვის მოქმედებს არსებული კულტურა.

ლიტერატურაში კულტურას ხშირად ყოფენ როგორც აღმოსავლურ და დასავლურს. აღმოსავლური და დასავლური კულტურების შეპირისპირება აჩვენებს მნიშვნელოვან განსხვავებას ბევრ საბაზო მახასიათებლებში. თავისი არსით აღმოსავლური კულტურა წარმოადგენს სინთეტიკურს, შექმნილს განსხვავებული რელიგიური და ფილოსოფიური

სისტემების თანარსებობის საფუძველზე, და ასახავენ სამყაროზე განსხვავებულ შეხედულებებს. (იხ. ცხრილი 1).

ცხრილი 1.

დასავლური კულტურა	აღმოსავლური კულტურა
<ul style="list-style-type: none"> • ანალიტიკური • ინდივიდუალისტური • კონკურენტული • წინააღმდეგობრივი • ზუსტი • უსახური • საზოგადოებრივად მოაზროვნე • უპირატესობა ენიჭება კონტრაქტს • პატივს სცემს ადამიანის კერძო სამყაროს • აბსოლუტური • ინტელექტუალური • არგუმენტირებული • ეგოცენტრისტული • ლოგიკური 	<ul style="list-style-type: none"> • სინთეტიკური • კოლექტივისტური • კორპორაციული • არაწინააღმდეგობრივი • განუსაზღვრელი • პირადული • ფრაქციონულად მოაზროვნე • უპირატესობა ენიჭება არანათელ შეთანხმებას • იჭრება ადამიანის კერძო სამყაროში • რელიატიური • ემოციონალური • ჰარმონიული • კონფორმისტული • არა ლოგიკური

კულტურა – ეს არის ადამიანისა და საზოგადოების შემოქმედებითი მოღვაწეობის ერთობლიობა და შედეგი, სორცშესხმული მატერიალურ და სულიერ ღირებულებებში.

კულტურის დეფინიცია თავისთავად განსაზღვრავს ანალიზის სფეროს, მაგრამ არ იძლევა ყოველი კონკრეტული კულტურის ანალიზის მეთოდებს. ამისთვის აუცილებელია იმ არსებითი ნიშნების გამოყოფა, რომლებიც დაკავშირებული არიან ადამიანის ორგანიზაციულ ქცევასთან.

ადამიანური ქცევა წარმოადგენს წარსულისა და თანამედროვე კულტურული ძალების პროდუქტს, ხოლო მეცნიერების ისეთი სფერო, როგორცაა მენეჯმენტი წარმოადგენს წარსულისა და აწმყოს ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ძალების შედეგს. ვინაიდან კულტურის სწორედ ეს სფეროები უშუალო გამოყენებით მიმართებაში არიან მენეჯმენტთან.

I. – კულტურის ეკონომიკურ ასპექტს წარმოადგენს ადამიანის დამოკიდებულებას რესურსებისადმი. რესურსები შეიძლება იყოს ბუნებრივი ან თვით ადამიანის მიერ წარმოებული. ეს ტერმინი აღნიშნავს როგორც ხელშესახებ, აგრეთვე იმ ხელშეუხებელ ძაღისსმევებს, რომელთა გამოყენებაც შემთხვევაში გარკვეულ შედეგს იძლევა.

ფიზიკური რესურსები თავის თავში შეიცავს მიწას, შენობებს, ნედლეულს, შუალედურ პროდუქტებს, ინსტრუმენტებსა და მოწყობილობებს, აგრეთვე იმ ხელშესახებობიექტებს, რომლებსაც იყენებენ ადამიანები და ორგანიზაციები. რესურსებს მიეკუთვნებიან აგრეთვე ადამიანური აზრები და ძაღისსმევეა, იმიტომ რომ ისინი გეგმავენ, აგროვებენ, ფორმას აძლევენ და ქმნიან იმ სხვა სახეებს, რომელთა შედეგს წარმოადგენს პროდუქციის ან მომსახურეობის წაემოება.

ნებისმიერ საზოგადოებაში არსებობს ერთი მხრივ, შეზღუდული რესურსებისა და, მეორე მხრივ, ეკონომიკური მიზნების სიმრავლის პრობლემა. ისტორიამ შემოგვინახა, პროდუქტებისა და მომსახურების წარმოებისა და განაწილებისათვის საჭირო, დეფიციტური რესურსების მობილიზების მრავალი ფორმა. ძირითადად არის სამი მეთოდი: ტრადიციული, საკომანდო და საბაზრო.

- ტრადიციული მეთოდი – ოპერირებს წარსულის საზოგადოებრივი პრინციპებით, როდესაც ტექნოლოგიები ძირითადად სტატიკურია, დაკავებული თანამდებობები მემკვიდრეობით გადაეცემა თაობიდან თაობას, სოფლის მეურნეობა დომინირებს მრწველობაზე, ხოლო სოციალური და ეკონომიკური სისტემები პრაქტიკულად უცვლელად რჩებიან.
- საკომანდო მეთოდი წარმოადგენს რომელიმე ცენტრალური ორგანოს ან ორგანიზაციის ნების თავზე მოხვევას იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა განაწილონ და გამოიყენონ რესურსები. ეკონომიკური მთავარსარდალი ამ შემთხვევაში შეიძლება იყოს მონარქი, დიქტატორი ან კოლექტივისტური ცენტრალური დაგეგმარების ორგანიზაცია. ამ შემთხვევაში გადაწყვეტილებები იმის შესახებ, თუ რა უნდა ეწარმოებინათ, როგორი უნდა ყოფილიყო ფასები და ხელფასი, როგორ უნდა განაწილებულიყო საქონელი და მომსახურეობა, მიიღებოდა ცენტრალიზებული წესით.
- საბაზრო მეთოდი – ეყრდნობა რესურსების განაწილება ძაღისსა და გადაწყვეტილებების უსახო ქსელს. ფასები,

ხელფასები და საპროცენტო განაკვეთები დგინდება ვაჭრობის პროცესში, მათ შორის ვისაც აქვს პროდუქტები და მომსახურება და იმათ შორის, ვისაც მათში აქვს საჭიროება. ამგვარად ყველა რესურსი პოულობს საუკეთესო გამოყენებას და აღარ არსებობს საჭიროება რაიმე ცენტრალური ორგანოს ჩარევისათვის.

თანამედროვე საზოგადოებაში ადგილი აქვს ტრადიციული, სკომანდო და საბაზრო სისტემების შერეულ ელემენტებს.

- განსხვავებულ ფუნქციებს ასრულებს მენეჯერი ამ სისტემებში: ტრადიციულად – ორიენტირებულ ეკონომიკაში – მენეჯერის როლი შეზრუდულია წინამდებარე მითითებებით, პრინციპებით;
- საკომანდო ორიენტაციის ეკონომიკაში – მენეჯერი წარმოადგენს ზემოთ მიღებული გადაწყვეტილებების უბრალო შემსრულებელზე;
- საბაზრო ორიენტაციის ეკონომიკაში – მენეჯერს ეძლევა საშუალება ნოვატორულად გამოიყენოს რესურსები მრავალი მიზნის მისაღწევად.

II. – სოციალური ასპექტი ჩადებულია ადამიანების ურთიერთობებში არსებული კულტურული გარემოს ფარგლებში. ადამიანი არ ცხოვრობს მარტოობაში, იგი უპირატესობას ნახულობს ადამიანურ გაერთიანებებში, რათა გადარჩეს ან მიადწიოს საკუთარ მიზნებს. ჯგუფების ფორმირებაში საწყის მიზანს წარმოადგენს განსხვავებული მოთხოვნილებების, შესაძლებლობებისა და ღირებულებების მრავალი ადამიანის გაერთიანების წარმოქმნა. ამ მრავალგვაროვნების გარეთ ნებისმიერი ერთგვაროვნება უნდა განვითარდეს, ან ჯგუფი არ იქნება სიცოცხლისუნარიანი. ამგვარად მონაწილეები ქმნიან თავისებურ კონტრაქტს, რომლითაც განსაზღვრულია ზოგიერთი ზოგადი წესი და საშუალებას იძლევა შეთანხმდნენ იმის თაობაზე თუ როგორ უნდა მოიქცნენ ჯგუფის შესანარჩუნებლად. დაუწერელი, მაგრამ მიუხედავად ამისა, სავალდებულო კონტრაქტი განსაზღვრავდა სხვა ადამიანების შესაძლო ქცევას და შესაძლებელს გახდიდა ყოველი ინდივიდის შესაძლო რეაქციის შეფასებას. მასში შეიძლება ყოფილიყო ზოგიერთი შეთანხმება იმის შესახებ, თუ უფრო კარგად როგორ უნდა აწარმოონ და შეათანხმონ თავიანთი მოქმედებები დასახული ამოცანის შესასრულებლად, იქნება ეს ეკონომიკური პროდუქტის შექმნა, თუ სოციალური თანამეგობრობის დაკმაყოფილების მიღწევა.

ღირებულებები, ანუ ქცევის მოცემული ტიპის შესაბამისობის განსაზღვრის კულტურული სტანდარტები,

წარმოადგენენ სოციალური ურთიერთმოქმედების სხვა ნაწილს. ღირებულებები იცვლებიან დროის ცვალებადობასთან და კულტურის შეცვლასთან ერთად. მენეჯერის მოქმედებაზე გავლენას ახდენენ ურთიერთობები პიროვნებასა და ჯგუფს შორის, აგრეთვე კულტურის მოცემულ ტიპში წამყვანი სოციალური ღირებულებები.

III. – კულტურის პოლიტიკური ასპექტი შეიძლება განხილული იყოს ადამიანისა და სახელმწიფოს ურთიერთობების კუთხით: იგი თავის თავში შეიცავს სოციალური წესრიგის დამყარების, სიცოცხლისა და საკუთრების დაცვის პოლიტიკურ ღონისძიებებს. სახელმწიფოსა და წესრიგის არ არსებობას ანარქიას უწოდებენ: მიუხედავად იმისა, რომ ამ შემთხვევაში არსებობს რაღაც შესაძლებლობა უგონო ადამიანისაგან გონიერი ადამიანის დასაცავად, საბოლოო შედეგი მაინც იქნება სრული ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ქაოსი.

სადაც იწყება წესრიგი, იქ დასრულდა ანარქია. წესრიგისა და სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად პოლიტიკურმა ინსტიტუტებმა შეიძლება მიიღონ სხვადასხვა ფორმები, დაწყებული ტიპიური სახელმწიფოთი და მონარქიით ან დიქტატურით დამთავრებული. პოლიტიკური შეხედულებები ადამიანის ბუნების შესახებ იცვლება ერთიდან მეორე უკიდურესობამდე: ადამიანი როგორც თვითმართვადი სისტემა – როდესაც ერთი ადამიანი ან მმართველი ორგანო თავიანთ ნებას თავს ახვევენ დანარჩენებს და მიაჩნიათ, რომ ადამიანს არ შეუძლია, ან არ სურს მართოს თავისი თავი.

ისეთი ცნებები, როგორცაა საკუთრება, კონტრაქტები და მართლმსაჯულება წარმოადგენენ საკვანძო ცნებებს კულტურის პოლიტიკური ასპექტის განხილვისას. დემოკრატიის პირობებში ადამიანს აქვს კერძო საკუთრების, სახელშეკრულებო ურთიერთობებში შესვლა არ შესვლის და მართლმსაჯულებაში სააპელაციო სისტემის უფლება.

დიქტატურის ან მონარქიის პირობებში კერძო საკუთრების ფლობისა და გამოყენების უფლება მკაცრად არის შეზღუდული, სახელშეკრულებო უფლება ლიმიტირებულია, ხოლო მართლმსაჯულების სისტემა დამოკიდებულია ხელისუფლების მფლობელთა კაპრიზებზე.

მენეჯმენტის კულტურული როლი იმყოფება შემდეგი ფაქტორების გავლენის ქვეშ: მმართველობის ფორმა, საკუთრების ფლობა არ ფლობის შესაძლებლობა, საქონლის წარმოებისა და გავრცელების მიზნით საკონტრაქტო ურთიერთობებში შესვლის შესაძლებლობა, სანივრების გადაწყვეტის სააპელაციო მექანიზმი.

ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ასპექტები ანალიზის სასარგებლო საშუალებებს წარმოადგენს მმართველობითი აზრის განვითარების კვლევის დროს. მენეჯერი მისი გარემომცველი კულტურული გარემოს ზემოქმედების ქვეშ იმყოფება, ხოლო რესურსების განაწილებისა და გამოყენების გზები ევოლუციას განიცდის ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ინსტიტუტებისა და ღირებულებების შესახებ წარმოდგენების ცვლილებასთან ერთად.

სიტყვა „მენეჯმენტი“ თავის საფუძველში შეიცავს ლათინურ ძირს „manus“-ს ხელს, რაც თანხმომავანია ქართული „ხელმძღვანელობის“. უღერადობის მიხედვით მასთან ახლოს დგას აგრეთვე სიტყვა „მართვა“ ანუ ვილაცის ქცევის წარმართვა.

თანამედროვე ინტერპრეტაციით მენეჯმენტი არის მეცნიერების, ხელოვნებისა და პრაქტიკის სფერო, რომელიც განეკუთვნება ორგანიზებულ ფორმებით მოქმედ სხვადასხვა კოლექტივებში ადამიანების მართვას.

მენეჯმენტი როგორც მოღვაწეობა – არის ზემოქმედების, მოწესრიგებისა და ორგანიზებულობის ხერხები და პროცესები. ეს პროცესები შეიძლება შეიცავდნენ მოღვაწეობას მიმართულს ადამიანებსა და მათი კოლექტივების ფსიქოლოგიური მითითებების ჩამოყალიბებაზე, მათ დამოკიდებულობაზე საკუთარი მოღვაწეობისადმი, ხელმძღვანელობის მმართველობითი მოღვაწეობისადმი და სხვა.

მენეჯმენტი – არის კონკრეტული მიზნების რეალიზაციისათვის საჭირო ყველაზე გამოსადეგი ფორმებისა და პროცედურების ორგანიზაციის არჩევა.

მენეჯმენტი განუყოფლადაა დაკავშირებული მენეჯმენტის სუბიექტის მიერ, მართვის პროცესში, იმ კერძო და უფრო ზოგადი გადაწყვეტილებების მიღებასთან, რომლებითაც ის ხელმძღვანელობს მართველობითი მოღვაწეობის განხორციელებას, მართვის ყაიდასთან და სტილთან.

მენეჯმენტი საშუალებას იძლევა გადაწყვეტილი იქნას მთელი რიგი კონკრეტული პრობლემები:

- განისაზღვროს მართვის მიზნები და ამოცანები;
- დაიყოს ამოცანები კონკრეტული სახის ოპერაციებისათვის;
- სხვადასხვა ქვედანაყოფების ურთიერთქმედების კოორდინირება;
- იერარქიული სტრუქტურის სრულყოფა;
- გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ოპტიმიზაცია;

- ხელმძღვანელობისა და მოღვაწეობის მოტივაციის ეფექტური სტილის ძიება.

მართვა, როგორც ადამიანური მოღვაწეობის განსაკუთრებული სახე წარმოიქმნა პირველი ხელოვნური ერთობების (მონადირეთა ჯგუფი, სამეზობლო თემი, სახელმწიფო) გაჩენისთანავე.

პირველი სახელმწიფოების შექმნის პროცესში გაჩნდა პროფესიონალი მართვის სპეციალისტების პირველი ფენა – სოციალური მენეჯერები. ფაქტიურად ჩვენ შეგვიძლია პირველ მმართველებს ვუწოდოთ მენეჯერები, ვინაიდან მათი ორგანიზაციული მოღვაწეობა მიმართული იყო სოციალურ ორგანიზაციებზე, რომლებიც იმავდროულად წარმოადგენდნენ სამეურნეო ორგანიზაციებსაც. სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბებამ გამოიწვია მმართველობითი პრაქტიკის მნიშვნელოვანი ცვლილებები. სახელმწიფოები წარმოადგენდნენ რთულ ორგანიზაციებს, რამაც გამოიწვია მმართველობითი პრაქტიკის განვითარება.

შრომის საზოგადოებრივი დანაწილება

პრობლემის ტრადიციული ხედვა

I – შრომის პირველადი დანაწილება ხორციელდებოდა სქესისა და ასაკის მიხედვით. იგი დაკავშირებული იყო ფიზიოლოგიურ სხვაობებთან და უნართან შეესრულებინათ სხვადასხვა სახის სამუშაოები. მამაკაცები დაკავებულნი იყვნენ ფიზიკურად მძიმე სამუშაოებზე, ქალები და მოზარდები კი შედარებით უფრო მსუბუქი საქმით. ამასთან, მოზარდები ასრულებდნენ იმ სახის საქმიანობას, რომლებიც მოითხოვენ ნაკლებ ცოდნას და გამოცდილებას, ხოლო ქალები ასრულებდნენ კერიის შენარჩუნების მოვალეობას და უვლიდნენ მცირეწლოვან ბავშვებს. ამგვარად, შრომის პირველ საზოგადოებრივ დანაწილებას ჩვენ შეიძლება უწოდოთ ფიზიოლოგიური.

II – შრომის მეორე საზოგადოებრივი დანაწილება უკავშირდება მიწათმოქმედების გამოყოფას მესაქონლეობისაგან ან პირიქით. შრომის ეს სპეციალიზაცია მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრებოდა გეგრაფიული ფაქტორებით და იგი ჩვენ შეგვიძლია განვსაზღვროთ როგორც დარგობრივი, შიდააგარეული.

III – შრომის მესამე საზოგადოებრივი დანაწილება დაკავშირებულია ხელოსნობის მიწათმოქმედებისაგან გამოყოფასთან. ლითონისაგან დამზადებული შრომის იარაღების გაჩენის შემდეგ სულ უფრო და უფრო რთული ხდება მათი შექმნა; მათი წარმოების პროცესი მოითხოვს

განსაკუთრებულ ლითონებს, ტექნოლოგიებს და საქმის ცოდნას. შრომის ამ დანაწილებას ჩვენ შეგვიძლია უწოდოთ სამრეწველო ან უბრალოდ საწარმოო. თავისი არსით მთელი აგრარული წარმოება არის მხოლოდ ბუნების აღწარმოება და მხოლოდ ხელოსნობის გამოყოფის შემდეგ ადამიანი ქმნის ცალკე დარგს, რომელშიც იგი ქმნის, აწარმოებს იმას, რაც არ არსებობს ბუნებაში.

IV – შრომის მეოთხე საზოგადოებრივ დანაწილებად ითვლება ვაჭრობის გამოყოფა. შრომის ეს საზოგადოებრივი დანაწილება დაკავშირებულია არა უშუალოდ წარმოებასთან, არამედ მის გარშემო მოძრაობასთან.

V – და ბოლოს, ყურადღება უნდა მივაქციოთ განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე კიდევ ერთ შრომის საზოგადოებრივ დანაწილებას – განსაკუთრებულად ფასეული ჯგუფის ან ფენის გამოყოფას.

ჩვენ წელთაღრიცხვამდე IV ათასწლეულის დასასრულისთვის ეგვიპტესა და შუმერში უკვე იღებენ საგრძნობლად დიდ მოსავალს. ეს კი ნიშნავს, რომ თითოეული ადამიანის შრომა აწარმოებს უფრო მეტს, ვიდრე საჭიროა თვით მისი გამოკვებისათვის. თემს უკვე შეუძლია, შრომისუნარიანების გარდა, გამოკვებოს არა მარტო შრომისუუნარონი, არამედ მას უკვე შეუძლია შექმნას საკმარისი სურსათ-სანოვავის რეზერვი, რათა თავისი შრომისუნარიანი ადამიანების ნაწილი გამოანთავისუფლოს სასოფლო სამეურნეო შრომისგან.

ბუნებრივია, რომ ზედმეტი პროდუქტის გაჩენის მომენტისთვის მისი ოდენობა არ იყოს საკმარისი იმისთვის, რათა ჭარბი რაოდენობა გადანაწილებულიყო ყველაზე ამავედროულად ტერიტორიულ თემში ყველას არ ჰქონდა ერთნაირი შესაძლებლობა უზრუნველყო თავისი თავი სხვების ხარჯზე. ყველაზე ხელსაყრელ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ერთის მხრივ სამხედრო ბელადი და მასთან დაახლოებული პირები (გარემოცვა), მეორეს მხრივ – მთავარი ქურუმი. ზოგ შემთხვევაში ბელადი და ქურუმი შეიძლება ყოფილიყო ერთი და იგივე პიროვნება. კლასობრივი საზოგადოების წარმოქმნა ექვემდებარება მკაცრ ლოგიკურ კანონებს. საწარმოო ძალებისა და საზოგადოების კულტურულ – იდეოლოგიური ზრდის საუკეთესო და მნიშვნელოვანი განვითარებისთვის აუცილებელია იმ პირების არსებობა, რომლებიც განთავისუფლებულნი არიან მწარმოებლური შრომისგან. ეს არ ნიშნავს, რომ საზოგადოება შეგნებულად ათავისუფლებს მწარმოებლური შრომისგან სწორედ საუკეთესო ორგანიზატორებს, ყველაზე ღრმად მოაზროვნეებს, ყველაზე

შესანიშნავ ხელოვნებს – არამც და არამც. ჭარბ პროდუქტს, რომელსაც მოაქვს მწარმოებლური შრომისაგან განთავისუფლება, ხელში იღებენ არა ისინი, ვისაც შეუძლიათ მისი ყველაზე რაციონალური გამოყენება, არამედ ისინი, ვისაც შეუძლიათ. ისინი, ვის ხელშიც იმყოფება ფიზიკური, შეიარაღებული ან იდეოლოგიური ძალა თავის თავზე იღებენ საორგანიზაციო ამოცანებსაც. მათი უმრავლესობა, საზოგადოებისთვის უსარგებლოდ, ახდენს სხვისი შრომის ექსპლუატირებას, მაგრამ მათში რაღაც გარკვეულ პროცენტს შეადგენენ ადამიანები, რომლებიც ნამდვილად ხელს უწყობენ საზოგადოების ტექნიკურ და კულტურულ პროგრესს.

პრობლემის მმართველობითი ხედვა

პირველი ადამიანები, რომლებიც საზოგადოებამ გაანთავისუფლა უშუალო მწარმოებლური შრომისგან იყვნენ:

- ბელადები (მხედარმთავრები ომის დროს და თემის წარმომადგენლები, სამყაროს შეუცნობელი ძალების – დემონების წინაშე).
- ქურუმები (თემის წარმომადგენლები დემონებთან, მაგიური ქმედებით უზრუნველყოფდნენ სულების მფარველობას უმნიშვნელოვანეს საქმეებში; მორწყვის, ანუ მატერიალური კეთილდღეობის საფუძვლის, ორგანიზატორები).

ამგვარად, პირველი, მოღვაწეობის ყველაზე მნიშვნელოვანი სახეები, რომლებიც განთავისუფლდნენ მწარმოებლური შრომისგან, იყვნენ ორგანიზატორები, მმართველები, სოციალური მენეჯერები, რომლებსაც იმ შორეულ დროში უწოდებდნენ ქურუმებს და ბელადებს, შემდეგ – მეფეებსა და ფარაონებს და ბოლოს დღეს სახელმწიფოს პრეზიდენტებს, პარლამენტის პალატების სპიკერებს, კომპანიების პრეზიდენტებს და მენეჯერებს.

ჩვენს მიერ წარმოდგენილი „მენეჯმენტის ისტორიის“ კურსის მსვლელობაში თქვენ არაერთხელ დარწმუნდებით თუ რაოდენ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს საზოგადოების ისტორიაში მმართველობას და მენეჯმენტს. თქვენ დარწმუნდებით პიტერ დრუკერის სიტყვების მართებულებაში. პიტერ დრუკერის, მსოფლიოში აღიარებული ავტორიტეტი მმართველობითი კონსულტირების სფეროში, აზრით მენეჯმენტი – ეს არის მოღვაწეობის განსაკუთრებული სახე, რომელიც არაპროგნოზირებულ ბრბოს გარდაქმნის ეფექტურ, მიზანმიმართულ და მწარმოებლურ ჯგუფად.

ჩვენი კურსი დავიწყოთ მესოპოტამიური ცივილიზაციის განხილვით. ვნახოთ თუ როგორ იცვლებოდა მენეჯმენტის

მასშტაბები და სირთულე სახელმწიფოში. ქვემო მესოპოტამიის ანუ შუმერული ცივილიზაციის შესწავლა იმითაცაა მნიშვნელოვანი, რომ სწორედ აქ მოხდა პირველად კაცობრიობის ისტორიაში პროფესიონალური მენეჯმენტის მექანიზმის ჩამოყალიბება.

ჩვენ წელთაღრიცხვამდე III ათასწლეულში შუმერის ეკონომიკური აღმავლობა განპირობებული იყო სამიწათმოქმედო მეურნეობის განვითარებით ირიგაციისა და ლითონის უფრო ფართო გამოყენების ბაზაზე. იქმნება ფართო სარწყავი ქსელი ქვეყნის მთელი სამხრეთ ნაწილის მაშტაბით. ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელია ხელოსნობის მაღალი დონე. პირველ ადგილზე მეტალურგიული წარმოებაა. შუმერი ოსტატები დაეუფლენ დნობის და რჩილვის მეთოდებს. სპილენძისაგან ამზადებენ შრომისა და საბრძოლო იარაღს. ისწავლეს ბრინჯაოს მიღებაც. მიმდინარეობს ვაჭრობის გამოყოფა ხელოსნობისაგან. თემს გამოეყვნენ სპეციალური მოვაჭრეები, რომლებიც დასაქმებულნი არიან საქონლისა და პროდუქტების გაცვლით. ვითარდება ვაჭრობა სირიასთან, ამიერკავკასიასთან, ირანთან, სპარსეთის ყურის სანაპიროსთან, ხელოსნობა და ვაჭრობა თავს იყრის ქალაქების ცენტრში, იზრდება ქალაქების ფართობი, მატებას განიცდის მათი მოსახლეობის რაოდენობაც.

შუმერის მეურნეობა დაიყო ორ სექტორად:

დიდი საოჯახო სათემო მეურნეობა და მსხვილი მეურნეობები, რომლებსაც ფლობდნენ ტაძრები და სახელმწიფოს თანამდებობის პირთა ზედა ფენა.

ეს მეურნეობები წერილობითი ისტორიის პირველ ასწლეულებში თანდათანობით გამოვიდნენ თვითმართველობის თემური ორგანოების კომპეტენციის სფეროდან.

სატაძრო მეურნეობები იქმნებოდნენ მიწებზე, რომლებიც თავდაპირველად გამოიყოფოდნენ ღმერთების კულტის მომსახურებისათვის და არა პირადად ქურუმებისათვის. სამელიორაციო – ირიგაციული სამუშაოების ორგანიზაცია ევალებოდათ ქურუმებს და ეს ლოგიკურია: ქურუმების ამოცანას წარმოადგენდა საკულტო ქმედებებისა და ღვთაებათა დამწყვალბების გზით თემის კეთილდღეობის უზრუნველყოფა. იმ დროს არსებული ტრადიციის თანახმად საკულტო და ტექნიკური ქმედებები, ყველაზე დიდი მნიშვნელობის სოციალური ქმედებები ევალებოდათ იმ პერიოდის პატივცემულ და ბრძენ ადამიანებს. შემთხვევითი არ არის, რომ ძველი ეგვიპტისა და შუმერის სახვით ძეგლებში მეფეების წინამორბედი ბელადი, ქურუმი არცთუ იშვიათად

სამიწათმოქმედო წესჩვეულებების აღსრულების მომენტშია აღბეჭდილი.

ტაძრების განსაკუთრებული მნიშვნელობა თემისთვის განპირობებული იყო იმით, რომ მათ მეურნეობაში შექმნილი პროდუქტი თავდაპირველად წარმოადგენდა საზოგადოებრივ სადაზღვევო ფონდს, ხოლო სატძრო მსხვერპლთშეწირვაში მონაწილეობა ქმნიდა მოსახლეობის ხორცეულით კვების თითქმის ერთადერთ შესაძლებლობას, ამასთან ერთად სატაძრო მიწების დიდ მასივში უფრო ადვილი იყო მოწინავე საოფლო სამეურნეო ტექნიკის გამოყენება და აქვე იქმნებოდა ზედმეტი პროდუქტის ძირითადი მასა.

დაახლოებით ჩვენ წელთაღრიცხვამდე 3000 – 2900 წწ. სატაძრო მეურნეობა იმდენად რთული და ვრცელი ხდება, რომ საჭირო გახდა მისი სამეურნეო საქმიანობის აღრიცხვა, ანუ გაჩნდა იმის შესრულების აუცილებლობა რასაც დღეს კონტროლისა და აღრიცხვის მმართველობითი ფუნქცია ეწოდება. ამასთან დაკავშირებით ტაძრებში ჩნდება დამწერლობა. დამწერლობის გაჩენა მესოპოტამიაში გამოწვეული იყო მეურნეობის მართვის მოთხოვნილებებით და დიდი და რთული მეურნეობის შექმნის შედეგებით.

ჩვენ წელთაღრიცხვამდე III ათასწლეულში ეგვიპტის ქვემო დინებასთან ჩამოყალიბებული საზოგადოება წოდებებად იყო დაყოფილი. უმაღლეს წოდებას ეკუთვნოდნენ თავისუფალი თემების წევრები, რომლებიც მონაწილეობდნენ მიწაზე სათემო საკუთრებაში და გააჩნდათ თემური თვითმართველობის უფლება, თავდაპირველად მათ ჰქონდათ აგრეთვე ბელადის – მმართველის არჩევის უფლება. უფრო დაბალ ფენას მიეკუთვნებოდნენ სატაძრო და მმართველის მეურნეობის პერსონალის წევრები, ისინი მიწას ფლობდნენ პირობით: ემსახურათ და ემუშავათ, ან საერთოდ არ ფლობდნენ მიწას და იღებდნენ მხოლოდ ულუფას. ამის გარდა იყვნენ მონები, რომლებსაც საქონელივით ექცეოდნენ – უუფლებოთა ფენა.

საზოგადოების წოდებრივი დაყოფა ასახავდა თემებისადმი, როგორც სოციალური – სამეურნეო ორგანიზაციებისადმი ადამიანების დამოკიდებულებას. მისი მმართველობითი აზრი მდგომარეობს შემდეგში: პრაქტიკულად ავტომატური, მინიმალური სპეციალური მმართველობითი ქმედებები როგორც წოდებებს შორის, ასევე მათი შიდა ურთიერთობების დარეგულირებისათვის. ამგვარად საზოგადოების წოდებრივი დაყოფა ამარტივებდა მის მართვას.

ჩვენს ხელთ არსებული წყაროების ანალიზი საშუალებას გვაძლევს ვთქვათ, უმეტესი სტრუქტურული და ტექნოლოგიური ცვლილებები ხვდებოდა სახელმწიფო სექტორში,

განსაკუთრებით კი მის მთავარ შემადგენელში - სატადრო მეურნეობაში. სახელმწიფო ისე ძლიერ იყო დაინტერესებული საკუთარი ბაზის გაფართოებით, რომ მიდიოდა მეთემეებისაგან მიწის შესყიდვაზე, თუმცა ეს დაკავშირებული იყო გარკვეულ ფინანსურ სახსრებთან და ორგანიზაციულ საქმიანობასთან. საქმე იმაშია, რომ სათემო ფონდიდან მიწის შესაძენად საჭირო იყო არამარტო მათი სამეურნეო მფლობელობის თანხმობა, არამედ მათი უახლოესი გარემოცვისთვის. მაგალითად, ცალკე აღებული ჩვეულებრივი ოჯახის მიწის სამფლობელოს გაყიდვა ხდებოდა მხოლოდ მთელი დიდი საოჯახო თემის ნებართვით, გამყიდველი იღებდა თანხას, ხოლო მისი ნათესავები - სხადასხვანაირ ზედმეტ თანხმებს, პირად საკუთრებაში. მთელი დიდ ოჯახიანი თემის მიწის გაყიდვა ხდებოდა მხოლოდ ყველა მონათესავე დიდ ოჯახიანი თემების ნებართვით, რომელთა პატრიარქებს ყავდათ მამრობითი ხაზის საერთო წინაპარი, ამასთან თანხას იღებდა მიწის გამყიდველი თემის პატრიარქი, ხოლო სხვადასხვანაირ ზედმეტ თანხებს, დანარჩენი ნათესავები დაინტერესებული სახლებიდან. და ბოლოს, თუ ერთდროულად რამოდენიმე სახლის მიწა იყიდებოდა, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუკი მათი მამაკაცები ეკუთვნოდნენ ერთზე მეტ გვარს, საჭირო ხდებოდა ტერიტორიული თემის ან მთელი ტომის სახალხო კრების თანხმობა. ნადიმს სახალხო კრებისათვის აწყობდა მყიდველი - მმართველი.

სახელმწიფო სექტორი ივსებოდა სათემო მიწების გამოსყიდვის ხარჯზე, რაც იწვევდა თემისგან მმართველების უფრო მეტ დამოუკიდებლობას, მმართველობითი პერსონალის რაოდენობრივ ზრდას და შრომის ნაყოფიერების ზრდას. მათში აღინიშნებოდა შრომის უფრო მეტი სპეციალიზაცია, დაქირავებული მუშაკების რაოდენობის ზრდა და შრომის უფრო მაღალი ნაყოფიერება. ყოველივე ეს იყო შედეგი იმ ეფექტური მმართველობის, რომელსაც ახორციელებდნენ იმ დროს ყველაზე კვალიფიციური მენეჯერები - ტადრების მსახურები.

ეროვნული მეურნეობის მართვის სისტემაში ცვლილებების შეტანის ჩვენთვის ცნობილი ერთერთ საინტერესო მცდელობას წარმოადგენდა ძველი წელთაღრიცხვის XXII საუკუნის მეორე ნახევარში გუდვას მმართველობა ლავასში. მთელი ქვეყანა დაყოფილი იყო ოლქებად, რომლებიც შეიძლება დამთხვევად ადრე არსებულ ნომებს, შეიძლება არა. ადრე მათ სათავეში ენსები ედგნენ, მაგრამ ესეა მათ მართავენ უბრალო ჩინოვნიკები, რომლებსაც სამეფო ადმინისტრაციის ნებასურვილის მიხედვით გადაისროდნენ ერთი ადგილიდან

მეორეზე. მხოლოდ ზოგიერთ სასაზღვრო რაიონში იყო შენარჩუნებული ტრადიციული ხელისუფლება.

გუდვამ ცენტრალიზებული გახადა არა მარტო მიწათმოქმედება, არამედ მეცხოველეობაც, საქონელს ძირითადად აშენებდნენ ღმერთებისათვის მსხვერპლად შესაწირად, ნაწლობრივ კი ტყავისა და საპნის წარმოებისათვის. ტაძრების ზვარაკით მომარაგება მოიცავდა ყველა ოლქს: ყოველი ოლქი ვაღდებულ იყო რიგ-რიგობით გარკვეული დროის განმავლობაში მოემარაგებინა ტაძრები, რაც თავისებურ გადასახადს წარმოადგენდა. ერთიანი სამეფო მეურნეობის ორგანიზაციაში, მთელი ქვეყნის მაშტაბით, მოითხოვა ადმინისტრაციული პერსონალის უზარმაზარი რაოდენობა: ხედამხედველები, მწერლები, რაზმის მეთაურები, სახელოსნოების უფროსები, მმართველები, აგრეთვე მრავალი კვალიფიციური ხელოსანი.

უნდა ვიგულისხმოთ, რომ გუდვამ იპოვა ყოფილი სათემო მიწების ფეკტური გამოყენების ხერხი: სახელმწიფო სექტორის მეოხებით მან ისინი გადაანაწილა წვრილ მწარმოებლებს შორის, რომლებიც მეთემეებთან შედარებით სოციალურად და ტექნოლოგიურად უფრო განათლებულნი და მოძრავნი იყვნენ, ხოლო რაც შეეხება დიდი სახელმწიფო მეურნეობის ეკონომიკური ფეკტურობის საკმაოდ საკამათო საკითხს აქ შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მათი აუცილებლობა ნაკარნახევი იყო პოლიტიკური მოთხოვნილებით.

თუ ჩვენ მოვახდენთ გუდვას რეფორმების ანალიზს ეროვნული მეურნეობის, როგორც ორგანიზაციის მართვის თეორიის კუთხით, აგრეთვე საზოგადოების ორგანიზაციის პოზიციიდან, შეიძლება ავლნიშნოთ როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მნიშვნელობის მქონე მთელი რიგი მიგნებები და ინოვაციები. უპირველეს ყოვლისა უნდა ავლნიშნოთ, რომ მის მოღვაწეობაში მკვეთრად შეიმჩნევა საერთო მიზნის პრიორიტეტი მეურნეობისა და საზოგადოების შემადგენელი ელემენტების მიზნებზე. ეს თვალნათლივ ჩანს:

- ცენტრალური სახელოსნოების ორგანიზაცია, რომლებიც თავის პროდუქციით უზრუნველყოფდნენ სახელმწიფო სტრუქტურებს, ტაძრებს და თვით მუშაკებს.
- ტრადიციული ადმინისტრაციული სტრუქტურების შეცვლა ტაძრებისთვის ზვარაკის რიგ-რიგობით მიწოდებაში;
- სახელმწიფო მეურნეობაში აუცილებლობის შემთხვევაში, მეთემეებისა და სამეფო მეურნეობის მუშაკების მიზიდვა.

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს კიდევ ერთი გარემოება: ბიუროკრატიული ხელისუფლება გავრცელდა მეთემეებზეც. ეს კი ნიშნავს, რომ გუდუამ პრაქტიკურად დაასრულა სახელმწიფოს შექმნა, რამეთუ ხელისუფლებას დაუქვემდებარა თავისი სახელმწიფო გაერთიანების ყველა მკვიდრი მაცხოვრებელი.

კრიზისიდან გამოსვლის საუკეთესო საშუალების დემონსტრირება მოახდინა მესოპოტამიურმა ცივილიზაციამ ძველი წელთღრიცხვის XX – XVII საუკუნეებში, როდესაც ხანგრძლივი ომების შედეგად დაცემის გზაზე დადგა მესოპოტამიური ცივილიზაციის საფუძველი – ირიგაციული სისტემა. საირიგაციო სისტემის მოშლა მტკივნეულად აისახა როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო მეურნეობაზე, თუმცა ეს უკანასკნელნი თავიანთი პრიმიტიული ორგანიზაციის გამო უფრო იოლად ახერხებდნენ აღორძინებას.

აქედან გამომდინარე, სახელმწიფო მეურნეობის აღდგენის შესაძლებლობა მისცა ინიციატივიან მეწარმეებს, რომლებიც მზად იყვნენ თავიანთი ენერგია ჩაედოთ მცირე საწარმოებსა და მეურნეობაში. სახელმწიფო მიწების, სახელოსნოებისა და სავაჭრო საწარმოების მნიშვნელოვანი ნაწილი გადავიდა კერძო პირების ხელში, თვით ქურუმთა თანამდებობის განაწილებაც კი, სახელმწიფო ხელისუფლების ფუნქციიდან გადაიქცა ვაჭრობის, კერძო გარიგებებისა და ანდერძების საგნად. სავარაუდოა, რომ გადასახლების ბევრი სახეობა გადაეცათ კერძო პირებს. ყველა ამ ღონისძიებამ მრავალმხრივი ზემოქმედება მოახდინა ეროვნული მეურნეობის პროცესებსა და მექანიზმებზე. მსქეფარე სამეურნეო ცხოვრება, მზარდი უსაფრთხოება ერთიან ცენტრალიზებულ სახელმწიფოებში იზიდავდა უამრავ ახალმოსახლევებს უახლოესი გარემომცველი სამყაროდან, ეს კი თავის მხრივ უზრუნველყოფდა შემოქმედებითი ენერჯის მატერიალური საშუალებისა და იაფი მუშახელის მოზიდვას. და როგორც შედეგი, განხილულ პერიოდში შეინიშნება სათესი ფართობების (ყამირი და ნასვენის მიწების) გაფართოება, მეურნეობის ისეთი ინტენსიური დარგის განვითარება, როგორცაა მებაღეობა (ფინიკის პალმების მოშენება), მარცვლოვანი და ზეთოვანი კულტურების უფრო მაღალი მოსავლის მიღება.

მნიშვნელოვანწილად ყოველივე ეს მიღწეული იყო მთელი ქვეყნის მასშტაბით საირიგაციო ქსელის გაფართოების გზით. სპეციალური ჩინოვნიკები ვალდებულნი იყვნენ მკაცრად ედევნებინათ თვალყური დიდი და მცირე არხების მდგომარეობისათვის. თავისი მოღვაწეობის ყველაზე მნიშვნელოვან შედეგად ბაბილონის მეფეს მიაჩნდა

გრანდიოზული არხის (ჰამურაბის მდინარე) გაყვანა. დიდი მასშტაბით ვითარდებოდა მეცხოველეობაც, იყო მსხვილფეხა და წვრილფეხა ცხოველთა ჯოგები. მათ მოსაველეათ მწყემსებს ქირაობდნენ. ხშირად ცხოველებს აქირავებდნენ გარკვეული სასოფლო სამეურნეო სამუშაოების შესასრულებლად: მინდორში სამუშაოდ, სიმძიმეების გადასატანად და სხვა. ხელოსნობა წარმოდგენილი იყო სხვადასხვა პროფესიებით. ხელოსანთა შრომის ანაზღაურებისათვის დადგენილი იყო მყარი ფასები და მკაცრი პასუხისმგებლობა შესრულებულ სამუშაოებზე.

ძველ მესოპოტამიაში დიდი ორგანიზაციების (სასახლე, ტაძარი) გვერდით არსებობდნენ სხვა პროფესიული ასოციაციებიც: ვაჭრობისა და ხელოსნობის გაერთიანებები, რომლებიც გილდიების მსგავსად იყვნენ აგებულნი, მკითხავთა პროფესიონალური ჯგუფები და ბოროტი სულების გამღევნთა მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. დოღონაძე შოთა. მენეჯმენტის თეორიული კონცეფციებისათვის //ხელისუფლება და საზოგადოება. 2007. №2.
2. ბალათურია გიორგი. სახელმწიფო პოლიტიკა (თავი 5,6,8,9). თბილისი. 2002
3. Кравченко А.И. История менеджмента М., 2000
4. История менеджмента. Учебное пособие. /Под редакцией Д.В. Валового/. М.19
5. Кезин А.В. Менеджмент: методологическая культура: Учебное пособие. М., 2001
6. Управление - это наука и искусство: А. Файоль, Г. Эмерсон, Ф. Тейлор, Г. Форд. М., 1992
7. Уткин Э.А. История менеджмента. М.1997
8. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. Избранные произведения. - М., 1990.
9. Мескон М.Х., Альберт М. Хелоури Ф. Основы менеджмента. М. 1992.
10. Вачугов Д., Весник В. Из истории менеджмента. // Социально-политические науки, 1993, 3
11. Фалмер Р. Энциклопедия современного управления. В 5 томах. М., 1992.

Otar Kochoradze

Ivane Bejashvili

From a history of management

The knowledge of the last experience helps to realize specificity of modern management and develops aspiration to expect the future. At the same time, the knowledge of the history of management defines opportunities of its effective perfection. It is important for the Georgian scientists dealing with theory and practice of management. These scientists face the task of creating national model of management. Therefore special attention should be given to the study of a history of management in our country.

Резюме

Отар Кочорадзе

Иване Бежашвили

Из истории менеджмента

Знание прошлого опыта помогает осознать специфику современного менеджмента и развивает стремление предвидеть будущее. Вместе с тем, знание истории управления определяет возможности его эффективного совершенствования. Оно имеет большое значение для грузинских теоретиков и практиков менеджмента, перед которыми стоит задача создания национальной модели управления. Поэтому особое внимание следует уделить изучению истории менеджмента в нашей стране.

მარინა ქურდაძე

**სისტემური მიდგომა და სისტემური
აზროვნება
ეკონომიკური პროცესების მართვაში**

სისტემური მიდგომა ეკონომიკური პროცესების მართვაში (ეკმ) გულისხმობს თითოეული ეკონომიკური ობიექტის, მოვლენისა და პროცესის შესწავლას სისტემური კვლევის მეთოდებით მთლიანობისა ან მათში მიმდინარე იმ პროცესების საერთო თუ სპეციფიურ კანონზომიერებათა ინტეგრირებულობის კუთხით, რომლებიც წარმოგვიდგენენ ეკონომიკას, როგორც ერთიან სისტემას. სისტემურ მიდგომას ვიყენებთ ეკონომიკური პროცესების მართვის ანალიზის შეცნობისა და სინთეზისათვის.

ეკმ-ის მიმართ სისტემური, მთლიანობითი მიდგომა ეფუძნება ეკონომიკურ ფაქტორთა არსების, როლის მნიშვნელობისა და ურთიერთდამოკიდებულებას, გააზრებას მათს დამოკიდებულებაში ანუ კომპლექსში. ეს შესაძლებლობას გვაძლევს კომპლექსურად და ყოველმხრივ შევისწავლოთ ეკონომიკური პრობლემა, გამოვყოთ პრიორიტეტები და მოვახდინოთ ეკონომიკური სისტემის ძირითადი პარამეტრების ოპტიმიზაცია.

დღეს, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მიმდინარე სისტემური კრიზისების ხანაში, სისტემური მიდგომის მნიშვნელობა იზრდება, ვინაიდან ამ კრიზისებს შეიძლება დაუპირისპირდეს მხოლოდ მათთან ბრძოლის სისტემური მეთოდები. ეს მიდგომა არის საშუალება იმისა, რომ ამოვიცნოთ სისტემურ წინააღმდეგობათა ხასიათი, გამოვავლინოთ ურთიერთკავშირების სირთულე და შევიძუშავოთ პრობლემების გადაწყვეტის სტრატეგია.

ეკმ-ის მიმართ სისტემური მიდგომა ქვეყნის აღორძინებისა და სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მთავარი პირობაა. ამ მიდგომის გამოყენებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს გლობალური პრობლემების შესწავლისას. ამ პრობლემებს და მათს სისტემურ გააზრებას

ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობა აქვს. ისინი იმდენად კომპლექსური ხასიათისაა, რომ მათი გადაწყვეტის მცდელობა დადებით შედეგს არ მოგვცემს, თუ ერთდროულად არ მოვახდენთ ზემოქმედებას ეკონომიკური სისტემის მრავალ პარამეტრზე.

ეკმ-ის, როგორც ერთიანი სისტემის გარდაქმნის ანუ ტრანსფორმაციის პროცესები დაიყვანება უწინარეს ყოვლისა ეკონომიკური სისტემის სტრუქტურის შეცვლაზე. ეკონომიკური სისტემის სტრუქტურის შეცვლას მისი თითოეული შემადგენელი რგოლის ან მათ შორის კავშირების რაოდენობრივი ცვალებადობა იწვევს. იცვლება ცალკეული ეკ-ური რგოლის ან ყველა შიდა რგოლთა შორის კავშირის ძალა. ეს კავშირები ძლიერდება ან სუსტდება, ან წყდება კიდევ და მათ ადგილს იკავებს ახალი კავშირები. ეკონომიკურ რგოლთა შორის კავშირების მკვეთრმა დასუსტებამ შეიძლება სისტემის მდგრადობის დაქვეითება და შემდგომში კი მისი დაშლა გამოიწვიოს. მთლიანად სისტემური გარდაქმნების კუთხით როგორც სოციალური რეფორმა, ისე რევოლუციური სტრუქტურული გარდაქმნებია, ოღონდ სხვადასხვა მაშტაბისა და სიღრმისა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი და საინტერესოა ის გარდაქმნები, რომლებიც თვისებრივად ახალ სისტემას წარმოშობენ. ძველ სისტემაში მიმდინარე შეერთება-გაყოფის პროცესები რაოდენობრივად გროვდება და რომელიმე მომენტში ამას შეუძლია მიგვიყვანოს სისტემის მთლიან თვისებრივ გარდაქმნამდე.

გარდაქმნა შეიძლება გამოიწვიოს გარე გამაღიზიანებელმაც. იმისათვის, რომ მან აამოძრავოს მთლიანად ეკ-ური სისტემა, აუცილებელია ისეთი მექანიზმი, რომელიც შეცვლის ამას როგორც ეკ-ური რგოლების თვალსაზრისით, ასევე მათი თვისებრივი შემადგენლობით. ეს კი არის რთული პროცესი და მოითხოვს ეკმ-ში სიღრმისეულ წვდომას. გასათვალისწინებელია აგრეთვე ისიც, რომ თუ თვით სისტემის შიგნით არსებობს შინაგანი დაძაბულობა. იმის მიუხედავად, თუ რამდენად დიდია ეს დაძაბულობა მით უფრო დაბალი დონის გამაღიზიანებელი მექანიზმი შესძლებს ეკ-ური სისტემის შინაგანი სტრუქტურებიდან ენერჯის გამონთავისუფლებას, მის გარდაქმნას. არსებობს ეკ-ური სისტემის ისეთი გარდაქმნებიც, რომლებიც სტრუქტურულად ერთმანეთის მსგავსია და საბოლოო ჯამში მსგავს საბოლოო შედეგს იწვევენ. ასეთ გარდაქმნებს კონვერგენციულს უწოდებენ.

ეკონომიკური პროცესების მართვაში სისტემურ პროგრესს ახასიათებს ისეთი სტრუქტურული და ფუნქციური

ცვალებადობა, რომელიც სრულყოფს ეკონომიკური სისტემის ორგანიზაციას. სისტემურ პროგრესს თან ახლავს ორგანიზაციის გართულება

ეკმ-ში სისტემურ პროგრესს მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს გარემოსთან კავშირების რაოდენობრივი ზრდა და მრავალფეროვნება. სისტემური პროგრესი მდგომარეობს იმაში, რომ იზრდება სისტემაში მოცემული სასარგებლო ინფორმაციის მოცულობა. რაც უფრო მარტივი ხდება გარემო და რაც უფრო მარტივდება მასთან კავშირები, მით უფრო მარტივდება თვით სისტემა და თუ უკიდურეს ზღვრამდე გამარტივდა, განიცდის რეგრესს.

საერთოდ ცნობილია, რომ ეკ-ური სისტემის თვისებები დამოკიდებულია გარე მომხმარებელზე. თუ დაინტერესება გარედან არ მოდის, სისტემის შესაბამისი თვისება დახშულ სივრცეში ექცევა. ეკ-ური სისტემა ღია შეიძლება იყოს და თავის ამა თუ იმ თვისებას ავლენდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მოცემული თვისებით დაინტერესებული გარე მომხმარებელი ჩნდება, დახურულ სისტემაში კი ეს თვისება ქრება. ამის მაგალითია, დღევანდელი საქართველოს სინამდვილე: ეკონომიკური მეცნიერების, როგორც სისტემის მიერ მოპოვებული ახალი ცოდნის მიმართ აქაური ეკონომიკა ჯერჯერობით უგრძობელია. ეკონომიკა ესწრაფვის წამიერ სარგებელს და არ არის ორიენტირებული ფუნდამენტური გამოკვლევების შედეგების ათვისებაზე, სამეცნიერო-ტექნიკური გამოკვლევების მიღწევათა დანგრევაზე.

ეკონომიკური პროცესების მართვაში სისტემური აზროვნების მიზანია სწორად და მთლიანობაში აღიქვას ეკონომიკური გარემო. მთლიანობაში გაიაზროს დაკვირვებით მოპოვებული ინფორმაცია, შეიცნოს მატერიალური და არამატერიალური სამყაროს კანონები და კანონზომიერებები. ისწავლოს ეკმ-ში ამ კანონთა და კანონზომიერებათა გამოყენება. სისტემური აზროვნება ნიშნავს—იაზროვნოს ისე, რომ მთლიან სურათად ხედავდეს საკვლევ ობიექტს თუ პროცესს. ასეთ აზროვნებას მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ადამიანის ინტუიცია და ფარული (მიღმური) ცოდნა.

თუ ახალ ობიექტს ვიკვლევთ და ამისათვის არ გვეყოფნის არსებული მოდელები, მაშინ სისტემური აზროვნება, მთლიანობით მიდგომა, ინტუიცია და ფარული (მიღმური) ცოდნა გვეხმარება შევიმუშაოთ ახალი, უფრო ეფექტიანი, მოდელები. მეცნიერებას არ გააჩნია საზომი, რომლითაც სისტემური აზროვნების დონეს გაზომავდა, მაგრამ შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ სისტემურმა აზროვნებამ უკვე მიაღწია

განვითარების იმ საფეხურს, როდესაც ადამიანი მის ხელთარსებული კოგნიტური მოდელების გამოყენებით ასევე ხსნის ჩასწვლავს ეკმ-ში.

სისტემური აზროვნება, რომელშიც ინტუიცია და ფარული (მიდმური) ცოდნის ფაქტორები მძლავრობს, იყენებს როგორც ინდუქციურ, ისე დედუქციურ მეთოდებს. შედარებით ჩვეული დედუქციური აზროვნება გულისხმობს იმას, რომ ჯერ განისაზღვრება კომპლექსური სისტემური პრობლემები, შემდეგ კი იძებნება ამ პრობლემების გადაწყვეტა, ხოლო ინდუქციური სისტემური ანალიზის დროს პირიქით, თავდაპირველად ეძებენ ახალ იდეას ან პრინციპულად ახალ კომპლექსურ გადაწყვეტას, შემდეგ კი ცდილობენ ეს გადაწყვეტა მთავრობის შესაბამის პრობლემას.

ეკმ-ში სისტემური აზროვნების პარადოქსებია მთლიანობის და იერარქიულობის პარადოქსები. მთლიანობის პარადოქსთან გვაქვს საქმე, როდესაც სისტემის აღწერა შესაძლებელია მისი დანაწევრებით ისეთ “მთლიანობებად” ისეთ ნაწილებად, რომელი ნაწილებიც ჯერ კიდევ ინარჩუნებენ სისტემის მთლიანობით თვისებებს, და ამ ნაწილების აღწერით. ანუ ეს ის შემთხვევაა, როდესაც მთლიანობის თვისებებს, რომლებსაც სისტემა ატარებს, გარკვეულ ზღვრამდე მისი დანაწილებისას ინარჩუნებენ გამოყოფილი ნაწილებიც. მეორე მხრივ, ნებისმიერი მთლიანობითი სისტემა უფრო მაღალი რანგის სისტემის-ხესისტემის ელემენტია ანუ მისი ქვესისტემა და მისი აღწერა შესაძლებელია ამ კუთხით (როგორც ქვესისტემისა). იერარქიულობის პარადოქსი ამაში მდგომარეობს.

რაც უფრო რთულია ეკონომიკური სისტემა და რაც უფრო სუსტად არის იგი ფორმალიზებული, ნათელია, რომ მით უფრო ეფექტიანი იქნება სისტემური აზროვნების ეფექტიანობა.

ცნობილია და ცხოვრებაც ადასტურებს იმას, რომ ეკონომიკური განვითარების ყველა გრძელვადიანი და საშუალოვადიანი პროგრამა, რომელიც კი დედუქციურ მეთოდებს ემყარება, სწრაფად ცვალებად გარემოში უნიადგოა. ეს იმით აიხსნება, რომ კონსტრუქტივიზმს, რომელიც მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღების კონკრეტულ პრაგმატულ მეთოდებს, ადრე შექმნილ გამოცდილებასა და ცნობიერებაში დამკვიდრებულ გარემო პირობებს იღებს საფუძვლად, შემდგომში უხდება განხორციელება სრულიად შეცვლილ პირობებში, რაც მას არ აძლევს პროცესების ეფექტიანი მართვის შესაძლებლობას.

უნდა გამოვიდეთ იქიდან, რომ მმართველობითი გადაწყვეტილების ეფექტიანობის კოეფიციენტი

დამოკიდებულია ასახვის (შეცნობის) შეფარდებაზე იმ ინფორმაციასთან, რომელიც მოცემული ობიექტის შესახებ არის მიღებული და რომელსაც შეიძლება ამ ობიექტის აღწერა ეუწოდოს

ეს კოეფიციენტი უმაღლესია (ერთს უახლოვდება) მაშინ, როდესაც ადამიანის ცნობიერება, რომელიც მას ბუნებისა და საზოგადოების კანონებისა და კანონზომიერებათა შეცნობის საფუძველზე ჩამოუყალიბდა, სამყაროს მისეული ხედვის იდენტურია (ანუ, პირუკუ თუ ვიტყვით, როდესაც სამყარო მისი ცნობიერების იდენტურია).

სამწუხაროდ ცვალებად გარემოში, მით უფრო თანამედროვე პირობებში, როდესაც ინფორმაციის ოდენობა ყოველწლიურად ორმაგდება, სუბიექტს უძნელდება ორიენტირება და სწორი გადაწყვეტილების მიღება. დამატებით მიღებული ინფორმაცია, რომლის გაცნობიერებასაც სუბიექტი ვერ ასწრებს, უნდა განვიხილოთ როგორც ენტროპიის ზრდის წყარო, როგორც ქაოსი, უწყსრიგობა. გაუცნობიერებელი ინფორმაციის ხვედრი წილის ზრდა, ცხადია, მკვეთრად ამცირებს გადაწყვეტილების მიღების ეფექტიანობის კოეფიციენტს. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ არცერთი სისტემის ევოლუცია არ ხდება ენტროპიის გარეშე. ენტროპია ევოლუციის და თვითორგანიზაციის გენერატორია

მიწოდებული ინფორმაცია მხოლოდ მაშინ ხდება ნამდვილი ინფორმაცია, როდესაც მას ადამიანი გაიცნობიერებს. ამიტომ აუცილებელია ინფორმაციის ნაკადების სტრუქტურირება და მისი მიწოდება ისეთი ენით, რომელიც მისაწვდომი იქნება აღქმისათვის.

ინფორმაცია ურთიერთქმედების პროცესის სუბსტანციას წარმოადგენს, მისი მეშვეობით მყარდება მიზეზისა და შედეგის კავშირი, რომლის განხორციელების ფორმაა ხდომილება და ყველაფერი აქედან გამომდინარე ეკონომიკური პროცესების მართვაში სისტემური მიდგომა და სისტემური აზროვნება დამოკიდებულია ინფორმაციის ნაკადთა სტრუქტურირებასთან, სწორ ორიენტაციასთან, კაუზალობასთან, კორელაციასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Милнер Б.З. Теория организации М., 2001
2. Минцберг Г. Школы стратегии М., 2000.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования, под редакцией Е.Полат М., 1994
4. Ромашенко В.М. Принятие решений – ситуации и советы, Киев 1990

Summary

Marina Khurdadze

The System Approach in the Process of Economic Order

The system approach in the process of economic order implies the study of economic objects, processes and phenomena using the method of the system research. The author believes that all the above-mentioned is ruled by some definite order. This order makes the study of economic problems complete.

Резюме

Марина Курдадзе

Системный подход и системное мышление в управлении экономических процессов

В работе рассмотрен полный системный подход к процессу экономического управления, что дает возможность комплексно и всесторонне изучить экономические проблемы, выделить приоритеты, оптимизировать основные параметры экономической системы. Системный подход позволяет определить характер системного сопротивления в периодах системного кризиса в общественной жизни, выявить сложность взаимоотношений и разработать стратегию решения проблемы.

ვასილ კაჭარავა

ავტოსტრადების მშენებლობა ეიზენჰაუერის
ადმინისტრაციის დროს

დღეს საქართველოში ინტენსიურად მიმდინარეობს ჩქაროსნული ავტომაგისტრალების მშენებლობა და ეს პროექტი შეიძლება ჭეშმარიტად ისტორიული მნიშვნელობის გახდეს. აქსიომის დონეზე ცნობილი, რომ გზები ეკონომიკის განვითარების სისხლძარღვებია. შესაბამისად გზების გარეშე ეკონომიკა ვერ ვითარდება, ამიტომაც რაც უფრო მეტი და კარგი გზებია ქვეყანაში, მით უფრო მეტი შანსი აქვს მისი ეკონომიკის აყვავებას. მითუმეტეს, რომ კარგი გზები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს იმ ქვეყნისათვის, რომელიც თავის ეკონომიკურ წარმატებებს სატრანზიტო ფუნქციასაც უკავშირებს.

ჩქაროსნული მაგისტრალი და, ამავე დროს, მთელი საქართველოს ელექტროენერჯით თანაბარი მომარაგება, საქართველოს მოსახლეობის უდიდესი ნაწილის დედაქალაქში თავმოყრის და დანარჩენი ქალაქებისა და რეგიონების დაცრიელების დამანგრეველ პროცესსაც შეაჩერებს, რომელიც არა მარტო ჩვენს ეკონომიკას, არამედ საერთოდ ჩვენს სახელმწიფოებრიობას აყენებს უდიდეს ზიანს.

ისიც აღსანიშნავია, რომ თავისი საგარეო პოლიტიკის კურსისა და მეზობლებთან მეგობრული ურთიერთობებიდან გამომდინარე, საქართველო არ გეგმავს აღნიშნული ავტოსტრადების სამხედრო მნიშვნელობით გამოყენებას.

ამასთან დაკავშირებით შეიძლება გაეხსენოთ 1930 იანი წლების გერმანია და 1950-იანი წლების ამერიკის შეერთებული შტატები, როდესაც მართლაც რომ, სახელმწიფოებრივ დონეზე წარმართულმა გრანდიოზული მასშტაბის ავტოსტრადების მშენებლობამ უდიდესი გავლენა მოახდინა ამ ქვეყნების განვითარებაზე.

ხელისფლებაში მოსვლის პირველივე 1933 წელი, ნაცისტური გერმანიის ახალმა ლიდერმა ადოლფ ჰიტლერმა, სწორედ ავტობანების მშენებლობის გრანდიოზულ პროექტს დაუთმო (თუმცა, ავტობანების მშენებლობის აუცილებლობაზე გერმანიაში ჯერ კიდევ 1924 წელს დაიწვეს საუბარი. 1932 წელს კი დასრულდა ავტოსტრადის მშენებლობა, რომელმაც კიოლნი დააკავშირა ბონს. მაგრამ მის გასნას ისეთი პომპეზურობა არ მოყოლია, როგორც შემდგომში ნაცისტებმა ისწავლეს). გარდა უშუალო სატრანსპორტო დანიშნულებისა, ამ პროექტის ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანა იყო გერმანიაში არესებული 6 მილიონი უმუშევრის გარკვეული ნაწილის დასაქმება და ისიც საზოგადოებისათვის მეტად საჭიროი საქმით. ამ პროექტის ხელმძღვანელის დოქტორ ფრიც ტოდის ხელმძღვანელობით ნახევრად გასამხედროებული მუშათა კოლექტივები ცალმხრივი მოძრაობის ბრწყინვალე ავტოსტრადებს აშენებდნენ. დასაწყისში ამ საქმეში 30 ათასი კაცი ჩაერთო, შემდეგ მშენებელთა რიცხვმა 70 ათასს გადააჭარბა. ხოლო ავტოსტრადების მშენებლობის დასაწყისს ნიხბით ხელში პირადად ადოლფ ჰიტლერი ჩაუყარა საფუძველს. ჰიტლერი გეგმავედა 7 500 მილის სიგრძის ავტობანების მშენებლობას. 1938 წლამდე მან ამ ამოცანის მეოთხედი შეასრულდა. ეს ბრწყინვალე ხარისხის ბეტონის ავტობანები დღესაც კი ფუნქციონირებს. რაოდენ პარადოქსალურადაც არ უნდა ქდერდეს, მიუხედავად იმისა თუ რა უბედურება მოუტანა გერმანელ ხალხს და თითქმის მიელ მსოფლიოს ადოლფ ჰიტლერმა, გერმანიაში ბევრს იგი იმ კაცად ახსოვთ რომელმაც ავტობანები ააშენა¹. როგორც ჰიტლერის პირადი არქიტექტორი, ხოლო 1942 წლიდან შეირადებისა და საომარი პროდუქციის მინისტრი ალბერტ შპეერი აღნიშნავდა ავტობანები ეს ჰიტლერის საყვარელი პროექტი იყო, პარტიული დანიშნულების შენობებისა და ბერლინის აღმშენებლობის პროექტებთან ერთად² ბუნებრივია ამ გზების მშენებლობამ ავტონდუსტრიის განვითარებასთან ერთად აქტიურად შეუწყო ხელი მრეწველობის სხვა დარგებსაც. ამ გზებს აგრეთვეს უდიდესი პროპაგანდისტული მნიშვნელობა ჰქონდა და ემსახურებოდა, როგორც გერმანელთა ეროვნული გენის და ასევე ნაცისტური მთავრობის შესაძლებლობების დემონსტრუებას. ამ მშენებლობის მასშტაბი და ხარისხი უცხოელებზეც უდიდეს გავლენას ახდენდა და გერმანიის საერთაშორისო პრესტიჟის ზრდაზეც იყო გათვლილი (3) როგორც უახლესმა მომავალმა გვიჩვენა ამ გზებს წმინდა ეკონომიკურის გარდა, უდიდესი სამხედრო სტრატეგიული მნიშვნელობაც ჰქონდა. ეს ავტოსტრადები

გერმანიას აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ კვეთდნენ და უდიდესი როლი ითამაშეს გერმანული არმიის გადაადგილებისათვის. თუმცა ძალადობისა და რასიზმის გამარჯვებას ვერც ამ ბრწყინვალე ავტობანებმა შეუწყვეს ხელი.

ამერიკის შეერთებული შტატების სახით გვაქვს უფრო კეთილშობილი მაგალითიც, თუმცა სამხედრო დანიშნულებამ აქაც სერიოზული როლი ითამაშა.

დიდი ავტომანქანების საკითხი ამერიკაში ჯერ კიდევ 1910-იან წლებში წამოიჭრა. ავტომანქანების ქსელის მშენებლობის აუცილებლობა ამერიკის უზრამაზარმა მანძილებმა და ავტომობილების უზრამაზარმა რაოდენობამ განაპირობეს. ამერიკაში იყო ყველაზე მეტი ავტომობილი და ავტომობილის მფლობელიც. მაგალითად 1920 წელს ამერიკაში 9,2 მილიონი ავტომობილი იყო, 1925 წელს უკვე 20 მილიონი ხოლო 1930 წელს 26,7 მილიონი. ასე, რომ ორამდე მანქანა მოდიოდა ყოველ სამ ამერიკულ ოჯახზე. ავტონდუსტრიამ უდიდესი გავლენა მოახდინა ამერიკულ ეკონომიკაზე. ავტომობილებს ხმარდებოდა ფოლადის წარმოების 20%, რეზინის წარმოების 80 % , შუშის წარმოების 70 % და ა.შ.(4). ამდენი მანქანა, არც ერთ სხვა ქვეყანაში არ არსებობდა (თუმცა პიტლერმა წამოაყენა წინადადება, რომ ყოველ გერმანელს ან ყოველ შემთხვევაში ყოველ გერმანელ მუშას უნდა ქონოდა საკუთარი მანქანა. და მანქანას ესეც დაარქვეს “სახალხო მანქანა.” (ფოლკს ვაგენი) მისი ხიჭოსებრი ფორმაც თვით ადოლფ პიტლერმა მოიგონა. ამისათვის, ბრაუნშვაიგის მიდამოებში აშენდა უზრამაზარი ქარხანა, რომელსაც წელიწადში 1,5 მილიონი ავტომობილი უნდა გამოეშვა და გერმანელ მუშებს შეეძლებოდათ მისი 990 მარკად ყიდვა. ძალზე კარგად შემუშავებული გეგმა იყო, მაგრამ გერმანიის აგრესიულმა ომებმა და მასთან დაკავშირებულმა ქარხნის პროფილის შეცვლამ ეს პროექტი შეაჩერა.)

შესაბამისად ძველი გზები ამ დატვირთვას ვეღარ აკმაყოფილებდნენ და საჭირო იყო ახალი უზრამაზარი ქსელის მშენებლობა. ამ მასშტაბის მშენებლობას ადგილობრივი ხელისუფლებისა და შტატების ხელისუფლების არც ეკონომიკური და არც ორგანიზაციული შესაძლებლობები არ ეყოფოდა. საჭირო იყო ფედერალური მთავრობის ქმედებანი. ჯერ კიდევ ვუდრო ვილსონის ადმინისტრაციამ გაამახვილა ყურადღება ამ თემაზე და 1916 წელს ფედერალური გზების კანონი მიიღეს.. 1921 წელს მიიღეს ფედერალური ავტოსტრადების კანონი, რომელიც გულისხმობდა ყოველ წელს 75 მლნ. დოლარის გამოყოფას გზების

მშენებლობისათვის და ხარჯების ნახევარს ფედერალურ მთავრობას აკისრებდა.

საბოლოოდ ათწლეულის დასასრულს ამაზე 690 მლნ. დოლარი დაიხარჯა ამას იმანაც შეუწყო ხელი, რომ მაშინდელი ვაჭრობის მინისტრი ჰერბერტ ჰუვერი არ ეთამნხმებოდა კლასიკურ კონსერვატულ ფორმულას, რომელიც ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ ცხოვრებაში ფედერალური ხელისუფლების თითქმის სრულ უმოქმედობას გულისხმობდა და მიანჩნდა, რომ საჭირო იყო ფედერალური ბიუჯეტით დაფინანსებული ე. წ. საზოგადოებრივი სამუშაოების ორგანიზება, განსაკუთრებით გზების მშენებლობის ასპექტებში. ამ მშენებლობას, უმუშევრობის შემცირების მეტად მნიშვნელოვანი ფუნქციაც ეკისრებოდა.

საინტერესოა, რომ ამ სამანქანო რეველუციის დროს, ამერიკის პრეზიდენტს 1923-29 წლებში, კალვინ კულიჯს, არასოდეს ყოლია საკუთარი მანქანა. იგი მხოლოდ გადაგომის შემდეგ იყიდა და მასაც მისი მძღოლი ატარებდა.

ზოგიერთი მონაცემებით ფედერალური ხარჯების წილი გზების მშენებლობაზე 1932 წლამდე არასოდეს ყოფილა 10 პროცენტზე მეტი. ფედერალური წილი მნიშვნელოვნად გაიზარდა ახალი კურსის პერიოდში და 1933 წელს 40 პროცენტს გადააბიჯა. (5)

1938 წელს მიიღეს ფედერალური გზატკეცილების კანონი, რომელიც ავალედა საზოგადოებრივი გზების ბიუროს შეესწავლა ექვს ხაზიანი ავტოსტრადების მშენებლობის შესაძლებლობა და კონკრეტული გეგმა შეემუშავებინა. ამ ბიუროს შეფმა თომას მაკდონალდმა მოამზადა გარკვეული დასკვნები სახელით “ფასიანი და უფასო გზები”, რომლის მიხედვით უარყოფილ იქნა ფასიანი ავტოსტრადების იდეა. ავტოსტრადები უფასო უნდა ყოფილიყო. მაგრამ ომის საშიშროებიდან გამომდინარე პრობლემების გამო ეს პროექტი მაინცა და მაინც წინ არ წაწეულა.

1944 წელს მიიღებული ფედერალური გზატკეცილების კანონით დაფინანსდა ავტოსტრადების შეკეთება და ამვე დროს შეიქმნა საფუძველი ახალი 40 ათას მილიანი შტატებსშორისო გზატკეცილების ეროვნული სისტემის შექმნისათვის. მაგრამ მაშინ, თვით მშენებლობის დაფინანსებაზე კონკრეტული გადაწყვეტილება არ მიღებულა 1952 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში, II მსოფლიო ომში მოკავშირეთა გაერთიანებული ჯარების ყოფილმა სარდალმა დუაეტ ეიზენჰაუერმა გაიმარჯვა. რაც მნიშვნელოვან წილად არა რეპუბლიკური პარტიისადმი, არამედ თვით ყოფილი გენერლისადმი სიმპატიამ განაპირობა. (იმავე 1952 წელს, რესპუბლიკელებმა ძლივს მიაღწიეს

უმრადესობას კონგრესში, ხოლო 1954 წელს კი ძალზე დიდი ხნით, ათწლეულობით, დაკარგეს იგი.)

რესპუბლიკელებს ერთის მხრივ სურდათ ახალი კურსის მონაპოვრის შენარჩუნება (შეიძლება არც სურდათ, მაგრამ სხვა გზა არ გააჩნდათ), მეორეს მხრივ კი ცდილობდნენ იგი უფრო მეტად აღარ გაედრმავებინათ. მათ ძველი ფასეულობებისათვის ახალი ტონალობის მინიჭება სურდათ.

დინამიური კონსერვატიზმის თეორია, როგორც ეიზენშაუერმა განაცხადა გულისხმობდა ლიბერალიზმს ადამიანთან მიმართებაში და კონსერვატიზმს ყოველივე იმასთან, რაც ფულთან იყო დაკავშირებული.

ამ მსოფხედველობის მიუხედავად, სწორედ ეიზენშაუერი გამოვიდა ვრცელი და უხვად დაფინანსებული ფედერალური ავტომაგისტრალების მშენებლობის პროგრამით. ომიდან დაბრუნებულმა გენერალმა დაასკვნა, რომ გერმანულ ავტობანებთან შედარებით ამერიკული გზები მეტად უხარისხო იყო. მან თვალნათლივ ნახა თუ რა როლი ითამაშეს ამ ავტობანებმა გერმანული არმიის მობილურობაში, მოგვიანებით კი როდესაც ამერიკული არმია გერმანიის ტერიტორიაზე შეიჭრა, თვითონაც გამოცადა ამ ბრწყინვალე ავტობანების ეფექტურობა და კომფორტი. მას 1919 წელს ჩატარებული, სამხედრო ავტომანქანების ტრანსამერიკული საჩვენებელი ავტოგადარბენაც ახსოვდა. უხარისხო მანქანებისა და ცუდი გზების გამო ეს ქარავანი საშუალოდ საათში 5 მილს გადიოდა.

როგორც პროფესიონალურ სამხედროს, რომელსაც ცივი ომის პერიოდში მოუწია პრეზიდენტობა, მას კარგად ესმოდა, რომ კარგი ავტომაგისტრალები საჭირო იყო მოსახლეობის სწრაფი ევაკუაციისათვის ატომური თავდასხმის შემთხვევაში და ასევე ჯარების სწრაფი გადაადგილებისათვის ამერიკის ტერიტორიაზე ომის შემთხვევაში. როგორც ამერიკელი ისტორიკოსი ჯონ პატრიკ დიგინსი აღნიშნავს, ქვეყნის უსაფრთხოების ინტერესებმა ძალზე დიდი როლი ითამაშეს ეიზენშაუერის გადაწყვეტილებაში ახალი ავტოსტრადების მშენებლობის საქმეში.⁽⁶⁾ მას აგრეთვე მშვენივრად ესმოდა, რომ ხარისხიანი ცაღმხრივი მოძრაობის ჩქაროსნული ავტომაგისტრალები ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების აუცილებელი წინაპირობაა. ამას ისიც დაერთო, რომ ამერიკელთა დიდი ნაწილი გარეუბნებში გადადიოდა საცხოვრებლად. ეწ ლევიტაუნებში. ეს იყო ტიპიური და იაფი ასაწყობი სახლებისაგან შექმნილი დიდი უბნები, რომელთა მშენებლობის სისტემა ძველმა უილიამ და ალფრედ ლევიტებმა შეიმუშავეს. 1944 წელს კონგრესის მიერ

მიიღებული სამხედრო მოსამსახურეთა მოწოდების კანონით დემობილიზებულ ჯარისკაცებს უამრავი შეღავათი მიეცათ. ერთ-ერთი მათგანი იყო შეღავათიანი სესხები სახლთმშენებლობისათვის. შედეგად მილიონობით ახალგაზრდა ოჯახმა შეისყიდა ისინი და გარეუბნებში გადავიდა. გარეუბნებში ცხოვრება კი მანქანისა და შესაბამისად გზების გარეშე შეუძლებელია. მანქანათა რაოდენობაც საოცრად იზრდებოდა. თუ 1946 წელს გაიყიდა 2,1 მილიონი ახალი მანქანა, 1950 წელს უკვე 6,7 მილიონი, ხოლო 1955 წელს 7,9 მილიონი (საინტერესოა, რომ დღევანდელი ამერიკისაგან განსხვავებით მაშინ ამერიკულ ბაზარზე თითქმის არ იყიდებოდა უცხოური ავტომობილები. მაგალითად 1950 წელს გაყიდული თითქმის 7 მილიონი ავტომობილიდან მხოლოდ 16,336 იყო უცხოური) (7) .

კონსერვატორი რესპუბლიკელები თავდაპირველად ეწინააღმდეგებოდნენ პრეზიდენტის იდეას, მითუმტკეს რომ ძირითადად იგი ფედერალური ხარჯებით უნდა დაფინანსებულიყო და მათი აზრით ეს გაზრდიდა ეროვნულ ვალს, რაც ტრადიციულ რესპუბლიკურ იდეოლოგიას ეწინააღმდეგებოდა. როგორც ცნობილი ამერიკელი პუბლიცისტი და მკვლევარი მაქს ლერნერი ამბობდა ყოველი ადმინისტრაცია რწმუნდება, რომ გაცილებით უფრო ადვილია კონგრესს გამოსატაცო მილიარდები თავდაცვაზე, ვიდრე მილიონები ფედერალური სახსრებით ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობისა ან მდინარისპირა დაბლობის განვითარებისათვის(8)

შესაბამისად 1955 წელს პრეზიდენტის ინიციატივა ავტოსტრადებთან დაკავშირებით კონგრესმა არ მიიღო. მეორეს მხრივ, ბევრს ეგონა, რომ 1956 წელს, კანონპროექტის ახალი განხილვისას, დემოკრატთა მიერ კინტროლირებადი კონგრესი ნამდვილად არ დაამტკიცებდა მას, რათა საპრეზიდენტო არჩევნების წელს არ მიეცა რესპუბლიკელი პრეზიდენტისათვის ასეთი კოზირი.. მაგრამ ეიზენჰაუერმა ბევრი იმუშავა კონგრესთან და მათაც ეროვნული ინტერესები პარტიულზე წინ დააყენეს. კონგრესმენებმა ალბათ ეიზენჰაუერის პოლიტიკური რეიტინგიც გაითვალისწინეს, რომელიც თავად რესპუბლიკური პარტიისაგან განსხვავებით, მეტად მაღალი იყო. 1956 წელს ეიზენჰაუერის საქმიანობით პრეზიდენტის თანამდებობაზე კმაყოფილი იყო გამოკითხულთა 70 %.. (9)

აქედან გამომდინარე 1944 წლის გეგმის ცხოვრებაში გატარება სულ უფრო რეალური ხდებოდა. აღნიშნული საკითხის დასამუშავებლად პრეზიდენტმა სპეციალური

მრჩეველთა საბჭო შექმნა, რომლის სათავეში დიდი ხნის თანამშრომელი ინჟინერი და “ჯენერალ მოტორსის” დირექტორთა საბჭოს წევრი ლუციუს კლეი დანიშნა. ამ ჯგუფის რეკომენდაციების მეშვეობით ეიზენჰაუერი ცდილობდა ავტომაგისტრალების დაფინანსების საკითხისაგან ჩამოეცილებინა ისეთი ამ თემასთან დაახლოვებული ჯგუფების გავლენა, როგორც თვირტმზიდავების გართიანებები, ავტოკლუბები, შტატების ინჟინრები, ავტონდღუსტრია და ნავთობის კომპანიები. მაგრამ, როგორც ეიზენჰაუერის ერთ-ერთი ბიოგრაფი რობერტ ბერკი აღნიშნავდა, საპრეზიდენტო მრჩეველთა კომისიის ანგარიშში, პირველ რიგში, სწორედ, რომ ამ გავლენიანი ჯგუფების ინტერესები გაითვალისწინეს (10).

1956 წლის ყოველწლიურ საპრეზიდენტო მიმართვაში პრეზიდენტმა განაცხადა “კანონმდებლობა თანამედროვე შტატებში მორისო ავტოსტრადების შესახებ წელს კიდევ უფრო მეტად გეჭირდება ვიდრე შარშან. ჩვენ 12 თვით დავაგვიანეთ გზების მშენებლობა, რომლებიც ჩვენს პირად უსაფრთხოებას, საერთო აყვავებას და ეროვნულ უსაფრთხოებას უზრუნველყოფენ. ამ წლის მანძილზე მანქანათა რაოდენობა 58 დან 61 მილიონამდე გაიზარდა. წინა წლის მანძილზე 38 ათასი ადამიანი დაიღუპა. ავტოკატასროფებში დაჭრილთა რაოდენობა და მატერიალური ზარალი კიდევ უფრო დიდია.

ჩემს მიმართვაში, 1955 წლის 22 თებერვალს, მე ვამტკიცებდი, რომ აუცილებელია ზომების მიღება რათა 10 წლის მანძილზე დავასრულოდ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი 40 ათასი მილის შტატებში მორისო ავტომაგისტრალების სისტემის მშენებლობა, რომლის დირექტულება დაახლოებით 25 მილიარდი დოლარი იქნება.(11)

ამავე წლის საბიუჯეტო მიმართვაში კონგრესის დადმი უკვე 16 იანვარს ეიზენჰაუერი ხაზს უსვამდა რომ ავტოსტრადების პროგრამა ჯანსაღ ფინანსურ საფუძველს უნდა დაეყრდნოს, რათა არ შექმნას ბიუჯეტის დეფიციტი (12) თავისი პოლიტიკური კრედიტს გამოსახატავად, ეიზენჰაუერი ხშირად იყენებდა აბრაჰამ ლინკოლნის გამონათქვამს მთავრობის როლის შესახებ---“მთავრობის კანონიერი მიზანია, ის აკეთოს საზგადოებისათვის რისი გაკეთებაც საზოგადოების წევრებს ჭირდებათ, მაგრამ არ შეუძლიათ თავად გააკეთონ ან არ შეუძლიათ მისი კარგად გაკეთება თავისი განცალკევებული და ინდივიდუალური შესაძლებლობების გამო. ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც ადამიანებს თავად ძალუბთ საკუთარი პრობლემების კარგად მოგვარება, მთავრობა არ უნდა ჩაერიოს”.(13) .

ეროვნული ავტომაგისტრალების სისტემის მშენებლობა კი სწორედ იმ მასშტაბის პრობლემა იყო, რომელსაც მხოლოდ ფედერალური მთავრობა თუ გადაწყვეტდა. თუმცა მათი მფლობელობა და მართვა შტატების ხელისუფალთ გადაეცათ. საბოლოოდ შეთანხმდნენ, რომ ამ გრანდიოზული პროექტის დაფინანსება საწვავზე გადასახადის ზრდის ხარჯზე მოხდებოდა. ერთ ცენტრი გადასახადი ერთ გალლონ საწვავზე. გარდა ამისა გაიზარდა გადასახადი საბურავებზე და კომერციულ მანქანებზე.

1956 წლის 29 ივნისს პრეზიდენტის მიერ ხელმოწერილი ეროვნული შტატებს შორისო და თავდაცვითი ავტომაგისტრალეების კანონის მიხედვით, 42 ათასი მილის (67 ათასი კილომეტრი) სიგრძის ავტომაგისტრალეების ქსელის შესაქმნელად 10 წლის მანძილზე 26 მილიარდი დოლარი უნდა დახარჯულიყო. ავტომაგისტრალეები უნდა ყოფილიყო ოთხგზიანიდან რვა გზიანამდე. როდესაც ამ კანონის მიღებაზე საუბრობდა, ეიზენჰაუერმა აღნიშნა, რომ ეს იყო გზებთან დაკავშირებული ყველაზე ამბიციური პროექტი, რომელიც კი რომელიმე ერს მიუღია მსოფლიოში.(14)

ამავე დროს ეს იყო უდიდესი საზოგადოებრივი სამუშაოების შემცველი პროექტი ამერიკის ისტორიაში. ამ წლებში გრანდიოზულმა საზოგადოებრივმა სამუშაოებმა ახალი კურსის მასშტაბებს მნიშვნელოვნად გადააჭარბა. თანაც საბოლოოდ 55 მილიარდამდეც კი მალწია. ცხრა მეთათვი იმ ხარჯებისა ფედერალურმა მთავრობამ გაიღო(15) სხვათა შორის, როდესაც 1958 წელს მომხდარი კრიზისის დროს უმუშევრობამ 5 მილიონს მიაღწია, ეიზენჰაუერმა კიდევ უფრო გაზარდა გზების მშენებლობის ტემპები და მასშტაბები.როგორც ეიზენჰაუერმა აუწყა თავის ამომრჩეველებს ეს ავტომაგისტრალეების სისტემა იქნებოდა მისი ადმინისტრაციის დიადი ძეგლი და ასახავდა მისი ხედვის შესაძლებლობებს.(16).

ამ შეფასებას შემდგომში ამერკელი ისტრიკოსების გარკვეული ნაწილიც დაეთანხმა, რომელტაც მიაჩნდათ, რომ ეს კანონი იყო ეიზენჰაუერის ადმინისტრაციის ერთ-ერთი უდიდესი მიღწევა საკანონმდებლო სფეროში (17).

2004 წლის აპრილში ცნობილმა ამერიკულმა ჟურნალმა US News and World Report-მა თავის სპეციალურ გამოცემაში გამოაქვეყნა აშშ-ის ეროვნული არქივის სპეციალური კომიტეტის მიერ შერჩეული 100 ყველაზე მნიშვნელოვანი დოკუმენტი ამერიკის ისტორიაში და მათ შორის აღნიშნული კანონიც არის მითითებული.

საინტერესოა რომ მიუხედავად პრეზიდენტის დიდი მცდელობისა და დაგეგმილი ხარჯთაღიციხვის დიდი ზრდისა, მისი მმართველობის პერიოდში მხოლოდ 7 500 მილის გზები დაიგო (18).

საბოლოოდ, როდესაც ამ სისტემის მშენებლობა დასრულდა აღმოჩნდა, რომ ეს 42 ათასი მილი ამერიკის გზების მხოლოდ ერთ პროცენტს წარმოადგენს, თუმცა დატვირთვა გამოყენების ასპექტში 23 პროცენტს შეადგენს. თუმცა, კრიტიკოსი ყველაფერს, მათ შორის ასეთ ბრწყინვალე და ერთი შეხედვით ყველასათვის მისაღებ პროექტსაც კი გამოუჩნდა, როგორც ამერიკელი ისტორიკოსი ჯეიმს პატერსონი აღნიშნავდა, გზების დამგებმავემბა არ გაითვალისწინეს ბევრი ადგილობრივი ინტერესები, მრავალი დიდებული ლანდშაფტი დაამახინჯეს და აგრეთვე გაიყვანეს გზები გაეღების არ მქონე ღარიბ რაიონებზე(19). რიგი გამოთვლების მიხედვით საბოლოო ჯამში ამ სისატემის მშენებლობა, დამატებითი მონაკვეთების ჩათვლით 1995 წლისათვის 329 მილიარდი დოლარი დაჯდა 1996 წლის კურსით, (1957 წლის კურსით 58,5 მილიარდი).

1990 წლის 15 ოქტომბერს, იმ უდიდესი დევაწლისათვის, რომელიც ეიზენჰაუერს ქონდა ამ იდეის განხორციელებაში, პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშის გაწვევით ამ გზების სისტემას დუაიეტ ეიზენჰაუერის სახელობის ეროვნული შტატებს შორისო და თავდაცვის ავტოსტრადების სისტემა ეწოდა.

მართლაც ამ სისტემამ უდიდესი როლი ითამაშა ამერიკის ისტორიასა და მისი ეკონომიკის განვითარებაში. სიჩქარისა ზრდისა და უკეთესი გასასვლელების გაფართოების წყალობით ტვირთის ღირებულება შემცირდა. იგი საოცრად ამოკლებდა მანძილებსაც. მაგალითად თუ მანმადე ჩიკაგოდან ინდიანაპოლისში ჩასასვლელად 6 საათი იყო საჭირო ახალი ავტოსტრადებით ეს მანძილი 3 საათამდე დაიყვანებოდა. ამავე დროს კომერციისათვის გახსნა შუა დასავლეთის შედარებით იზოლირებულ ქალსაქები(20) საერთო მანქანებელს თუ ავიდობთ ამ გზებმა დაახლოებით 20 პროცენტით შეამცირეს მანძილები ქალსაქებს შორის. ამ სისტემის წყალობით შედარებით იაფი მიწები ხელმისაწვდომი გახდა ტრანსპორტისათვის, რამაც ხელი შეუწყო მათ ათვისებასა და განვითარებას ტრანსპორტირების გამარტივებამ, გაუმჯობესებამ, დაკვეთილის დროზე მიტანის გარანტიების ზრდამ, შეამცირა საწვობებში პროდუქციის შენახვის ვადები და დაეხმარა წარმოებას. მყიდველთა და მომხმარებელთა გეოგრაფიული შესაძლებლობების ზრდამ ხელი შეუწყო

პროდუქციის არჩევანის ზრდას, რამაც თავის მხრივ გაზარდა კონკურენცია და დაწია ფასები. გაამარტივა რა პროდუქციის ტრანსპორტირება, ავტოსტრადამ ხელი შეუწყო ზოგადეროვნული ბაზრის განვითარებას, გაუადვილა რა ამერიკულ კომპანიებს უფრო იაფად მიეწოდებინათ პროდუქცია ქვეყნის სვადასხვა რეგიონებში, რამაც კვლავ დადებითად იმოქმედა ფასების შემცირებაზე.

ყოველივე ზემოთ ჩამოთვლილმა, ფასების კლება, შრომაცა და კაპიტალიც უფრო ეფექტური გახადა, რითაც ხელი შეუწყო ბიზნესის განვითარებას, ახალ ინვესტიციებს და სამუშაო ადგილების შექმნას. ავტოსტრადებმა მრავალჯერ აანაზღაურეს მათ მშენებლობაში დაბანდებული თანხები. გამოთვლილია რომ თავისი არსებობის დაახლოებით 40 წლის მანძილზე 1957 დან 1996 წლამდე ამ გზებმა ამერიკულ ეკონომიკას ჯამში 1 ტრილიონზე მეტი დოლარი დაუზოგეს.

ავტოსტრადების სისტემა არის აგრეთვე სამუშაო ადგილების გენერატორი. რომ აღარაფერი ვთქვათ თვით გზის მშენებლობაში დაკავებული ადამიანების რაოდენობაზე. მან აგრეთვე განავითარა უდიდესი რაოდენობის გზასთან დაკავშირებული საქმიანობა. აღსანიშნავია რომ კვების წერტილებში მომსახურება შეიძლება უფრო მეტად გაიზარდა ვიდრე თვით მოსახლეობის ზრდის ტემპები.

ეკონომიკურ ზრდაზე არანაკლები და ალბათ უფრო დიდ მნიშვნელობა ქონდა იმ ფაქტს, რომ ცალმხრივი მოძრაობის, გზის საფარის მაღალი ხარისხისა და გზების მომსახურების უკეთესი ორგანიზაციის წყალობით ამ ავტომანქანების ტრადებზე მნიშვნელოვნად იზარდა უსაფრთხოების სტანდარტმა. ფატალური შედეგები 60 პროცენტით ნაკლებია ვიდრე სხვა გზებზე. როგორც ამ გზების სამსახურის ვებ გვერდზეა აღნიშნული, არსებობის 40 წლის მანძილზე ამ სისტემამ 187 ათასი ადამიანის სიცოცხლე შეინარჩუნა. დაჭრილთა და დაზიანებულთა რაოდენობა 70 პროცენტით დაბალია ვიდრე სხვაგან, შესაბამისად 40 წლის მანძილზე 11, 8 მილიონი ადამიანი გადაურჩა ტრამპებს. 1957 დან 1996 წლამდე უსაფრთხოების ზრდის წყალობით დაახლოებით 368 მილიარდის დოლარის პირდაპირი ზარალი გამოირიცხა. ავტომანქანების მიერ უზრუნველყოფილი მაღალი სიჩქარის წყალობით დროის მნიშვნელოვანი მოგება მოხერხდა.

ავტოსტრადების მაღალმა ხარისხმა თვით მანქანის ექსპლუატაციის ხარჯებიც შემაცირა და 40 წლის მანძილზე 41 მილიარდი დოლარის ეკონომია გაუწია ავტომფლობელებს. ავტოსტრადების წყალობით გაზრდილმა მობილურობამ, მეტი არჩევანი მისცა ამერიკელებს როგორც სამუშაო ადგილის

ასევე საცხოვრებელი ადგილის შერჩევისას. უფრო მეტს მიეცა საშუალება დიდი ქალაქებისაგან მოშორებულ და შესაბამისად იაფ ადგილებში შეეძინა საკუთარი კარ მიდამო, რაც ე.წ. ამერიკული ოცნების აუცილებელი შემადგენელი ნაწილია.

ვინაიდან ჩქაროსნულ ავტოსტრადებზე არ არის საჭირო მანქანის ხშირი შეჩერება, დამუხრუჭება, თავიდან დაძვრა, რაც უფრო მეტ მანვე გამოწვევას გამოყოფს, შემცირდა ჰაერის დაბინძურების მაჩვენებლებიც. ამ ავტოსტრადებმა მრავალი ამერიკელი უფრო მჭიდროდ დააკავშირა დიდ კულტურულ ცენტრებსაც, რაც მოსახლეობის სულიერ ცხოვრებაზეც დადებითად აისახა. თუ ჩვენებურ ტერმინოლოგიას გამოვიყენებთ, შეიძლება ვთქვათ რომ ამ ავტოსტრადებმა კიდევ უფრო შეამცირეს განსხვავება ქალაქსა და სოფელს შორის.

როგორც თავიდანვე აღვნიშნეთ, ავტოსტრადების მშენებლობა მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ეროვნული თავდაცვის საკითხებთან. ცივი ომის შემდგომ პოსტკომინისტურ ერაშიც ე.წ. აშშ-ის სამხედრო ავტოსტრადების კორიდორი-ქსელი ძირითადად სწორედ ამ სისტემაზეა დაფუძნებული. სხვათა შორის, ოკეანისგან კონფლიქტების დროსაც, იგივე ახლო აღმოსავლეთში ჯარების გადასროლისას, სწორედ ამ ავტოსტრადების მეშვეობით მოხდა ჯარებისა და აღჭურვილობის სწრაფი გადასროლა ოკეანესპირა პორტებში. როგორც ვხედავთ, სახელმწიფოს არსებობის თითქმის არც ერთი სფერო არ დარჩენილა, სადაც ეიზენჰაუერის სახელობის ავტოსტრადებს მეტად მნიშვნელოვანი როლი არ ეთამაშათ და მათი არსებობა პირდაპირ პროპორციულ კავშირშია აშშ-ის წარმატებებთან. თუ გავითვალისწინებთ გეოგრაფიული მანძილებისა და მოსახლეობის რაოდენობაში არსებულ განსხვავებას. ამერიკაში დღეს ჩქაროსანული სუპერ ავტომოგასტრიდების კონცენტრაცია 2,4-ჯერ უფრო მეტია ვიდრე გერმანიაში, 2,9-ჯერ – ვიდრე საფრანგეთში, 6,5-ჯერ – ვიდრე ინგლისში, 9,7-ჯერ – ვიდრე იაპონიაში.

რასაკვირველია დღეს საქართველოს კიდევ ბევრი უკლია ასეთ მანქანებლებამდე, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ, რომ ზემოთაღნიშნული სარგებლიანობის პრინციპები უნივერსალურია ნებისმიერი სხვა ქვეყნისთვისაც, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ჩვენი ქვეყნის მომავალიც მნიშვნელოვანწილად არის დაკავშირებული საქართველოში ჩქაროსნული ავტოსტრადების მშენებლობის პროექტის წარმატებულ დაგვირგვინებასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა

- 1.Hannah Vogt *The Burden of Guilt . A Short History of Germany* , 1914-1945 New York. Oxford University Press 1978. P149
2. Memoirs by Albert Speer *Inside the Third Reich.*, Ollier Books a Division of Macmillan Publishing Co., Inc New York 1970 p. 180.
- 3 T.J Jarman , *The Rize and fal of Nazi Germany*A Signet Book, Published by the American Library1956 p.175A
- 4.James T Patterson, *America in the Twentieth Century, A History*, Harcourt Brace Jovanovich. Inc. New York 1976 , p.160)
- 5.Gary M Walton, Hugh Rockoff *History of the American Economy.*, Harcourt Brace Jovanovich, Publishers N.Y.,1990 ,p.616.
- 6.John Patrick Diggins., *The Proud Decades, America in War and Peace* 1941-1960. W. W. Norton 7 Company. N.Y. Londond 1989., p131
- 7.James T. Patterson, *Grand Expectations The US ,1945-1974.*, N.Y , Oxford , Oxford University press 1996 p.p. 70-71
8. Max Lerner *America as a Civilization*, Henry Holt and Company , New York 1987., p342
- 9.Michael Barone, *Our Country The Shaping of America From Roosevelt to Reagan* The Free Press A Division of Macmillan , inc n. Y., 1990 p.284
- 10.Robert F Burk., *Dwight D. Eisenhower , Hero and Politician.* Twain Publishers, Boston A Division of G. K. Hall & Co. 1986. p. 157
11. Public Papers of the Presidents of the United States. Dwight D Eisenhower 1956 Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President US Government Printing Office 1958 p.18.
- 12 Ibid. p.88
- 13.James T Patterson, *Grand Expectations, The United States 1945-1974*, New York Oxford, Oxford University Press 1996., p.271
- 14.John M. Blum, William S. McFeely Edmund S Morgan Arthur M. Schlesinger, Jr., Kenneth M Stamp, C Vann Woodward. *The National Experience A History of the United States*, Harcourt Brace Jovanovich, Publishers N.Y.,1989., p.733.
- 15.Review Text in United States History, by Paul M. Roberts., Amsco School Publications, Inc. New York 1980.,p464
- 16.Chester J. Pach, Jr., Elmo Richardson, *The Presidency of Dwight D. Eisenhower* University Press of Kansas 1991.,p 124
- 17.Robert A Divine., T. H. Breen, George M Frederickson R. Hal Williams. *America Past and Present* v II HarperCollins College publishers 1995 p. 888
18. Robert F Burk., *Dwight D. Eisenhower , Hero and Politician.* Twain Publishers, Boston A Division of G. K. Hall & Co. 1986. p. 157
- 19.James T Paterson , *America in the Twentieth Century* , A History., Harcourt, Brace, Jovanovich, Inc. N.Y., Atlanta, 1976 p.395.

20. William Manchester, *The Glory and the Dream A Narrative history of America 1932-1972* Little , Brown and Company., Boston , Toronto, 1974p758

Summary

Vasili Khacharava

Administration of Dwight D. Eisenhower and highways system.

The article describes the history of the creation of the Dwight D. Eisenhower System of Interstate and Defense Highways and its role in the economic development of the United States. The article is focused on the political struggle in the 1950's around the sources of financing this mega project, which so far is the greatest one in the field in world history. In spite of obvious benefits of this System, Eisenhower's all personal authority and several years struggle with conservatives as well as liberals was necessary in order to realize the plan already created in 1944. In spite of traditionally negative attitude to the federal expenses in social economic projects, the republican president and his supporters agreed that only the federal government could afford this project. Between 1954 and 1956, there were several failed attempts to pass a national highway bill through the Congress. The main controversy over the highway construction was the apportionment of the funding between the Federal Government and the states. But president Eisenhower worked a lot with the congress and finally the Democrats put the national interests ahead of party interests. Even when adjusted to account for geographic size and population, the United States has a far more extensive network of super-highways than other developed nations Without a first class system of interstate highways, life in America would be far different --- it would be more risky, less prosperous, and lacking in the efficiency and comfort that Americans now enjoy and take for granted. People would be crowded into more densely packed inner cities, intercity travel would occur less often and be more cumbersome; freight charges would be higher and, as a consequence, so would prices. Vacation travel would be more restricted.

Today, as we build Trans Georgia Highway, we fully understand all benefits of this project. Accordingly American experience could be very helpful for successful implementation of this national level challenge.

Резюме

Василий Качарава

Администрация Д.Эйзенхауэра и строительство автострад в США

В статье описывается история принятия закона о создании системы автострад межштатных связей и обороны имени Дуайта Эйзенхауэра и роль этой системы в социально-экономическом развитии США. Статья сфокусирована на политической борьбе в 1950-е годы вокруг вопроса об источниках финансирования этого мегапроекта, который до сегодняшнего дня является величайшим проектом подобного рода в мировой истории.

Несмотря на очевидную пользу этой системы, Эйзенхауэру понадобился весь личный авторитет и несколько лет борьбы как с консерваторами, так и с либералами, для реализации плана, созданного еще в 1944 году.

Несмотря на традиционно негативное отношение к федеральным расходам, в проекты социально-экономического характера, республиканский президент и его сторонники соглашались, что только федеральное правительство могло осилить этот проект.

Между 1954-м и 1956-м годами было несколько неудачных попыток провести в Конгрессе закон об автострадах. Главное противоречие было в распределении доли расходов между федеральным правительством и властями штатов. Но президент Эйзенхауэр активно работал с Конгрессом и в конце концов убедил демократов поставить национальные интересы выше партийных.

Учитывая разницу в населении и географических масштабах, сегодня в США самая эффективная и разветвленная система автострад.

Без первоклассной системы межштатных автострад жизнь в Америке была бы совершенно иной – она была бы сопряжена с большим риском, была бы менее процветающей, менее эффективной и комфортабельной, чем та, к которой привыкли американцы. Люди были бы заняты в городах, межгородские путешествия были бы гораздо реже и более громоздкими. Грузовые расходы были бы выше, соответственно и цены на продукцию были бы выше. Отпускные путешествия были бы затруднены.

Сегодня в Грузии тоже строится трансгрузинская автострада, с полным сознанием пользы этого проекта. Соответственно, американский опыт может быть очень полезным для претворения в жизнь этого вызова общенационального масштаба.

გიორგი ბაღათურია
თეიმურაზ გორშკოვი
ნონა ჭიჭიკოშვილი

დიდი სატრანსპორტო ქსელის მართვის
თანამედროვე სისტემა

1. ლოგისტიკა - დიდი სატრანსპორტო ქსელის
მართვის თანამედროვე სისტემის საფუძველი

თანამედროვე ბიზნესის განვითარება წარმოუდგენელია სათანადო ლოგისტიკური სისტემების ფუნქციონირების გარეშე. მსოფლიოს წარმატებული ქვეყნებისა და ბიზნეს-კომპანიების გამოცდილება თვალნათლივ აჩვენებს თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს დასახული მიზნების მიღწევისთვის ეფექტიანად მოქმედ ლოგისტიკურ სისტემას

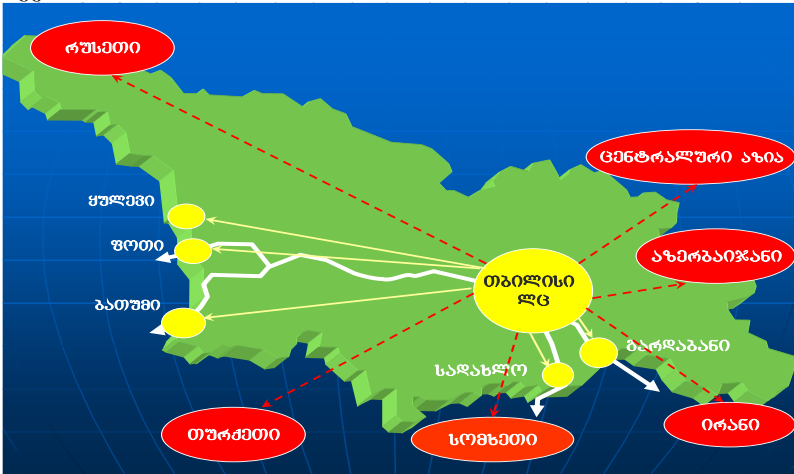
საქართველომ, როგორც სატრანსპორტო დერეფნის ფუნქციის მატარებელმა რეოლმა, სატრანსპორტო სისტემის მართვის თანამედროვე პრინციპებიდან ლოგისტიკა უნდა დაისახოს და განავითაროს, რომელიც ასევე დამატებით არასატრანსპორტო შემოსავლის ძირითად წყაროს წარმოადგენს.

ლოგისტიკა წარმოადგენს მომხმარებლის მოთხოვნათა დასაკმაყოფილებლად შესრულებულ პროცესს, რომელიც გულისხმობს საწყისი პუნქტიდან, მომხმარებლის პუნქტამდე ნედლეულის, ნახევარფაბრიკატების, მზა პროდუქციის და შესაბამისი ინფორმაციის ეფექტიან, რენტაბელურ მოძრაობასა და დასაწყობება-შენახვის დაგეგმას, განხორციელებასა და კონტროლს.

სატრანსპორტო ლოგისტიკა, როგორც საქმიანობის სფერო ხორციელდება ლოგისტიკური ცენტრების საშუალებით, რომლებმაც უნდა უზრუნველყოს დაგეგმვა, კონტროლი და ტვირთების რაციონალური მიწოდების ორგანიზაცია, შეთანხმებული გადაზიდვების გრაფიკების შესრულება და ტვირთმფლობელებისათვის შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება.

საერთაშორისო გამოცდილება მოწმობს, რომ ლოგისტიკური სისტემების დანერგვა სატრანსპორტო სისტემებში სერიოზულ ეკონომიკურ ეფექტს იძლევა. ამ დროს გადაზიდვის პროცესში შესაძლოა ძლიერ შემცირდეს ტვირთის გადამუშავების დრო, ვინაიდან სატრანსპორტო პროცესი სულ უფრო სრულყოფილი ხდება.

საქართველოს ლოგისტიკური სისტემის ზოგადი სტრუქტურა შეიძლება წარმოვადგინოთ ნახ.1-ზე გამოსახული სქემის სახით.

ნახ.1. საქართველოს ლოგისტიკური სისტემის ზოგადი სტრუქტურა

საქართველოს ლოგისტიკური სისტემის მიზანია სატრანსპორტო და მასთან დაკავშირებული სტრუქტურების კოორდინირებული ფუნქციონირების უზრუნველყოფა როგორც უშუალოდ საქართველოში, ისე საზღვარგარეთ ამ ქვეყნებში არსებულ შესაბამის სტრუქტურებთან შეთანხმებულ მოქმედების გზით. ლოგისტიკური სისტემის მთავარი რგოლია ლოგისტიკური ცენტრი.

2. ლოგისტიკური ცენტრის ფუნქციები

ლოგისტიკური ცენტრი – დამოუკიდებელი კომპანიების და საწარმოების ტერიტორიული გაერთიანებაა, რომლებიც აწარმოებენ სატვირთო გადაზიდვებს (სატრანსპორტო შუამავლები, ტვირთგამგზავნები, გადაზიდვის ოპერატორები, საბაჟო) და გადაზიდვებთან დაკავშირებულ სხვა

მომსახურებას (შენახვა, ტექნიკური მომსახურება და რემონტი), სადაც ჩართულია სულ მცირე ერთი ტერმინალი მაინც.

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ პროდუქციის საბოლოო ღირებულების 20-30% ტვირთების გადაზიდვის დაგეგმვასა და ორგანიზაციაზე მოდის, მაშინ ლოგისტიკა უნდა განვიხილოთ, როგორც კონკურენტუნარიანობის ამადლების საშუალება, როგორც ქვეყნის შიგნით არსებულ სატრანსპორტო ბაზარზე, ისე ტრასეკას საერთაშორისო სატრანსპორტო დერეფანში.

ტრანსპორტზე ლოგისტიკური ცენტრების შექმნის მიზანს წარმოადგენს სატვირთო გადაზიდვების ოპტიმალური სქემების შემუშავებისა და ორგანიზაციის ხარჯების შემცირებას ყველა სახეობის ტრანსპორტზე კომერციული მოგების უზრუნველყოფით, როგორც საქართველოს ტერიტორიაზე, ისე ტრასეკას მარშრუტზე, ერთიანი ტექნოლოგიური და ინფორმაციული პროცესების ორგანიზაციისა და ყველა სახეობის ტრანსპორტის საქმიანობის კოორდინაციის საფუძველზე.

საქართველოს ლოგისტიკური სისტემის ძირითადი რგოლი უნდა იყოს თბილისის ლოგისტიკური ცენტრი, რომლის ძირითად ფუნქციებს წარმოადგენს:

- ანალიზი:
 - ტვირთნაკადების სტრუქტურა და მოცულობა;
 - ტრანსპორტირების „ვიწრო ადგილები“;
 - ტვირთნაკადების მოძრაობა;
 - შესაბამისი რეკომენდაციები.
- დაგეგმვა:
 - ტრანზიტული ტვირთის გადაზიდვა;
 - საექსპორტო ტვირთით დატვირთული ვაგონების მიწოდება;
 - საიმპორტო ტვირთების მიღება და დატვირთვა;
 - ადგილობრივი გადაზიდვები;
 - ინფრასტრუქტურა.
- პროგნოზირება:
 - ტვირთნაკადების სტრუქტურა და მოცულობა;
 - გადაზიდვების დროს წარმოქმნილი შესაძლო შეფერხებები, ინფრასტრუქტურის გატარების ნორმატიული, გადამუშავების შესაძლებლობისა და ფაქტიურად შექმნილი სიტუაციების მონაცემებზე დაყრდნობით;
 - გარკვეული კატეგორიის ტვირთის გადაზიდვის პრიორიტეტულობა.

- მართვა:
 - მოძრაობის ორგანიზება;
 - დაცვა-დაცვირთვის სამუშაოები
 - დასაწყობება-შენახვა;
 - ადმინისტრირება და მენეჯმენტი;
 - სატრანსპორტო მომსახურების ბაზარზე ერთიანი მარკეტინგული სტრატეგიის და ტაქტიკის შემუშავება, ბაზრების ერთობლივი მარკეტინგული გამოკვლევების ჩატარება ლოგისტიკურ ცენტრებსა და კომპლექსურ სატრანსპორტო მომსახურებაზე მოთხოვნილების ფორმირებისათვის.
- მონიტორინგი და კონტროლი:
 - ტვირთნაკადები
 - ინფრასტრუქტურა
 - გამტარუნარიანობა, გამზიდუნარიანობა, გადამუშავება – სიმძლავრეების დაბალანსება
 - ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებული სუბიექტები
 - ვაგონების მოცდენა
- რეგულირება:
 - ტვირთნაკადების ორგანიზების, დაჩქარებული გადაზიდვების სქემებისა და გადამუშავების ოპერაციებისათვის ოპტიმალური ღონისძიებათა სისტემის შემუშავება;
 - ინფრასტრუქტურის ობიექტების გამტარუნარიანობისა და გადამუშავების შესაძლებლობების გაძლიერების სამუშაოების ჩატარების აუცილებლობის დასაბუთება და მათი შესრულების პრიორიტეტების განლაგება;
 - დაცვირთვის, დანიშნულების სადგურამდე დაცვირთული ვაგონების გატარებისა და დაცვის პროცესების უზრუნველყოფის ბალანსირება.

თანამედროვე ლოგისტიკური ცენტრები არა მარტო არეგულირებენ ტვირთების გადაზიდვას, არამედ ზუსტად განსაზღვრავენ სატრანსპორტო პროცესის მონაწილეების საქმიანობას: მწარმოებელი, ტრეიდერი, ტვირთგამგზავნი, სარკინიგზო სადგური, ნავსადგური, ტვირთმიმღები, ექსპედიტორი და ა.შ.

ლოგისტიკური ცენტრის ძირითად ფუნქციას აგრეთვე წარმოადგენს ახალი სახის მომსახურებების განხორციელება

და მომხმარებლების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება შემდეგი პრინციპების საფუძველზე: “ყველა სახის მომსახურება ერთ ადგილას”, ტვირთის მიწოდება “კარიდან-კარამდე” და “ხუსტად დროზე”.

ლოგისტიკური ცენტრები თავის ამოცანებს ახორციელებენ ლოგისტიკურ ჯაჭვში მონაწილე პარტნიორების საშუალებით. პარტნიორები შეიძლება იყვნენ სატრანსპორტო ორგანიზაციები, საბაჟოები, ტერმინალები, სადაზღვეო კომპანიები, ბანკები და სხვა მომსახურების განმახორციელებლები.

3. ლოგისტიკური სისტემის ტიპები

ლოგისტიკური სისტემა შეიძლება დაიყოს ორ ტიპად:

1. სარკინიგზო ლოგისტიკური კომპლექსი;
2. სატრანსპორტო ლოგისტიკური კომპლექსი.

სარკინიგზო ლოგისტიკური კომპლექსი მოქმედებს შემდეგი სქემების მიხედვით:

- ა) ტვირთამგ ზავნი-რკინიგზა;
 - ბ) რკინიგზა-ტვირთმიმღები;
 - გ) ტვირთამგ ზავნი-რკინიგზა-ტვირთმიმღები.
- ა) და ბ) შემთხვევაში გადაამწყვეტია სატვირთო სადგურებისა და ტერმინალების ფუნქციონირება;
- გ) შემთხვევაში – გადაზიდვის პროცესის ორგანიზება.

სატრანსპორტო ლოგისტიკურ კომპლექსში სხვადასხვა სახის ტრანსპორტი მონაწილეობს. მათი მნიშვნელობა განსაკუთრებით მაღალია საერთაშორისო სატრანსპორტო დერეფნებში, სადაც სხვადასხვა სახის ტრანსპორტის ურთიერთშეხამებაა საჭირო. საქართველოს რკინიგზისათვის, სადაც ადგილობრივი გადაზიდვები ნაკლებად მასშტაბურია, (იხ. ცხრილი 1) სატრანსპორტო ლოგისტიკური კომპლექსის დანერგვა სასიცოცხლო აუცილებლობას წარმოადგენს.

- სატრანსპორტო ლოგისტიკური კომპლექსი მოითხოვს:
- ყველა პროცესის კოორდინაციას;
 - ინტეგრირებული მართვის ავტომატიზებული სისტემების დანერგვას;
 - შეცვლილი სატრანსპორტო და ეკონომიკური ვითარებისადმი ადაპტაციის უნარს;
 - სტრატეგიული მართვის პრინციპების გამოყენებას ტვირთნაკადების მართვისათვის;
 - ინტეგრაციული კავშირების დამყარებას პარტნიორებთან, მ.შ. შესაძლოა იყოს ამჟამინდელი კონკურენტები (მაგ. სხვა სახის ტრანსპორტი).

საქართველოს ტერიტორიაზე, კერძოდ კი საქართველოს რკინიგზაზე ან ცალკეულ სატრანსპორტო კვანძებზე, ლოგისტიკური ტექნოლოგიების დანერგვა, მაღალი კონკურენციის პირობებში, გარდაუვალ რეალობას წარმოადგენს, რითაც საქართველოს სატრანსპორტო სისტემა, მათ შორის რკინიგზის ტრანსპორტი, ტრასეკას დერეფანში ცენტრალური ორგანიზაციული რგოლი გახდება.

ლოგისტიკური ცენტრის შექმნა მიზანშეწონილია განხორციელდეს პირველ რიგში სასაზღვრო-საბაჟო გადასასვლელებზე, საზღვაო პორტებსა და აეროპორტებში, მსხვილ სატრანსპორტო კვანძებში. ტვირთნაკადების ფორმირებასა და მათი გადაკვეთის ადგილებში საქართველოს სატრანსპორტო ქსელის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ლოგისტიკური ცენტრის შექმნა მიზანშეწონილია განხორციელდეს თბილისში, ფოთში, ბათუმში, გარდაბანში, სადახლოში, სამტრედიისში (მნიშვნელოვნობის თანმიმდევრობის მიხედვით).

სასაზღვრო-საბაჟო გადასასვლელებზე მოცდენის დროს შემცირების ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალებაა თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიების გამოყენება, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია განხორციელდეს ტვირთების წინასწარი დეკლარირება ელექტრონული საინფორმაციო ტექნოლოგიების (ელექტრონული ფოსტის) გამოყენებით. ამ მიზნით ტვირთწარმოქმნის ადგილებში შევსებული დოკუმენტაცია (სატრანსპორტო ზედღებულში არსებული ინფორმაცია ტვირთის შესახებ) წინასწარ უნდა გადაეცეს სასაზღვრო და საბაჟო ორგანოებს. წინასწარი ელექტრონული ინფორმაციის გამოყენებით შესაძლებელი იქნება დეკლარირებისა და საბაჟო გაფორმების პროცედურების დაწყება, ტვირთების საბაჟო კონტროლით გადაზიდვის ნებართვის გაცემა და სხვ.

სარკინიგზო ლოგისტიკური სისტემისთვის თბილისის ლოგისტიკური ცენტრი უშუალოდ უკავშირდება სასაზღვრო-საბაჟო გადასასვლელებზე და ძირითად სარკინიგზო სადგურებში განლაგებულ ადგილობრივ ლოგისტიკურ ჯგუფებს (ნახ.2)

ნახ.2. სარკინიგზო ლოგისტიკური სისტემის სტრუქტურა

განსაკუთრებული განხილვის საგანია რკინიგზისა და ნავსადგურების ურთიერთკოორდინირებული საქმიანობა. ამ მიზნით მიზანშეწონილია „რკინიგზა-ნავსადგურების“ გადაკვეთის ადგილზე ინფორმაციულ-ლოგისტიკური ცენტრის შექმნა, რაც ხელს შეუწყობს გადაზიდვის პროცესში მონაწილეთათვის ერთიანი საინფორმაციო სივრცის ჩამოყალიბებას, რაც საზღვაო ნავსადგურებისა და სასაზღვრო გადასასვლელების მიმართულებით მოძრავი ტვირთაკადების მართვის ოპტიმიზირებისა და მოძრავი შემადგენლობის მოცდენების შემცირების საშუალებას მოგვცემს, საბოლოო ანგარიშით კი შემცირდება გადაზიდვის დრო სატრანსპორტო ჯაჭვის თითოეულ რგოლში დაახლოებით 20-25%-ით და, მაშასადამე, მთლიანად სატრანსპორტო დერეფანში.

„რკინიგზა-ნავსადგურების“ ლოგისტიკური სისტემის სტრუქტურა ნაჩვენებია ნახ. 3.

ნახ. 3. „რკინიგზა-ნავსადგურების“ ლოგისტიკური სისტემის სტრუქტურა

სატრანსპორტო ლოგისტიკური სისტემების პროგრამული ტექნოლოგიების გამოყენებისთვის აუცილებელია ტვირთების კოდირების უნიფიცირებული სისტემის შემუშავება ყველა სახის ტრანსპორტზე, ტვირთგამზავნ და ტვირთმიმღებზე, ვაგონებისა და სხვა სატრანსპორტო საშუალებებზე.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული, კი ლოგისტიკური ჯაჭვის მონაცემთა ბანკის ფორმირებისა და სრული ინფორმირების საშუალებას იძლევა.

4. დასკვნა

სატრანსპორტო ლოგისტიკის ინფორმაციული უზრუნველყოფის მიზანი მდგომარეობს ეფექტური მართვისა და სატრანსპორტო-მატერიალური ნაკადების მოძრაობის კომპლექსური დაგეგმვის შესაძლებლობის მიღებაში. თანამედროვე საინფორმაციო-ტექნოლოგიური მეთოდების დანერგვა გადაზიდვების ორგანიზაციის უქალაქოდ, ელექტრონული ზედღებულთ წარმართვის საშუალებას იძლევა. სატრანსპორტო ლოგისტიკაში ინფორმაცია წარმოადგენს კონკურენტუნარიანობის ერთ-ერთ ძირითად ფაქტორს, რომელიც ხელს უწყობს კონტროლის

განხორციელებას, ოპერატიულ ანალიზსა და სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მიღებას.

საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება, ხელშეკრულებებისა და მომსახურების ერთიანი შეკვეთების საფუძველზე კომპლექსური სატრანსპორტო მომსახურების ორგანიზება, სამუშაოს აგება მსოფლიო სტანდარტებისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების, შეთანხმებების, კონვენციების საფუძველზე, ინფორმაციის ავტომატური გაცვლა და სხვ. საბოლოო ანგარიშით ხელს შეუწყობს საქართველოს სატრანსპორტო ქსელის ეფექტიანად მართვას, მის ევროპულ ევროპულ სატრანსპორტო სისტემებში ინტეგრაციას და მთლიანად ქვეყნის ევროპულ ინტეგრაციას.

Summary

**Giorgi Bagaturia,
Teimuraz Gorshkov,
Nona Chichikoshvili
Modern Management of the Large Transport System**

The main principles of transportation-logistic system's functioning being the essential part of management of the large transport system have been worked out. Particularly the outlines of the transportation-logistic system of Georgia designed for arising effectiveness of Georgian railway and its coordinated interaction with the border offices and the sea ports have been discussed in the article.

Резюме

**Георгий Багатурия
Теймураз Горшков
Нона Чичикошвили
Современная система управления большими транспортными сетями**

Разработаны основные принципы функционирования транспортно-логистической системы, являющегося основой управления большими транспортными сетями. В частности, рассмотрены схемы Транспортно-логистической системы Грузии предназначенные для повышения эффективности функционирования Грузинской железной дороги и ее координированного взаимодействия с пограничными переходами и морскими портами.

Maia Chkheidze,

Metacognition and Communication

The more we lecture, the more students are encouraged to stay uninvolved. It's clear, that we should try something very different.

It's important to learn how to make your classes serious fun, how to ensure everyone gets better grades, how to help stimulate the brighter students while nurturing the slower ones, and how to associate fun to learning by teaching foreign languages through the use of metacognitive skills.

Active participation helps students to think critically and to argue more effectively. In recent years, the phrase “active learning” has become commonplace across the academic disciplines of higher education. Active learning involves tasks that require students not only to do something, but also to think about what they have done.

Understanding and controlling cognitive process may be one of the most essential skills that teachers can help foreign language learners develop. It is important that they teach their students metacognitive skills in addition to cognitive ones.

Metacognition can be defined simply as thinking about thinking. Learners who metacognitively know what to do when they don't know what to do; that is, they have strategies for finding out what they need to do.

The distinctions between cognitive and metacognitive strategies are important, partly because they give some indication of which strategies are the most crucial in determining the effectiveness of learning. Metacognitive strategies allow students to plan, control, and evaluate their learning. Metacognitive skills are of central importance in the process of foreign language teaching.

Rather than focus students' attention solely on learning the language, foreign language teachers can help students learn to think about what happens during the language learning process, which will lead them to develop stronger learning skills.

Metacognition comprises various attended thinking and reflective processes. It can be divided into the following components:

1. Preparing and planning for learning;
2. Selecting and using learning strategies;

3. Monitoring strategy use;
4. Evaluating strategy use and learning;

Teachers should model strategies for learners to follow in all four areas, which are discussed below.

Preparation and planning are important metacognitive skills that can improve student learning. By engaging in preparation and planning in relation to a learning goal, students are thinking about when they need or want to accomplish. Teachers can promote this reflection by being explicit about the particular learning goals they have set for the class and guiding the students in setting their own learning goals. The more clearly articulated the goal, the easier it will be for the learners to measure their progress.

To be effective, metacognitive instruction should explicitly teach students a variety of learning strategies and also when to use them. Students must receive explicit instruction in how to use these strategies, and they need to know that no single strategy will work in every instance. Teachers need to show them how to choose the strategy that has the best chance of success in a given situation.

Once students have selected and begun to implement specific strategies, they need to ask themselves periodically whether or not they are still using those strategies as intended.

Foreign language learners are actively involved in metacognition when they attempt to evaluate their strategy use by asking them to respond to the following questions:

1. What am I trying to accomplish?
2. What strategies am I using?
3. How well am I using them?
4. What else could I do?

Responding to these questions integrates all of the previous aspects of metacognition, allowing foreign language learner to understand the cycle of learning.

Preparing and planning relates to identifying what is to be accomplished, while selecting and using particular strategies relates to the question of which strategies are being used. The third question corresponds to monitoring strategy use, while the fourth related to the evaluation of strategies.

While teaching the specific reading skill of key sentence comprehension, the teacher can help students evaluate their strategy by using the following questions:

1. What are you trying to accomplish?

The teacher wants students to be able to articulate that they are trying to identify the key sentence in the text they are reading and they are doing so because understanding the key sentence is key to understanding the rest of the text.

2. What strategies are you using?

The teacher wants the readers to know which strategies are available to them and to recognize which one they are using to identify the key sentence.

3. How well are you using the strategies?

The teacher wants the students to be able to judge how well they are using the strategies they have chosen; that is, whether they are implementing them as intended and whether the strategies are helping them achieve their goal.

4. What else could you do?

If the strategies that students are using are not helping them to accomplish their goal, the teacher wants them to be able to identify and use alternative strategies. Teachers need to make students aware of the full range of strategies available to them.

It is important to teach learners to assess their own performance accurately. Learners whose skills and knowledge are weak in a particular area tend to overestimate their ability in that area. They don't know enough to recognize that they lack sufficient knowledge or skills are strong may underestimate their ability. These learners don't recognize the extent of their knowledge or skills.

Each of the four metacognitive skills described in this article interacts with the others. More than one metacognitive process may be occurring at a time during a foreign language learning task. This highlights once again how the evaluation of various strategies is a vital component of foreign language learning. Allowing learners opportunities to think about how they combine various strategies facilitates the improvement of strategy use.

Strong metacognitive skills empower foreign language learners. When learners are aware of their learning strategies, they become better prepared to make decisions about what they can do to improve their learning. Metacognitive skills enable learners at all ability to assess their own performance more accurately. Improved self-assessment corresponds with improvement in the skills being assessed.

The above-mentioned strategies provide teachers with the ability to instruct, monitor and interact with their students. The ability to deliver content, simultaneously monitor all students' involvement and work collaboratively, ensures that complete student attention and focus is maintained at all times.

As a facilitator, teacher must compete with numerous distractions that occupy your students' minds. The reality is that many students aren't good listeners. We should use discussion icebreakers, games, activities and facilitation secrets – we should build team-spirit.

There are many activities designed to get students active and involved in learning. In one activity students sit in a circle. Each one is given a quote. The student reads the quotation aloud and offers a one-minute commentary on it. The student may agree or disagree, but in either case is encouraged to draw support for that position from personal experience, course material, or

other relevant sources. While one student is speaking, the next student begins formulating the commentary.

There are different types of activities:

1. Some activities serve as a means of guiding students toward an awareness of some problems – their causes and potential solutions;
2. Some activities provide students with an opportunity to explore their own values and feelings of concern about some facts;
3. Some activities focus on acquiring and developing the necessary skills to identify and solve some problems. These include communication skills, cooperative problem solving, critical and creative thinking, and informed decision-making – all of which are directly related to language teaching.

These activities take an interactive, student-centered approach which provides opportunities for students to work together in pairs, small groups, or teams, pooling their knowledge and learning from one another. Students work together, exchanging information, discussing some issues, solving problems, or performing other specific tasks. The teacher functions as a facilitator, guiding the class through the activities and encouraging the students to discover and learn about some issues on their own. Students learn to communicate better if they are presented with stimulating classroom activities in which they are personally involved.

In order for peer-interactive sessions to be successful, students must make worthwhile individual contributions as well as benefit from contributions made by others. Group learning and performance depends on both individual accountability and group interdependence – for anyone in the group to succeed, everyone in the group must succeed.

Student interaction can also be structured by assigning students specific behaviors or roles. Another way that assignments can be used to structure interaction involves practicing, reading, speaking, and listening.

A variety of language-learning activities can be practiced by learners with help and under the supervision of their teachers. In doing these activities, learners will be trained not only to select specific and personal language objectives, but also to make the most of the possible sources of language information available to them.

Although the potential of properly structured peer interaction for improving learning is great, there are some concerns about implementing these activities in classes. These concerns fall into two categories:

1. those related to the students' limited target-language ability, and
2. those related to classroom management.

The first category includes lack of a correct model of the target form of target-language, inaccurate modeling from peers, and insufficient feedback. The second category includes group formation, maintaining order, learner's use of their native language at inappropriate times, evaluation, suitability for varied learning styles and instructional resources.

Teachers may at times be reluctant to try implementing group activities because they fear chaos will result. While the absence of the normal teacher-fronted control could possibly lead to a chaotic classroom activities, experience has shown no evidence of such problems.

Teachers should remain an integral part of cooperative learning in the classroom. Teachers should control the classroom in three ways:

1. by structuring the group activities,
2. by teaching students the skills necessary to work efficiently in groups, and
3. by walking from group to group helping when groups get stuck, giving feedback, and making sure that students stay on their task.

Another task for the teacher is to decide how many students to put into a group and which students to put together.

Some experts on cooperative learning suggest that pairs or groups of three or four are best when students are first learning to work together. Also, the smaller the group, the more each person gets to talk. However, larger groups mean people to share ideas.

How can teachers evaluate individual students during peer-interaction learning? How to determine what each student actually did and learned during cooperative learning activities?

There are two answers to this concern:

1. Individual assessment is often a part of peer-interactive methods. Students can be tested individually or called on randomly to answer questions on material studied in a group.
2. Group methods are only one part of teachers' repertoire of methods. Teachers have opportunities to evaluate their students during other activities.

A final consideration that must be taken into account is the students' cultural and social values, their expectations about classroom learning, and their personal learning styles. Values and expectations vary from country to country, place to place, and person to person. It may be that for some cultures or individual students, cooperative group work will not be as successful or will need more practice than students of other cultures because of cultural values, past experiences and learning styles.

Peer-interactive methods are only one type of classroom activity; how the methods are implemented is best judged by teachers, who know their students best.

Teachers can become aware of what works and what doesn't, what students find more or less useful, unrealistic, difficult or pleasurable.

Teachers can become aware of those points and activities that they deem important but that are not perceived or mentioned in the feedback. These then can be clarified or changed.

Individual students with particular desires, questions, or interests can sometimes express themselves more easily in writing than in speaking.

Teachers have the opportunity to become aware of these many different perspectives. Teachers can then individualize the feedback.

Team building game brings out students' natural tendency to compete and challenges them to think creatively to achieve measurably better results. They could learn from their mistakes. Team building game is a great way to reinforce how collaboration and healthy competition will create greater wins for everyone. It's a game of strategy and communication. Team building game is a real thought-provoker. This game is the perfect activity to help identify the barriers that are on the way of effective communication and how they can be eliminated.

რეზიუმე

მაია ჩხეიძე

მეტაკოგნიცია და კომუნიკაცია

სტატია ეხება ეფექტური კომუნიკაციური კონსტრუირების პრობლემას. მეტაკოგნიცია განიხილება როგორც ეფექტური კომუნიკაციის კონსტრუირების ყველაზე ეფექტური მეთოდი.

უცხოური ენის სწავლების პროცესში მეტაკოგნიცია მოიცავს შემდეგ ეტაპებს: 1) დაგეგმვას, 2) კონკრეტული სტრატეგიის შერჩევასა და გამოყენებას, 3) სტრატეგიის გამოყენების მონიტორინგს, 4) სტრატეგიის გამოყენების შედეგად მიღებული შედეგების შეფასებას.

Резюме

Майа Чхеидзе

Метакогниция и Коммуникация

Статья касается проблемы конструирования эффективного коммуникационного процесса. Использование метакогниции рассматривается как самый эффективный метод конструирования эффективной коммуникации.

Метакогниция в процессе обучения студентов иностранному языку состоит из следующих фаз: 1) планирование, 2) выбор и использование стратегии, 3) мониторинг использования стратегии, 4) оценка результатов использованной стратегии.

გიორგი მჭედლიშვილი

ეპიზოდები ქართულ-ფრანგულ პოლიტიკურ-
კულტურულ ურთიერთობათა ისტორიიდან
(წერილი I)

კავკასიის მუზეუმებს შორის გამორჩეული ადგილი უკავია საქართველოში ერთ-ერთ ყველაზე უძველეს ზუგდიდის ისტორიულ მუზეუმს, რომელიც 1839 წელს საკუთარ სასახლეში დაარსა სამეგრელოს მთავარმა დავით დადიანმა. მუზეუმში დაცულ 41000 ექსპონატიდან ბევრი უნიკალურია.

მუზეუმის ექსპონატთა შორის გამოყოფილი ფრანგულ ისტორიულ-კულტურულ ძეგლებს, სურათებსა და წიგნებს, რომელთა მუზეუმში მოხვედრის წყარო ორგვარია: პირველ მათგანს წარმოადგენს დადიანების კარზე შეკრებილი კოლექცია, ხოლო მეორეს – დავით დადიანის სიძის (ქალიშვილის მეუღლის), ნაპოლეონის დის შვილიშვილის – პრინც აშილ მიურატის (1847-1895 წ.წ.) მიერ საფრანგეთიდან ჩამოტანილი ნივთები.

მუზეუმს გააჩნია მდიდარი სამეცნიერო ბიბლიოთეკა, რომელიც შეიცავს XIX-XX საუკუნეების უცხოურ და, განსაკუთრებით, ფრანგული წიგნების შესანიშნავ კოლექციას, სადაც უხვადაა წარმოდგენილი ნაპოლეონის ეპოქის მემორიალური და სხვა სახის ლიტერატურა. ექსპონატებს შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია თავად იმპერატორის სახელთან დაკავშირებულ ნივთებს – აქაა დაცული მისი სამი ნიღბიდან ერთ-ერთი (ორი მათგანი პარიზსა და ლონდონშია), მისივე 6000-ტომიანი ბიბლიოთეკა, პარტიტურის კოლექცია, გრაფიკური და პირადი მოხმარების საგნები. აქ ინახება ფრანკესკო ანტომარკის მიერ დაწერილი წიგნი „ნაპოლეონის უკანასკნელი წუთები,“ რომელიც მან ორ ტომად გამოაქვეყნა 1823 წელს, ლ. გულუას „იოაჰიმ მიურატის ისტორია“ (1828 წ.). ფრანგული მხატვრული ლიტერატურის უმდიდრესი კოლექცია, ძვირფასი ენციკლოპედიები, ევროპული კლასიკური ოპერისა და ოპერეტების პარტიტურები, მარი ბროსეიდან მოყოლებული საქართველოს ისტორიის ამსახველი იმ დროისთვის ცნობილი ყველა თხზულება და ა.შ.

ზუგდიდის მუზეუმის უნიკალური ექსპოზიცია საშუალებას იძლევა, კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ ქართულ-ფრანგულ კულტურულ ურთიერთობათა ისტორიის მრავალი

მნიშვნელოვანი მოვლენა. შთაბეჭდილებით მიღებულ განწყობილებებს წარმოდგენებით შორეულ წარსულშიც გადავყავართ და ეს არც არის გასაკვირი – საფრანგეთ-საქართველოს კულტურულ-ისტორიულ ურთიერთობას ხომ ღრმა ფესვები აქვს. მოგეხსენებათ, პაპი ურბან II ფრანგი გახლდათ, ხოლო ჯვაროსანთა უმრავლესობას ფრანგები შეადგენდნენ. ეს ის ჯვაროსნებია, რომელთა მოკავშირეობამაც, დავით მეფეს, თურქ-სელჩუკთა ბატონობის მძიმე უღლისაგან საქართველოს გათავისუფლება გაუადვილა. ამ ურთიერთობას უკავშირდება კიდევ ერთი ისტორიული ფაქტი.

1929 წელს ზურაბ ავალიშვილმა გამოაქვეყნა ფრანგი რაინდის, დე ბუას მიერ ლათინურად შედგენილი, მეტად საყურადღებო უსტარი, მიწერილი საფრანგეთში, ქალაქ ბეზანსონის პატრონისა და მთავარეპისკოპოსის, ამიდე დე ტრემლეისადმი, რომელსაც 1195-1220 წლებში ბეზანსონის მთავარეპისკოპოსის კათედრა ეკავა. დე ბუა წერს: „ამბად მივიღე და საქმის საჭეშმარიტო სანდო მოციქულთაგან გავიგეთ, რომ ივერიიდან ვინმე ქრისტიანენი, გეორგენებად წოდებულნი, ურიცხვი მხედრობით და ქვეითი ჯარით, ღვთის აღმაფრთოვანებელ დახმარების ძალით ფრიად აღჭურვილით, ურწმუნო წარმართთა წინააღმდეგ აღდგნენ და აიღეს უკვე 300 ციხე და 9 დიდი ქალაქი, მაგარი დაიპყრეს, ხოლო სუსტნი ნაცარტუტად აქციეს. აღნიშნულ ქალაქთაგან ერთი ეფფარატზე მდებარე ყველა წარმართთა ქალაქთაგან უფრო წარჩინებული ყოფილა და დიდი. კერძოდ, რაღა მოგახსენოთ? ზემო აღნიშნულნი წმინდა იერუსალიმის მიწის სახსენლად მოვლენ და მთელს საწარმართოს დაიმორჩილებენ. მეფე მათი წარჩინებული თექვსმეტი წლისაა. იგი აღექსანდრე მაკედონელს ჰგავს ვაჟაკობითა და სათნოებით, მაგრამ არა სარწმუნოებით. ჭაბუკი ესე დედის მისის დედოფლის – უძლიერესის თამარის ძეგლებს თან ატარებს, რომელმაც სანამ ცოცხლობდა, იერუსალიმად წასვლის აღთქმა დასდვა და შეიღსა თვისსა სთხოვა, თუ მიიცვლებოდა, რომ ძეგლები მისი უფლის საფლავთან წაესვენებინათ. მან კი, დედის თხოვნათა ყურადმღებელმა და დედის აღთქმის შესრულების მსურველმა, დააპირა მისი „გვამის“ წმინდა ქალაქში წამოღება წარმართთა ნებით თუ უნებლიეთ.“

ისმება კითხვა: შეასრულა თუ არა ლაშა-გიორგიმ დედის ანდერძი, რომლის შინაარსი ჩვენ სხვა საისტორიო წყაროებიდან არ ვიცით?

ასეთ შემთხვევაში, ჩვენ უნდა გავითვალისწინოთ, უპირველეს ყოვლისა, ის გარემოება, რომ საქართველო XII საუკუნეში წარმოადგენდა უძლიერეს ქრისტიანულ

სახელმწიფოს ახლო აღმოსავლეთში; მის უშუალო მფარველობაში შედიოდა მთელი ამიერკავკასია, შირვანის სამეფო, სომხეთის დიდი ნაწილი, დაღესტნის ოსეთი და აგრეთვე, თამარის მიერ 1204 წელს ახლად დაარსებული ტრაპიზონის საკეისრო. ის დაძაბული ბრძოლა, რომელსაც საქართველო ერთი საუკუნის მანძილზე აწარმოებდა თურქეთის წინააღმდეგ, საქართველოს გამარჯვებით დამთავრდა. 1195 და 1202 წელს საქართველოს სამეფომ სასტიკად დაამარცხა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის თურქთა ორი კოალიციური ლაშქრობა, რომელსაც ორი უძლიერესი სასულთნო მეთაურობდა. ამაზე უფრო დიდი ძალა თურქებს ახლო აღმოსავლეთში აღარ გააჩნდათ. 1210 წელს საქართველოს ჯარმა შორეული ლაშქრობა მოაწყო ირანში. ამ ლაშქრობის გეგმა, შედგენილი ამირსპასალარ ზაქარია მხარგრძელის მიერ, დარბაზმა მოიწონა და დაამტკიცა თამარ მეფემ. აღებულ იქნა ქალაქები: მარანდი, თავრიზი, მიანი, ზენჯანი და ყაზვინი. თამარის მეფობის უკანასკნელ წლებში საქართველოს ყმადნაფიცნი – მოხარკენი იყვნენ ერზინკის სულთანი, არზრუმის ამირა, ხლათის სულთანი და სხვა არაერთი თურქული სამფლობელო. დამასკოსა და იერუსალიმის მმართველთა და ქართველთა შორის, სომეხი ისტორიკოსის, კარაკოს განძაკელის ცნობის თანახმად, „მშვიდობა და სიყვარული დაკვიდრდა.“

ერთი სიტყვით, კავკასიის სამხრეთ საზღვრებზე საქართველოს არც აღმოსავლეთით და არც დასავლეთით საშიში მეტოქე არ ჰყავდა. ამ პირობებში, ლაშა-გიორგის, შორეულ ლაშქრობებში გამოცდილ ქართველთა მხედრობის მონაწილეობით შექმლულ თავისი დედის – თამარ მეფის ანდერძის განხორციელება.

ყოველივე ეს გვაძლევს საბუთს ვიფიქროთ, რომ ლაშა-გიორგიმ დედამისს უკანასკნელი წადილი შეუსრულა. საამისოდ ხელსაყრელი დრო შეარჩია, ქართული მხედრობის დახმარებით დედის ცხედარი იერუსალიმში მიასვენა და ქრისტეს საფლავთან ახლოს, ჯვრის მონასტერში დაკრძალა, ვინაიდან, ბაგრატიონთა საგვარეულოს გადმოცემით, რომელსაც თვით ბერძენთაგან დიდი კონსტანტინე პორფოროგენეტიც იზიარებდა, ქართველი მეფენი თავის თავს დავით მეფენ – წინასწარმეტყველის ჩამომავლად მიიჩნევენ და თვით მაცხოვარს ენათესავებოდნენ.

მაგრამ, როგორ აფასებენ ამ ფაქტს მეცნიერები?

ცნობილია, რომ ბერძენმა არქეოლოგმა და არქიტექტორმა, ათანასიოს იკონომოპულოსმა 1969-71 წლებში, იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის სარესტავრაციო

სამუშაოებთან ერთად, მთავარ ეკლესიაში გათხრებიც ჩაატარა. უძველესი მოზაიკის ქვეშ მან აღმოაჩინა ექვსი სამარხი, რომელთაგან ერთ-ერთში ორი დიდებული ქალის ნეშტი აღმოჩნდა. ქალის ნეშტი მამათა მონასტერში! – ეს თავისთავად უიშვიათესი გამონაკლისია. ათანასიოს იკონომოპულოსისა და იერუსალიმის უნივერსიტეტის ანატომიის პროფესორის, ნიკო ხასის ერთობლივი დასკვნით, სამარხში ერთი დაახლოებით 40 წლის ქალის ნეშტია, მეორე კი გარდაცვლილი უნდა იყოს დაახლოებით 60 წლის ასაკში, თანაც მძიმე სნეულებით – ძვლის დაავადებით.

ბერძენი არქეოლოგის დასკვნა თავისებურად ეხმიანება XIII საუკუნის დასაწყისის ფრანგი ჯვაროსანი რაინდის, დე ბუას ცნობას. თავისთავად, მამათა მონასტერში ქალთა სამარხი რაღაც დიდ გამონაკლისზე მიგვანიშნებს. კეთილი ნებით თუ აღლოთი, ამ ახალგაზრდა ქალს იკონომოპულოსმა თამარ მეფე უწოდა...

მაგრამ – მეორე?..

თამარ მეფე და, ალბათ, რუსუდანი. ეს, რა თქმა უნდა, ვარაუდია, მაგრამ არის მასში რაღაც სარწმუნოც.

ცნობილია, რომ 1919 წელს ექვთიმე თაყაიშვილი, აკად. ივანე ჯავახიშვილის უშუალო მონაწილეობით, გელათში არქეოლოგიურ გათხრებს აწარმოებდა, რომლის მიზანიც თამარის საფლავის ადგილსამყოფელის დადგენა იყო. ექვთიმე თაყაიშვილის დასკვნით, თამარ მეფის აკლდამა დიდი ხნის განმავლობაში ცარიელი ყოფილა. თანახმად დადგენილი წესისა, ყოველწლიურად, თამარ მეფის გარდაცვალების დღეს – 18 იანვარს - აკლდამას ფიქალს ხდიდნენ და თამარ მეფის მოსახსენებელ პანაშვიდს იხდიდნენ. 1730 წელს გელათის მონასტრისადმი იმერეთის მეფის, ალექსანდრე მეხუთის (1720-1752 წწ.) მიერ გაცემული სიგელიდან ვგებულობთ, რომ თამარ მეფის თავისუფალ საძვალეში ალექსანდრემ მეუღლე დაასაფლავა, შემდეგ კი თავადაც იქვე დაუკრძალავთ.

ეს ფაქტი არქეოლოგიური გათხრებითაც დადასტურდა, ამიტომ, საფუძველი გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ფრანგი რაინდის ცნობა ლაშა-გიორგის შესახებ ისტორიულ ჭეშმარიტებას წარმოადგენს.

ასე რომ, ფრანგი ჯვაროსანი რაინდის მიერ გავზავნილი წერილი ბეზანსონის არქივისკოპოსისადმი, ჩვენი ისტორიისთვის, მართლაც, რომ უნიკალური ცნობაა.

თუ ეს ყველაფერი შორეულ წარსულის მოგონებად დარჩა, შედარებით ახლო დროში გადაყვართ სულხან-საბა ორბელიანის შესვენდრას საფრანგეთის „მზე“ მეფესთან, ლუი XIV-სთან (1638-1715 წწ.). მის დროს საფრანგეთში

აბსოლუტიზმმა უმაღლეს წერტილს მიაღწია. „სახელმწიფო – ეს მე ვარო“, – უთქვამს თურმე განდიდების მანიით შეპყრობილ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა მეფეს, რომელმაც სიჭარმაგეში თავის გამონათქვამში სიტყვა „სახელმწიფო“ „ევროპით“ შეცვალა („ევროპა – ეს მე ვარ“). ამ ამბციების შედეგი კი ის გახლდათ, რომ ლუიძი საკუთარი ქვეყანა ომებითა და მფლანგველობით გამოფიტა. სწორედ ამ ჭირვეულ და ახირებულ მეფეს, რომელმაც შუბლზე ღმილისმომგვრელი კობის დასაფარად ევროპას თავზე პარიკი დაახურა, შეხვდა საქართველოდან საგანგებო მისიით ჩასული დეკანი. პარიკში საბას ჩასვლის მიზანი სპარსეთის შაჰის მიერ ისპაჰანში ტყვეობამისჯილი ქართლის მეფის, ვახტანგ VI-ის გამოხსნა იყო.

საქრისტიანო საქართველოს ინტერესები მოითხოვდა, დახმარებისათვის დასავლეთ ევროპის რომელიმე ძლიერი ქრისტიანული სახელმწიფოსთვის მიემართათ. არჩევანი საფრანგეთზე შეჩერდა. მით უფრო, „მზე მეფეს“, ლუი XIV-ს რამდენიმე ხნით ადრე წერილი გაუგზავნია ვახტანგ VI-ისათვის, რათა ფრანგ კათოლიკე მისიონერებს დახმარებოდა. ახლა კი, როცა მუხთაღმა ბედმა ვახტანგ VI-ს ჯოჯოხეთური ხვედრი არგუნა, იგი თვით ითხოვდა დახმარებას საფრანგეთის მეფისგან. ვინ უნდა გაეგზავნა ვახტანგ მეფეს საფრანგეთში, თუ არა ისეთი ბრძენკაცი და საიმედო პირი, როგორც იყო მისი მკვიდრი ბიძა სულხან-საბა ორბელიანი...

საბა ორბელიანი, ფრანგ მისიონერ რიშართან ერთად, 1713 წლის აგვისტოში გემით გამგზავრებულა საფრანგეთში. მას თან მიჰქონდა ვახტანგ VI-ის საპასუხო წერილი საფრანგეთის მეფისადმი. 1714 წლის 22 იანვარს საბა მარსელში ჩასულა. იგი მარსელში წმინდა ტერეზას პატრების მთავარს, იაჯინთოს დიდი პატივისცემით მიუღია და თავის მონასტერში მიუპატიჟია. პატრების მთავარი იაჯინთო რომის კარდინალის ძმა აღმოჩენილა. საბას სწორედ ამ იაჯინთოს მეშვეობით დაუმყარებია კავშირი რომის ერთ-ერთ კარდინალთან, რომელსაც გაუხერხებია რომის პაპის, კლიმენტი XI-ის სარეკომენდაციო წერილი ლუი XIV-სთან.2 საბა მარსელიდან პარიკში ჩასულა და ვერსალის სასახლეში მეფეს სწვევია. აუდენცია დიდხანს გაგრძელებულა, იმდენად დიდხანს, რომ, თუკი მუხრან მაჭავარიანს დავეჯერებთ, სულხან-საბა ორბელიანს აცდევინეს და ლუდოვიკო მეოთხემეტესთან “მეთხუთმეტე კაცად მიიღეს.”

და აი, ეს ნანატრი შეხვედრა და სარკვებიანი დარბაზიც, სადაც ლუი XIV ხვდება საქართველოს ელჩს, 62 წლის დიპლომატს, გამოჩენილ მწერალსა და ლექსიკოგრაფს.

მას უკან მიჰყვება ფრანგი მისიონერი მღვდელი რიშარი, საბას თარჯიმანი.

საბა თავაზიანად ესალმება მეფეს, რომელიც მოკითხვაზე კიდევ უფრო იღუშება და პასუხობს, რომ სიბერე სჭირს. არადა, არ გინდა, სათხოვნელად მისულმა, ამ ახირებულ და ჭირვეულ მეფეს ღირსეული პასუხი შეაგებო, დაეთანხო და ნუგეში სცე? შესაძლოა, კიდევ უფრო მეტად გააღიზიანო და გააცოფო. ასეთ დროს ხომ კიდევ უფრო უკმეხია საფრანგეთის მეფე, რომელსაც ქედმაღლური პასუხის გაცემაც შეუძლია – კი მაგრამ, შენი შესაბრაღისი რა მჭირსო! მეფე მარტო არ არის - საფრანგეთის მაშინდელი ფაქტიური გამგებლის, კარდინალ ჯულიო მაზარინის (1602-1661 წწ.) და ანა ავსტრიელის „აღზრდილს“, მედიდურ ლუი XIV-ეს გვერდით უზის უფროსი კანცლერი პონშარტრენი. იქვე თავი მოუყრიათ მეფის კარის წარჩინებულ პირებს. საბას ღირსეულად უჭირავს თავი. ცდილობს, არ შეიმჩნიოს მეფესთან ასე უღიმღამოდ დაწყებული საუბარი და აი, მისი დიპლომატიური პასუხიც, რომელიც შესულია ქართული მჭკვერმეტყველების ისტორიაში, როგორც ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშთაგანი: „თქვენ ისე მოხდენილად იმშვენებთ ასაკს, მეფეო, რომ თქვენი შემხედვარე ახალგაზრდაც კი, თქვენს ასაკს ინატრებდა.“

საქართველოს ელჩის ამ ნათქვამმა ნირი შეუცვალა და გაახალისა სავარძელში მჯდომი ხანდაზმული მეფე, პარიკი ჯიღასავით რომ ეღო თავზე. მან ყურადღებით მოისმინა საბას ვედრება-აღსარება და დახმარება აღუთქვა. თავის უფროს კანცლერს, პონშარტრენს კი დაავალა, ელჩთან ერთად კარგად შეესწავლა საქართველო-სპარსეთის ურთიერთობის საკითხები, რათა უახლოეს ხანში საბოლოო გადაწყვეტილება მიეღოთ.

კარგა ხნის შემდეგ საბა ხელმეორედ წარსდგა ლუი XIV-ის წინაშე, ამჯერად რომის პაპის, კლიმენტ XI-ის წერილით, რითიც რომის პაპი საფრანგეთის მეფეს სთხოვდა, ქართლის მეფე ვახტანგ VI-ს სპარსეთის შაჰის ტყვეობიდან განთავისუფლებაში დახმარებოდა.

საფრანგეთის მეფემ ამჯერადაც დახმარება აღუთქვა საბას. საბოლოოდ დათქვეს: საქართველოს ელჩი ლუი XIV-ის პასუხს დალოდებოდა ქალაქ კონსტანტინოპოლის საფრანგეთის საელჩოში.

საფრანგეთის მეფისგან ყოველმხრივ დაიმედებული საბა ორბელიანი რომს გაემგზავრა, რათა რომის პაპს სწევოდა, მოენახულებინა იტალიის სიძველენი და იქიდან კონსტანტინოპოლს ჩასულიყო.

რომის პაპმა სულხა-საბა ორბელიანი ღირსეულად მიიღო. გამოთხოვებისას პაპმა საბას სახსოვრად უბოძა ძელი ჭეშმარიტი, აქატის მოქრული კრიალოსანი და წმინდანთა ნაწლავებისანი ოქროს ხატი, აგრეთვე სამგზავრო ფულიც.

საბამ დიდი მოწიწებითა და გულმოდგინებით დაათვალიერა რომის ღირსშესანიშნაობანი. მიღებულ შთაბეჭდილებაზე მეტყველებს მისი ცნობილი სიტყვებით: „ას წელს სულ იაროს კაცმა, რომის საკვირველებას ვერ გაუვიდეს, ვერც დაასრულოს.“¹ მერე მოინახულა ფლორენცია, ნეაპოლი, მესინა, მალთა და ბოლოს კონსტანტინოპოლში ჩავიდა, სადაც საფრანგეთის საელჩოში ღუი XIV-ის პასუხს დაელოდა.

ამაო მოლოდინით გულგაწყალებულმა საბამ რამდენჯერმე წერილობით შეახსენა პარიზში კანცლერს მეფის დაპირების შესახებ, მაგრამ პასუხი არ ჩანდა. საქართველოდან კი სამწუხარო ცნობები მოსდიოდა გაწბილებულ ელჩს. „ქართველები შუა გაყოფილან,“ ზოგი იასეს მხარეზე დამდგარა, ზოგიც ვახტანგის ძე ბაქართან მისულა. ის კი, რასაც მეფე შეჰპირდა, ჯერ არსად ჩანდა. მოგვიანებით, ლუის პასუხის ნაცვლად, მისი გარდაცვალების ცნობა მოვიდა.

ლოდინით გაბეზრებულმა და საფრანგეთის მეფის გარდაცვალებით შეწუხებულმა საბამ კონსტანტინოპოლი დატოვა და საქართველოში გამოემგზავრა. სამშობლოს მოახლოებულს გონიოს ბეგმა ყველაფერი წაართვა, რაც ებადა და იანიხარებს აწამებინა ისედაც გაწამებული და სნეული მოხუცი. შინ დაბრუნებული არც თავისიანებმა დაინდეს და არანაკლებ შეურაცხვევს.

ასე დასრულდა სულხან-საბას მოგზაურობა ევროპაში...

და ბოლოს კითხვა, რომელიც გულს გვიდრღნის თითოეულ ქართველს: რომ არა ლუის გარდაცვალება, მივიღებდით კი დახმარებას საფრანგეთისგან, თუ ევროპა ზურგს მაინც შეგვაქცევდა?

ის, რომ ამ კითხვაზე პასუხს მარტოდენ საქართველოს ისტორია ვერ გასცემს, საამისოდ მოხმობილი ეპიზოდებიც დაგვიდასტურებს.

კაცობრიობის ისტორიაში ოდითგანვე გზაჯვარედინზე მდებარე სტრატეგიული ხიდი იყო კავკასია. სწორედ ამიტომაც, საქართველოს, ხელსაყრელი მდებარეობის გამო, თავისი არსებობის უმეტესი დროის განმავლობაში არასდროს უხდებოდა კარნაკეტილი ცხოვრება. საკონტინენტაშორისო გზები ხომ ოდითგანვე მის ტერიტორიაზე მიმოდით. ინდოეთისა და ჩინეთისაკენ რომიდან და საბერძნეთიდან წამოსულნი, უპირველესად, ამიერკავკასიას გაივლიდნენ და

შემდეგ შუა აზიას. სწორედ ამ მნიშვნელოვანი მაგისტრალის წყალობით საქართველო დიდხანს რჩებოდა წინა აზიის მოწინავე და ევროპელთათვის მისაბამ ქვეყნად. რა უბედურება და გასაჭირი არ დატრიალებულა ჩვენს მიწაზე, მაგრამ სავაჭრო გზების წყალობით ისევ ვახერხებდით მოღონიერებას.

ასე გრძელდებოდა XV საუკუნემდე და სწორედ ამ დროს ხდება ის ძირეული ცვლილებები, რომელმაც საქართველოსათვის საბედისწერო შედეგი გამოიღო. 1453 წელს თურქ-ოსმალებმა დაიპყრეს ბიზანტია, დაეცა კონსტანტინოპოლი, უკანასკნელი იმპერატორი ქუჩაში შეეგება სიკვდილს. ცოტა მოგვიანებით მათ დამორჩილდა 1204 წელს ქართველთაგან დაარსებული ტრაპიზონის იმპერია და ყირიმის სახანო. შავი ზღვა ოსმალთა ტბად იქცა, ხოლო ტრადიციული საზღვაო და სახმელეთო გზები დაიხშო.

თითქმის სამასი წლით დატოვეს ევროპელთა ხომალდებმა შავი ზღვა. როდესაც XVIII საუკუნეში რუსმა მეზღვაურებმა შავ ზღვაში შეეცურეს, არც ერთმა მათგანმა არ იცოდა ეს საზღვაო გზა. თურქმა მხედრებმა და იანიჩარებმა კი სირიის ხმაურიან ქალაქებამდე, ეგვიპტის პირამიდებამდე მიაღწიეს.

სულ უფრო მჭიდროდ იხშობოდა აღმოსავლეთის კარები, ცხოვრება ჩაკვდა. რომის პაპმა ქრისტიანებს ალაპის მიმდევრებთან ვაჭრობა აუკრძალა, ხოლო ოსმალთა სულთნებმა დიდი ბაჟი დაადეს ურწმუნოთა საქონელს. აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ მოედინებოდა თვალმარგალიტისა და სანელებლების ნაკადი. მის შესახვედრად მოისწრაფოდა დუკატების, ფლორინებისა და რეალების ოქროს მდინარე.

აღმოსავლეთიდან მოდიოდა ჩინური ჭრელი აბრეშუმი, ხოლო დასავლეთიდან – ნაირფერი ფლორენციული მანდი. ადამიანები საკუთარ თავს ეკითხებოდნენ: რა მოხდება, ეს მდინარეა რომ დაიწრიტოს? ხმელთაშუა ზღვის სანაპირო ქალაქებში შეწყდება, ჩაკვდება სიცოცხლე, შეჩერდება ჩარხები, უსაქმოდ დარჩება ათასობით ოსტატი და ქვეოსტატი. გაუკაცრიელდება ბაზრები, გაკოტრდებიან ცნობილი, მთავრებივით ძლევაძმოსილი ვაჭრები და სოფლაგრები. მათი მდიდრული სასახლეებიდან ხარბ გადამყიდველთა ხელში გადავა სახელგანთქმული ოსტატების მიერ შესრულებული მადონები, ოქროს თასები, ვენეციური შუშის ჭიქები, ძველი, იშვიათი ხელნაწერები, დაცარიელდება მეფეთა ხაზინები – მოაკლდება ბაჟი და გადასახადები.

მაგრამ, როგორც ამბობენ, ძალა აღმართს ხნავს, – მხოლოდ ვენის კედლებთან შეძლეს ევროპელებმა ოსმალთა

შენერება. XV-XVI-XVII საუკუნეებში კი არა, XVIII საუკუნის მეორე ნახევარშიც კი ძლივს ბედავენ მათ წინააღმდეგ ბრძოლას.

ჰოდა, გვირგვინოსანი თუ უგვირგვინო მეფეები ხომალდებს ზღვის გადაღმა გზავნიან და თან მეთაურებს ეუბნებიან: ეძებთ ახალი გზები, იძირება ქარიშხლისაგან დამსხვრეული ხომალდები, უგზო-უკვლოდ იკარგებიან ადამიანები, მათი ცოლები ძაძებით იმოსებიან, მაგრამ სულ ახალ-ახალი ხომალდები ეშვებიან წყალშიო.

მეფეები მზად არიან, დააგვირონ თავიანთი აღმასები, ხოლო ვაჭრები – გაყიდონ ქონება, ოღონდ ექსპედიცია აღჭურვონ. ზოგი ქალაქი ოკეანესთან უფრო ახლოა, ვიდრე ვენეცია და გენუა. მათ მცხოვრებთ წინსწრაფვა იტაცებთ. მეზღვაურები თვალს ვერ აშორებენ ოკეანის სივრცეს, რომლის იქით, მათი აზრით, ინდოეთის ტაძრები და ჩინეთის მოლოქრული სასახლეებია. და გამეები ერთიმეორის მიყოლებით გადიან გიბრალტარიდან. მრავალგზის ცდებსაც არ დაუყოვნებია. ჯერ იყო და ვასკო და გამამ აფრიკის გამოვლით ინდოეთს მიადწია, ახლა გზები უკვე დედამიწის მეორე ნახევარსფეროზე გადავიდა. ეძებენ კიდევ უფრო მოკლე გზას. ძიებამ კოლუმბს ამერიკა აღმოაჩინინა, ხოლო მაგელანის მიერ დედამიწის გარშემოვლით სამყარო ისე გაფართოვდა, რომ თვით ოსმალთა ვრცელი იმპერიაც კი ამ ოკეანეში უმნიშვნელოდ მოჩანს. კიდევ უფრო უმნიშვნელო გამოჩნდა ძველი ხიდი – კავკასია.

კაცობრიობის უდიდესი ნიშანსვეტი – დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები, წინა აზიის კულტურული სამყაროსათვის ერთსა და იმავე დროს უდიდესი უბედურების დასაწყისადაც იქცა. ამ დროიდან მოყოლებული, ოსმალეთსა და ირანს შუა მომწყვდეულები, ყოფნა-არყოფნის საკითხს ეწყვეტდით.

ასე მიტოვებულნი არასდროს ვყოფილვართ. ამოდ ირჯებოდნენ ევროპელი მისიონერები და დიდი ქართველი მამულიშვილები, გაეცოცხლებინათ მივიწყებული ტრადიცია. ჯვაროსნულ ომებს, ევროპელთა და ქართველთა ერთობლივ ბრძოლებს დიდ თურქობასთან, დიდი ხნის სიცოცხლე აღარ ეწერა. სულხან-საბაგ ამოდ დაშვრა რომის პაპთან და საფრანგეთის „მზე მეფესთან“ ლუი XIV-სთან „ცრუ უბრობით.“

კაცობრიობის ისტორიის ორი თარიღი საბედისწერო და შთამბეჭდავი აღმოჩნდა ჩვენთვის – 1453 წელს კონსტანტინოპოლისა და მასთან ერთად ქრისტიანული ბიზანტიის დაცემა, და XV საუკუნის მიწურულს – დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები. არც ერთ მათგანს პირდაპირი კავშირი არ ჰქონია საქართველოს ისტორიასთან, თუმცა

თავისი შედეგით არაფერს არ მოუხდენია ისეთი გავლენა ჩვენს ბედზე, როგორც ამ ორმა უკანასკნელმა გარემოებამ მოახდინა.³

ევროპას საქართველოსთვის აღარ ეცალა...

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გ. ჯოლია, ქვეყანათმცოდნეობა, ევროპა, თბ., გვ. 94-112.
2. მ. პაპაშვილი, საქართველო რომის ურთიერთობა VI-XX სს, თბ., 1995.
3. გ. მჭედლიშვილი, შუა საუკუნეების ქართული პოლიტიკური აზრი და „ვეფხისტყაოსანი“, თბ., 2000, გვ. 185-187.

Summary

Georgi Mchedlishvili

Georgian-French political-cultural relations

Georgian-French political-cultural relations have a long history. From the Middle Ages the relationship between our peoples used to have various forms. Special attention is given to the work of the great Georgian diplomat Sulkhani-Saba Orbeliani in France.

Basically, closer cultural - political contacts existing between Georgia and Europe were prevented by two historical facts: a capture of Konstantinopol in 1453 and great geographical discoveries.

Europe had no time to consider problems of Georgia.

Резюме

Гергий Мчедлишвили

Грузинско-Французские политическо-культурные взаимоотношения

Грузинско-Французские политико-культурные взаимоотношения имеют долгую историю. Контакты между нашими народами носили многосторонний характер, начиная от крестовых походов до наших дней. Особое внимание уделяется посольству великого грузинского просветителя Сулхан-Саба Орбелиани к Лудовику XIV.

В основном, более тесному культурно-политическому контакту Грузии и Европы помешали два исторических факта: Взятие турками Константинополя в 1453 году и Великие географические открытия. Европе уже было не до Грузии.

ნანა ციხისთავი

**თანამედროვე ტენდენციები სეკულარულ
სამყაროში**

სეკულარიზაცია, საერთოდ, ხასიათდება, როგორც ტრადიციული რელიგიების ავტორიტეტის ინსტიტუციონალური გავლენის დაცემა, რელიგიური პლურალიზმის ზრდა და, შესაბამისად, რელიგიების მონოპოლიის დაქვეითება, რელიგიური სინკრეტულობა. იმავდროულად, XX ს-ის ბოლოს აშკარაა სეკულარიზაციის საწინააღმდეგო ტენდენცია “რელიგიური აღორძინება”, ე.ი. დასავლური სამყაროს დესეკულარიზაცია. ეს ტენდენცია თვალშისაცემია, თუმცადა სხვადასხვანაირად, არა მხოლოდ დღევანდელ აშშ-ში, აზიურ ან მუსლიმურ სახელმწიფოებში, არამედ აღმ. ევროპის ყოფილ სოციალისტურ და პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში.

XX საუკუნის ბოლოს პოლიტიკური ნეოლიბერალიზმი, მსოფლმხედველობრივ მატერიალიზმთან და ათეიზმთან ერთად, დისკრედიტირებული აღმოჩნდა პოსტსოციალისტური ქვეყნების მოქალაქეების თვალში. ბევრ თანამედროვე საზოგადოებაში, სადაც გაჩნდა “ტენდენცია სულიერების დაბრუნებისა”, პოლიტიკური რეფორმები ლეგიტიმაციას გადის ტრადიციული კონფესიების მონაწილეობით. არ არის შემთხვევითი ასევე მეორე თვალსაჩინო ტენდენცია. ახალი რელიგიური მოძრაობები ფაქტობრივად ყველა ახალგაზრდა დემოკრატიის ქვეყნებში(ასევე ძველი დემოკრატიის ქვეყნებშიც) ხვდებიან სტრატეგიულ ალიანსში სამართალდამცავ ორგანიზაციებთან და ტრადიციული რელიგიების ოპოზიციასში. კონფლიქტის ხაზი აშკარაა [1].

დღესდღეობით, რელიგიათა ადგილი განსაზღვრულია რელიგიური ფაქტორის ცივილიზაციური მნიშვნელობით. მან ასახვა ჰპოვა ს. ჰანტინგტონის კონცეპციაში “ცივილიზაციათა დაჯახება”, ფ. ფუკუიამას “ისტორიის დასასრული”, ალი ტარიკის “ფუნდამენტალისტების შეჯახება”, ფ. ენგელსარდტის “მესამე მსოფლიო ომის დასაწყისი”, მსოფლიოს გაყოფა “მშვიდობის ზონად” და “კონფლიქტის ზონად”(ჰ.ჰ ჰოლმი და ჰ.სორენსენი) და სხვ. ყველა ამ კონცეპციაში რელიგია თამაშობს გადამწყვეტ როლს ცივილიზაციათა ურთიერთობებში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მიუხედავად იმისა, რომ ექსპერტებს დაპირისპირება ესახებათ სხვადასხვა

ოპოზიციის სახით, ყველა მათგანში ჩვენ შეუიარაღებელი თვალთ ვხედავთ რელიგიურ დაპირისპირებას. აღნიშნული დაპირისპირება შეიძლება კლასიფიცირებულ იქნას სხვადასხვა საფუძველებით: ცივილიზაციური (ცივილიზაციათა კონფლიქტი), სამხედრო-პოლიტიკური (ტერორისტები ანტიტერორისტული კოალიციის წინააღმდეგ), ეკონომიკური (პროგრესული მოდერნიზებული პოსტინდუსტრიული პროექტი ჩამორჩენილი ტრადიციული ან ფუნდამენტალისტურის წინააღმდეგ), სახელმწიფოს როლთან დამოკიდებულების საკითხი (ეტატიზმი ლიბერალიზმის წინააღმდეგ), ეთნოკულტურული საფუძველები(მულტიკულტურულობა, კულტურული პლურალიზმი მონოკულტურულობის წინააღმდეგ), რელიგიურ-ფასეულობითი კრიტიკუმიები(ისლამური ფუნდამენტალიზმი “ამერიკული იმპერიალიზმისა” და “პოსტქრისტიანული დასავლეთის კოლონიალიზმის წინააღმდეგ”. ყველა ამ შემთხვევაში საბოლოოდ მაინც ვდგებით რელიგიური ფაქტორის არსებობის წინაშე [2].

გამოჩენილი მეცნიერი ე. ტოფლერი 1990წელს წერდა მსოფლიო პოლიტიკაში ე.წ. გლობალურ მეომართა დაბრუნების თაობაზე (ტრანსნაციონალური კორპორაციები, მსოფლიო რელიგიები, -უპირველესად ისლამი და კათოლიციზმი), რაც გამოიწვევდა ჰეტეროგენული მსოფლიო სისტემის აღორძინებას (სისტემები, რომლებიც არსებობდა ჯერ კიდევ ინდუსტრიალ ეპოქამდე, როდესაც პოლიტიკური ხელისუფლება არ იყო გადანაწილებული ნაციონალურ სახელმწიფოებს შორის) მხოლოდ ახალ პირობებში: გლობალური შესაძლებლობებისა და გლობალური ცდუნების სწრაფად ცვალებად, მაღალი ტექნოლოგიებით გაჯერებულ სამყაროში, ელექტრონული კომუნიკაციებისა და ბირთვული იარაღის პირობებში. ტოფლერი ამაში ხედავდა მსოფლიო პოლიტიკური სისტემის სტაბილურობის საწინააღმდეგოდ ჩამოყალიბებულ საშიშროებას. დღესდღეობით კი თანამედროვე რეალობა ხასიათდება იმით, რომ ახალი გლობალური სუბიექტები მსოფლიო განვითარების რეალურად გაჩნდნენ. და თუ უფრო მსოფლიო ვიქნებით- დაბრუნდნენ ძველი მოქმედი პირები, მაგრამ გლობალურ შესაძლებლობათა ახალ პირობებში [3].

“ახალ ქვეყნებში” თავისი ადგილი დაიკავეს რელიგიებმაც. ისინი დღესდღეობით გვთავაზობენ მსოფლიოს გარდაქმნის გლობალურ პროექტებს შესაბამისად საკუთარი რელიგიური ხედვისა. ყველაზე ცნობილი და გახმაურებული (თავისი აგრესიულობითა და კონფლიქტურობით) არიან გეოპოლიტიკური პროექტები “მსოფლიო ხალიფატისა”, ეთნორელიგიური პანთურქისტული პროექტი(თურქული

ისლამური სახელმწიფოს- დიდი თურანის შექმნისა) და კონფუციანისტური (ჩინურ-ცივილიზაციური) პროექტი. თანამედროვე პირობებში შეიძლება იგნორირება გავუკეთოთ გლობალურ რელიგიის ადგილს საზოგადოების ცხოვრებაში, გავაგრძელოთ და დავიცვათ სეკულარისტული ფასეულობები, მაგრამ იგნორირება გავუკეთოთ გლობალურ რელიგიურ გამოწვევებს, პოლიტიკური ხელისუფლებისა და რელიგიის ურთიერთობას, უკვე შეუძლებელია.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ პოლიტიკურ ხელისუფლებასა და რელიგიას შორის ურთიერთობა მუსლიმურ ქვეყნებში იშვიათად განსხვავდება ერთად. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ისლამი ამ კუთხით უნიკალური რელიგიაა. მიუკერძოებელი და ობიექტური შეხედულება ისტორიაზე მოწმობს, რომ ურთიერთობა დასახელებულ სუბიექტებს შორის, მათი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და იდეოლოგიური განვითარება იყო ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი ყველა დროში და პრაქტიკულად სამყაროს ყველა ნაწილში, სადაც კი გავრცელებულია ეს რელიგიური მიმდინარეობა. ვფიქრობთ, ყველაზე დიდი ზეგავლენა აღნიშნულმა ფაქტორმა მოახდინა იმ ქვეყნების განვითარებაზე, სადაც გაბატონებული იყო ორიდან ერთი “წინაინერ რელიგია” – ქრისტიანობა ან ისლამი.

XX საუკუნის ბოლოს სახელმწიფოსა და რელიგიას შორის ურთიერთობის ფორმებმა ქვეყნებში, სადაც უპირატესად მუსლიმი მოსახლეობა ცხოვრობდა, მიიღო ახალი და ძლიერი იმპულსი. ვფიქრობთ, რომ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ სიტუაციაზე ზემოქმედების პლანში იგი ობიექტურად ატარებს ნეგატიურ დატვირთვას. შეიძლება ითქვას, რომ ისლამის ბედი ახალ საუკუნეში, მისი როლი და ადგილი საზოგადოებისა და ინდივიდის ცხოვრებაში გადაიქცა თანამედროვეობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემად. სწორედ ამით აიხსნება დღესდღეობით მეცნიერთა დაკვირვების ქვეშ არსებული ინტერესების საყოველთაო ტალღა ამ საკითხების მიმართ. ისინი იხილება, უპირველესად, მსოფლიოში რელიგიური აღორძინების პროცესების კვალდაკვალ, რელიგიური ცნობიერების ტრანსფორმაციით, მისი პოლიტიზაციით, რელიგიური ინსტიტუტების ადაპტაციით თანამედროვეობასთან და ა.შ.

ახალი საუკუნის ერთ-ერთი თავისებურება გახდა ე.წ. “მუსლიმური სამყაროს საზღვრების გაფართოება”, რომელიც გამოიხატა ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკების ადგილზე ახალი სახელმწიფოების ჩამოყალიბებით, რომლებშიც ჭარბობს მუსლიმი მოსახლეობა. მათში მიმდინარეობს რელიგიური აღორძინების აქტიური პროცესები

და საერთოდ, რელიგიის ბუნებრივი ადგილის ადღენა საზოგადოების ცხოვრებაში. ისლამური ქვეყნების უმრავლესობის ხელისუფლებაში მყოფი პოლიტიკური ძალები ცდილობენ მიადწიონ ისეთ “წონასწორობას”, რომელიც რელიგიას მისცემს საშუალებას, დაიმკვიდროს თავისი ბუნებრივი ადგილი საზოგადოებაში. იმავდროულად შეასრულოს მხოლოდ პოზიტიური და კონსტრუქციული როლი.

ფაქტორთა სპექტრი, რომლებიც გავლენას ახდენენ სახელმწიფოსა და რელიგიის ურთიერთობებზე, ისლამურ ქვეყნებში, ძალზედ ფართო და მრავალფეროვანია. როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს, ამ ქვეყნების საზოგადოებრივ-პოლიტიკური განვითარება უკანასკნელ ათწლეულში, ორივე მხარე – სახელმწიფოც და რელიგიაც – ძალისხმევას არ იშურებს, რათა მიღწეულ იქნეს ურთიერთმისაღები რაციონალური ბალანსი საზოგადოების როგორც საერო, ასევე რელიგიურ ნაწილში. ამ ძალისხმევას კონსტრუქციული შედეგებიც აქვს. ძალზედ მნიშვნელოვანია რაციონალობის შემდგომი გაღრმავება სახელმწიფოსა და რელიგიას შორის ურთიერთობებში გამორჩეულად ისლამურ ქვეყნებში. ვფიქრობთ, ამ შემთხვევაში, კონკრეტულ სფეროდ გვევლინება პოლიტიკური ასპექტები სახელმწიფოსა და რელიგიას შორის ურთიერთობაში. დემოკრატიის მოთხოვნების მიხედვით მათი სამართლებრივი რეგულირება, სახელმწიფო და რელიგიურ ინსტიტუტებს შორის თანამშრომლობის ფორმები და გზები, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების დემოკრატიზაციის პირობებში, საგანმანათლებლო ამოცანები, რელიგიურ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების ჩართვა ამ პროცესებში და სხვა. მაგრამ მთავარი მიზანი ამ ტიპის საქამეცნიერო-პრაქტიკული პროექტებისა, რომლებიც ეხება რელიგიისა და სახელმწიფოს ურთიერთობას ისლამურ ქვეყნებში, მდგომარეობს იმ ამოცანების ერთობლივად გადაჭრაში, რომლებიც მეტად მნიშვნელოვანია სამეცნიერო და პრაქტიკული თვალსაზრისით.

ჩვენთვის უთუოდ ასევე საინტერესოა ქრისტიანული ევროპის რეალობაც. დღევანდელ პირობებში, მომავალი ერთიანი ევროპის კონსტრუქტორტა მხრიდან, არამართებულია და იმავდროულად მძიმეცაა ის დებატები (რომლებშიც, გარკვეულ სიმპტომად, რელიგიის დაბრუნებაც შეინიშნება), რომელიც გაიშალა სეკულარიზტებსა და ევროპის ქრისტიანულ ორგანიზაციებს შორის. სწორედ იგი შთააგონებდა ევროპული ცივილიზაციის ქრისტიანული საფუძვლების შესახებ ერთიანი ევროპის მომავალი კონსტიტუციის ტექსტის შემქმნელებს. საფრანგეთის პრემიერ-მინისტრმა – ჟან-პიერ რაფარენმა,

აკეთებდა რა კომენტარებს 2004 წელს ევროპის კონსტიტუციის პროექტის გარშემო შექმნილ სიტუაციაზე, გამოაცხადა: “კონსტიტუციის პროექტი – საეროა. სეკულარიზმი უნდა გახდეს მომავალი ევროპული საზოგადოების საფუძველი”. ჯერ-ჯერობით აშკარაა, რომ ეს მხოლოდ სურვილად რჩება. დებატები უკვე დიდი ხანია, რაც მიმდინარეობს, მაგრამ ვერ ვიტყვით, რომ სეკულარიზმის მომხრეები უმრავლესობაში არიან. თვით რაფარენიც ფრანგულ რადიოსადგურ “ინტერ“-ზე მიცემულ ინტერვიუში იძულებული იყო ეთქვა, რომ “კონსტიტუციის პროექტი ხარბად ისრუტავს ევროპის კულტურულ-რელიგიური და ჰუმანიტარული მემკვიდრეობის მიღწევებს. ქრისტიანული მემკვიდრეობა, მთელს კონტინენტზე, უდავოა – თქვა პრემიერმა. მას ეფუძნება ჩვენი ისტორია, მაგრამ მე ვერ ვხედავ საფუძველს, რომ ამასთან დაკავშირებით შევიტანოთ ცვლილებები კონსტიტუციის პროექტის ტექსტში”.

საგულისხმოა, რომ 1980-იანი წლების ბოლოდან დაიწყო საუბარი ეთიკურ პოლიტიკაზე, ეთიკურ ეკონომიკაზე, XXI-ის დასაწყისში კი ტრადიციული ფასეულობების დაბრუნებაზე (მათ შორის – რელიგიაზეც), “პოსტ-სეკულარულ ეპოქაზე”. დავოსში გამართულ მსოფლიო ფორუმზე (2000წ.-ის თებერვალ-მარტში), გაველნიანი პოლიტიკოსების, ბიზნესმენებისა და ფინანსისტების რიგებიდან შემდგარმა დასავლეთის ელიტამ განსაზღვრა მსოფლიო საშიშროების (მისი მნიშვნელობითა და პრობლემურობით) მეორე საფრთხე (დედამიწაზე კლიმატის კატასტროფული ცვლილებების შემდეგ): – ტრადიციული ეთიკური საწყისებისა და ნორმების გაქრობა. მხოლოდ რიგით მესამე პრობლემად დასახელდა არსებული საერთაშორისო სისტემის არაეფექტურობა.

ასე რომ მათ, ვისაც ანტიგლობალისტები უწოდებენ “მსოფლიოს ახალ მთავრობას” და “გლობალიზმის აგენტებს”, კაცობრიობის უპირველეს, ყველაზე დიდ პრობლემად დაასახელეს ეკოლოგიური კატასტროფა, მეორედ – ეთიკური ნორმებისა და ტრადიციების გაქრობა (აქ ეკლესია ასრულებს ხერხემლის როლს), მესამედ – ინსტიტუციონალიზმის კრიზისი. თუმცა, თუ ჩავხედავთ და გავაანალიზებთ სიდრმისეულად, ეკოლოგიური კატასტროფაც ხომ ადამიანის მოღვაწეობის შედეგია.

უნდა ითქვას, რომ ტრადიციებთან მიმართებაში საწინააღმდეგო პოზიციაც არსებობს. იგი ცივილიზაციების ისტორიული განვითარების მექანიზმების გასაგებად სულ სხვა ხედვას ეყრდნობა. ინგლისელი სოციოლოგი ჯონ გრეი, ნაშრომში – “განათლების დაისი” – დას. ევროპულ ცივილიზაციას სთავაზობდა “უარეყო დასავლეთის

ტრადიციაში დიდი ხნის განმავლობაში ფესვგადგმული გაგება, როგორც წყარო უმაღლესი ჭეშმარიტებისა და არა “გარკვეული ცხოვრების წესის გამოხატულება”. “რელიგიურობის ტრანსცენდენტურობისაგან განთავისუფლების” ეს ტენდენცია, პოსტთანამედროვე სამყაროში გავრცელებული ერთ-ერთი ხედვის თანახმად აიხსნება შემდეგნაირად: “რელიგიურობის წახალისება მხოლოდ როგორც “ცხოვრების სტილი, ქცევის ეგზოტიკა და არა როგორც გარკვეული ფასეულობა” [4].

ხემათქმულიდან გამომდინარე, ტრადიციების აღორძინება და დაბრუნება მეტად აქტუალურ პრობლემად იქცა თანამედროვე სამყაროში. გასაოცარია, მაგრამ ფაქტია, რომ იგი იღვიძებს, აქტიურდება და წინა პლანზე გამოდის მაშინ, როცა გლობალიზაციის პროცესები ღრმავდება და განვითარების სრულიად ახალ ფაზაში შედის. იგი თავის ბუნებრივ ადგილს იკავებს საზოგადოებაში იმ უმნიშვნელოვანესი პრობლემების გვერდით, რომლებზედაც მუშაობენ პოლიტიკოსები, სწავლობენ მეცნიერები და იკვლევენ რელიგიათმცოდნეები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Честертон Г К Ортодоксия М 2003 стр 66
2. Иноземцев В Л Неизбежность многополюсной цивилизации М 2001
3. Тоффлер Э Метаморфозы власти М 2001
4. Морозов А О Четвертая секуляризация М 2004

Summary

Nana Cikhistavi

The contemporary tendencies in the secular world

At the end of the XX-th century in the whole world we can find the opposed tendency of secularization – “the revival of religion”, s.c. “desecularization”. This process is remarkable in USA, in Muslim countries, in eastern Europe – post socialist and post soviet countries. Nowadays religion plays the role of differential marker of civilization. Confrontation existing in the world can be grouped into different categories. It should be mentioned that the existence of religious factors can be found everywhere.

Nowadays the importance of religious factors from the global perspective is obvious.

The problem of ethic politics and ethic economics became important in 1980-ies, while the problem of returning traditional values, religious ones among them, acquired great significance in the “post secular” epoch. In 2000, the Davose forum considered three problems: ecological situation, disappearance of ethics and tradition and institutional crisis.

Thus, the issue of preserving traditions and returning traditionalism is very actual.

Резюме

Նանա Շիխիստաօի

Современные традиции в секулярном мире

С конца XX века во всем мире наблюдается оппозиционная тенденция секуляризации – «религиозное возрождение», то есть десекуляризация. Этот процесс нагляднее всего наблюдается в США, исламском мире, постсоциалистических и постсоветских странах. На сегодня религия играет роль дифференцированного маркера цивилизации.

С конца 80-х годов прошлого столетия начинается активный разговор об этической политике, этической экономике, а с наступлением XXI века, о возвращении традиционных ценностей, в том числе религиозных, т.е. «пост-секулярной» эпохе. В 2000 году на форуме в Давосе глобальной проблемой №1 было названо экологическая катастрофа, проблемой №2 исчезновение этических традиций (в которых религия играет стержневую роль), проблемой №3 кризис институционализма.

Исходя из этого, актуальным становится тема возвращения традиций и традиционного, тем более, что наряду с множеством других проблем, эту проблему на повестку дня ставят политики, ученые, религиозные деятели.

დავით თაქთაქიშვილი

სამყარო და ადამიანი

*(ფილოსოფიური განსჯანი ფილოსოფიით
დაინტერესებული ახალგაზრდებისათვის)*

ფილოსოფიაში სამყარო მოიაზრება ორი მნიშვნელობით:

ა) სამყარო როგორც მთლიანი რეალობა, რომელიც ობიექტურად არსებობს. იგი მოიცავს გალაქტიკასა და მეტაგალაქტიკას, განფენილია სივრცეში და ითვლის დროს. ამავდროულად სამყარო უსასრულო და უსაზღვროა, არ აქვს არც დასაბამი და არც დასასრული (რიგი ფილოსოფოსები და აგრეთვე ღვთისმეტყველები საპირისპირო აზრზე დგანან – სამყაროს აქვს დასაბამი და რასაც დასაბამი აქვს, მას დასასრულიც ექნება!). ჩვენს გალაქტიკაში მეცნიერთა გამოთვლით, ას მილიარდზე მეტი ვარსკვლავია. დედამიწასთან კი ყველაზე ახლოს მზეა, რომელიც დაახლოებით 150 მილიონი კილომეტრით არის დაშორებული დედამიწისგან. სხვა ვარსკვლავებთან მიმართებაში კი მანძილს სინათლის წლებით ზომავენ. (სინათლე წამში მოძრაობს 300 ათასი კილომეტრით და თუ ასეთი სიჩქარის რაკეტას შევქმნით, უახლოეს ვარსკვლავს ალბათ 4 წლის შემდეგ მიაღწევს). აი, ასეთია სამყარო თანამედროვე ასტრონომია და ფიზიკოსთა მონაცემებით. იგი ადამიანთაგან დამოუკიდებელია და მას არც საწყისი აქვს და არც სასრული.

ბ) არსებობს ადამიანთა გარემომცველი სამყარო. ეს არის ადამიანთა მოქმედების არეალი. ეს სამყარო, პირდაპირ თუ ირიბად, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ადამიანთა ცხოვრებასა და არსებობაზე. აქ არის მოულოდნელობით, შესაძლებლობა – შეუძლებლობით, გარდაუვალობით თუ შემთხვევითობით აღსავსე სამყარო. ამ სამყაროსთან გვაქვს მუდმივი კონტაქტი, რომელიც ორმხრივია. ერთის მხრივ, ადამიანი თავისი ქმედებითა და მოღვაწეობით გავლენას ახდენს სამყაროზე, მეორეს მხრივ კი – თვითონ ჩვენ

განვიცდით გარესამყაროს ზემოქმედებას. ჩვენი სამყარო ანუ დედამიწა, სადაც ადამიანები არსებობენ, ერთი პატარა ნაწილია იმ უკიდურეს სამყაროსი, რომელიც გარს გვარტყია. ჩვენ ვეკუთვნით მზის სისტემას. ჩვენ ვცხოვრობთ დედამიწაზე. თავის მხრივ დედამიწა მოიცავს ორ, ერთმანეთისგან განსხვავებულ მხარეს –

1. ბუნება, რომლის შექმნაშიც ადამიანს არ მიუღია მონაწილეობა და არსებობს ობიექტურად, თავისთავად და ჩვენგან დამოუკიდებლად და
2. კულტურა, რომელიც ადამიანმა შექმნა და რომელიც წარმოადგენს მისი მეცნიერული, მხატვრულ-ესთეტიური და არქიტექტურული მოღვაწეობის შედეგს. სამყარო პირველი მნიშვნელობით კონკრეტული მეცნიერების კვლევისა და განსჯის ობიექტია, მეორე მნიშვნელობით კი წმინდა ფილოსოფიური კვლევის საგანია. ფილოსოფიაში ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა არის სუბსტანციის პრობლემა. სუბსტანცია ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს ქვემდებარეს – იმას, რაც საფუძვლად ძევს. სამყარო მრავალფეროვანია და შედგება უამრავი, ერთმანეთისგან განსხვავებული საგნების, მოვლენებისა და პროცესებისაგან. ხომ არსებობს ერთი რაღაც ფესვი, საფუძველი, საიდანაც ყველაფერი შეიქმნა?, რა არის პირველი საწყისი? აი, ასეთ კითხვებზე ცდილობენ ფილოსოფოსები პასუხების გაცემას. საწყისს ბერძნული ტერმინით “არხე” ქვია. სამყაროს სუბსტანციის პრობლემაზე ასე იწყებენ მსჯელობას – არის თუ არა ის შექმნილი? აქ გვაქვს ორი დაპირისპირებული თვალსაზრისი – რელიგიურ-ფილოსოფიური და მატერიალისტური. რელიგია ამოდის შექმნის ფაქტორიდან და მიიხნევს, რომ ყოველგვარი სამყაროს ერთადერთი შემოქმედი არის ღმერთი. ეს თვალსაზრისი ემყარება არა ცოდნას, არამედ რწმენას. მატერიალური თვალსაზრისით კი სამყარო არავის შეუქმნია. იგი მარადიულია, არსებობდა, არსებობს და იარსებებს. იგი განიცდის მუდმივ ცვალებადობას და განახლებას. ამ მარადიულ ცვალებადობაში არის თუ არა რაიმე უცვლელი? ამ კითხვაზე ფილოსოფოსებს აქვთ ორი პასუხი – პოზიტივისტური და მეტაფიზიკური. პოზიტივისტური თვალსაზრისის მიხედვით, სუბსტანციის პრობლემა არამეცნიერული და უაზრო რამეა. მასზე მეცნიერულად ვერ ვიმსჯელებთ. იგი მეტაფიზიკური შინაარსით არის გაჯერებული. პოზიტივისტ

ფილოსოფოსთა მიხედვით, ეს პრობლემა საერთოდ არც უნდა განვიხილოთ. უნდა შემოვიფარგლოთ მხოლოდ იმით, რაც ცლაში, ემპირიაში გვეძლევა. უცვლელი არაფერია, ყველაფერი მუდმივ ცვალებადობაშია.

მეტაფიზიკოსთა მიხედვით სუბსტანცია არსებობს. თუმცა აქაც არის აზრთა სხვადასხვაობა იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენი შეიძლება იყოს სუბსტანცია – ერთი თუ მრავალი. ამ პრობლემის გარშემო, შესაბამისად, სამი მიმართულება არსებობს: მონიზმი, დუალიზმი და პლურალიზმი. მონიზმი (ტერმინი ბერძნულია და “ერთს” ნიშნავს) ამტკიცებს, რომ მხოლოდ ერთი სუბსტანცია არსებობს, ერთი საწყისი, საიდანაც ყველაფერი წარმოიშობა. მაგრამ ამ შემთხვევაშიც საქმე გვაქვს ორ ურთიერთდაპირისპირებულ მიმართულებასთან – მატერიალიზმთან და იდეალიზმთან. მატერიალისტებთან სამყაროს საწყისი მატერიალურია, იდეალისტებთან კი, რა თქმა უნდა, იდეალური. დუალიზმი ორ სუბსტანციას აღიარებს. რაც შეეხება პლურალიზმს, აქ უკვე მრავალ სუბსტანციასთან გვაქვს საქმე.

ფილოსოფიაში გვხვდება საგნის სუბსტანციის პრობლემა. აქ კონკრეტული საგანი დროშია, ე.ი. მას აქვს დასაწყისი და დასასრული. ის ამ შემთხვევაში ერთსა და იმავე საგნად გვესახება და, ამავე დროს, განიცდის მუდმივ ცვალებადობას. იცვლება მისი თვისებები. საინტერესოა, რა არის ამ საგანში უცვლელი, რის გამოც იგი რჩება ერთ და იმავე საგნად? მცენარე, ცხოველი, ადამიანი დროში იცვლება, მაგრამ ისინი მაინც იგივედ რჩებიან. რა არის ეს უცვლელი საფუძველი, რომელიც თითოეულს ამ ცვალებადობაში აერთიანებს? ამგვარ საფუძველს ფილოსოფოსები უწოდებენ არსებას, რომელიც არის ზოგადი, უცვლელი და აუცილებელი. ეს ყველა საგანსა თუ ინდივიდშია და განსაზღვრავს მათ არსებობს. საგანი როგორც მოვლენა, იცვლება, მაგრამ მისი არსება უცვლელია. საგნის სუბსტანცია არის არსება. კონკრეტული საგნის სუბსტანციის პრობლემა არის არა საგნის საწყისის, არამედ მისი არსების პრობლემა. არსებობს თუ არა არსება? ამ შემთხვევაშიც ერთმანეთს უპირისპირდება მეტაფიზიკური და პოზიტივისტური თვალსაზრისები. მეტაფიზიკურის მიხედვით, ყოველ საგანს აქვს თავისი არსება, რომელიც მის თვისებებებს განსაზღვრავს. თავის მხრივ პოზიტივისტები მიიჩნევენ, რომ არსება არ არსებობს. იგი ცრუ ცნებაა და მეცნიერებასთან არავითარი კავშირი არ აქვს. ფილოსოფიაში ამგვარ საკითხთა გადაწყვეტას ყოველთვის

აქვს ალტერნატივა, რის გამოც ჩვენ გვიჩნდება განსხვავებული თვალსაზრისები და შეხედულებანი. კონკრეტულ მეცნიერებაში კი ასეთი რამ გამორიცხულია. რეალობას ყოველთვის ახასიათებს დროსა და სივრცეში არსებობა. რეალობაში არსებული ყოველი საგანი დროის რომელიღაც მონაკვეთში არსებობს და იმავდროულად სამყაროს რომელიღაც გარკვეული ადგილი უჭირავს. სივრცე გამოხატავს ობიექტთა თანაარსებობას. ე.ი. ერთმანეთის გვერდით არსებობენ. სივრცე გულისხმობს ორ განსხვავებულ მომენტს – ა) ერთი და იგივე საგნის ნაწილების თანაარსებობას, რომელსაც განფენილობა ჰქვია. ეს ქმნის საგნის მოცულობას, რომელსაც სამი განზომილება აქვს – სიგრძე, სიგანე და სიმაღლე. ბ) სხვადასხვა საგნის თანაარსებობას, რაც გამოიხატება მათი ურთიერთგანლაგებითა და ურთიერთმდებარეობით – ზევით, ქვევით, მარჯვნივ, მარცხნივ, წინ, უკან და ა.შ. საგნებს შორის დაშორებას მანძილით გამოსახავენ. სივრცე არის საგანთა თანაარსებობის ანუ განფენილობის, ურთიერთგანლაგებისა და ურთიერთმდებარეობის წესრიგის ფორმა. თავის მხრივ, რას წარმოადგენს ადგილი? საგანს უჭირავს ადგილი, ეს ნიშნავს, რომ იგი გარკვეულ მიმართებაშია სხვა საგანთან. ადგილი როგორც ასეთი, რაღაც დამოუკიდებელი და თავისთავადი ფენომენი კი არ არის, ადგილს ქმნის საგანთა ურთიერთგანლაგება.

დრო გამოხატავს მოვლენათა მონაცვლეობას, თანმიმდევრობას, ერთიმეორის შემდეგ არსებობს. მისი არსია ცვალებადობა, რომელიც ქმნადობის პროცესშია და გულისხმობს საგნის წარმოშობას, მის განუწყვეტლივ განახლებასა და შემდეგ მოსპობას. თანამედროვეობა ქმნის იმ ხანგრძლივობას, რა პერიოდშიც ესა თუ ის საგანი არსებობს. დრო წარმოადგენს ერთიმეორის შემდეგ არსებობის, ანუ თანამიმდევრობისა და ხანგრძლივობის წესრიგის ფორმას. თავის მხრივ, დრო შედგება სამი მომენტისაგან – წარსულის, აწმყოსა და მომავლისაგან. წარსული არის ის, რაც ოდესღაც აწმყო იყო, მაგრამ დღეს უკვე აღარ არის. აწმყო არის ის, რაც ამჟამადაა. მომავალი კი არის ის, რაც ახლა არ არის, მაგრამ შეიძლება იყოს, აწმყოდ იქცეს. რაც ამჟამად არის, რეალურად არ არსებობს. დროის მომენტები ერთდროულად არ არსებობენ. სახეზე ყოველთვის მხოლოდ აწმყოა. თავის მხრივ იგი წარსულიდან მოდის და მომავალში გადადის. რეალურია ის, რაც ამჟამადაა. მაგრამ ეს უამცი მოუხელთებელია, იგი უცებ ქრება. ის, რომ ჩვენ ვამბობთ „ამჟამად“, ის უკვე წარსულშია. დრო რეალურად მხოლოდ „ამჟამად“ არსებობს და განიცდის მუდმივ, ყოველწამიერ განახლებას. როგორც აღინიშნა,

წარსული და მომავალი რეალურად არ არსებობენ, ჩვენ მხოლოდ მათი ცოდნა შეგვიძლია. წარსული აწმყოში მხოლოდ შედეგებით გვეძლევა, მომავალი კი მხოლოდ შესაძლებლობებით. ერთის და მეორის ცოდნაც მხოლოდ აწმყოს ემყარება. თუმცა განსხვავებულია მათი წვდომის წესი: წარსულის ცოდნა არის შედეგებიდან მიზეზებზე, ხოლო მომავლის ცოდნა მიზეზებიდან შედეგებზე მიღებული დასკვნა. წარსული განსაზღვრავს აწმყოს, ორივე ერთად კი - მომავალს! სივრცე შექცევადია, შეიძლება საგანს ადგილი შევუცვალოთ. დრო კი შეუქცევადი! მას აქვს მიმართულება. იგი მიემართება წარსულიდან აწმყოს გავლით მომავლისაკენ. წარსულს ვერ დავიბრუნებთ და ვერ ადვადგენთ. მისი არც შეცვლა შეიძლება და არც გადაკეთება. შეცვლა მხოლოდ აწმყოსი შეგვიძლია, რადგანაც იგი რეალურია და მასზე ზემოქმედება შესაძლებელია. მომავალზე ზემოქმედება კი გამორიცხულია, რადგანაც იგი ჯერ არ არსებობს. ჩვენ - აწმყოში ენერგიული და გონივრული მოქმედებებით შეგვიძლია მომავალიც შევცვალოთ.

ჩვენ ვარსებობთ სამყაროში და ვქმნით სისტემურ ერთობას - საზოგადოებას. სამყარო და ადამიანი ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირშია. სამყარო, თავის მხრივ, ადამიანს უამრავ მოთხოვნილებას უყენებს. ამავ დროს ადამიანებსაც აქვთ თავიანთი მოთხოვნილებები და ინტერესები, რომლებიც არ ემთხვევიან სამყაროს ამგვარად არსებობის პირობებს. ამიტომაც ადამიანებს ყოველთვის უწინდებოთ კითხვები იმის შესახებ, თუ რას წარმოადგენს სამყარო, რა ადგილი უჭირავს ადამიანს სამყაროში, საერთოდ რას წარმოადგენს ადამიანი, არის თუ არა იგი პიროვნება, რა არის ადამიანის ცხოვრების საზრისი. ყველა კითხვაზე სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებული პასუხები გაიცემოდა. ადამიანთა ცნობიერებაც ეპოქათა ცვლილებასთან ერთად იცვლებოდა. იყო დრო, როდესაც ადამიანები ცხოველებს და მნათობებს აღმერთებდნენ. მოგვიანებით ადამიანებმა ტრანსცენდენტური ღმერთი აღიარეს და მის შექმნილად ჩათვალეს თავიანთი თავი. შემდეგ კი, როცა ადამიანებმა საკუთარი შემოქმედების ნაყოფი იხილეს, უარყვეს ღმერთი და თვითონ აიღეს პასუხისმგებლობა აწმყოსა და მომავალზე. უკვე თვითონვე ადგენენ ცხოვრების საზრისს. რა არის ადამიანთა ცხოვრების საზრისი? ანუ რა გზით უნდა იაროს ადამიანმა ცხოვრებაში? რა მიზანს უნდა დაუმორჩილოს თავისი საქმიანობა? საით უნდა მიმართოს თავისი ნებელობა? ამას უკვე წყვეტს მსოფლმხედველობა. ადამიანებს რომ მსოფლმხედველობა აქვთ, სწორედ ამით განსხვავდებიან

ცხოველებსაგან. სწორედ მსოფლმხედველობით არის ადამიანი ჩაწერილი სამყაროში ანუ შემქმნელებელია იმ სამყაროსი, რომლის ნაწილი თვითონაცაა და ამდენად შესამქმნელებელიცაა სამყაროს განუყოფელ ნაწილად და რაც ყველაზე მთავარია, ადამიანი, როგორც შემოქმედი, ანთროპოცენტრული სამყაროს, ანუ კულტურის შემქმნელიც და მსაჭიროებელიცაა! სწორედ მსოფლმხედველობით მოიაზრებს ადამიანი სამყაროსაც და თავის თავსაც ამ სამყაროში. მსოფლმხედველობა მრავალგვარია. შეიძლება იყოს გულუბრყვილო, რაც განპირობებულია ადამიანთა ცნობიერებით და საზოგადოებრივი მდგომარეობით. მსოფლმხედველობა შეიძლება იყოს მითოლოგიური, რელიგიური, ან მეცნიერული. მითოლოგიურსა და რელიგიურ მსოფლმხედველობას იკვლევს თეოსოფია. მითოლოგიურსა და რელიგიურს, მეცნიერებასთან მიმართებაში იხილავს თეოლოგია. მეცნიერულად დასაბუთებულ მსოფლმხედველობას კი იძლევა ფილოსოფია. მხოლოდ ფილოსოფია სცემს პასუხს კითხვებს: რას წარმოადგენს სამყარო? მისი საფუძველი მატერიალურია თუ იდეალური? სამყარო მოძრაობაშია თუ არა? შეგვიძლია სამყაროს შემქმნება, თუ არა? რა არის ჭეშმარიტება და რა არის ჭეშმარიტების საზომი? და ა.შ. სწორედ ფილოსოფიის მეშვეობით გვეძლევა ცოდნა ამ პირობების შესახებ. თავის მხრივ ცოდნა – არის საგნობრივი ვითარების დახასიათება, რომელიც შეიძლება იყოს ჭეშმარიტი ან მცდარი. იგი ობიექტური და ინტერსუბიექტურია. მისი გაზიარება ან უარყოფა ხდება ცალსახად. ცოდნასთან ერთად რწმენაც განიხილება. იგი არის ადამიანთა დარწმუნებულობისა და დაჯერებულობის განცდა. იგი გამოხატავს არა საგნობრივ ვითარებას, არამედ ადამიანთა დამოკიდებულებას მისადმი. იგი ინდივიდუალური და სუბიექტურია. მას ჭეშმარიტება-მცდარობა არ ახასიათებს. ცოდნა აზრია, რწმენა – განცდა! ცოდნის მიზანია ჭეშმარიტების დადგენა, რწმენისა კი – ადამიანთა დარწმუნებულობის განცდის გამოხატვა. ცოდნის შემთხვევაში ჩვენ აუცილებლად უნდა გავიზიაროთ ჭეშმარიტი დებულება. რწმენის შემთხვევაში კი შეგვიძლია ჭეშმარიტიც ვირწმუნოთ და მცდარიც. ბოროტიც და კეთილიც, მშვენიერიც და მახინჯიც და ა.შ.

ცოდნასა და რწმენას შორის ასეთი დამოკიდებულებაა: რწმენა დამოკიდებულია ცოდნაზეც, ცოდნაც დამოკიდებულია რწმენაზე. ა) იმისათვის, რომ გავიგოთ, უნდა ვიწამოთ (პაფლე მოციქული)! მწამს, რადგან აბსურდია (ტერტულიანე)! ბ) იმისათვის, რომ ვიწამო, უნდა გავიგო. რწმენა ცოდნის ფუნქციაა (პიერ აბელეარი)! გ) რწმენა და ცოდნა

ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი არიან. ცოდნა თეორიული გონების, ხოლო რწმენა პრაქტიკული გონების საქმეა (ე. კანტი). რწმენაც ნაირნაირია. რელიგიური რწმენა ღმერთის არსებობაა. მისი წვდომა არ შეიძლება, იგი ტრანსცენდენტურია, დაფარულია, მისტიკურია, ის არ უნდა იცოდეს, ის უნდა ირწმუნოს! ასეთი რწმენა არ არის ცოდნის შედეგი. არის ცოდნა, რომელიც აღბათურია. რაც უფრო დაბალია აღბათურობა, მით მაღალია რწმენა! ასეთია მეცნიერული რწმენა. ეს ისეთი აღბათური ცოდნის ფუნქციაა, რომლის შედეგების ემპირული შემოწმება მომავალში გახდება შესაძლებელი. ცოდნის საშუალებით ადამიანი შეიმეცნებს ჭეშმარიტებას. იგი თავისი უნარებით, აღქმით, წარმოდგენებით, აზროვნებით, წარმოსახვით იმეცნებს საგანსა და მოვლენას და აყალიბებს ცოდნას, რომელიც ჭეშმარიტია, ან მცდარი! შემეცნების საპირისპიროა გამოცხადება. ეს არის ღმერთისა და მისი სასწაულმოქმედების უშუალო ხილვა და განცდა. თუ შემეცნების დროს ადამიანები იძენენ ჭეშმარიტ, ან მცდარ ცოდნას, გამოცხადების დროს ადამიანი მხოლოდამხოლოდ ჭეშმარიტებას ეზიარება. მოსემ სინას მთაზე მოისმინა 10 მცნება! მას უშუალოდ მოესმა ღმერთის ხმა! მას ღმერთი გამოეცხადა“.

ღმერთმა ნუ მოგაკლავთ ცოდნის სურვილი და ღმერთმა მოგცეთ სამსახოვანი ერთი არსების უპირობო რწმენა!

Summary

David Taktakishvili

The Universe and the Human

(Philosophical Opinions for the Youth expressing Interest in philosophy)

The article is aimed at satisfying the interest of the youth and teenagers who already have questions: What is the world, the Universe? What does the human being represent in this huge Universe? Who am I? What is my position in the world? What can I do? What is our function in this life?

The author tried to give answers to the above-mentioned questions. How can the world be considered in the context of philosophy? What kind of problem is the problem of the substance? Is there anything constant in this variable world? What do the empty space and time mean? How is

the humans' system integrity – Society established? What is the ideology in the aspect of theosophy, theology and philosophy? What kind of phenomenon is faith? What is the anthropocentric world or the culture created by human?

Резюме

დავით ტაკთაიშვილი

Мир и человек *(Философские суждения для молодых, заинтересованных философией)*

Целью данной статьи является удовлетворить любопытство тех подростков и молодых, у которых уже возникли вопросы: что такое мир, вселенная? Кем является человек в этом огромном мире? А кто же я? В каком отношении я с видимым, или с потусторонним миром? На что я способен? Какова моя функция в этой короткой жизни?

Автор постарался ответить на данные вопросы популярным, понятным для адресатов, языком и еще на ряд вопросов. В частности: как можно сообразить мир в философии? Какова проблема субстанции? Существует ли нечто неизменное во вечноизменном мире? Что означает эмпирическое пространство и время? Каким образом формируется системная общность людей – общество? Что такое Мировоззрение с теософской, с теологической и с философской точки зрения; Что за феномен – вера? Чем является антропоцентрический мир, т.е. культура, сотворимая человеком.

როზა გაფრინდაშვილი
მატერიალური კეთილდღეობის გაფერტიშება
და
სულიერი დაცემის საფრთხე

უბედვლესი პოპულარული დევიზი – „ჯანსაღი სხეული, ჯანსაღი სული“, დღეს შებრუნებულად უღერს – „ჯანსაღი სული, ჯანსაღი სხეული!“

ამ იდეოლოგიის წარმომადგენლები კაცობრიობის ხსნას სულიერების აღორძინებაში – რწმენის, სიკეთისა და მორალურობის დამკვიდრებაში ხედავენ.

დღეს თანამედროვეობის ძირითად პრობლემად ატომური, ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სხვა მსგავსი ფაქტორების გამოცხადებას ბევრი მოაზროვნე არ ეთანხმება. მათი აზრით, მთავარი საფრთხე ადამიანის სულიერი დაცემაა, რაც პრაგმატული ცხოვრების წესის დამკვიდრებამ და მატერიალური ღირებულებების გამოდევნებამ გამოიწვია.

ამ ფილოსოფოსების აზრით, ახლა კაცობრიობის მთელი ენერჯია ზნეობრივი სრულყოფისაკენ უნდა იყოს მიმართული, ვინაიდან მან იმ ზღვარს მიაღწია, რომლის იქეთ ან სულიერი აღორძინება ან დაღუპვაა. ხსნა თითოეული ადამიანის სულიერ განწმენდაში და იმის გაცნობიერებაშია, რომ კაცობრიობისა და სამყაროს ბედის გამო თითოეული ჩვენთაგანია პასუხისმგებელი. დროა, ხელი ავიღოთ პრიმიტიულ მატერიალიზმზე, რომლის მიხედვითაც ადამიანი ფიზიკური სხეულით იწყება და მთავრდება. სინამდვილეში ადამიანი – ესაა ძალზე რთული ინფორმაციულ-ენერგეტიკული სისტემა, რომელიც მხოლოდ რამდენიმე პროცენტითაა ფიზიკური სხეული (დაახლოებით 95-98%) კი სულიერებაა; უმთავრესად ესაა ქვეცნობიერის ინფორმაციულ-ენერგეტიკული ფენა, რომელიც ჩვენთვის იმდენად უცნობია, რამდენადაც თვით სამყარო. მისი შეცნობა თანდათანობით უნდა მოხდეს და ეთიკის განვითარებით უნდა დაიწყოს. ეთიკა და სამყაროს მორალური პრინციპებით ახსნა დაცვის ის სისტემაა,

რომელსაც ჩვენ სუსტად ვვფლობთ. სამყაროსთვის არა მარტო ბოროტება-უზნეობაა სახიფათო, არამედ ნეგატიური იდეები და სამოქმედო პროგრამებიც საშიშია, რამდენადაც ამ იდეების მატარებელი ადამიანი არღვევს მის წესრიგს. საზოგადოების და პიროვნების ყველა ცოდვა ადამიანის ქვეცნობიერში ინახება და იქედან წამლავს მის სულს, შემდეგ კი სხეულსაც.

მავენე იდეების (ბოროტების) ბლოკირების მექანიზმია ავადმყოფობა, რაც სასჯელად გვევლინება. დამსჯელის ფუნქციას ველის თვითრეგულაციის მექანიზმი ასრულებს: შვილი მემკვიდრეობით იღებს მშობლისგან ამ მავენე პროგრამას და აძლიერებს მას. ამიტომ, ცოდვა შვილზეც გადადის და ამისათვის იგი პასუხს აგებს, ზოგჯერ მშობელზე მეტადაც კი.

ბავშვის ენურეზი (უნებლიე შარდვა) მხოლოდ აისბერგის წვეროა და შესაძლოა იგი ბავშვში დედის ცოდვების გამოც გაჩნდა, მის მიერ დიდი სიყვარულის ჩახშობის, ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის და ა.შ. გამო. თუ ასეთი რამ ხანგრძლივად ხდებოდა, ქალს ერღვევა ქალური სტრუქტურა, რის შედეგადაც მისმა შვილმა, შესაძლოა მემკვიდრეობით არა მარტო ენურეზი და სხვა დაავადებები მიიღოს, არამედ პირადი ცხოვრებაც კი დაერღვევს წარუმატებელი საქმიანობით, უშვილობით, გადაჭარბებული მორცხვობით და ა.შ. ენურეზის მოხსნას ფსიქოთერაპევტები და ჰიპნოზოორები ზოგჯერ ახერხებენ კიდევ, მაგრამ სიყვარულის განადგურების პროგრამა რჩება და შესაძლოა, მან ქალს ან მის შთამომავლობას მძიმე შედეგები მოუტანოს.

ამგვარად, ბავშვებს ბიო-ინფორმაციული ველით გადაეცემათ როგორც ცუდი, ისე დადებითი პროგრამები. ამ პროგრამებს მხოლოდ მშობლები როდი გადასცემენ თავიანთ შვილებს, არამედ ველის დონეზე მშობლებიც აგებენ პასუხს შვილების მოქმედებისათვის. შვილების სიტყვა და მოქმედება მშობლების ველის მთლიანობაზე ანუ მათს სულზე, ბედზე, ჯანმრთელობაზე, ახდენენ გავლენას. ველის მთლიანობის დარღვევით კი ავადმყოფობა და შემდეგ სიკვდილიც იწყება. სუფთა, ანუ დახურული, მთლიანი ინფორმაციული ენერგეტიკული ველის მქონე ადამიანი ჯანმრთელია. იგი დვთაებასთანაა ახლოს; მის მიმართ აგრესია სამყაროს წინააღმდეგაა მიმართული.

რაკი ინფორმაციულ-ენერგეტიკული ველის თვითრეგულაციის მექანიზმისთვის ცალკეული ადამიანი არ არსებობს და ყოველი ადამიანი ორგანულადაა დაკავშირებული როგორც საკუთარ შთამომავლობასთან, ისე საზოგადოებასთან,

აქ მიმდინარე ნეგატიური პროცესების ბლოკირების მექანიზმი ავტომატურად ჩაირთვება ავადმყოფობა-ეპიდემიების სახით.

ადამიანის ჯანმრთელობის ყველაზე საუკეთესო დამცველი საკუთარი რწმენით და ნებით მორალური ნორმების შესრულებაა. როცა ადამიანი ენერგეტიკულ თავდასხმას ენერგეტიკული დარტყმითვე უპასუხებს, ჯაჭვურ რეაქციას ვღებულობთ. მაგალითად, თუ ახალგაზრდობისას ბებია ამბობს გაიკეთა, რაკი საყვარელი ადამიანისგან შვილის გაჩენა არ ისურვა, სიყვარულის და შვილის მოკვლის დანაშაულისთვის პასუხს მისი შვილი და შვილიშვილი აგებენ. სასჯელი სხვადასხვანაირი შეიძლება იყოს, ფსიქიკის დარღვევითა და შვილის ბედის დამახინჯებით დაწყებული, სხეულის ავადმყოფობით დამთავრებული.

არც ერთი კატეგორიული ფრაზის თქმა არ შეიძლება მოუფიქრებლად, რაკი სიტყვის როლი უზარმაზარია, ესაა ენერგეტიკულ ველზე ზემოქმედება. აგრესიის მატარებელი ადამიანის (ხშირად ასეთები ეგოისტები არიან) ველი, როგორც წესი, დეფორმირდება, რაც ავტომატურად მისი და მისი ახლობლების ჯანმრთელობას აუარესებს. ამ აზრის საილუსტრაციოდ შემიძლია ანალოგია მოჰყავთ: თუ ცოცხალი ორგანიზმის უჯრედი ყველაფერს თვითონ ითვისებს, ერთ ხანს ის კარგადაა, მაგრამ მერე მთელს ორგანიზმს ღუპავს, რამდენადაც სიმსივნედ ყალიბდება. ასევეა გარკვეულ ზომამდე ეგოიზმიც. იგი ერთ ხანს დასაშვებია, მაგრამ, როცა ადამიანი ხანგრძლივად მხოლოდ თავის თავზე ზრუნავს, ამის დიდხანს გაგრძელება შეუძლებელია, რამდენადაც სამყაროს არსებობის პირობა – წონასწორობა – დარღვეულია. შეუძლებელია სიკეთების მიღება დაუსჯელი დარჩეს, თუ მას გაცემაც არ აწონასწორებს.

სამყაროს განადგურების პროგრამა – ეგოიზმი, ავადმყოფობამ უნდა დაფაროს. უსაზღვრო ეგოიზმი და მატერიალური დოვლათისადმი მისწრაფება კლავს მთავარს – სიყვარულს. ასეთი ადამიანი თავის ველში სამყაროს განადგურების პროგრამას ატარებს. როცა ადამიანისათვის მატერიალური კეთილდღეობა უფრო მეტს ნიშნავს, ვიდრე სულიერი, ესაა წუთიერ კეთილდღეობაზე ზრუნვა, სულიერი სიკვდილის ხარჯზე.

მაშასადამე, ამ იდეოლოგიის მომხრეებმა ის უძველესი მოსაზრება ააღორძინეს, რომლის მიხედვითაც ადამიანობის სპეციფიკა სულიერი მოთხოვნილებების მიხედვით ცხოვრებაა. ეს იდეოლოგია მათ ახლებურად გამოხატეს. კერძოდ, მაღალი ენერგეტიკის წყაროები სულიერებაშია. არასულიერი ობიექტების სიყვარული კი მხოლოდ ფიზიკურ, სხეულებრივ ენერგიას

გვეჩვენებს. ადამიანმა უნდა იცოდეს, რომ ენერჯია, რომელსაც უმაღლესი გრძობიდან იღებს, კურნავს მის სხეულს, ბედს, სულს. უხეში ენერჯია (მომხმარებლობა) ფაქიზი სულიერი სტრუქტურების დეფორმაციას და დეგრადაციას იწვევს; რაკი სამყარო ღმერთმა შექმნა, კიდევ აკონტროლებს მას, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ყოველ სასჯელს ღმერთი გვიგზავნის (საათი ადამიანმა შექმნა, მაგრამ ადამიანი მის მუშაობას არ განაგებს, ღმერთმა შექმნა თვითრეგულაციის დიდებული მექანიზმი და ბიო-ინფორმაციული ველი თვითონ ასრულებს დანაშაულზე სასჯელის მიზლის ფუნქციას. ამ თვითრეგულაციის მექანიზმის შედეგად ერთი ადამიანისადმი აგრესია მთელი მისი მოღვმის განადგურების პროგრამას წარმოადგენს. აგრესიული სუბიექტი უარყოფით ზემოქმედებას თავის თავზე იღებს, თავის სანათესაოსთან ერთად, ანუ მასვე უბრუნდება. თუ ადამიანი საკუთარი ინტერესებისათვის არის აგრესიული და შემტვევი, ამისათვის თავად აგებს პასუხს, თავის შთამომავლობასთან ერთად. მაგრამ თუ იგი საზოგადოების სახელით მოქმედებს, პასუხს მთელი საზოგადოება აგებს (ზოგიერთი რევოლუციონერი რომ სამღვდელობას და ეკლესიას ესხმოდა თავს, ეს სამყაროზე თავდასხმის ტოლფასი იყო. საზოგადოებამ ამ უმაღლესი ეთიკური კანონის დარღვევისათვის მილიონობით ადამიანის სიცოცხლით აგო პასუხი).

რამდენადაც კაცობრიობის ეთიკურ-ფსიქოლოგიური მომზადება დღეს მის ენერჯეტიკულ შესაძლებლობებს მკვეთრად ჩამორჩება, კაცობრიობა თვითუარყოფის რეჟიმში იმყოფება. ჩვენ უკვე ვხედავთ ამის შედეგებს.

საქმე იმაშია, რომ რაკი თანამედროვე დასავლეთის ცივილიზებული ადამიანის ფსიქოლოგია პრაგმატიზმის ფსიქოლოგიაა, ძირითადი აქცენტი მატერიალური დოვლათის დაგროვებაზეა გადატანილი, რაც სამყაროსთვის უსარგებლო პროცესია. ცივილიზაცია ყოველთვის წმინდანების მხრებზე იდგა. მათ მიერ დაგროვილი სულიერი ენერჯია დღემდე ყოვლად კაცობრიობას. დღეს წმინდა ენერჯიის დეფიციტია. ამიტომ ღირებულებათა სისტემაში პრიორიტეტი სულიერ სიწმინდეებს უნდა მიენიჭოს. დღეს იმ ადამიანებს უწერიათ გადარჩენა, რომლებიც ერთდროულად წმინდანებიც არიან, ჩვეულებრივი ადამიანებიც და საქმოსნებიც.

თანამედროვე ეტაპზე კი ეთიკური და ფსიქოლოგიური დონე იმდენად ჩამორჩენილია, რომ ცივილიზაციის სულიერ გამდიდრებას ვერაფერს კმატებს, რაც კაცობრიობის მომავალს საფრთხეს უქმნის. ამ ხარვეზის შევსება დიდ დროს, ენერჯიას და ხარჯებს მოითხოვს, შედეგს კი ცოტა გვიან

იძლევა. ამიტომ საზოგადოებრივი განვითარება ეთიკა-ფსიქოლოგიის გარეშე მიდის. შედეგად სახეზეა დეგრადაცია.

თანამედროვე იდეოლოგიები გადარჩენის გზას იმაში ხედავენ, რომ კომერსანტი, პოლიტიკოსი თუ მეცნიერი, წმინდანიც უნდა გახდეს, ანუ მისთვის მთავარი ეთიკური პრინციპები უნდა იყოს. მსოფლიო რელიგიები ხომ სამყაროს გადასარჩენად ადამიანების მთელს ძალებს ფაქიზი სულიერი სტრუქტურების ჩამოყალიბება-განვითარებისკენ მიმართულებენ! რელიგიური მცნებები სხვა ადამიანის განადგურების და მაშასადამე, თვითგანადგურების პროგრამების ბლოკირებას ახდენენ, ქვეცნობიერის დონეზე. საუკუნეების განმავლობაში, რელიგიების მიერ სიყვარულისა და სიკეთის მცნებებით ადამიანი და მისი თანამოძმეთა შთამომავლობის ჯანმრთელობა საიმედოდ იყო დაცული, მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ სულიერება (ზნეობრიობა, წესრიგი, სამართლიანობა, მაღალი იდეალები) გაცილებით უფრო დიდი ღირებულებაა, ვიდრე მიწიერ-მატერიალური, არც სულიერ ღირებულებას არ უნდა ჩავებლაუჭოთ, არ ჩავეჭიდოთ და ფეტიშად არ გავიხადოთ. რაიმეს გაფეტიშებით კიდევ უფრო დავშორდებით ღმერთს. რაიმეზე – სხეულებრივზე თუ სულიერზე – ჩაბლაუჭება ამპარტავნების ცოდვას, აგრესიას და პრეტენზიებს ბაღებს, აგრესია – უბედურობებს და ავადმყოფობებს. თუ არის პრეტენზიები, არის აგრესია, თუ არის აგრესია – არის ავადმყოფობები!

აგრესიის მოხსნის კარგი საშუალება უპრეტენზიობაა; თუ პრეტენზია მოიხსნება, აგრესიაც ქრება და მაშასადამე, დაავადების მიზეზიც!

აგრესიას სულში შეღწევის საშუალებას არ აძლევს, აგრეთვე გულწრფელობის სათნოება და იგი ადამიანს თავიდან აცილებს დაავადებას.

აგრესიის მოხსნის ერთ-ერთი შესანიშნავი საშუალებაა იუმორი, სპორტი, მუსიკა და საერთოდ, ხელოვნება, რაკი ისინი კათარზისის ფუნქციასაც ასრულებენ; მთავარი კი რელიგიური აღზრდაა, რაც სულიერების აღორძინების და მაშასადამე, კაცობრიობის გადარჩენის იმედსაც იძლევა.

ეს იდეოლოგია გვარწმუნებს, რომ ჯანსაღი სული ჯანსაღ სხეულს განაპირობებს და რაც უნდა სადავო იყოს მისი ცალკეული დებულებები, დიდაქტიკურ-აღმზრდელობითი თვალსაზრისით ნამდვილად ღირებულა!

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გ. ბანძელაძე, მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია და ზნეობრივი პროგრესის პრობლემა (სამ ტომად) თბ. 1979-82
2. მ. მეტერლინი, სულის გამოღვიძება, თბ. გაზეთი „აღტერნატივა“ 5 (19)
3. რ. შტიინერი, ვარდისა და ჯვრის საიდუმლოება, თბ. 1995
4. კლოდ ლორენცი, ცივილიზირებული კაცობრიობის რვა მომაკვდინებელი ცოდვა (შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში), თბ. 2007
5. Э. Фромм. Психоанализ и этика. М., 1993
6. С. Лазарев, Диагностика кармы, СПб., 1993-96

Summary

Roza Gaprindashvili

Fatal results of making a fetish from material welfare and of spiritual degradation

Modern ideologists show great interest in the threat of society's spiritual degradation.

They revived the antic wisdom derived from spiritual values (kindness, beauty, truth); Replacement of these values with the material ones threatens mankind. This threat implies processes of enrichment and accumulation. They warn us about death of mankind if the society doesn't get back to moral and spiritual revival.

Резюме

Роза Гаприндашвили

Пагубные последствия фетишизации материального благосостояния и духовного падения

Современные идеологи заостряют внимание на угрозе духовного падения общества. Они возродили провозглашенную еще в античное время мудрость о том, что специфику человека составляют духовные ценности (доброта, красота, истина); их вытеснение материальными ценностями создало угрозу существованию человечества в виде пороков, связанных с процессами обогащения и накопления. Они предупреждают нас о том, что человечеству угрожает гибель, если оно не вернется к морально-духовному возрождению.

ღალი გვასაღია

კულტურის ფენომენი ფილოსოფიურ-
სისტემურ ჭრილში

როდესაც კვლევის მიზანს კულტურის ფენომენი წარმოადგენს, უწინარეს ყოვლისა, ყურადღება ტერმინ „კულტურის“ ეტიმოლოგიურ მნიშვნელობაზე უნდა გავამახვილოთ. ეს ტერმინი იმთავითვე გადამუშავებულს, ადამიანის ნაზრუნევს, ხელოვნურს აღნიშნავდა, რაც ბუნებრივის, პირველქმნილის საწინააღმდეგოდ გამოიყენებოდა.

დროთა განმავლობაში ტერმინმა „კულტურა“ თავის თავში მოიცვა საგანთა, მოვლენათა, მოქმედებათა ფართო სპექტრი, რომელთა საერთო თვისებებს წარმოადგენდა ბუნების და ბუნებრივის საპირისპირო ხასიათი, ანუ მათი არა ღვთაებრივი, არამედ ადამიანური წარმოშობა. შესაბამისად, თვითონ ადამიანიც, იმ ზომით, რომლითაც იგი განიხილებოდა როგორც საკუთარი თავის შემოქმედი, ხვდებოდა კულტურის სფეროში. ოღონდ მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ ის ფაქტი, რომ მოვლენა, რომელიც კაცობრიობამ აღნიშნა ცნებით – „კულტურა“, საზოგადოებრივი ცნობიერების მიერ გაცილებით უფრო ადრე იყო შემჩნეული და გამოყოფილი, ვიდრე რომაელებთან გამოჩნდებოდა ტერმინი - „კულტურა“. ძველბერძნული „ტექნე“ (ხელობა, ხელოვნება, ოსტატობა, აქედან – ტექნიკა), რომელსაც არ ქონდა ისეთი ფართო, განმაზოგადებელი მნიშვნელობა, როგორც ლათინურ „კულტურას“, პრინციპში იმასვე ნიშნავდა, – ადამიანურ მოქმედებას, ანუ უფრო უკეთ, მოღვაწეობას, მატერიალური სამყაროს გარდაქმნას, ბუნებრივი საგნობრიობის ფორმის შეცვლას.

როდესაც ადამიანი შეიჭრა ბუნებრივ სამყაროში და ბუნებას ადამიანური დალი დაანია, ეს არ იყო ღვთაებრივი ქმნილება. ღვთაებრივი მხოლოდ თავისუფლება და არჩევანის უფლება, რაც ღმერთმა უწყალობა მისი კრეაციული

მოდვაწეობის ნაყოფს, მოაზროვნე არსებას, ადამიანს! მაგრამ რა მოთხოვნილება ამოდრავებდა ამ დროს ადამიანს, როდესაც ბუნების კორექტირება მოინდომა? პასუხი ალბათ ასეთია, - ეს იყო თვითშეშეცნების, თვითგაცნობიერების, თვითშეფასების ძლიერი, კაცობრიობისათვის მახასიათებელი პოტენცია.

რაც შეეხება კულტურის არსის ფილოსოფიურ დონეზე გააზრებას, ეს იწყება შედარებით გვიან, მხოლოდ მე-17 მე-18 საუკუნეებში პუფენდორფის, ვიკოს, ჰელვეციუსის, ფრანკლინის, ჰერდერის, კანტის მოძღვრებებში. ადამიანი განისაზღვრება როგორც არსება დაჯილდოებული გონებით, ნებელობით, შემოქმედებითი უნარით, ხოლო კაცობრიობის ისტორია – როგორც მისი თვითგანვითარება საგნობრივი მოდვაწეობის წყალობით, ამ მოდვაწეობის მრავალფეროვანი ფორმების ყველაზე ფართო სპექტრით – ხელობიდან და მეტყველებიდან დაწყებული – პოეზიითა და თამაშით დამთავრებული.

კულტურის თეორიის შემდგომი ბედი ევროპულ ფილოსოფიაში იმით იყო განპირობებული, რომ ყოფიერება, სამყარო, სინამდვილე მოიაზრებოდა როგორც ორნაწილიანი, რომელიც თავის თავში მოიცავდა ბუნებასა და კულტურას; ამიტომაც ფილოსოფია უნდა ყოფილიყო ნატურფილოსოფიური ტიპის ონტოლოგიაც და კულტურის თეორიაც, გაგებული როგორც „სულის სამყარო“, როგორც „ადამიანის სამყარო“, როგორც ცნობიერების განსხვავებულ ფორმათა ერთიანობა – ზნეობრივის, რელიგიურის, ესთეტიკურის და ა.შ. ოლონდ მე-19 საუკუნის მეცნიერებაში გაბატონებულ ანალიტიკურ სულისკვთებას იქამდე მიყვავდით, რომ კულტურა თავის მთლიანობაში კი არ განიხილებოდა როგორც რთულად ორგანიზებული სისტემა, არამედ თავის ამა თუ იმ კონკრეტულ, ავტონომიურ გამოვლენაში, რის გამოც კულტურის ფილოსოფია ისეთ კერძო დისციპლინებად განშტოვდებოდა, როგორებიცაა: რელიგიის ფილოსოფია, ეთიკა, ესთეტიკა, ენის ფილოსოფია, გნოსეოლოგია, აქსიოლოგია, ანთროპოლოგია... პოზიტივიზმის გავლენით კულტუროლოგიური ცოდნის სფერო სულ უფრო ვიწროვდებოდა და ემპირიულ-ისტორიული ხდებოდა, რის შედეგადაც საერთოდ გადადიოდა ფილოსოფიური ხედვის სფეროდან კონკრეტულ მეცნიერებათა ფარგლებში (ეთნოგრაფიის, არქეოლოგიის, ხელოვნებათმცოდნეობის, ტექნიკისა და ტექნოლოგიის ისტორიის).

ჰეგელის შემდეგ სულ უფროდაუფრო იშვიათი ხასიათი აქვს კულტურის ერთიანად დანახვის, მისი აგებულების მიღწევის, მისი განვითარების კანონებისა და ფუნქციობის

ჩვენების ცდებს. კულტუროლოგის ნაშრომი ან კულტურის ამა თუ იმ ისტორიული ტიპის შესწავლაზე დაიყვანება – პირველყოფილის, ანტიკურის, შუასაუკუნეობრივის, თურენესანსულის, რასაც ვხვდებით ბურკჰარდთან, ტეილორთან, ჰაიზინგასთან, ბახტინთან, გურევიჩთან, ან კულტურის ზოგიერთი განსხვავებული ისტორიული და ეთნიკური ტიპების დახასიათებაზე – დანილევსკი, შპენგლერი, სოროკინი, თოინბი. ასეთი კონკრეტულ-ისტორიული და ეთნოტიპოლოგიური მიდგომის დიდი მნიშვნელობის მიუხედავად, რომელიც გვიჩვენებს კაცობრიობის მიერ გამოქმუნებული კულტურული ფორმების სიმდიდრესა და ამ ფორმათა ისტორიული ცვალებადობის ზოგიერთ კანონზომიერებას, თვითონ კულტურის არსი, მისი ინვარიანტული მახასიათებელი ნიშნები უფრო ეფემერული და მოუხელთებელი რჩება და კულტურის ფენომენალური ფორმების მრავალფეროვნებაში იფანტება. აღინიშნა კიდევ მე-19 საუკუნის დასასრულს კულტურის არსის გაგების არსებითი განსხვავებანი (პ. ი. მილიუკოვი „რუსული კულტურის ისტორიის ნარკვევები“). მეცნიერთა ნაწილი კულტურას კაცობრიობის გონებრივ, ზნეობრივ, რელიგიურ ცხოვრებაზე დაიყვანს, სხვები კი „კულტურის“ ცნებას იყენებენ მისი თავდაპირველი, ფართო მნიშვნელობით, სადაც ეს ცნება მოიცავს შინაგანი ისტორიის ყველა მხარეს: ეკონომიკურსაც, სოციალურსაც, სახელმწიფოებრივსაც, გონებრივსაც, ზნეობრივსაც, რელიგიურსაც და ესთეტიკურსაც.

სხვათაშორის, გასაკვირი არაა ის ფაქტი, რომ 1952 წელს ა. კრებერისა და კ. კლაკონის მიერ ერთგვარად შეჯამდა კულტუროლოგიური აზროვნების მონაპოვარი მათ ფუნდამენტურ, განმაზოგადებელ გამოკვლევაში – „კულტურა“, სადაც მათ მიერ დაჯგუფებულია კულტურის ცნების 180(!) განსხვავებული დეფინიცია. გამოყოფილ რუბრიკათა განსაზღვრებებია: „ადწერითი“, „ისტორიული“, „ნორმატიული“, „ფსიქოლოგიური“, „სტრუქტურული“, „გენეტიკური“ და „არასრული“, რომელნიც საკმაოდ კარგად, გამომსახველად გვიჩვენებენ, რაოდენ მრავალმხრივია საკვლევი მოვლენა და რაოდენ ქაოტურია მისი მეცნიერული შესწავლის ზოგადი სურათი.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს მეცნიერებთა აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტი, სადაც თავის დროზე ანთროპოლოგიის განყოფილება ჩამოყალიბდა აკადემიკოს ანგია ბოჭორიშვილის ხელმძღვანელობით, ძალზე საინტერესოდ მუშაობდა და მუშაობს კულტურის პრობლემებზე. ლაპარაკია აწ განსვენებულ ფილოსოფოსებზე: ანგია ბოჭორიშვილზე, ზურაბ კაკაბაძეზე, ნიკო ჭავჭავაძეზე,

არჩილ ბეგიაშვილზე, ოთარ ტაბიძეზე, ოთარ ჯიოთზე. დღეს კი ამ მიმართულებით მუშაობენ: გურამ ლებანიძე, ნოდარ ნათაძე, სერგი ავალიანი, გერონტი შუშანაშვილი, ავთანდილ ძამაშვილი, ვანო ჭიაურელი და სხვები. ყველა ისინი საინტერესო ფილოსოფიურ-ანთროპოლოგიურ მოსაზრებებს გამოთქვამენ როგორც კულტურის სტრუქტურაზე, კულტურასა და ღირებულებაზე, შემოქმედებაზე, ასევე მეთოდოლოგიასაც გვთავაზობენ კულტურის კვლევის წესებზე. რაც ჩვენთვის ყველაზე საინტერესოა, მათ ყურადღება დაუთმეს ერს, ენასა და კულტურას.

მინდა აღვნიშნო, რომ 1983 წელს, ტორონტოში გაიმართა მე-17 მსოფლიო ფილოსოფიური კონგრესი, რომელიც სპეციალურად მიეძღვნა პრობლემას „ფილოსოფია და კულტურა“. ამ კონგრესზე წარმოდგენილ იქნა თანამედროვე ფილოსოფოსთა კულტურისადმი მიდგომის ფართო სპექტრი: თეოლოგიურიდან მარქსისტულამდე, რაციონალიზტიურიდან ემოტივისტიურამდე, ტექნოლოგი-ურიდან სიმბოლისტიურამდე, პერსონალიზტიურიდან სუბსტანცილისტიურამდე, კრეაციულიდან დესტრუქტივისტიურამდე. კონგრესის მუშაობამ აჩვენა, რომ ჩვენს დროშიც მსოფლიო კულტუროლოგიურ აზროვნებაში არა მხოლოდ კულტურის ერთიანი გაგება არ არსებობს, არამედ არც საერთო შეხედულება მისი შესწავლის გზაზე, რომელსაც ექნებოდა უნარი გადაეღაზა მეთოდოლოგიური უთანხმოება (აზრთა სხვაობა), დღევანდელ კულტუროლოგიაში რომაა გამეფებული. ცნება „კულტურის“ მრავალმნიშვნელობა იძულებული არიან იმ ავტორებმაც აღნიშნონ, რომელთა მონოგრაფიები უკანასკნელ წლებში გამოქვეყნდა და რომლებიც კულტურის თეორიის პრობლემებს ეძღვნება. მაგალითად, მ. დე სერტო საფრანგეთში, კ. ჯენკსი ინგლისში, პ. გურევიჩი, ბ. ერასოვი, ი. იაკოვეცი რუსეთში. ხსენებულ სიტუაციაზე თვალსაჩინო წარმოდგენა რომ შეიქმნას, კულტურის განსაზღვრებათა რიგს მოვიტან, რომლებიც შემოგვთავაზეს გამოჩენილმა ევროპელმა, ამერიკელმა და ქართველმა მეცნიერებმა:

1. კულტურა ეს არის კომპლექსი, რომელიც მოიცავს ცოდნას, რწმენას, ხელოვნებას, კანონებს, მორალს, ადათებსა და სხვა უნარ-ჩვევებს, რომლებიც მოპოვებულია ადამიანის, როგორც საზოგადოების წევრის მიერ (ე. ტეილორი).
2. კულტურა არის „მხატვრული სტილის ერთიანობა ხალხის ცხოვრების ყველა გამოვლინებაში“ (ფ. ნიცშე).

3. კულტურა არის მაღალორგანული უნივერსუმის კულტურული ასპექტი, რომელიც მოიცავს წარმოდგენებს, ღირებულებებს, ნორმებს, მათ ურთიერთქმედებასა და ურთიერთდამოკიდებულებას (პ. სოროკინი).
4. კულტურა – ქცევის ფორმებია, ჩვეული ჯგუფების, ხალხთა ურთიერთობების, სოციალური ურთიერთობების, რომელთაც აქვთ მატერიალური და არამატერიალური ნიშნები (კ. იუნგი).
5. კულტურა არის ადამიანის პროგრესულად თვითგათავისუფლების პროცესი. ენა, ხელოვნება, რელიგია, მეცნიერება – ამ პროცესის განსხვავებული ფაზებია (ე. კასირერი).
6. კულტურა აზროვნების, გრძნობადობის და საქციელის სპეციფიური საშუალებაა (ტ. ელიოტი).
7. სიტყვა „კულტურა“ ახასიათებს მიღწევათა და ინსტიტუტთა მთელ ერთობლიობას, რომელიც ჩვენს ცხოვრებას გამოაცალკევებს ცხოველისმსგავს წინაპართაგან და ორ მიზანს ემსახურება: ადამიანის დაცვას ბუნებისაგან და ადამიანთა მოწესრიგებას ერთმანეთის მიმართ (ზ. ფროიდი).
8. კულტურა ადამიანთა უმაღლესი ღირსებების კულტივირების გზით უმაღლეს ღირებულებათა რეალიზაციაა (მ. შაიდეგერი).
9. კულტურა განხორციელებული ღირებულებებია (ნ. ჭავჭავაძე).
10. ცოდნა ობიექტურია, კულტურა კი – სუბიექტური. იგი ცოდნის სუბიექტური მხარეა, ანუ მოღვაწეობის ხერხი და ტექნოლოგიაა, განპირობებული ადამიანური მატერიის გადამწყვეტი შესაძლებლობებით, და პირიქით, რაღაც პირველად კონსტრუირებულია ადამიანში – „გადამჭრელი ზომების“ სახით... „კულტურის“ ქვეშ მე მესმის როგორღაც ერთიანი ჭრილი, რომელიც ადამიანური მოღვაწეობის ყველა სფეროს გაივლის (მ. მამარდაშვილი).

დეფინიციათა ეს (არასრული) ჩამონათვალი ალბათ უპირანი იქნება ლევ ტოლსტოის დასკვნით დავამთავრო „ომისა და მშვიდობის“ ეპილოგიდან: „სულიერი მოღვაწეობა, განათლება, ცივილიზაცია, კულტურა, იდეა – ყველა ეს ცნება ბუნდოვანი და განუსაზღვრელია“...

სანამ დავსვამდეთ აუცილებელ კითხვას – რით აიხსნება შეხედულებათა ასეთი სიჭრელე და ნაირგვარობა

კულტუროლოგიურ აზროვნებაში, მანამ, აღბათ მოკრძალებით უნდა შევეცადო ჩემი აზრის ჩამოყალიბებასაც კულტურის ფენომენზე: კულტურა ეს არის ეროვნულ და ზოგადსაკაცობრიო ნორმათა მიხედვით დამყარებული წესრიგი, გამოხატული სიმბოლოებში.

ზემოთ დასმულ კითხვას რაც შეეხება, მასზე პასუხის ძიებამ საშუალება მოგვცა ძალზე საინტერესო დაკვირვებამდე მივსულიყავით: სიტუაციას, რომელიც ჩამოყალიბდა კულტურის თეორიაში, პირდაპირი ანალოგი გააჩნია ადამიანის არსის ფილოსოფიურ ანალიზში და ესთეტიკის მიერ ხელოვნების არსის კვლევაში.

თუ ისმოდა კითხვა „რა არის ადამიანი?“ (კულტურის შემოქმედი) შემოთავაზებული იყო არა მხოლოდ განსხვავებული პასუხები ფილოსოფიური აზროვნების ისტორიაში, არამედ ურთიერთგამომრიცხავიც. აქ, როგორც ჩანს, საქმე გვაქვს ადამიანის როგორც სისტემური პერსონის უნიკალურ სირთულესთან, რომლის არსიც ერთი განსაზღვრებით არ ამოიწურება.

მსგავსი მეთოდოლოგიური სიტუაცია ესთეტიკაშიც აღმოჩნდა, რომელიც მთელი თავისი არსებობის მანძილზე გულმოდგინედ ცდილობს ჩასწვდეს ხელოვნების არსს. აქაც ხელოვნების დეფინიციათა ნაირგვარობასთან გვაქვს საქმე. ხელოვნების არსი განისაზღვრება, როგორც „ამსახველი“ და როგორც „შემოქმედი“, როგორც „შემეცნებითი“ და როგორც „შემფასებელი“, როგორც „იდეოლოგიური“ და როგორც „მოთამაშე“; ხელოვნებაში ხედავენ შემოქმედების „თვითგამოვლენის“ ხერხსა და სხვა ადამიანებთან ურთიერთობის საშუალებას; მას განიხილავენ როგორც სპეციფიურ ენას და ამ ენაზე ღირებულებით აზრთა გადმომცემს და ა.შ. კულტურის არც ერთი სხვა სფერო, იქნება ეს მეცნიერება, მორალი, ტექნიკა, ენა, რელიგია, თუ სპორტი არ წარმოქმნიდა ამდენ განსხვავებულ და ურთიერთგამომრიცხავ დეფინიციებს. რატომ?

საქმე ის არის, რომ ხელოვნება იმ მოღვაწეობის ერთადერთი ნაყოფია, რომელიც ადამიანის ყოფას მის მთლიანობაში ადადგენს, ანუ „ადამიანის“ ურთულეს სისტემას იერსახეს უყალიბებს. ამიტომაც ხელოვნებაში ყველაფერი შეიძლება ვიპოვოთ: ცოდნა და ღირებულებანი, რეალობის ასახვა და ვანტაჟით კონსტრუირებული იდეალები, ნიშანთა სისტემები და მათში არსებული სულიერი მნიშვნელობანი...

კულტურის შესწავლის შედეგებს მიეყვართ დასკვნამდე, რომ აქ რაღაც ისეთი ხდება, რაც ადამიანისა და ხელოვნების თეორიულ კვლევას ჰგავს, რადგანაც თუ

ხელშეწყობა ილუზიურად აღადგენს ადამიანის გამთლიანებულ ყოფას, კულტურა ამ ყოფას ამთლიანებს სახელდობრ როგორც ადამიანურს, ისტორიულად გამოშუშავებული თვისებებითა და უნარებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ის, რაც ადამიანში არის როგორც ადამიანური, კულტურის სახით წარმოჩნდება და ეს კულტურა იმდენად მრავალმხრივ-მდიდარი და წინააღმდეგობრივად აღმატებითაა, როგორც თვითონ ადამიანი – კულტურის შემქმნელი და კულტურის მთავარი ქმნილება.

მინდა დიდი სიამოვნებით აღვნიშნო, რომ 60-იან წლებში, როცა საქართველოში ღირებულების თეორია მუშავდებოდა, როცა გახდა შესაძლებელი ღირებულების შესაბამისი შეხედულება ჩამოყალიბებულიყო კულტურაზე, ეს შესანიშნავად მოახერხეს ბატონმა ნიკო ჭავჭავაძემ და სხვა ქართველმა ფილოსოფოსებმა, რომელთაც კულტურის აქსიოლოგიური ინტერპრეტაცია დაუპირისპირეს მოღვაწეობრივ-ტექნოლოგიურ კონცეფციას (ე. მარქარიანისა).

კულტურამ უნდა მოიცვას ინფორმაციული პროცესები და მათი ორგანიზაციის სემიოტიკური ხერხები, ერთმანეთს უნდა შეუხამოს არსებული ობიექტების ასახვა და ჯერ კიდევ არარსებული ობიექტების შექმნა, ტრადიციული და ინოვაციური, ადამიანის თვითრეალიზაცია და მისი კომუნიკაცია, პიროვნების გამოცალკევების საშუალებები და ამ პიროვნების ურთიერთობა სხვებთან, ხოლო სხვებისა საკუთარ თავთან, სამყაროს აღქმის თეორიულ-ცნებობრივი და მხატვრულ-სახოვანი ხერხები და ა.შ.

ამდენად, აუცილებელია კულტურა გააზრებული იქნას მისი არსებობის ამ რეალურ ერთიანობასა და კონკრეტულ ფორმათა სისრულეში, თავის აგებულებაში, ფუნქციონობასა და განვითარებაში. ასეთი ამოცანის გადაწყვეტა შეუძლია და საამისოდ მოწოდებულია მხოლოდ ფილოსოფია, რამდენადაც მას საქმე აქვს ამ მასშტაბის ერთიან სისტემურ ობიექტებთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Бахтин М.М. Философия поступка. В: Философия и социология. Ежегодник. – М., 1984-1985.
2. Гуревич П.С. Философия культуры. М., 1994.
3. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. – М., 1991.

4. Мамардашвили М. Наука и культура. В кн.: Методологические проблемы историко-научных исследований. – М., 1982.
5. Милоков П.Н. Очерки по истории русской культуры. В 3-х томах. М., 1993.
6. Сорокин П.А. Человек, цивилизация, общество. – М., 1992.
7. Тевризян Г.М., О. Шпенглер, Й. Хейзинга. Две концепции кризиса культуры. – М. 1989.
8. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории. Сб. –М. – СПб., 1985.
9. фрейд З. Тотем и табу. – М. 1992.
10. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой культуры. Т. 1-М., 1993.

Summery

Lali Gvasalia

The Phenomena of the Culture from the system-philosophic point of view

The phenomenon of Culture and various approaches to this phenomenon have been discussed in the article. Remarkable endowment of Georgian philosophers working in the field of culture is also mentioned in the article.

Резюме

Лали Гвасалиа

Феномен культуры в системно-философском разрезе

В статье рассмотрен феномен культуры; проанализированы причины столь разнообразного подхода к этому феномену. Подчеркнут значительный вклад Грузинских философов - культурологов в исследовании культуры – антропоцентрического мира.

სერგო ლომინაძე

**„შავი“ PR-ის საფუძვლები და მოქმედების
მეთოდები**

თანამედროვე ეპოქაში მრავალი ადამიანი აწყდება ჩვენი საზოგადოებისათვის ახალ ცნებას – Public Relations – PR. ფაბლიქ რილეიშენს სოციალური მეცნიერება და მეცნიერულ-გამოყენებითი დისციპლინაა. PR ინფორმაციის ისეთი სისტემაა, რომელიც მიმართულია საზოგადოებაში მაქსიმალურად ხელსაყრელი ურთიერთობების შექმნისაკენ. PR გვასწავლის, როგორ მივაღწიოთ ურთიერთგაგებას, როგორ გადაჭრათ წინააღმდეგობა, კონფლიქტები ხალხსა და ხელისუფლებას, მწარმოებელსა და მომხმარებელს შორის. PR-ის ამოცანაა უჩვენოს, რომ პოზიტიურის აქტივიზაცია და განვითარება პრობლემებისა და კონფლიქტების გადაჭრის ერთადერთი სწორი გზაა. ნეგატიურზე ყურადღების გამახვილებას მივეჯვართ საზოგადოებაში ურთიერთობათა გაუარესებისაკენ, დაძაბულობის ზრდისაკენ, მნიშვნელოვანი მატერიალური და სოციალური დანაკარგებისაკენ.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მხოლოდ მაღალ ეთიკურ პრინციპებზე აგებულ PR-ს შეაქვს წვლილი საზოგადოების პრობლემების გადაჭრაში. მაგრამ არიან ადამიანები, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან ამ პრობლემათა დამახინჯებაში, დახლართვაში. ისინი ესწრაფვიან ადამიანთა ცნობიერებიდან განდევნონ ცხოვრების მოწყობის მთავარი საფუძვლები, გადაიტანონ აქცენტი უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვან საკითხებზე. მათი ძირითადი მიზანია ცნობიერებით მანიპულირება. საზოგადოება ამ არაეთიკურ და მავნებელ ზემოქმედების ფორმას ცნობიერებაზე უწოდებს „შავ“ PR-ს.

საზოგადოებამ უნდა იცოდეს „შავი“ PR-ის არსი. მაშინ ის შეძლებს უკეთ ამხილოს არაკეთილსინდისიერი ადამიანები, რომლებიც ფაბლიქ რილეიშენსით ინიღბებიან. „შავი“ PR-ის

არაკეთილსინდისიერი ტექნოლოგიის უკეთესი გაგებისათვის ჩვენ უნდა ვიცოდეთ სოფისტთა ფილოსოფიის არსი. სოფიზმი არსებობდა ძველ საბერძნეთში ძვ. წ. აღ. მე-5-4 საუკუნეებში. სოფიზმის მთავარი წარმომადგენლები იყვნენ – პროთაგორი, გორგიი, პიპიუსი. ისინი უარყოფდნენ ობიექტურ ჭეშმარიტობას. სპეკულირებდნენ რა შემეცნების პროცესის ცვლილების, წინააღმდეგობის, სირთულის ფაქტებზე, სოფისტები ახდენდნენ სუბიექტური ჭეშმარიტების აბსოლუტიზაციას. წინასწარ და განზრახ არღვევდნენ რა ლოგიკის კანონებს, ისინი ცდილობდნენ ცრუ საბუთები და არგუმენტები გაესაღებინათ ჭეშმარიტებად. ამრიგად, სოფიზმის მიზანია სიცრუის ჭეშმარიტებად გასაღება, ლოგიკურად დაუსაბუთებელი მსჯელობისათვის, ლოგიკური სისწორის მოწვევების მინიჭების გზით. სოფისტების ძირითადი ხერხები ესაა განსხვავებული საგნების, ცნებების, მოვლენების გაიგივება, ცნებათა შეცვლა, სასურველზე აქცენტის გადატანა.

ყოველივე ამას მიყვავართ გაურკვევლობის, კონკრეტულობის დაკარგვამდე, რაც ხელს უწყობს დემაგოგიისა და სიცრუის აყვავებას, აადვილებს ადამიანთა ცნობიერებით მანიპულირებას.

ცნობიერებით მანიპულირება ადამიანს ართმევს თავისუფლებას უფრო მეტად, ვიდრე პირდაპირი და თვით იძულებითი ძალადობით. მანიპულაციის მსხვერპლი კარგავს გონივრული არჩევანის შესაძლებლობასა და უნარს, ვინაიდან მისი სურვილების დაპროგრამება გარედან ხდება. ეს კი არის მთავარი სამოქალაქო უფლებებისა და, მაშასადამე, დემოკრატიის საფუძვლების დარღვევა და ზუსტად ამ მიზნებს ემსახურება „შავი“ PR-ი. ცნობიერებით მანიპულირება ხორციელდება ფსიქიკაზე ზემოქმედებით. მანიპულატორები თვლიან, რომ უფრო ადვილია ადამიანთა მოტყუება. სიცრუე არის იძულების საშუალება იმისთვის, რომ ადამიანი აიძულოს მოიქცეს არა ისე, როგორც მოიქცეოდა სიმართლის ცოდნისას. სიცრუის გამოყენება ხშირად ხდება რეალურ შედეგთა გაუთვალისწინებლად. ერთ სიცრუეს მიყვავართ მეორემდე, შემდეგ კი ტყუილების მთელ სისტემამდე, რის შედეგადაც ნდობის აღდგენა უკვე შეუძლებელია.

„შავი“ PR დამახასიათებელია ქვეყნისათვის, სადაც არის დაბალი სამართლებრივი, ეთიკური და პროფესიული კულტურა. „შავი“ PR მუდამ მოქმედებს მორალსა და სამართალს მიღმა, იგი წარმოადგენს საზოგადოებრივი აზრის მანიპულირების საშუალებას. ამისთვის გამოიყენება მხოლოდ სპორადული აქციები, რაც გათვლილია სწრაფ, წუთიერ ეფექტზე, მუდმივად იგნორირებულია სიმართლე, ობიექტურობა. „შავი“ PR

უპირატესობას ანიჭებს ნეგატიურ ინფორმაციას. ერთ პოზიტიურ შეტყობინებაზე მოდის შვიდი ნეგატიური. მასმედიაში ახალი ამბები იწყება უბედური შემთხვევებით, ტერაქტებით, მიმდინარეობს კრიმინალური თემებით ტკბობა. ეს კეთდება ადამიანის ნებით პარალიზების, მისი ყოფიერების განწირულობის, უაღტერნატივობის ჩვენების მიზნით. ყოველივე ეს შემოთავაზებულია, როგორც ბუნებრივი და გარდაუვალი, რათა ადამიანმა არ შენიშნოს მანიპულატორთა მიზნები, დაეთანხმოს მასზე მათი ბატონობის სურვილს. შიშით შეპყრობილი ადამიანი ადვილად ემორჩილება შთაგონებას და მისთვის შემოთავაზებული ნებისმიერი საშუალების სჯერა. ეს ხელსაყრელ ნიადაგს ქმნის პოლიტიკური დემაგოგებისა და არაკეთილსინდისიერ ბიზნესმენთათვის.

„შავი“ PR-ის მეთოდები მოიცავს ადამიანთა ცნობიერებაზე ზემოქმედების საშუალებათა ფართო არსენალს. მაგალითად, გამოიყენება მოსახლეობის სოციოლოგიური გამოკვლევების გაყალბებული შედეგები. ამომრჩეველს თავიდან აშინებენ, შემდეგ სთავაზობენ ყველა პრობლემის სწრაფ გადაჭრას სასურველი კანდიდატის პრეზიდენტად, პარლამენტარად, გუბერნატორად არჩევის შემთხვევაში. ამომრჩეველს არწმუნებენ კანდიდატის ქარიზმატულ, ზებუნებრივ თვისებებში. ამისათვის სისტემატურად იმეორებენ ინფორმაციას მისი ჭკუა-გონების, მაღალი თვისებების, პატრიოტიზმის შესახებ. სასურველი კანდიდატის იმიჯის ამალღებისათვის ხშირად იყენებენ ფოტომონტაჟს, სადაც მას საქმიან თუ არაფორმალურ ვითარებაში აქვს ურთიერთობა მსოფლიო და საქვეყნოდ ცნობილ ადამიანებთან.

კონკურენტთა მოსაცილებლად იყენებენ კომპრომატს. კომპრომატი უნდა იყოს ანონიმური ან მოწოდებული დამოუკიდებელი, ავტორიტეტული წყაროდან. უმთავრესი მიზანია ოპონენტის სახით, მტრის ხატის შექმნა, რაც გამოიწვევს უნდობლობას ამომრჩეველში. ოპონენტის დეჟუმანიზაციის მიზნით მიდის მისი გაიგივება ბოროტებასთან. ნებისმიერ ადამიანს აქვს ნაკლი, შეცდომები, უთანხმოება ოჯახში, სამსახურში. ამ ფაქტებს საქვეყნოდ ახმაურებენ, განზრახ აბუქებენ. ჰობი საღდება მანიად, ფსიქიკურ ავადმყოფობად. გამბედაობა საღდება სიმკაცრედ, სისასტიკედ, კომპრომიისი – სირბილედ. თუ კონკურენტი თავს იმართლებს, ეს განიხილება, როგორც ბრალის აღიარება, თუ დუმს – როგორც ჭეშმარიტების აღიარება. ოპონენტი ანონიმურმა პირმა შეიძლება დაადანაშაულოს პედოფილიაში, ალკოჰოლიზმში, კრიმინალუბთან კავშირში. ეს იწვევს ამომრჩეველებში უნდობლობას და კანდიდატის სიტყვების და მოქმედებების

უარყოფას. ყველაფერი, რაც გამომდინარეობს ამ კანდიდატისაგან, ხდება მიუღებელი.

ოპონენტზე ზეწოლის მიზნით იყენებენ ფინანსურ ბერკეტებს. ეწეობა საგადასახადო სამსახურის ხშირი ვიზიტები, აუდიტორული შემოწმებები, ხდება დიდი ჯარიმების გამოწერა, აყადაღებენ ანგარიშებს ბანკში. სახანძრო ინსპექციას შეუძლია დახუროს კიდეც ფორმა, ოფისი და ამით საწარმოს საქმიანობის პარალიზება მოახდინოს. შეიძლება გაავრცელონ ხმები ინფექციურ დაავადებათა საფრთხეზე, რომელიც მომდინარეობს თქვენი პროდუქციიდან. „შავი“ PR-ის პრინციპია არავითარი ტაბუ, მიზანი ამართლებს საშუალებას.

„შავი“ PR-ის არსენალში გამოიყენება საარჩევნო კამპანიის ხელმძღვანელთა და მათ მოკავშირეთა მოსყიდვა. ისინი სრულ ინფორმაციას აწვდიან კანდიდატზე და, მათ შორის, მის კონფიდენციალურ გეგმებზე. ეს იძლევა კონკურენტის სვლების წინასწარ გათვლის საშუალებას. მიმდინარეობს აგრეთვე ამომრჩეველთა მოსყიდვა ან კონკურენტის დადანაშაულება მოსყიდვაში. ამ მიზნით ამომრჩეველს ესმარებიან წვრილმანი საყოფაცხოვრებო პრობლემების გადაჭრაში, პროდუქტების გაცემაში, კონკურსებზე გამარჯვებაში. წინასწარ სტუმრობენ სამხედრო ნაწილებს, ურიგებენ საჩუქრებს ჯარისკაცებს, უთანხმდებიან ნაწილთა მეთაურებს.

ენერგეტიკაში, წყალმომარაგებაში უწყესრიგობის გაზვიადება ხდება იმ მიზნით, რომ ქვეყანა უცხო სახელმწიფოზე დამოკიდებული გახადონ. წარმოების მართვის უუნარობა გაზვიადებულია მისი შემდგომი შესყიდვის მიზნით. ხმაურის ატეხვა ეკოლოგიისათვის მანვე წარმოების შესახებ ხდება სახელმწიფოს საწარმოო სიმძლავრეთა ლიკვიდაციისა და ბუნებრივ რესურსებზე კონტროლის დაწესების მიზნით. ქვეყანა ცხადდება არაცივილიზებულად, არშემდგარად, იმის უნარის არმქონედ, რომ მოაწესრიგოს ეკონომიკური და პოლიტიკური ცხოვრება, შექმნას ეფექტური სახელმწიფო სტრუქტურა. ამგვარად ქვეყანაზე შემდგომში ამყარებენ ფარულ ან ღია პროტექტორატორულ მმართველობას.

„შავი“ PR საინფორმაციო ომების მეთოდია. ინფორმაციული ომების მიზანია მიაღწიოს იმას, რომ მოწინააღმდეგემ დაკარგოს ბრძოლისა და სამშობლოს შენარჩუნების სურვილი. ინფორმაციული იარაღი ძნელად გამოსავლენია. ის სწრაფად იწყებს გადაადგილებას და უმაღვე ახდენს ზეგავლენას, მასების ცნობიერების პარალიზებას. ადამიანს არ აქვს უნარი ადეკვატურად რეაგირებდეს უხილავ ზემოქმედებაზე, რომელსაც ძალუქს

მიიღოს კეთილგანწყობის ფორმა. მოსახლეობა ვერ გრძობს, რომ განსაცდელშია ჩაყარნილი, რადგან მისთვის უხილავია ის ნგრევა, რომელიც დამახასიათებელია ჩვეულებრივი ომისათვის. ის აღმოჩნდა მაყურებლის და არა მონაწილის მდგომარეობაში. შედეგად საზოგადოებას არ შეუძლია ამოქმედოს ის დამცველი მექანიზმები, რომელიც მის განკარგულებაში იმყოფება.

ნებისმიერი ინფორმაციული ომის მიზანია თავის არეალში შემოიყვანოს უხილავი გარე მართვა. ადამიანთა ირგვლივ იკრიბება ემოციური ინფორმაციის ნაკადი, რომელიც აღწევს ფსიქიკის სიღრმულ ფენებს. ადამიანის ცნობიერებაში ინერგება ღირებულებათა ახალი სისტემა. ინფორმაციული ომის ინიციატორებს შეაქვთ ეჭვი ტრადიციულ, ზნეობრივ ნორმებზე. ისინი ახდენენ ორიენტაციას „ახალ“ ლიბერალურ ურთიერთობაზე, სადაც ხდება სექსუალური ურთიერთობის კულტივირება ტრადიციული, ცოლქმრული, ოჯახური ცნების ნაცვლად. ხდება აგრეთვე რელიგიურ სარწმუნოებაზე უარის თქმა. კინოს, რეკლამის მეშვეობით იქმნება უცხოური სულიერი ფასეულობების დადებითი იმიჯი, რომელიც იდეალის რანგში აიყვანება.

ზეგავლენის მოსახდენად, პირველ რიგში, იყენებენ ძალაუფლების მქონე პირებს. ამ მიზნით იყენებენ ჟურნალისტებს, სტუდენტებს, უმუშევრებს. სტუდენტები მათთვის წარმოადგენენ პრიორიტეტულ სოციალურ ჯგუფს, რადგან ისინი ჯერ არ არიან სოციალიზებული და არა აქვთ ჩამოყალიბებული ცხოვრებისეული და პოლიტიკური ინტერესები. სტუდენტები ხშირად ემოციურად დამუხტული ჯგუფია და ნაკლებად არიან დაკავშირებული ტრადიციულ ნორმებსა და მორალთან და მიიჩნევიან ცვლილებათა სიმბოლოდ. ინფორმაციის ომის ინიციატორები ხშირად სიმულირებენ ძალადობის აქტებს, ახდენენ ხელისუფლების პროვოცირებას დემონსტრაციის დარბევასა და ძალის გამოყენებაზე. შემდეგ ძალადობის სცენები მუხსირებს მასმედიის საშუალებებში. მიდის შიშის გაძლიერებული დანერგვა, დაუცველობის გრძობების შექმნა. იქმნება უაღტერნატივობის შეგრძობა, რითაც ხდება მოსახლეობის დიდი ჯგუფის დაპროვრამება.

ინფორმაციული ომი ანგრევს სახელმწიფო კორდინაციისა და მმართველის სისტემას, აყენებს მოსახლეობას, სახელმწიფოს უცხოელთა ნებასთან სრულ დამოკიდებულებაში. ინფორმაციული ომი ყოველთვის ნიშნავს საბაზო მიზნების, იდეების, ღირებულებების და კულტურის ტიპების შეჯახებას. ამიტომ საჭიროა, რომ მოქალაქემ

დროულად გამოავლინოს ინფორმაციული ომის ნიშნები და ის ადამიანები, ვისაც განზრახული აქვთ მისი წარმოება ხალხის წინააღმდეგ.

PR-ის შეფასება ხდება ორი ძირითადი კრიტერიუმით: 1. მოქმედება კანონმდებლობის ჩარჩოებში; 2. საქმიანობა ეთიკური ნორმების დაცვით. ეთიკის ნორმების დარღვევას მიუყვართ უარყოფითი იმიჯის ჩამოყალიბებამდე, უნდობლობის ზრდამდე. „შავი“ PR-ის ინიციატორები თვლიან, რომ ძალაუფლებას, ფულს შეუძლია შეცვალოს ნდობა, მაგრამ დროებითი წარმატება, მოგება ეთიკური ნორმების დაუცველობის შემთხვევაში შესაძლოა გადაიქცეს სრულ კრახად. PR-სპეციალისტს უნდა ახსოვდეს, რომ მორალური ავტორიტეტი მუდამ მაღლა დგას რეალურ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ძალაუფლებაზე. ძირითადი ეთიკური ნორმები ისტორიულად მიმართულია სიცოცხლის დაცვასა და განვითარებაზე, ღრმად ზის ადამიანის ქვეცნობიერებაში და ამიტომ დიდ როლს ასრულებს გარემოცველთა აღქმაში, შეფასებაში და მოქმედებაში.

PR-ის მოქმედება იქნება წარმატებული მხოლოდ გრძელვადიანი სტრატეგიის ფილოსოფიაზე დაყრდნობით. ეთიკური ნორმების დაცვას მიუყვართ ამგვარ წარმატებამდე. PR-ის მოქმედება უნდა გამოადგეთ მათ, ვისაც ეს PR ღონისძიებები ეხება. PR-სპეციალისტს ხშირად ანდობენ იმ ინფორმაციას, რომელიც დახურულია თვით ძალიან ახლობელი ადამიანებისათვისაც კი. პროფესიონალს ანდობენ საკუთარ თავსაც და ყველაფერს, რაც განეკუთვნება ადამიანებს. ამიტომ PR-სპეციალისტის პროფესიონალიზმზე, მის მიერ ეთიკური ნორმების დაცვაზე დამოკიდებულია სახელმწიფოს, ორგანიზაციის იმიჯი, ბიზნესი და მრავალი ადამიანის პირადი ცხოვრებაც. „შავი“ PR ძირს უთხრის მთავრობის ლეგიტიმურობას, ზრდის უნდობლობას მმართველი ორგანოების მიმართ. ამიტომ PR-ის საქმიანობაში მთავარი მეთოდი არის ნდობაზე დაყრდნობა და ნდობის შენარჩუნება. PR-ის ინსტრუმენტები არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არაკეთილსინდისიერი მიზნებისათვის, მოტყუებისათვის, შეცდომაში შეყვანისთვის. PR-ის პრინციპები ესაა სოციალური პასუხისმგებლობის, ურთიერთსასარგებლო თანამშრომლობის პრინციპები, რომელიც დაფუძნებულია თავისუფალ არჩევანზე, საზოგადოებრივი ინტერესების გაცნობიერებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ლ. კაპანაძე, ე. ხახუტაშვილი. საზოგადოებასთან ურთიერთობა, თსუ, 2003.
2. ვ. ჭიაურელი, ს. ლომინაძე, რ. სტრელკოვა. საზოგადოებრივი ურთიერთობის ძირითადი პრინციპები. თბილისი, ტექნიკური უნივერსიტეტი, 2006.
3. ვ. შუბითიძე, ვ. ბოჭორიძე. საზოგადოებასთან ურთიერთობა, თბილისი, 2006.
4. А.В. Ольшевский, А.С. Ольшевский. Негативные PR-технологии. М., 2004.
5. С. Кара-Мурза. Манипуляция сознанием. М.: ЭксмоПресс, 2001.

Summary

Sergo Lominadze

The foundation and methods of negative PR

The negative PR foundation and methods, its social and philosophical basis are considered in this article. The special attention is paid to the methods and forms of negative PR. The negative PR technologies don't follow law and moral standards. According to this article we see that negative PR technology is one of the tools for information wars. The knowledge of methods of negative PR technology will help to avoid huge material and cultural loses in society.

Резюме

Серго Ломинадзе

Основа и методы деятельности «Черного» PR

В статье рассматриваются социальные и философские основы «черного» PR. Особое внимание уделяется главным методам и формам деятельности «Черного» PR. Отмечается, что технологии «Черного» PR функционируют вне рамок закона и этических норм. В статье показывается, что «черный» PR является одним из инструментов информационной войны. Знание основ и методов «черного» PR поможет гражданам избежать огромных материальных и культурных потерь в обществе.

Russudan Tabukaschwili

Geschlechtsspezifisches Sprachverhalten

Die linguistische Geschlechterforschung als wissenschaftliche Disziplin verdankt ihre Entstehung den Impulsen, die von der Frauenbewegung der späten 1960er- Jahre ausgingen. Die Frauen wollten es nicht länger hinnehmen, daß sie zwar Flugblätter tippen, während der Diskussionsrunden Kaffee kochen und die Kinder betreuen durften, beim politischen Diskurs und bei Visionen zu einer Umgestaltung der Gesellschaft aber weitestgehend ausgeschlossen wurden. Feministinnen entdeckten im Sprachverhalten eine wesentliche Ursache weiblicher Machtlosigkeit. Gerade das war der Impuls für das Forschungsgebiet „Sprache und Geschlecht“ und also die entscheidende Triebkraft für die Beschäftigung mit weiblicher Sprache.

So entstand die feministische Linguistik sowie andere feministische Wissenschaftsgebiete und die Frauenforschung selbst in den 1960-er Jahren im angelsächsischen Sprachraum, von wo aus sie in den französischen und deutschen Sprachraum übernommen wurde. Die linguistische Geschlechterforschung etablierte sich. Die Frage nach dem geschlechtstypischen Sprachverhalten wurde zum Gegenstand wissenschaftlicher Untersuchung gereift. Mit dem Beginn der Debatte um das Thema „Sprache und Geschlecht“ haben sich verschiedene feministische Ansätze in den Sprachwissenschaften entwickelt. Die Publikationen zu geschlechtsspezifischen Gebrauch von Sprache nahmen mehr und mehr zu. Innerhalb seiner etwa 30-jährigen Geschichte hat dieser Wissenschaftszweig eine umfangreiche Forschungsliteratur hervorgebracht, in der sehr heterogene, durchaus widersprüchliche Befunde und Ansätze präsentiert wurden.

„Feministische Linguistik ist ein Spezialgebiet der Linguistik, das einerseits die Sprache selbst, andererseits das Sprachverhalten der Individuen unter feministischen Gesichtspunkten analysiert. In zwei Punkten unterscheidet sich die feministische Linguistik von der herkömmlichen. Einerseits sieht sie sich als intervenierende Wissenschaft, das heißt nicht nur als Wissenschaft, sondern auch als Teil einer sozialen Bewegung und als solche negiert sie nicht ihre politischen Intentionen.

Andererseits beschreibt die feministische Linguistik die Sprache nicht nur, sondern sie kritisiert sie und gibt somit einen Teil ihrer wissenschaftlichen Neutralität zugunsten des Ziels gesellschaftlicher Veränderung auf.. (sich Wikipedia offene Enzyklopädie „Feministische Linguistik“)

Im Laufe der letzten 20 Jahre haben sich zwei Themenschwerpunkte der feministischen Linguistik herauskristallisiert: Einerseits die feministische Sprachanalyse, das heißt die Analyse der Sprache und der von ihr transportierten Strukturen und Wertesysteme, andererseits die feministische Konversationsanalyse, das heißt die Analyse geschlechtstypischer Gesprächsverhalten und geschlechtstypischer Sprachnormen. Das Thema dieses Berichts liegt in der Schnittstelle des zweiten Schwerpunkts der feministischen Linguistik. Daher soll hier nur auf die Konversationsanalyse eingegangen werden. In der Konversationsanalyse wird das Gesprächsverhalten von Gruppen oder Personen näher untersucht. Die feministische Konversationsanalyse konzentriert sich auf die unterschiedlichen Verhaltensweisen männlicher und weiblicher Kommunikation.

Die ersten Daten zum Thema „weibliches und männliches Sprachregister“ wurden 1664 aufgezeichnet und betreffen einen Stamm auf den Kleinen Antillen, die Kariben. Im 17. Jahrhundert wurde beobachtet, dass es auf den Kleinen Antillen ein Volk gebe, bei dem die Frauen eine andere Sprache verwendeten als die Männer. So berichtete der Dominikaner Breton, dass bei den Kariben Frauen und Männer verschieden sprechen. Was zu den geschlechtsspezifischen „Sprechen“ dort rührte, war das ursprünglich kriegerische Verhalten einer Gruppe männlicher Kariben. Diese ließen auf einer Nachbarinsel Arawak-Männer hinrichten. Die weiblichen Arawaks wurden geheiratet. Diese Arawak-Frauen pflegten weiterhin ihre Sprache und gaben diese an ihre Töchter weiter. Die Jungen redeten wie ihre Väter, die Kariben-Sprache.

Nach diesem 1664 veröffentlichten Bericht über die sogenannte „Frauensprache“ der Karibik-Frauen, tauchten immer mal wieder Berichte von Missionären über „Frauensprachen“ bei verschiedenen Stämmen auf. Dennoch blieb das Gebiet des geschlechtsspezifischen Gesprächsverhaltens weiterhin ein exotischer Bereich innerhalb der Sprachwissenschaft.

Viele der frühen Untersuchungen in diesem Bereich stammen aus den USA, wo die Wissenschaftlerinnen Mary Ritchie Key und Robin Lakoff die feministische Sprachforschung begründet haben.

Eine der wichtigsten Arbeiten in diesem Zusammenhang ist der Artikel „Language and woman's place“, den die Amerikanerin Robin Lakoff 1973 veröffentlichte und 1975 zu einem Buch ausbaute. Obwohl auch andere das Thema Sprache und Geschlecht etwa zur gleichen Zeit entdeckten (z. B.: die amerikanischen Linguistinnen Mary Ritchie Key und Cherris Kramer oder der norwegische Psychologe Rolf Blakar), gilt v. a. Lakoffs Arbeit als „Initialzündung“ der linguistischen Frauenforschung, da

sie eine breite Diskussion und eine wahre Flut an empirischen Untersuchungen auslöste.

Die Anfangsphase der deutschen und französischen linguistischen Frauenforschung stützt sich auf Hypothesen aus den USA. Existierende Untersuchungen aus Europa, Deutschland und der Schweiz beziehen sich sehr oft auf den universitären und den öffentlichen Bereich (öffentliche Diskussionen, Fernsehen).

Einer der Ersten, die weibliches Sprachverhalten speziell in Europa genauer betrachteten, war der dänische Linguist Otto Jespersen (1925). Jespersen hat es sich 1922 zur Aufgabe gemacht, die Besonderheiten der „Weibersprache“ zu beschreiben. Aufgrund seiner Eindrücke stellte Otto Jespersen verschiedene, sehr konkrete Merkmale des weiblichen Sprechens zusammen, wie z. B.: „Darüber besteht jedoch kein Zweifel, dass die Frauen in allen Ländern davor zurückschrecken, gewisse Körperteile und gewisse natürliche Verrichtungen mit den unmittelbaren und oft derben Bezeichnungen zu benennen, die Männer und vor allem junge Leute bevorzugen, wenn sie unter sich sind. Die Frauen ersinnen deshalb harmlose und schönfärbende Wörter und Redensarten [...] (2, s. 229).

In Deutschland leitete Senta Trömel-Plötz 1978 die Diskussion über das Thema „Sprache und Geschlecht“ ein. Ihr Artikel „Linguistik und Frauensprache“ wurde, wie der von Lakoff, Auslöser für eine Vielzahl empirischer Studien.

Auch Wilhelm von Humboldt, der im 19. Jahrhundert Beobachtungen über das weibliche Sprachverhalten anstellte, beschäftigte sich vorwiegend mit Kulturen und Sprachen, die als exotisch galten, z. B.: mit indianischen und afrikanischen Sprachgemeinschaften. Doch auch ganz generell ging Humboldt davon aus, dass Frauen irgendwie anders sprechen als Männer, wenn gleich er sich nicht in der Lage sah, diese Unterschiede zu benennen: „Frauen drücken sich in der Regel natürlicher, zarter und dennoch kraftvoller, als Männer aus. Ihre Sprache ist ein treuerer Spiegel ihrer Gedanken und Gefühle [...]. Wirklich durch ihr Wesen näher an die Natur geknüpft, durch die wichtigsten und doch gewöhnlichsten Ereignisse ihres Lebens in größere Gleichheit mit ihrem ganzen Geschlecht gestellt, [...] verfeinern und verschönern sie die Naturgemässheit der Sprache, ohne ihr zu rauben, oder sie zu verletzen. Ihr Einfluss geht im Familienleben und im täglichen Umgang so unmerklich in das gemeinsame Leben über, dass er sich einzeln nicht festhalten lässt“. (3, S. 253).

Gemeinsames Merkmal der Berichte über das geschlechtsspezifische Sprachverhalten war, dass stets die Variante der Frauen als abweichende „Frauensprache“ bezeichnet wurde. Die Untersuchungen folgten der Tendenz, die Sprachform der Männer als Norm zu setzen und diejenige der Frauen als erklärungsbedürftige Abweichung zu deklarieren. Daher sieht Trömel Frauen in einer Zwickmühle gefangen: Sprechen sie typisch weiblich, werden sie als Frau akzeptiert, bleiben aber machtlos. Sprechen

sie dagegen wie Männer, gelten sie nicht als „richtige“ Frau oder werden als Emanze diskreditiert (4, S. 288-319).

Die Pionierinnen der linguistischen Geschlechterforschung gingen also von folgenden Annahmen aus: a) Frauen reden anders als Männer, b) weibliches Sprachverhalten bringt Frauen Nachteile in der Kommunikation.

Das Argument zu dieser Zeit bestand darin, dass das vom allgemeinen (allgemein = männlich) Sprechen abweichende weibliche Sprechen defizitär sei. Durch die feministischen Linguistikerinnen wurde das weibliche Sprechen aber als positiv deklariert. Also nicht als mangelhaft gegenüber dem männlichen Sprechen, sondern als das andere Sprechen im Sinne von Differenz zum männlichen Sprechen.

Die ersten Thesen über die Frauensprache stützten sich nicht auf empirische Befunde, aber sie motivierten empirische Forschung zum geschlechtsspezifischen Sprachverhalten. Die erste Untersuchungswelle ergab folgende Tendenzen:

- Frauen orientieren sich in Aussprache und Grammatik an der hochsprachlichen Norm. Männer dagegen neigen zu Formen der Umgangssprache oder des Dialekts.
- Frauen sind höflicher und indirekter als Männer: Sie kennzeichnen ihre Äußerungen z. B.: häufiger als Bitten, wohingegen Männer zu direkten Aufforderungen neigen und den Imperativ verwenden.
- Frauen sprechen andere häufig mit Namen an, womit sie sie aktiv in das Gespräch einbeziehen. Auch gestalten Frauen Gespräche dialogisch, indem sie mehr Fragen stellen. Mithilfe abschwächender Formulierungen geben Frauen ihren Aussagen eine zurückhaltende Form.
- Männer sind in Gesprächen auf die Rolle des Sprechenden orientiert: sie ergreifen häufiger das Wort als Frauen und produzieren längere Äußerungen. Auch neigen sie dazu, andere zu unterbrechen- insbesondere Frauen. Als Zuhörerinnen bekunden Frauen durch Minimalreaktionen wie *hm*, *ja* oder *genau* ihr Interesse an Äußerungen anderer. Männer geben seltener Minimalreaktionen, erhalten aber mehr als Frauen.. (5, S. 122-146).

Insgesamt wurde bei Frauen ein eher kooperativer Gesprächsstil festgestellt: Frauen greifen Beiträge von anderen auf, lassen andere zu Wort kommen und sprechen persönlicher. Dagegen erscheint der Gesprächsstil von Männern kompetitiv: sie beziehen sich oft auf eigene Äußerungen statt auf die von anderen und kümmern sich weniger um den Beziehungsaspekt des Gesprächs.

Eine neuere Bestandsaufnahme, die ausschließlich Arbeiten aus dem angloamerikanischen Raum betrachtet, kommt zu folgender Liste geschlechtstypischer Unterschiede:

Tabelle (1)

Frauen	Männer
intensivierende Adverbien	Bezugnahme auf Quantität
Bezugnahme auf Gefühle	Beurteilende Äußerungen
Nebensätze	elliptische Sätze
durchschnittliche Satzlänge	Direktive satzeinleitende
	Adverbialangaben
Lokative Unsicherheitsverben	Ich-Bezüge
Fragen	Oppositionen, Negationen
Quelle: http://www.xs4all.be	

Ist es für Männer meistens oberste Prämisse Informationen zu vermitteln, so ist es für Frauen wichtig einen emotionalen Bezug zu ihren Gesprächspartnerinnen herzustellen und eine positive Gesprächsatmosphäre zu schaffen.

So änderte sich die vorherige Interpretation des weiblichen Gesprächsstils als negativ. War die ursprüngliche Auffassung gewesen „Frauen reden schlecht“, so bildete sich später die gegenseitige Sicht heraus, die sich in einer Arbeit von Fritjof Werner zum Thema *Gesprächsverhalten von Frauen und Männern* aus dem Jahr 1983 finden läßt. Werner hebt die negativen Auswirkungen hervor, die männliches Sprachverhalten insbesondere auf den Beziehungsaspekt von Kommunikation haben könne, wohingegen weibliches Sprechen beziehungsfreundlich sei. (6, S. 253)

Eine noch deutlichere Abwertung männlichen Sprechens – und damit eine Aufwertung des weiblichen Stils - findet sich in dem 1984 von Trömel – Plötz herausgegebenen Sammelband *Gewalt durch Sprache*. Hier beschreibt Ursula Zumbühl männliches Gesprächsverhalten z. B.: unter folgenden Überschriften:

1. Geschwätzigkeit; 2. Das Kraftsyndrom (auch Wurmsatzsyndrom genannt); 3. Die Pseudostruktur 4. Die Pseudo- Souveränität; 5. Das Selbstermächtigungssyndrom; 6. Das Aufwertungssyndrom; 7. Das Zeiterschleichungssyndrom.

Die Sprache der Verständigung, wie Trömel- Plötz die Frauensprache in ihrem Buch von 1996 bezeichnet, wird nun folgendermaßen charakterisiert: „Verzicht auf Selbstdarstellung – wichtig in der Herstellung von Gleichheit: Vermeidung von dominanten Sprechhandlungen – wichtig in der Herstellung von Nähe und Solidarität: Anerkennung der Leistung anderer – wichtig in der Konstruktion von Kompetenz und Arbeitsbegeisterung; Informationsfluß – wichtig in der Herstellung von Solidarität und Loyalität. Alle diese Eigenschaften sind wesentlich für einen humanen Dialog. Sie sind erlernbar und können gesellschaftlich eingesetzt werden zu einer Kommunikation der Verständigung.

Da Frauen sprachliche Dominanzgesten vermeiden und ihr Gegenteil kommunikativ unterstützen, hat weibliche Sprache für Trömel-Plötz eine „therapeutische“, ja gerade „heilende“ Qualität. Frauengespräche sind Idealgespräche (7, S. 16).

In den empirischen Befunden lassen sich einige Unterschiede zwischen weiblichem und männlichem Sprachverhalten wiederfinden, die Lakoff und Trömel-Plötz postuliert hatten. Allerdings ist zu bedenken, dass es sich hier nur um graduelle und nicht um kategorische Unterschiede handelt. Mit Sicherheit sind weder geschlechtstypische Unterschiede noch die Gemeinsamkeiten innerhalb der Geschlechter so groß, dass von unterschiedlichen Sprachen oder Kulturen die Rede sein kann. Frauen und Männer machen lediglich unterschiedlich häufig Gebrauch von Formen aus einem insgesamt gleichen Repertoire.

Männer und Frauen stellen keine homogenen Gruppen dar, die sich durch das Merkmal „Sprachenverhalten“ auszeichnen. Die Unterschiede im Gesprächsverhalten der Geschlechter sind nicht absolut – den sprachspezifisch typischen Mann gibt es ebenso wenig typischen Mann – sondern es gibt immer Überschneidungen und Vermischungen. Dies erklärt auch, warum die Forschungen und Schlussfolgerungen verschiedener Wissenschaftler dieses Gebiets zum Teil voneinander abweichen, ebenso wie die Untersuchungsergebnisse verschiedener Studien an sich teilweise recht widersprüchlich sind. Geschlecht ist nur eine von vielen Determinanten, die das Sprachverhalten bestimmen, deshalb sollte sie nicht verabsolutiert und überwertet werden.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Wikipedia. Offene Enzyklopedie „Feministische Linguistik“.
2. Jespersen, Otto. Die Sprache. Ihre Natur, Entwicklung und Entstehung. Heidelberg, 1925.
3. Humboldt, Wilhelm: „Über die Verschiedenheiten des menschlichen Sprachbaus“. In: Humboldt, Wilhelm von: Werke (Hrsg.) von Andreas Flitner und Klaus Giel. Bd. 3. Stuttgart 1963.
4. Trömel-Plötz, Senta: Gewalt durch Sprache. In: Senta Trömel-Plötz (Hrsg.) Gewalt durch Sprache. Die Vergewaltigung von Frauen in Gesprächen. Frankfurt/Main 1984.
5. Gutner, Susanne: Zur kommunikativen Konstruktion von Geschlechterdifferenzen im Gespräch, 1996.
6. Werner, Fritjof: Gesprächsverhalten von Frauen und Männern, 1983.
7. Trömel-Plötz, Die Sprache der Verständigung, 1996.

რეზიუმე

**რუსუდან თაბუკაშვილი
გენდერული სამეტყველო ქმედება**

სტატიაში განხილულია ის იმპულსები, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს ფემინისტური ლინგვისტიკის კვლევის ერთ-ერთ ობიექტს – გენდერულ სამეტყველო ქმედებას, მიმოხილულია რამდენიმე ჰეტეროგენული, ურთიერთგამომრიცხავი თვალსაზრისი და სხვადასხვა მკვლევართა მიერ შემოთავაზებული გენდერული სამეტყველო ქმედების კვლევის მცდელობები. ჰიპოთეზების მიმოხილვისა და მათი კრიტიკის საფუძველზე ლოგიკურად გამომდინარეობს, რომ არ არსებობს ქალთა და მამაკაცთა მეტყველებას შორის განსხვავება და რომ, ისინი მეტყველებისას ამა თუ იმ ენის ერთი და იგივე რეპერტუარით სარგებლობენ.

Summary

**Rusudan Tabukhashvili
Gender-specific speech**

This articles represents those impulses, which bases on the researches one of the objects of the feministic linguistic, also it shows us some of heterogeneous alternative points of view and attempt the researches of different sciences, who learned gender-specific speech. we can say critically, which is basing on hypotheses and criticism, that there is no differences between females and males speech, also in a process of speech they operating with the same repertory this or another languages.

Резюме

**Русудан Табукашвили
Гендерно-специфическая речь**

В статье рассмотрены те импульсы, которые являются основой по исследованию одного из объектов феминистической лингвистики, а также показаны некоторые гетерогенные взаимоисключающие друг друга точки зрения и попытки исследований различных ученых, которые изучали гендерно-специфическую речь. На основе рассмотренных гипотез и их критики логически можно сказать, что не существует различий между женской и мужской речью, а так же, они в процессе речи оперируют одним и тем же репертуаром того или иного языка.

მაია ქავთარაშვილი

მსოფლიო აბლაბუდის ხლართი –
აზროვნების ეკოლოგია და მასების
მარტოობა

ინტერნეტი – მასკომუნიკაციის უახლესი სფერო

ინტერნეტს, რომელსაც დღეს სამართლიანად მსოფლიო აბლაბუდის სტატუსი მიენიჭა, აშშ 1957 წელს ჩაეყარა საფუძველი (მაშინ მას “აპრა” ეწოდა და თავდაცვის სამინისტროსთან არსებულ გასაიდუმლოებულ სტრუქტურას წარმოადგენდა). ამ დროისათვის “აპრანეტის” ქსელში ოთხი კომპიუტერი იყო ჩართული, თუმცა რამოდენიმე წელიწადში ქსელმა აშშ-ის ორმოცამდე კომპიუტერული ცენტრი გააერთიანა. 1989 წელს კი შვეიცარიაში, მაღალი ენერჯიების ფიზიკის ლაბორატორიის თანამშრომელმა ტიმ ბერნერს-ლიმ მსოფლიო აბლაბუდის პროექტი შექმნა. სულ მალევე ინტერნეტმა დღევანდელი სახე მიიღო და ინფორმაციის პიპერტროფირებულ საცაუად, გავრეცელების ულტრა-თანამედროვე არხად, ანუ მასობრივი კომუნიკაციის შემადგენელ ნაწილად იქცა.

აქვე გაჩნდა არაერთგვაროვანი მოსაზრებებიც. ერთნი, როგორც “კიბერსივრცის დამოუკიდებლობის დეკლარაციის” ავტორი ჯონ პერი ბარლოუ, მიიჩნევენ, რომ ციფრული ინფორმაცია თავისი არსით თავისუფალია, ის ბაღებს ახალ ურთიერთობის ფენომენს და შლის საზღვრებს, ანთავისუფლებს მომხმარებელს თითქმის ყველა შეზღუდვისაგან და აფართოვებს მის შესაძლებლობებს. მეორენი, პირიქით, ხაზს უსვამენ ქსელსა და კომპიუტერზე ადამიანის დამოკიდებულებას, საზოგადოებრივი ცხოვრებისაგან გათიშვისა და გარიყვის პროცესს. მკვლევართა მოსაზრებით, ჩნდება ინტერნეტ-ადიკაცია, ვირტუალური ადიკაცია, რაც რეალობისაგან გაქცევის სურვილით ხასიათდება და ხორციელდება საკუთარი ფსიქიური მდგომარეობის შეცვლის მეშვეობით. განვიხილოთ ის ასპექტები, რაც ინტერნეტს ერთგვარ დოპინგად აქცევს.

1. ანონიმური სოციალური ინტერაქციების განხორციელება

2. წარმოსახვების, ფანტაზიების რეალიზების შესაძლებლობა უკუკავშირის არსებობის გზით (ახალ-ახალი როლების სტრუქტურირების, "შე"-ს ახალი იმიჯის შექმნა, წარმოსახვების ვერბალზაცია, "ჩეთაობა", კიბერსექსი).

3. ახალი კონტაქტების, მოსაუბრის განუსაზღვრელად ფართო შესაძლებლობა (ნებისმიერ მომენტშია შესაძლებელი ახალი ნაცნობობა გააბა და მამასადამე, არავის ყურადღების დაფასება-გაფრთხილება საჭირო არ არის).

4. ინფორმაციის შეუზღუდავი წყაროს ხელმისაწვდომობა (ინფორმაციული გამპირიზმი).

ტერმინი "ინტერნეტ-დამოკიდებულება" 1996 წელს შემოიღო აივენ გოლდბერგმა და აი უკვე ორი ათეული წელია ეს ფენომენი თანამედროვე ადამიანის განუყრელ სინდრომად გვევლინება. ჩვეული სამყაროს სცენა პროფანირებულ, გამოუსადეგარ, გაუფასურებულ ელემენტად იქცევა იქ, სადაც წამის ერთეული აკავშირებს და წყვეტს ყველაფერს ყველასათვის. როგორც ბოდრიარი ამბობს, ყველა ეს ცვლილება სამი რამისადმი შეუქცევადმა ტენდენციამ განაპირობა: ელემენტებისა და ფუნქციების მზარდმა, ფორმალურმა, ოპერაციონალურმა აბსტრაქციამ და ფუნქციონირების ერთიან ვირტუალურ პროცესში მათმა ჰომოჰენიზაციამ; სხეულით გადაადგილებისა და ძალისხმევების ელექტრონული ბრძანებებით შეცვლამ, დროსა და სივრცეში პროცესების მინიატიურზაციამ, რომელთა რეალური სცენა უსასრულოდ მჭირი მეხსიერებისა და ეკრანის სცენად იქცევა [1, გვ. 88-90]. ასეთ ყოფას ბოდრიარი კომუნიკაციის ექსტაზს უწოდებს, და დასძენს, რომ ის ყოველგვარი რეპრეზენტაციის დასასრულის გამომწვევია. შეიძლება ბოლომდის არ გაიზიარო ეს მოსაზრება და მედლის მეორე, პოზიტიური მხარის არსებობაც გაითვალისწინო, მაგრამ ვერსად წაუვალთ იმ ფაქტს, რომ დღეს-დღეობით მეტი სიფრთხელე და კონივრულობა გვმარებებს არსებულ მასკომუნიკაციასთან, და კერძოდ, ინტერნეტთან პირისპირ დარჩენილთ.

ეკოლოგიური საზოგადოებისა და აზროვნების ასპექტები

ემპირიული მასალის დაგროვების მიზნით, კვლევის ფარგლებში ექვსი თვის მანძილზე ჩავატარეთ დაკვირვება ინტერნეტის მომხმარებელთა ერთ აუდიტორიაზე, კერძოდ mail.ru-ს "ნაცნობობის" ("ЗНАКОМСТВА"-ს) ჩეთში. მასალის მოსაპოვებლად აღნიშნულ მისამართზე გავხსენით და დავარგვისტრირეთ რამოდენიმე დამოუკიდებელი პორთფოლიო, ანუ შეივსო ანკეტები, განთავსდა ფოტოები,

მოგვენიჭა ინდივიდუალური პაროლები და ა.შ. კომუნიკაცია მყარდებოდა ორივე სქესის სახელით.

განსაკითრებულად დიდი გამოხმაურების ნაკადი მიიღო თითოეულმა ანკეტამ გახსნის პირველივე წუთიდან მოყოლებული ორი შემდგომი თვის მანძილზე. შემდეგ ეტაპზე კომუნიკაციის ინტენსიურობამ იკლო და ბოლო, მეექვსე თვეს კომუნიკაცია მხოლოდ რამოდენიმე ადამიანთან შენარჩუნდა. საშუალოდ, დასაწყისში, დღეში ჩვენს ინფორმაციას ეცნობოდა საიტის 25-50 მომხმარებელი, აქედან ფოტოსა და სახელის მითითების გარეშე - ფსევდონიმით, ან, როგორც შემდგომში ირკვეოდა, მოგონილი სახელით, შემოდიოდა დაახლოებით 85%. საინტერესოა არჩეული ფსევდონიმების ხასიათიც – ძირითადად ეს მასკულტურის პერსონაჟების სახელებია: სპაიდერმენი, პოტერი, რემბო, ქალთევზა, კასპერი, დიდი ბოსი, განგსტერიტო. თუმცა მხატვრული ლიტერატურის და ისტორიული გმირებიც “გავიცანით” – კარლიტო, რობესპიერი, დონ ჟუანი, მაკიაველი, დედოფალი მარგო, კარლსონი, ნიმფა, დანაია, კლეოპატრა და სხვები. ექვსი თვის მანძილზე სულ 5473 აბონენტი დაეაფიქსირეთ. არანაკლებ საინტერესო გახლავთ პერსონალური ანკეტების შინაარსი, რომლის ანალიზის საფუძველზე გამოვეყოფთ რამოდენიმე ძირითად კატეგორიას:

1. ვინც მხოლოდ ახალ ნაცნობობას ეძებს,
2. ვინც სპონსორს ეძებს და ან თვითონ უნდა სპონსორობა,
3. ვინც სექსუალურ, ერთჯერად\ხანგრძლივ ურთიერთობას ითხოვს,
4. ვინც ოჯახის შექმნას ვარაუდობს,
5. ვინც საზღვარგარეთ “სამუშაოს” ეძებს,
6. ვინც თავის ზრახვებს არ ამხელს,
7. რამოდენიმე მეცნიერიც გავიცანით, კერძოდ ამერიკელი ფსიქოლოგი ქალი, რომელიც მამაკაცის სტატუსით გამოვიდა კონტაქტზე და სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობს.

ყველაზე დიდი პროცენტულობა №№ 1, 3, 4 კატეგორიას ეკუთვნის. ალბათ ეს ჩვენი დემოგრაფიული პრობლემებით აიხსნება და ცხოვრების დაჩქარებული ტემპით, როცა კომუნიკაცია ენაცვლება უშუალო ურთიერთობა-ნაცნობობას. თუმცა, აქვე ავლნიშნავთ, რომ გამოხმაურების 75% პირადი ნაცნობობის შემოთავაზებით გვირგვინდებოდა. (გამოკვლევის დასრულებისას ყველა შემორჩენილ ახალ კონტაქტორს გავუხსენით კარტები და რეაქცია საკმაოდ განსხვავებული მივიღეთ – დაწყებული კონტაქტის გაწყვეტით, პირად შეურაცხყოფად მიღებით დამთავრებული).

სამწუხარო გამოცდილებაა იმის დაფიქსირება, თუ რეციპიენტთა რამხელა პროცენტმა გამოაგზავნა ჰომოსექსუალური კავშირის დამყარების წინადადება – 35%, ჯგუფური სექსის – 25%.

5473 კონტაქტორთან ასაკობრივი მანვენებელი ასე გადანაწილდა:

16-18 წლის მომხმარებელი – 25%,

21-35 წლის – 45%,

40-55 წლის – 20%,

50-ის ზემოთ (დაფიქსირდა 78 წლის მამაკაცი) -5%.

ფაქტობრივად, ინტერნეტ-ქსელში, და კონკრეტულად ნაცნობობის მაძიებელთა საიტში, ჩაბმულია მოსახლეობის თითქმის ყველა შრე, სტუდენტ-ახალგაზრდობიდან დაწყებული, პენსიონერებით დამთავრებული. რაც შეეხება პროფესიულ კუთვნილებას, აქ რთულია ენდო კომუნიკაციის შედეგებს, თუმცა ძირითადად მაინც უმუშევართა დიდი კატეგორია და კომპიუტერული უზრუნველყოფის სპეციალისტები, ან კომპიუტერთან სხვა თანამდებობრივი კავშირების მქონე ადამიანი ჭარბობს. (პერსონალური კომპიუტერთი რეციპიენტთა 10% სარგებლობს).

რადგან ცნობიერება მიხეზია და არა შედეგი, და, იმავედროულად, ის მატერიალური სამყაროსაგან მოწყვეტილი ვერ განვითარდება, კვლევის განმავლობაში პერმანენტულად თავს გვახსენებდა ბოდრიარის მოსაზრება – კომუნიკაციისა და ინფორმაციის დამკვიდრებით ახალი ფორმის შიზოფრენიას ვლდებულობთ [1, გვ. 95]. მართლაც, კვლევის შედეგად რჩება შთაბეჭდილება, რომ დაიკარგა ყოველივე ინტიმური, საკრალური, ხდება მოჩვენებითისა და ილუზორულის წინწამოწევა. რომ არაფერი ვთქვთ რამოდენიმე ფსიქურად აშლილ კონტაქტორზე (ამას, ბუნებრივია, მხოლოდ ინტერნეტს ვერ და არ ვაბრალებთ) შემფოთებას იწვევს ნაცნობობის მსურველთა უმრავლესობის ზოგადი კულტურის, განათლების, აზროვნების დონის სიმწირე. მოთხოვნილებათა, ფასეულობათა შაბლონურ-სტერეოტიპული შკალა, სადაც პირველ რიგებში სექსი და გართობაა. დამაფიქრებელია, საყოველთაო გაუცხოების, ცინიზმის, უნდობლობის, შიშის მომენტი, წაშლილია ზღვარი ქალისა და მამაკაცის როლებს შუა – სახეზეა მამრთა ფემინიზაციისა და მდევრთა მასკულინიზაციის პროცესი. უპერსპექტივობის, გაქცევის სინდრომით შეპყრობილია ჩვენი ახალი ნაცნობების 45-50%.

პირადი ნაცნობობა არა მხოლოდ აგრესიის დამამუხრუჭებელი ურთულესი მექანიზმების წინამორბედი, არამედ აგრესიული მოწოდებების თავისთავად დამაქვეითებელი

ფენომენია [5, გვ. 255]. ანონიმურობა კი ხელს უწყობს აგრესიულობის გამოვლენას – საკმარისი ხდებოდა “ნაცნობს” არ მიელო მისთვის სასურველი ან მოსალოდნელი პასუხი, რომ აგრესიას, გაღიზიანებას ვერ მაღავდა. მართალია, ერთის მხრივ, ინტერნეტი აახლოებს ადამიანებს, მაგრამ იმავდროულად “უპიროვნებო”, უსახურ, და მაშასადამე, პასუხისმგებლობას მოკლებულ კონტაქტზე გაყავს. მით უფრო, როცა ადამინის განმასხვაებელი და დამცავი მექანიზმი – სიცილი ქსელში მხოლოდ წერტილ-მძიმეების ნიშანით და პირველყოფილი პიქტოგრამების მაგვარი სიმბოლოებით შემოიფარგლება. (საერთოდ, ამ თვალსაზრისით ინტერნეტ-კომუნიკაციის ერთი ასპექტი კაცობრიობის საკომუნიკაციო მიღწევების სფეროში უკან გადადგმულ ნაბიჯად გვევლინება. ადამიანებს შორის ურთიერთობის დამყარების ფუნქცია გრაფიკული გამოსახულებების მეშვეობით დამწერლობამ ათასწლეულების უკან უკუაგდო და კაცობრივობის გონის უდიდეს მიღწევად იქცა კიდევ. დღეს ინტერნეტი აქტიურად იყენებს პიქტოგრამებსა და იდეოგრამებს, რაც ინტერნეტ-კომუნიკაციის სიმწირესა და შეზღუდულობაზე მიუთითებს. თუ ძველ ეგვიპტესა და რომში ემბლემაებისა და გამოსახულებების მეშვეობით ახდენდნენ ბუნების საიდუმლოებების შენახვას, მორალის, მეცნიერული ცოდნის სიმდიდრის დავროვებას, მაღალხნობრივი საქციელის სტიმულირებას უწყობდნენ ხელს [2, გვ. 89], რაოდენ მწირი და ერთხაზოვანი ინფორმაცია გადაიცემა ინტერნეტ-სიმბოლოების მეშვეობით). ყოველივე ზემოთაღნიშნულს ემატება ნაცნობობის უზარმაზარი წრე, რაც, როგორც დავინახეთ, ამცირებს თითოეული ცალკე აღებული კავშირის ფასეულობასა და მნიშვნელობას. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ მრავალი ინდივიდის ერთ სიბრტყეზე თავმოყრა სოციალური რეაქციების დაქვეითებას იწვევს, ძნელი გასაგები არ იქნება ჩვენი კვლევის შედეგად მიღებული აგრესია, ეჭვი და შიშის გამოვლინებაც კი – “თუ სხვასაც ესაუბრები, მაშინ მე წავედი!” “რატომ მეკითხები, მოგზაენილი ხარ?” “მომავალი? არა, კარგს არაფერს ველოდები”.

შიშის ფაქტორი, ნეგატიური მოვლენების მოლოდინი, რომელსაც ადამიანი უშუალოდ მისთვის დასაშვებს ხდის, ოდითგან გადამწყვეტ როლს თამაშობდა პიროვნებისა და საზოგადოების არსებობის პროცესში. ადამიანები საკუთარ შიშებს ორი ძირითადი წყაროდან კრფენ – “პირველი ხელიდან”, ანუ პირადი და საკუთარი ოჯახის გამოცდილებიდან და “მეორე ხელიდან” – იმ ადამიანებისაგან, რომელთანაც კომუნიკაციას ამყარებენ, კულტურული და სოციალური ინსტიტუტებისგან. შიში არა მხოლოდ

ფსიქოლოგიური, არამედ კულტურულ-ფსიქოლოგიური ფენომენია. თითოეული კულტურა საკუთარ შიშებს ახვევს თავს ამ კულტურის ნებისმიერ მატარებელს. მასობრივი ხასიათის შიშები მკვეთრად განსხვავდებიან სხვადასხვა ქვეყნის სივრცეში. შიში ზემოქმედებს ადამიანის ქცევის სტრუქტურაზე, ან საერთოდაც განსაზღვრავს ქცევის სტრატეგიას. თანამედროვე პოსტმოდერნისტული ხერხით წარსულის აწმყოში “ჩაშენება” აძლიერებს აწმყოს მნიშვნელობას, რადგან გვაიძულებს წარსულში გარდასული “აწმყო” დავინახოთ. წარსულის რელიატივიზაცია აქვეითებს შიშის ფაქტორს. გარდასული უკვე აღარ აღიქმება ნორმად და მიბაძვის ნიმუშად, შესაბამისად, შიშებიც ინაცვლებენ – ისინი მომავლისაკენ მიემართებიან. თანამედროვე ქართული საზოგადოების შიშებიც ამ პრინციპით განისაზღვრება, ჯერ კიდევ ცოცხალია საბჭოური სისტემის ტოტალური შიშების გავლენა, არც მიმდინარე არასტაბილური პროცესები უწყობს ხელს პიროვნების და მთლიანად საზოგადოების ემოციონალურ დასტაბილურებას.

ინტერნეტ-კომუნიკაციის კვლევისას შევეჯახეთ სოლიფსიზმის გამოვლინებასაც – უკიდურესად განმარტოებული და ეგოიზმით გაჟღენთილი ადამიანების მსოფლმხედველობას. ასეთი კონტაქტორი არად დაგიდებს საწინააღმდეგო მოსაზრებას, მისთვის სამყარო მაქსიმუმ ორგანოზომილებიანია და წამყვანი სფერო პირადი ინსტინქტებით განისაზღვრება. “არ აკმაყოფილებ ჩემს მოლოდინს-მოთხოვნას – აღარ შემოვალ კონტაქტში”, მოთხოვნილება, როგორც წესი ეგოცენტრული და აღვირახსნილია.

გარკვეულ სირთულეს წავაწყდით ენობრივი ბარიერების თვალსაზრისით. იქ, სადაც მხოლოდ ვერბალური კომუნიკაციაა, გაცილებით დიდი დატვირთვა მოდის ასო-სიმბოლოზე, ენობრივ პატერნების ფუნქციონალურ მოხმარებაზე. რადგან ენა ადამიანის რეპრეზენტაციის ხერხია და არსებული გამოცდილების მოდელს ქმნის [3, გვ. 21-31], ნათლად გამოიკვეთა მომხმარებელთა სოციალური სტატუსი. მათ მიერ აპრობირებული ლექსიკა ერთფეროვანი და ლოკალურია, ის მხოლოდ კიბერსივრცეში ხდება გასაგები და მისაღები. ამგვარი სტაბილური გამოცდილება, სპეცმეტყველების დამკვიდრებას უწყობს ხელს, ტოვებს სხვა, შინაგანი რეპრეზენტაციულ სისტემებში ამოტივტივების და, მეტიც, ჩანაცვლების საშიშროებას. მნიშვნელოვანია ის არგუმენტიც, რომ ასეთი “საუბარი” არა მხოლოდ რაიმეზე არსებულ წარმოდგენას ასახავს, არამედ ახალი

წარმოსახეებისა და არსებულის მოდიფიკაციის უნარიც შესწევს. შესაბამისად, ინტერნეტ-ნაცნობობაზე ყოველდღიურად დახარჯული რამოდენიმე საათი პოტენციურად სპეციფიური და ღრმა როლის შემსრულებელია რეალურ ცხოვრებაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით.

ინტერნეტ-კომუნიკაციის აწეობის მცდელობისას, არაერთხელ დადასტურდა საერთო სემანტიკის დამარსებლის აღფრედ კოჟიბსკის მიერ გამოთქმული მოსაზრება, რომ ჩვენი საზოგადოების პროგრესი განპირობებულია ადამიანის მობილური ნერვული სისტემის არსებობით, რომელსაც ძალუძს შექმნას და გამოიყენოს სიმბოლური რეპრეზენტაციები [4, გვ. 76] და რომ ცდომილება ასეთი ენობრივი მექანიზმების აღქმა-გამოყენებისას მრავალი შეცდომის საფუძველია. თუ მეცნიერს მიაჩნდა, რომ ადამიანებმა უნდა ისწავლონ ენის სწორი გამოყენება, რათა თავიდან აიცილონ კონფლიქტები და გაუგებრობები, ჩვენ დავამატებთ, რომ ინტერნეტის სივრცეში ეს მოთხოვნა გაცილებით მძაფრდება და საკრალურ ხასიათს იღებს. ეკრანის სივრცეში ჩაკეტილი ნიშან-სიმბოლოებით აღჭურვილი კომუნიკაცია ფეთქებადი ნივთიერებასავითაა – ოდნავი არახუსტი ნაბიჯი შეუქცევად პროცესებს იწვევს. კიბერსივრცე არ ტოვებს სიტუაციის უნიკალურობის აღქმის საშუალებას და შესაბამისად, ალტერნატიული ინტერპრეტაციების ძიებას გამორიცხავს. ამიტომ ყველა კონტაქტი ერთხაზოვანი და ერთგანზომილებიანია – ან-ან. ყოველივე მომხმარებლის შინაგანი სამყაროს მოდელზეა დამოკიდებული და აქ სნაიპერის მიერ მიზანში ხარ ამოდებული – შეცდომა მომაკვდინებელია კომუნიკაციისათვის. შენ ან საუბრობ კონტაქტორის ენაზე ან ირიყები. აინშტაინის არ იყოს, ასეთი პრობლემის მოგვარება შეუძლებელი ხდებოდა არსებული აზროვნების ფარგლებში. ინტერნეტ-კომუნიკაცია კითხვა-პასუხის სქემას აგებს და ამ სქემაშივე ებმება, ენის რთული სინტაქსური სტრუქტურიდან, ბინარულ-სიგნალეთიურ სისტემაზე გადავიდა, რაც უწყვეტი ტესტირების რეჟიმში გვამყოფებს. კომუნიკაცია მართლაც ერთიანი წამიერი ციკლის მეშვეობით ხორციელდება და რომ ყველაფერი რიგზე იყოს, აუცილებელია ტემპი. სინჟმისათვის დრო და ადგილი აღარ რჩება. სინჟმე განდევნილია ეკრანებიდან, განდევნილია კომუნიკაციიდან [1, გვ. 75] და ჩვენ დავამატებთ, განდევნილია, მონიტორიდანაც. ისიც ცხადად დადასტურდა, რომ ინტერნეტ-კომუნიკაციური ნაცნობობა “მხოლოდ იძულებითი სცენარია, უწყვეტი ფიქციაა, რომელიც სიცარიელისაგან გვანთავისუფლებს – და არა მხოლოდ ეკრანის (მონიტორის),

არამედ ჩვენი აზრობრივი ეკრანის სიცარიელისაგანაც” [1.გვ.98].

ინტერნეტ-კომუნიკაციის დამყარების მცდელობამ კიდევ ერთხელ დაგვარწმუნა თანამედროვე საზოგადოებისათვის ეკოლოგიური აზროვნებისათვის დამახასიათებელი უნარ-ჩვევების გამომწვევების აუცილებლობაში, მასკომუნიკაციური არხების, და უპირველესად ინტერნეტის, საზოგადოებრივ და ინდივიდუალურ ცნობიერებაზე ზემოქმედების განსაზღვრის, ფასეულობების, კულტურული სახეების, სოციალური განწყობების მექანიზმების ფორმირების აუცილებლობაში.

მთლიანი სისტემის ცალკეული ელემენტების განსაზღვრა ყოველად შეუძლებელია მათი ურთიერთკავშირების გარეშე და რაც უფრო რთულია სისტემა, მით უფრო რთულდება მისი შესწავლა-აღწერის პროცისი. ბუნებრივია, ჩვენი დაკვირვება არ აცხადებს პრეტენზიას ინტერნეტის ზემოქმედება-გავლენის სისტემურ ანალიზზე. ჩვენ მხოლოდ ერთი, მცირერიცხოვანი სემპლი ავსრულებთ და შევეცადეთ ანარეკლი დაგვანახა მთლიანი სურათის. სურათისა, რომელიც მასობრივი კომუნიკაციის განუყოფელი ელემენტია და, მეტიც, მისი ფუნქციონირების, სიცოცხლისუნარიანობის განმსაზღვრელის როლსაც ირგებს. დასკვნის სახით შეიძლება ვთქვათ, რომ ინტერნეტ-კულტურა ისეთივე შემეცნების პროცესს მოითხოვს, როგორც სხვა დანარჩენი. ჩვენს სახელმწიფოს და საზოგადოებას დიდი სამუშაო აქვს ჩასატარებელი ამ კულტურის დასამკვიდრებლად, რადგან, აღმოსავლური სიბრძნის არ იყოს, თუ არსებობს მოვლენა, რომელსაც ვეღარაფერს დავაკლებთ, უნდა მოვიქცეთ ისე, რომ ამ მოვლენამ ჩვენ ვერაფერი დაგვაკლოს!

მაგრამ, სრცხვენოდეს იმას, ვინც თავის მოსაზრებებში ბრბოის დონეს ცდილობს აცდეს, ხოლო მოსაზრებებს იმავე ბრბოის მიერ მოგონილი ხერხების საფუძველზე აკებს. . .

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Бодриар Ж., Прозрачность зла. М. 2002.
2. Ломаццо Джанпаоло, Трактат об искусстве М. 1998.
3. Дилтс Роберт, Фокусы языка Питер, 2001.
4. Крюгер Майрон, Искусственная реальность, М. 1972.
5. Лоренц Конрад, Агрессия (так называемое зло) М.1994

Summary

Maia Kavtarashvili

Cobwebby of the world - Ecology of thinking and loneliness of the Masses

The article presents the newest source of communication which has become the problem of our society. Internet communication depends on society. It should be mentioned that communication and especially Internet and online communication can be considered to be some kind of doping in the present situation.

Investigation of online communication, research and analysis of Internet communication have been considered in the article.

Investigation facts mentioned in the article correspond to the analysis of modern Internet. The article presents analytical conclusion according to 5473 particulars by members of mail.ru and mail-Agent. We can discuss psychological and mental characteristics of Georgian users according to all particulars and forms.

We also present opinions about other dangerous phenomena and facts existing in the world: values and spiritual treasures discrimination, fright and aggression activation and many other basic tendencies and facts of the world.

Some analysis and results of scientific investigation show up the necessity of creating technologies of “thinking ecology”.

Резюме

Мая Кавтарашвили

В сетях мировой паутины – экология мышления и одиночество массы

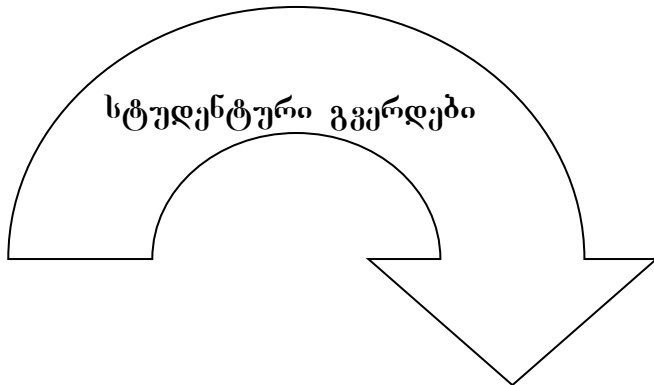
Интернет, как новейшая сфера масскоммуникации, породил неоднозначные взгляды на свою явную неоднозначность. С одной стороны, он явил феномен новых отношений, отменил границы и ограничения, чем и освободил потребителя виртуальной реальности от узости кругозора, даровав ему безграничные возможности. С другой точки зрения, всемирная паутина намертво приковала человека разумного к экрану монитора, превратив его – человека – в загнанного в виртуальную адикацию и в интернет допинговую зависимость.

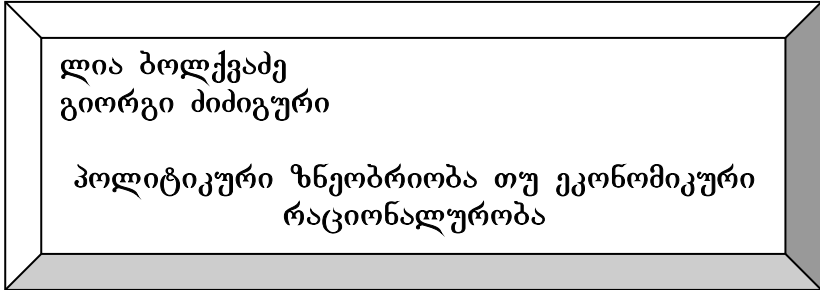
Рассмотрев один сегмент интернет-коммуникации, в частности сайт интернет-знакомств, пообщавшись в течении более полугода с 5473 абонентами, мы получили довольно показательную картину. Аудитория потребителей сайта представлена почти всем социо-

демографическим спектром Грузии. Перефразируя Бодриера, интернет-знакомства это только непрерывная фикция, которая освобождает нас от пустоты, пустоты не только экрана монитора, но и от пустоты мыслительного экрана.

В рамках проведенного исследования, мы также столкнулись с проявлением солипсизма – с мировоззрением крайне одинокого и пропитанного эгоизмом коммуникатора, коммуникатора, для которого мир двухмерен и ведущая сфера в нем определена инстинктами и всеобъемлющим страхом одиночества и неприкаянности.

Естественно, мы не претендуем на системный анализ интернет-зависимости или его глобального воздействия на потребителя. Мы только отразили блик той проблемы, перед которой стоит наше общество, и констатируем, что интернет-культура требует процесса познания, как любая другая. Обществу и его научному сообществу предстоит большой и нелегкий труд для утверждения новой культуры коммуникации и образа мышления, предусматривающего экологию мыслительных процессов. Поскольку, когда существует нечто, с чем мы ничего не в состоянии поделаться, надо хотя бы сделать так, чтоб оно ничего не сделало с нами.

ათასწლეულებმა, ეპოქებმა, საუკუნეებმა დაგვანახეს, რომ პოლიტიკას კაციობრიობის ისტორიაში განსაკუთრებული ყველაზე უმნიშვნელოვანესი და უდავოდ შეუცვლელი ადგილი უკავია. პოლიტიკა შექმნეს ადამიანებმა თავიანთი კეთილდღეობისათვის. სწორედ კეთილდღეობაა მისი ძირითადი მიზანი. იმაგდროულად თითოეულ ინდივიდს, როგორც განსხვავებულს და როგორც უნიკალურს, მიზანი პოლიტიკისა სხვადასხვანაირად ესმის. მაშასადამე, სხვადასხვანაირად ესმით მიზეზი კეთილდღეობისა. აქედან გამომდინარე, კაციობრიობის ისტორიის მანძილზე მიმდინარეობს პოლიტიკის, საყოველთაო კეთილდღეობის უზრუნველყოფი მექანიზმის, პერმანენტული ფორმირება.

როგორი უნდა იყოს პოლიტიკა: რაციონალური თუ მორალზე დაფუძნებული, ფუნდამენტური ღირებულებების მიმდევარი თუ ინოვაციური. სწორედ ამ საკითხებს ეხება ჩვენი თემა, რომელშიც განვიხილავთ რამდენიმე მნიშვნელოვან მაგალითს და ვიმსჯელებთ მათ გარშემო.

პოლიტიკა ჩვენი არსებობის ყველაზე საინტერესო და ამასთანავე ყველაზე მძიმე სფეროა, რომელთანაც ხშირად ზნეობის საკითხების დაკავშირება გაუმართლებელი და ხშირად საშიშიც შეიძლება იყოს. მაგალითად, „იესო ქრისტე ყოველთვის თავს არიდებდა პოლიტიკური ხასიათის საკითხებზე მსჯელობას, მაგრამ მაინც პოლიტიკური მოტივით აცვეს ჯვარს“ (5).

ვერც ერთი სოციალური იდეალი ვერ განხორციელდება ცოდვის ჩადენის გარეშე. ადამიანები მოვალენი არიან დაიცვან ზნეობრივი მოთხოვნები, რაც პოლიტიკური სტაბილურობის

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საწინდარია, მაგრამ ხელისუფალმა, საჭიროებისამებრ, თუ ეს ქვეყნის ინტერესებს ემსახურება, შეიძლება და ზოგჯერ მოვალეც არის დაარღვიოს ზნეობრივი კანონი. (5)

პოლიტიკა არ არის ბინძური საქმე, ვიდრე არ მოხდება მასში სიბინძურის შეტანა. „თუ კაცი არ გრძობს, რომ მისი პირადი ცხოვრების არსი საზოგადოებრივი ინტერესების სამსახურია, მას პოლიტიკაში არაფერი უნდა ესაქმებოდეს“.

სამწუხაროდ დღევანდელ რეალობაში, ნაცვლად იმისა, რომ პოლიტიკა ეყრდნობოდა ზნეობრივ ნორმებს, ქვეყნად გაბატონებულია განუკითხაობა და უსამართლობა. ნაცვლად, იმისა რომ ვინმე ფიქრობდეს, ადამიანებს შეუქმნას „მიწიერი ყოფის“ ნორმალური პირობა, „მიწიერ ჯოჯოხეთს“ სამოთხედ გვაჩვენებენ. . .

ალბათ, მსგავსმა უარყოფითმა და არაადეკვატურმა მიდგომამ პოლიტიკისა, შექმნა იმის პირობა, რომ ადამიანებს ჩამოუყალიბდათ არასწორი ხედვა ნამდვილი და ზნეობრივი პოლიტიკისადმი, თუ „მსგავსი“ მართლა კიდევ სადმე არსებობს. . .

როგორც ალ. ამილახვარი ამბობს: „პოლიტიკა არსებობს ადამიანის გაჩენის შემდეგ და ყოველგვარი მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც ჩვენთვის ცნობილია, არის შედეგი პოლიტიკისა. პოლიტიკამ შთააგონა კაენს ძმის – აბელის მოკვლა, მანვე შთააგონა ნემფროდს (ბაბილონის მშენებელი) ისეთი კოშკის აშენება, რომ წარღვნის შიში არ ჰქონოდა. . . მანვე შთააგონა მეფე იროდს, რომ ამოეხოცა ბავშვები იმისათვის, რომ ამ მოკლულ ბავშვებში ქრისტეც მოეკლათ. . . პოლიტიკა იმდენად მძლავრი მოვლენაა, რომ სატანასაც კი მან შთააგონა ღმერთის წინააღმდეგ აჯანყება“. . . და ბოლოს „პოლიტიკა სუბიექტს ზოგჯერ აკეთებინებს იმას, რისი გაკეთებაც, მას, როგორც ადამიანს არ სურს“. . .

ამილახვარის მიერ მოყვანილი მაგალითებით თუ ვიმსჯელებთ, მოგვეჩვენება, რომ პოლიტიკა და ზნეობა ერთმანეთისაგან მართლაც ძალიან შორს არის. დამერწმუნეთ, რომ თანამედროვე საქართველოში იმდენი მოვლენა არასწორი პოლიტიკის მსხვერპლი, რომ არც არის გასაკვირი, თუ სიტყვა „პოლიტიკა“ უკვე ქართულში და ქართველი ხალხისთვის (თუმცა არამარტო) „ბოროტებასთან“ და „უზნეობასთან“ ასოცირდება. თუმცა თუ იდეალისტებს დაუჯერებთ „ზნეობრიობის მიმართ ყურადღების გაზრდა, მომატება მიგვიყვანს მსოფლიო მშვიდობამდე და ბოლოს მოუღებს „ომის სისტემას“, შესაბამისად შორეულ პერსპექტივაში „პოლიტიკაც“ შესაძლებელია დაექვემდებაროს მაკიაველისეულ „მორალს“.

რომელიც „სხვა არა არის რა, თუ არა იმ წესების ერთობლიობა, რომელიც საზოგადო სიკეთის ინტერესებიდან გამომდინარეობენ და თანაცხოვრების მოთხოვნით არიან განპირობებულნი“.

პოლიტიკა, რომ დიდ გავლენას ახდენს ადამიანის აზროვნების ჩამოყალიბებაზე უდავოა. თუმცა ზოგიერთი პარადიგმების თანახმად, „ის, არამარტო სრულყოფს ადამიანის ბუნებას, არამედ ახდენს მისთვის დამახასიათებელი ნაკლოვანებების კომპენსირებას.“ პოლიტიკა იმდენად დიდ გავლენას ახდენს ადამიანებზე, რომ „მსგავსი შესაძლებლობებისა და სურვილების მქონე ადამიანებს, გარემოებების და მიხედვით, შეიძლება ძალზე განსხვავებული ზნეობრივი განწყობები განუვითარდეთ. პოლიტიკა ამ გარემოებების ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს და საზოგადოებრივი ინტერესი, ძალზე ფართო გაგებით, ბეწვზე ჰკიდია ხოლმე“ (2).

პოლიტიკა ერთგვარად ყოველის მომცველი ცნებაა. ამიტომ იგი ერთმანეთისაგან განსხვავებული ასპექტებისაგან შედგება. ესენია: პოლიტიკური იდეოლოგიები, პარტიები, რეჟიმები. . . ამ სხვადასხვა კრიტერიუმებს შეუძლიათ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშონ საერთო პოლიტიკური სურათის ჩამოყალიბებაში. კერძოდ, ნაციისტური გერმანიის აღზევება და დაცემა ნათლად გვიჩვენებს, თუ რამდენად დიდი გავლენის მოხდენა შეუძლია პოლიტიკური რეჟიმს მოქალაქეთა ზნეობრივ ხასიათზე.

აღოლფ ჰიტლერის თავკაცობით, ნაციზმის ყველაზე მნიშვნელოვან და გასაოცარ ასპექტებს მისი პრინციპები წარმოადგენდნენ. მისი პოლიტიკური დოქტრინა ნათლად ეფუძნებოდა რასობრივი უპირატესობის დოქტრინას. ჰიტლერი მძვინვარებდა ე.წ. არიული რასის უპირატესობის გამო. თითქოსდა, გერმანელ ერს ემუქრებოდა უცხო რასების მიერ შერყვნა. ასეთ მსოფლმხედველობაზე დაფუძნებული პოლიტიკის შედეგი იყო მილიონობით უდანაშაულო კაცის, ქალის და ბავშვის სისტემატური ხოცვა. დაახლოებით 7 მილიონი ებრაელი და მილიონობით სხვა ეროვნების ადამიანი ინვალიდების ჩათვლით, დაუნდობლად გაანადგურეს. რასობრივი დაბინძურების გამოგონილი პრობლემის მოგვარების „ბოლომდე მიყვანას“ ნაციისტები ისეთი მონდომებით ეკიდებოდნენ, რომ მეორე მსოფლიო ომის უკანასკნელ თვეებში სიკვდილის ბანაკების მუშაობა სამხედრო კამპანიების ხარჯზეც კი გრძელდებოდა (2).

პოლოკოსტი – გაზის კამერების და მასობრივი მკვლელობების შემხარავი სანახაობა – გვაიძულებს დავსვათ კითხვა თუ როგორ შეიძლება ასეთი მასშტაბის საშინელება

მომხდარიყო ვითომცდა ცივილიზებულ ქვეყანაში. როგორ შეეძლო ერს, რომელსაც გააჩნია შთამბეჭდავი ჰუმანისტური ტრადიცია, რომელმაც აღზარდა ამდენი მსოფლიოში საუკეთესო კომპოზიტორი, მწერალი და მოაზროვნე, დაეშვა ასეთი რამე?

ნაციზმის ხანაში, გერმანელი ერი ერთი შეხედვით, წარმოგვიდგება როგორც ჰიტლერის ნების დანამატი; სხვა სიტყვებით, პოლოკოსტისათვის საშინელი მორალური პასუხისმგებლობა ერთი ადამიანის – ადოლფ ჰიტლერის მხრებზეა. მაგრამ ზოგიერთი ეჭვის ქვეშ აყენებს ამ ინტერპრეტაციას, მიუთითებს რა იმაზე, რომ ჰიტლერი ვერ მოახერხებდა მასობრივი მკვლელობების მისეული პროგრამის განხორციელებას თანამონაწილეთა ჯგუფის გარეშე. რა ვუყოთ მათ ვინც მას მისი პოლიტიკის დაგეგმვაში, კოორდინირებასა და მართვაში ეხმარებოდა? ერთი მკვლევარის, ირვინგ კრისტოლის სიტყვებით:

„როდესაც ნაცისტების საქმეს ეცნობი, გეუფლება საშინელი სიცარიელის შეგრძნება და საგონებელში ვარდები. ნუთუ სულ ესაა? განსხვავება (შეუთავსებლობა) დანაშაულსა და დამნაშავეს შორის წარმოუდგენლად დიდია“ (2).

ჩვენ ვვლით, რომ აღმოვაჩინეთ ბოროტ ადამიანებს, ბოროტების განსახიერებებს, დორბლიან, მანიაკალურ მხეცებს; ჩვენ მზად ვართ შევისწავლოთ თითოეული ნაცისტის სახის თავისებურება იმისათვის, რომ სახეიმოდ დავადგინოთ ნაცისტის ხასიათის განუყოფელი ნიშნები. მაგრამ ნაციზმის ლიდერები არ იყვნენ ეშმაკისეულნი, ისინი არ ეთავყვანებოდნენ ბოროტებას. რადგან ნაცისტებს რაოდენ ირონიულადაც არ უნდა ჟღერდეს ეს – როგორც ადამს და ევას ცოდვის ჩადენამდე, არაფერი გაუგებოდათ კეთილისა და ბოროტის, და სწორედ ზნეობრივი გულგრილობის ელფერი არის, მათ რომ ასეთ წერილმან, უფერულ და ზედაპირულ ადამიანებად წარმოგვიდგენს (2).

კრისტოლი არაა ერთადერთი რომელიც ფიქრობდა, რომ ყველა ნაცისტი იმდენად ზნეობრივად დაცემული არ იყო, რამდენადაც ზნეობრივად გულგრილი. ზუსტად ასეთ ადამიანად წარმოგვიდგენს ზოგიერთი მკვლევარი ალბერტ შპეერს (Schpeer), ჰიტლერის შეიარაღებისა და სამხედრო მომარაგების მინისტრს. ასეთი იყო, პოლიტიკური თეორეტიკოსის ჰანა არენდტის მიხედვით, ადოლფ ეიხმანიც, ნაცისტი ფუნქციონერი, რომელიც სიკვდილის ბანაკების პროგრამის დიდ ნაწილს ხელმძღვანელობდა. არენდტის აზრით, ეიხმანი არ იყო მაინცდამაინც განსაკუთრებული, უჩვეულო ადამიანი. მას ძალიან უნდოდა წინ წასულიყო, ცხოვრებაში

წარმატებისათვის მიეღწია. მას განსაკუთრებით ეამაყებოდა, რომ შეეძლო საქმე შედეგიანად გაეკეთებინა. მიუხედავად იმისა რომ განსაკუთრებულად გამჭრიახი ან დაკვირვებულნი არ ყოფილა, მაინც ჭკვიანი იყო. არენდტი ასევე ახასიათებს მას როგორც მერყევს, მაგრამ არა როგორც ბევრ „ნორმალურ“ ადამიანზე საგრძნობლად უფრო მეტად მერყევს. ეიხმანი ირწმუნებოდა, რომ ებრაელების მიმართ აკვირებულნი ზიზღი არ ამოძრავებდა (თუმცა, როგორც ჩანს, ის არ იყო საკმარისად სექსუალურად განწყობილი ან მენტალურად დამოუკიდებელი, რომ თავი შეეკავებინა მაშინდელ გერმანიაში ფართოდ გავრცელებული ანტისემიტიზმისაგან). მოკლედ, ეიხმანი იყო ზნეობრივად გულგრილი; კრისტოლის სიტყვებით: „მას არაფერი გაეგებოდა კეთილისა და ბოროტისა“ (2).

ეს მკვლევარები მოგვითხრობენ რიგით ადამიანებზე, რომლებიც მონაწილეობდნენ განსაკუთრებული ბოროტების აქტებში, ადამიანებზე რომლებიც მოგვაგონებენ ადამიანებს რომელთაც ყველა ჩვენგანი იცნობს – შეიძლება ჩვენს თავსაც კი. რთული არ იქნება წარმოვიდგინოთ, მაგალითად ეიხმანი, ჩვენთვის უფრო ნაცნობ გარემოში, თუნდაც იმედის მომცემ, პატივმოყვარე ხელმძღვანელ მუშაკად დიდ ამერიკულ კორპორაციაში ან ახალგაზრდა, დაწინაურებისათვის მონდომებულ თამაშრომლად საგარეო უწყებაში. ასეთი პიროვნება ალბათ იქნება კომპანისათვის ან ქვეყნისათვის თავგადაკლული, დაწინაურებაზე მოფიქრალი და მონდომებელი, როგორმე ასიამოვნოს ხელმძღვანელს. შეიძლება სულაც არ იყოს მოკლებული წესიერ ადამიანურ თვისებებს და ერთგული მეუღლე და მოყვარე მშობელიც კი იყოს. (ნაცისტებისთვის უცხო არ იყო საკუთარი ოჯახების მიმართ სიყვარულის, ერთგულების გამოვლენა). ძირითადი საკითხი ამ შემთხვევაში ისაა, რომ ეს ფარისეველი პიროვნება იმდენადაა ჩაბმული „რეალურ სამყაროში“, ვიწრო კარიერისტული მიზნების ტერმინოლოგიით თუ ვიტყვით, რომ მას „აბსტრაქტული“ მორალური საკითხებისათვის დრო და ინტერესი აღარ რჩება (2).

თუკი მართალია, რომ ეიხმანი რიგითი ადამიანი იყო, რატომ არსებობენ ასე ცოტა ეიხმანები? ამის პასუხი ძირითადად ისაა, რომ საბედნიეროდ ადამიანების უმრავლესობას ისეთ პოლიტიკურ რეჟიმებში უხდებათ ცხოვრება, რომლებსაც ნაცისტურ გერმანიას ვერც კი შეადარებ. ნაციზმი იყო გადამწყვეტი ფაქტორი ორ მსოფლიო ომს შორის, გერმანიაში ყველა ეიხმანის პიროვნების და ხასიათის ჩამოყალიბებაში. ისევე როგორც ყოველმა შეგნებულმა სურსათის მაღაზიის მეპატრონემ იცის, რომ მისი

მიზანი მოვებაა, ასევე ეიხმანს და მის მსგავსს ესმოდათ, რომ მათი მიზანი გაზის კამერებში რაც შეიძლება მეტი ადამიანის განადგურება იყო.

ამას გარდა, მან იცოდა რომ მის წარმატებას, ისევე როგორც მაღაზიის მეპატრონის წარმატებას, ძირითადად ერთი კრიტერიუმით განსაზღვრავდნენ: ეფექტურობა. ეიხმანისათვის მნიშვნელობა იმას კი არ ჰქონდა თუ რას აკეთებდა ის, არამედ რამდენად კარგად აკეთებდა. სავარაუდოდ ის ისეთივე მონდომებით შეასრულებდა დაკისრებულ მოვალეობებს მასობრივი განადგურების ნაცვლად, პარკების დაგეგმვისათვის ან ყვაველების დარგვისათვის რომ ყოფილიყო პასუხისმგებელი. ამ ბოროტმოქმედის ბანალურობა და მისი ბოროტების მნიშვნელობა (სიდიდე) ერთდოულად საშინელიცაა და ჭკუის სასწავლებელიც, ვინაიდან ზუსტად ასახავს მაშინდელ გერმანიაში გაბატონებულ პოლიტიკას (2).

გერმანიის ხელმძღვანელობა მასობრივ განადგურებას აიგივებდა პატრიოტიზმსა და საზოგადოებრივ ინტერესთან. საჭირო იქნებოდა ინტელექტუალური დამოუკიდებლობისა და ზნეობრივი გამბედაობის იშვიათი ნახავი (კომბინაცია) ამ გაბატონებულ აზრს რომ არ აჰყოლოდი. სამწუხაროდ, ზუსტად ეს თვისებები ასე ძალიან აკლდა ეიხმანისნაირ უამრავ ადამიანს. იმის გააზრება, რომ საზოგადოებრივი ინტერესისათვის არასოდეს კარგი არაა ხელისუფლების ბრმა მორჩილება, გვაჩვენებს თუ რამდენად მნიშვნელოვანია პოლიტიკის გაგება (2).

ამ მაგალითის განხილვის შემდეგ, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ეიხმანი მართლაც „თავქუდმოგლეჯილი“ კარიერისტი იყო. მის პიროვნებაში აბსოლუტურად ეძინა ზნეობრივ „მეს“. აქედან გამომდინარე მის პოლიტიკურ ზნეობრიობაზე საუბარიც ზედმეტია. იგი, მისი მოქმედების მოტივიდან გამომდინარე, ეკონომიკურად რაციონალურ პოლიტიკოსად წარმოგვიდგება. თუმცა გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ის იყო მხოლოდ შემსრულებელი იმ უზნეო გადაწყვეტილებების, რომელიც გათვლილი იყო მაქსიმალური ეკონომიკური შედეგების მოტანაზე. იგივე გონივრული, მაგრამ „უზნეო“ პოლიტიკის შედეგი იყო ისიც, რომ გაზის კამერებში დაღუპულ არცერთ ებრაელთა (და სხვათა) გვამი უშედეგოდ არ განადგურებულა. მათი თმებისაგან ლეიბები მზადდებოდა, ქონისგან – საპონი, ფერფლი კი სასოფლო – სამეურნეო მიწების გასანოყიერებად გამოიყენებოდა.

თუმცა ამ შემთხვევაში იმის მტკიცება, რომ ჰიტლერის პოლიტიკა ებრაელებთან მიმართებაში ეკონომიკური წარმატების მიღწევაზე იყო ორიენტირებული არ შეიძლება. მე

ვფიქრობ რომ ეს უბრალოდ განვითარებულ მოვლენებს მოჰყვა და უზნეო პოლიტიკოსების რაციონალურმა გათვლებმაც არ დააყოვნა, შესაბამისად შედეგიც სახეზეა.

დღეს ჩვენ ბევრს ვსაუბრობთ ადამიანთა გულგრილობაზე და ზნეობრიობაზე, მაგრამ გვავიწყდება, რომ მაშინ ისინი, რომელთაც ჩვენ ეიხმანს ვადარებთ, არ იყვნენ არჩევანში თავისუფალი. იმ დროს კი, მართლაც „უზნეო პოლიტიკის“ წინააღმდეგ გალაშქრება გმირობის ტოლფასი იყო. თუმცა პრობლემა მართო ამაში როდი მდგომარეობდა, ისინი იმდენად იყვნენ „ბინძური პოლიტიკის“ მსხვარპლნი, ვერც კი აცნობიერებდნენ რა ზიანი შეეძლო მიყენებინა მათ საქციელს არამარტო მთლიანი კაცობრიობისთვის, არამედ საკუთარი ერის მომავლისთვისაც კი.

თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყველა გერმანელი, ან ევროპელი, როდი იყო ბოროტების წინაშე ეიხმანივით გულგრილი და ეგოისტი. იყვნენ გამონაკლისები, თუმცა ძალიან მცირე ნაწილი. აღსანიშნავი, თუმცა არატიპური მაგალითია, ოსკარ შინდლერი (რომლის სახელი მხატვრული ფილმის შინდლერის სია წყალობით ყველასათვის ცნობილი გახდა). შინდლერი გერმანელი საქმოსანი, ნაცისტური პარტიის წევრი იყო და ჯერ ამუშავებდა, შემდეგ კი საკუთარი საქმიანი და პარტიული კავშირების გამოყენებით გადაარჩინა თავისი ებრაელი მუშები. (2)

ექვვარეშა, რომ მკითხველთა უმრავლესობა ამ მსხნელებთან და შინდლერთან უფრო გააიგივებს საკუთარ თავს ვიდრე ეიხმანთან, მაგრამ შემაშფოთებელი ფაქტი იმაში მდგომარეობს, რომ გაცილებით უფრო მეტი გერმანელი („Hitlerjugend“ - ის ათეულობით ათასი წევრის ჩათვლით), პიტლერის სიძულვილის გზავნილით მონუსხული, ეიხმანივით უფრო იქცეოდა ვიდრე შინდლერივით (2)

ჩვენს მიერ განხილული მაგალითები ცხადყოფს, პოლიტიკის გავლენას საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე, ამიტომ საჭიროა სწორად შეირჩეს და სწორი მიმართულება მიეცეს მას, როგორც მოღვაწეობის განსაკუთრებულ სფეროს. მითუმეტეს თანამედროვე მსოფლიოში, სადაც „ნაციები, ეკონომიკური რაციონალობის და ეფექტურობის პრინციპით კი არ მოქმედებენ, არამედ გადაწყვეტილებების მიღება ხშირად კონფორტაციის, კონფლიქტის, დიალოგის და რაციონალობის სხვადასხვა ტიპს შორის პოლიტიკური კომპრომისით ხდება“ (4. გვ.11).

საყოველთაოდაა ცნობილი მაკიაველიზმის მთავარი პრინციპი: „მოზანი ამართლებს საშუალებას“ (3). როგორ შეიძლება ზნეობრიობასა და მორალზე საუბარი მაშინ,

როდესაც თითქმის აღშფოთებამდე მივყავართ ამ აზრს. რაში შეიძლება გამოვლინდეს უფრო მეტი ეკონომიკური რაციონალურობა? თუმცა ამ სიტყვების იგივეობა კატეგორიულად მიუღებელია ნაცისტების ქმედებებთან. იქ ეხმანი დაწინაურებასა და კარიერაზე ფიქრობდა, მაკიაველი კი სამშობლოს ინტერესებიდან ამოდის, რადგან მხოლოდ სამშობლოს კეთილდღეობაა, ის ერთადერთი გარემოება, რომლის გაიგივებაც, ადამიანების, მისი მოქალაქეების კეთილდღეობასთან შეიძლება. მაკიაველის თქმით, სამშობლოს თავისუფლების შენარჩუნებისათვის, მისი კეთილდღეობისათვის, ნებისმიერი გადაწყვეტილება მიღებულია. თუმცა, იგი აქ არ აღნიშნავს, რომ ერთისთვის კარგი, შესაძლოა მეორისთვის ცუდი აღმოჩნდეს, მაგრამ ესეც გასაგებია, ვინაიდან როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პოლიტიკა პერმანენტული ფორმირების პროცესია.

დღეს, რა თქმა უნდა, პირველ რიგში, ისევე მშობელი ქვეყნის ინტერესებია გათვალისწინებული, მაგრამ თითქმის თანაბარ მნიშვნელოვანია მსოფლიო ხალხთა თანაბარი უფლებები და მოქალაქეობრივი თანასწორობა. თავის მხრივ, ხალხთა თანასწორობის განმსაზღვრელი კი პოლიტიკური ზნეობრიობაა. თუმცა როგორც თომა აქვინელი ამბობს: „იმისათვის რომ ზნეობრივი ვიყოთ, საჭიროა გვექონდეს მატერიალური რესურსის მინიმუმი. ზნეობრიობა კი გვეუბნება, რომ უნდა შევეწინააღმდეგოთ კორუფციას, მაგრამ როცა შიმშილით კვდები, ძალიან ძნელია, იყო ზნეობრივი. (1) აქედან გამომდინარე, არ ვიცით, როგორ მოვიქცეოდით ჩვენ, „ჰიტლერის გერმანიაში“ რომ გვეცხოვრა, ეხმანივით თუ შინდლერით. . .

გამოყენებული ლიტერატურა

1. [http://www.liberty.ge/geo/files/Newsletter%20N%203%20\(27\).pdf](http://www.liberty.ge/geo/files/Newsletter%20N%203%20(27).pdf)
2. <http://www.iliauni.edu.ge/ge/picture/upload/Politikis%20%20Gageba.pdf>
3. ნ.მაკიაველი „მოთავარი“.
4. ლია მეზერიშვილი „ეკონომიკა და პოლიტიკა“ -.
5. http://www.iatp.org.ge/downloads/publications/otar_kandelaki3.pdf

Summary

**Lia Bolkvadze,
Georgi Dzidziguri
Political moral and economic rationalism**

In the article politics is considered to be the universal phenomenon. Politics has been forming throughout the history of mankind. Results, their provoking reasons and positive and negative sides of different political processes in the context of some important historical events have been discussed in the article.

Generally, much attention is paid to political moral and economic rationalism considered to be opposite concepts according to modern understanding.

Authors tried to show that political moral itself, means economical rationalism which without political moral, as a rule, leads us to the fatal results.

Резюме

**Лия Болквдзе
Георгий Дзидзигури,
Политическая нравственность или экономический рационализм**

В статье рассматриваются вопросы политической нравственности и экономическом рационализме, которые по современному понятию противопоставлены друг другу. Авторы, отдавая приоритет первому, попытались обосновать, что политическая нравственность сама по себе подразумевает и экономический рационализм, который без политической нравственности в основном ведёт к плачевным результатам.

ელდარ პირმისაშვილი

პიარი და კრიზისული სიტუაციების მართვა

დღესდღეობით ყველა ორგანიზაციისათვის, იქნება ეს სამთავრობო, ბიზნესის თუ არასამთავრობო, დგება ისეთი პერიოდი როდესაც ჩნდება კრიზისი. კრიზისის პრევენცია და მისი გადალახვა პიარ სპეციალისტის დავალებაა.

პიარი, როგორც პროფესია კრიზისული სიტუაციების მოგვარებაში იღებს სათავეს. კრიზისების მიზეზი შეიძლება იყოს დაკავშირებული ფიზიკურ დაზიანებასთან – ბუნებრივ მფლენებთან, სტიქიური უბედურებებთან.

ზოგიერთი კრიზისი ვითარდება ერთი ადმიანის ან ადმიანთა ჯგუფის წინასწარ განზრახული მოქმედებით. წინასწარგანზრახული კრიზისები, რომლებიც დაკავშირებულია ფიზიკურ განადგურებასთან – ეს ჩვეულებრივ არის ტერორისტული აქტი და გატაცება. ამ კატეგორიას მიეკუთვნება ბოროტი ხმების გავრცელება. არსებობს ასევე არაწინასწარგანზრახული კრიზისები იგი მოიცავს აფეთქებას და ხანძარს.

რა ორგანიზაციაშიც არ უნდა მუშაობდეს პიარის სპეციალისტი, კრიზისების უმრავლესობა შეიძლება ვივარაუდოთ და მოვემზადოთ ამისთვის. წინასწარი ხედვა – ეს არის გასაღები კრიზისის გონებრივი გადაწყვეტის.

წინასწარხედვა ხშირად მოიცავს იმას, რომ გამოყოფთ კრიზისის ზუსტად ის ტიპები რომელსაც შეიძლება შეეჯახოს ორგანიზაცია. კრიზისის ბევრი მმართველი სარგებლობს კრიზისის ტიპოლოგიის აღწერით. როგორც კი ისინი არკვევენ კრიზისის ტიპს. მაგალითად “ტექნოლოგიურს”, მათ უადვილდებათ კრიზისის საწინააღმდეგო ღონისძიებების მოფიქრება.

შეფასების მნიშვნელოვანი ნაწილი ნებისმიერი შესაძლო კრიზისა არის კომპანიის სუსტი ადგილის გამოვლენა კრიზისის განვითარების უარესი ვარიანტის შემთხვევაში. კრიზისის მართვაში ფასდაუდებელი დახმარება შეიძლება გასწიოს სწორმა

ორმხრივმა სიმეტრიულმა პიარის მოდელმა. კრიზისის შემთხვევაში ორგანიზაციისთვის პრობლემას წარმოადგენს მის მიერ არჩეული საქციელის ტიპი, ასევე მისი წევრების ქცევა. ზოგიერთი ასეთი ჯგუფი ზოგჯერ რჩება შეუმჩნეველი დაგეგმვის პროცესში, მაშინაც კი როცა საუბარია საერთაშორისო მასშტაბის კრიზისზე. ასეთ ჯგუფებს ჰქვიათ “მოსაზღვრე”. ნებისმიერმა ანტიკრიზისულმა გეგმამ წინასწარ უნდა განჭვრიტოს შესაძლო გლობალური ეფექტი, მაშინაც თუ თვით კრიზისი ითვლება სუფთა შინაგანად.

კრიზისი, რომელსაც ეჯახება ორგანიზაცია, ეს არის იზოლირებული მოვლენა ან ჯაჭვი მოვლენების. ეს არის ნაწილი იმ გარემომცველი გარემოსი, რაც აყალიბებს საზოგადოებრივ აზრს.

ძალიან სამწუხაროა, რომ კრიზისების 14% ხდება მოულოდნელად, როგორც აჩვენებს კრიზისების მართვის ინსტიტუტი გამოკვლეულია 50 000 – ზე მეტი შემთხვევა. დანარჩენი 86% იყო მეტნაკლებად ნაწინასწარმეტყველები. აი რატომ არის აუცილებელი კრიზისის გეგმაზე მუშაობაში ჩაერთოთ რაც შეიძლება მეტი ორგანიზაციის თანამშრომელი.

კრიზისის მართვა შეიძლება გამოიხატოს რამდენიმე სიტყვით: ვთქვათ სიმართლე და რაც შეიძლება მალე.

თუ როგორ მოვიტყვეოთ კრიზისის დროს ეს რაღაც ხარისხით იმოქმედებს მომავალზე.

სავარაუდო დაგეგმვის დახმარებით შეიძლება დაიკლოს კრიზისის სიმწვავემ, აგრეთვე გაარკვევს ან შეცვლის კომპანიის ადმინისტრაციის რეაქციას. იმის მიუხედავად მუშაობს თუ არა იგი დახურულ ან ღია სივცეში.

კრიზისზე რეაქცია დიდი ხარისხით ისაზღვრება ორგანიზაციაში არსებული ვითარებით. ყველა არასწორი გადაწყვეტილენიდან, რომელიც შეიძლება მივიღოთ კრიზისის დროს არის ინფორმაციის ბლოკირება კრიზისის დროს.

ხმების გავრცელების ალბათობა ძალიან მცირეა როცა ინფორმაცია გახსნილია და მისაწვდომი. ანტიკრიზისული დაგეგმვის დროს ყოველთვის საჭიროა შევისწავლოთ კომპანიის კომუნიკაციური კლიმატი. მოსალოდნელია, რომ კრიზისის დროს გაიზარდოს მოთხოვნილება ინფორმაციაზე. სამწუხაროდ კრიზისის შესახებ მონაცემების მიღება წინასწარ შეუძლებელია. იოლად გაუმკლავდებით კრიზისს, თუ ჩვენ ორგანიზებას გაუკეთებთ საქმეს ისე, რომ ჩვენამდე მოვიდეს ყველა ინფორმაცია. რომელიც შეიძლება მივიღოთ დროზე ადრე. მაგალითად: მონაცემები საქონელზე და მომსახურებაზე, პოლიტიკაზე.

ამ მონაცემების შენახვა და დროულად აღდგება ძნელია, მაგრამ აუცილებელი. მნიშვნელოვანია პერიოდული შემოწმება და განახლება ამ ინფორმაციის.

არსებობს ორი მიზეზი, რომლის მიხედვითაც ანტიკრიზისული გეგმა აუცილებელია გამოიყურებოდეს როგორც ძირითადი მიმართულებები: ადვილი დამახსოვრება და მოქნილობა, ერთიც და მეორეც გვეხმარება მივუდგეთ პრობლემის გადაწყვეტას ინდივიდუალურად. კარგი გეგმა – ეს არის ისეთი გეგმა, რომელიც მოიცავს მსუბუქ გამოსაყენებელ ინფორმაციულ ფურცელს და ძირითად მომზადებულ მონაცემებს.

რატომ არის სასურველი, რომ ანტიკრიზისული გეგმა განვიხილოთ წინასწარ? იმიტომ რომ მაშინ ჩნდება შესაძლებლობა აუდიტორიასთან ხელმძღვანელობის მუშაობის, სანამ კრიზისი მოხდება.

კრიზისის დროს ორგანიზაციის წარმატებულობა სამი ძირითადი ელემენტით განისაზღვრება:

1. ურთიერთობის გეგმის არსებობა, როგორც საერთო ანტიკრიზისული გეგმის ნაწილი.
2. შესაძლებლობა იმისა, რომ შეიკრიბოს ანტიკრიზისული ჯგუფი განსაკუთრებული სისტემების დროს.
3. კომპანიის ერთპიროვნული ხელმძღვანელის არსებობა კრიზისის დროს.

ურთიერთობის გეგმის დამუშავების დროს უნდა გავითვალისწინოთ, რომ კომპანიის თანამშრომლები მოუყვებიან კრიზისის შესახებ თავიანთ ახლობლებს.

ურთიერთობის მართვა კრიზისის დროს – ეს არის თვით კრიზისის მართვა.

მნიშვნელოვანია ის, თუ როგორ იქნება მოთხრობილი მოვლენაზე: მან უნდა გამოიწვიოს ნდობა და იყოს მისაღები. ამიტომ რობერტ ჰიტი გვიჩვენებს მიყვებით ხსოვობის ფორმებს, იმიტომ რომ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებმა უნდა იცოდეს: ვინ, რა, როდის, სად, რატომ და როგორ. ის ამბობს: „პირველ რიგში საჭიროა გაცნობიერება, რომ კრიზისზე პასუხი გულისხმობს კრიზისის აღწერას: ამის შემდეგ მას უნდა მოსდევდეს ამ აღწერის შემადგენელი კრიტიკული და სტრატეგიული შერჩევა და ბოლოს ანგარიში კრიზისზე“. აუცილებელია, რომ ეს ანგარიში იყოს მართალი და აჩვენებდეს, რომ ორგანიზაცია აკონტროლებს სიტუაციას და არის შესაძლებლობები მისი გადაწყვეტისა. იმის შემდეგ რაც შემუშავებულია ანტიკრიზისული გეგმა და მას გაცენენ თანამშრომლები, შემდეგი ნაბიჯი უნდა იყოს პასუხისმგებელი და ნდობის გამომწვევი კომპანიის წარმომადგენლის არჩევა.

კრიზისის დროს პერსონალის როლის ეფექტური გამოყენებისას არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ის იმყოფება PR - ის წინ. გარეშემომყოფთა თვალთ სწორედ თანამშრომლები იმსახურებენ უფრო მეტ ნდობას.

კრიზისის ნებისმიერი სახის დროს არსებობს 5 კომუნიკაციის ელემენტი. ეს ეხმარებათ შეაფასოს კრიზისი მათ, ვინც უშუალოდ არ ეჯახება კრიზისს:

1. კრიზისის შესახებ ხალხი გაიგებს საკუთარი წყაროებიდან.
2. ხალხი მიდრეკილია შეაფასოს კრიზისის სერიოზულობა იმ მხრივ თუ რა საშიშროება შეიძლება მოუტანოს მას ან მისთვის ძვირფას ადამიანებს.
3. სახელმწიფო წყაროები უფრო მეტ ნდობას იმსახურებენ. მსოფლიოს აღქმისთვის პრობლემის მნიშვნელობა პროპორციულია მის გაშუქებასთან მასობრივი ინფორმაციის საშუალებაში.
4. ინფორმაციის მისაწვდომობა ამცირებს ხმების წარმოშობის რისკს და ამაღლებს იმის ალბათობას, რომ სიტუაცია გაგებულ იქნება სწორად.

ურიგო არ იქნებოდა მოგვეყვანა მაგალითი, რომელიც ეხება ამერიკულ კომპანია "ჯონსონ და ჯონსონის" წარმოებულ წამალ "ტაილენოლს". ფალსიფიკატორების წარმოებულმა წამალმა ზიანი მიაყენა რამდენიმე მომხმარებელს და ეს ამბავი საყოველთაო განსჯის საგანი გახდა. "ტაილენოლის" გაყიდვები ამ ფაქტის შემდეგ საგრძნობლად შემცირდა. კომპანიის ხელმძღვანელობამ არ დაიწყო იმის მტკიცება რომ წამალი ფალსიფიცირებული იყო, არამედ განაცხადა რომ ეს იყო საწარმოო შეცდომა და ჯანდაცვის სამინისტროსთან ერთად დაიწვეს წამლის ქსელიდან ამოღება ეს იყო სწრაფი რეაგირება კრიზისზე. შეიქმნა კრიზისული ჯგუფი, მოიწვიეს დამოუკიდებელი ექსპერტები, რომლებმაც დაადასტურეს რომ ეს ფაქტი აღარ შეიძლება განმეორდეს, მოეწყო შეხვედრა საწარმოში ჟურნალისტებისთვის, რომ თავიანთი თვალთ ენახათ საწარმოო პროცესი და კონტროლის მექანიზმები. დაზარალებულების მკურნალობა კომპანიამ თავის თავზე აიღო. შეიცვალა წამლის დიზაინი და ფორმა. მართალია კომპანიას ამ კრიზისის დაძლევა სოლიდური თანხა დაუჯდა, მაგრამ მან გაართვა თავი კრიზისს და დაიბრუნა მომხმარებლის ნდობა.

დღესდღეობით უამრავი ადამიანი მოიხმარს წამალ "ტაილენოლს". მთავარი არ არის ის, თუ როდის იქნება გადაწყვეტილი კრიზისი, არამედ დატოვებს თუ არა ის მის შემდეგ წარმატების გრძნობას. აქედან გამომდინარე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ორგანიზაციის ხედვას კრიზისთან

დაკავშირებით, ასევე პიარ სპეციალისტის როლს სამუშაოს შესრულებაში რაც კრიზისის პრევენციასა და მის დარეგულირებაში გამოიხატება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. This is PR, The Pealties of Public Relations, D.Newsom,J.V.Turk, D.kruckerberg. 2001.
2. Public Relations Strategy, S.Olivier, 2003
3. Effective Punlic Relations, S.M. Cutlip,2005
4. Full Frontal PR, R.Learmer,2005
5. www.crisispr.com

Summary

Eldar Pirmisashvili **PR and Crisis**

PR as a profession occurred in the process of crisis situations. The role of PR is very important in order to regulate crisis.The best way to find out the future crisis is to identify weaknesses of our organization. As researches show 14% of crisis starts accidentally, but we can anticipate 86%. We need to include many people from our organization to prepare crisis plan. When we are in crisis, we should tell the truth to people. For preparing crisis plan we should study company communications climate.

There are three basic elements for regulating crisis situation:

- Plan of relations, as part of anticrisis plan.
- Possibility to build crisis team in extreme situation.
- One person should be responsible for communications with media.

It is important to inform public in order to preserve our company from spreading gossip.

Резюме

Эльдар Пирмисашвили
Пиар и кризисы

Пиар, как профессия возникла в процессе развития различных кризисных ситуаций. Поэтому, роль Связей с Общественностью крайне важна для проведения антикризисных мероприятий. Лучшим способом определения возможных кризисов - это изучение наиболее слабых сторон вашей компании. Как показывают исследования 14% кризисов возникает случайно, остальные 86% подлежат предопределению или приблизительному прогнозированию. Поэтому, к разработке антикризисного плана необходимо подключить максимальное количество сотрудников.

Суть кризис-менеджмента можно изложить в нескольких словах: рассказать правду и как можно скорее. Исходя из этого, при составлении антикризисного плана необходимо изучить коммуникационный климат компании.

Существует три основных элемента успешного кризис-менеджмента:

- План отношений, как часть общего антикризисного плана.
- Возможность создания антикризисной группы в экстремальных условиях.
- Единоличное руководство компанией, при проведении антикризисных мероприятий.

Важно помнить о том, что доступность информации предотвращает опасность распространения слухов и негативной информации.

CONTENTS

Giorgi Bagaturia, Otar Bagaturia <i>A Political Regime and Authority</i>	5
Temur Todua Shota dogonadze <i>The theory and methodology of Public Administration</i>	16
Otar Kochoradze Ivane Bejashvili <i>From a history of management</i>	23
Marina Khurdadze <i>The System Approach in the Process of Economic Order</i>	39
Vasili Khacharava <i>Administration of Dwight D. Eisenhower and highways system</i>	45
Giorgi Bagaturia, Teimuraz Gorshkov, Nona Chichikoshvili <i>Modern Management of the Large Transport System</i>	59
Maia Chkheidze, <i>Metacognition and Communication</i>	68
Nana Cikhistavi <i>The contemporary tendencies in the secular world</i>	84
David Taktakishvili <i>The Universe and the Human</i> <i>(Philosophical Opinions for the Youth expressing Interest in philosophy)</i>	91

Roza Gaprindashvili

Fatal results of making a fetish from material welfare and of spiritual degradation.....99

Lali Gvasalia

The Phenomena of the Culture from the system-philosophic point of view.....105

Sergo Lominadze

The foundation and methods of negative PR.....113

Rusudan Tabukhashvili

Gender-specific speech.....120

Maia Kavtarashvili

Cobwebby of the world - Ecology of thinking and loneliness of the Masses.....127

Lia Bolkvadze, Georgi Dzidziguri

Political moral and economic rationalism.....137

Eldar Pirmisashvili

PR and Crisis.....146

СОДЕРЖАНИЕ

Георгий Багатурия, Отар Багатурия
Политический режим и Власть5

Темур Тодუა
Шота Догонადзе
Теория и методология государственного управления.....16

Отар Кочорадзе
Иване Бежашвили
Из истории менеджмента.....23

Марина Курдадзе
Системный подход в процессе экономического управления.....39

Василий Качарава
Администрация Д.Эйзенхауера и строительство автострад в США.....45

Георгий Багатурия,
Теймураз Горшков,
Нона Чичикошвили
Современная система управления большими транспортными сетями.....59

Майа Чхеидзе
Метакогниция и коммуникация68

Гергий Мchedlishvili
Грузинско-Французские политическо-культурные взаимоотношения.....74

ნანა ციხისტავი

Современные традиции в секулярном мире.....84

დავით ტაკთაქიშვილი

Мир и человек (Философские суждения для молодых, заинтересованных философией)91

როზა გაპრინდაშვილი

Пагубные последствия фетишизирования материального благосостояния и духовного падения99

ლალი გვასალია

Феномен культуры в системно-философском разрезе.....105

სერგო ლომინაძე

Основа и методы деятельности «Черного» PR.....113

რუსუდან ტაბუკაშვილი

Гендерно-специфическая речь.....120

მაია კავთარაშვილი

В сетях мировой паутины – экология мышления и одиночество массы.....127

ლია ბოლკვაძე , გიორგი დვინჯიგური,

Политическая нравственность или экономический рационализм.....137

აღმარა პირმისაშვილი

Пиар и кризисы146

ავტორები

გიორგი ბაღათურია - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ასოცირებული პროფესორი

ოთარ ბაღათურია - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების უფროსი მასწავლებელი

ივანე ბუკაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ-სოციალური ფაკულტეტის 2007 წლის კურსდამთავრებული

როზა გაფრინდაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მიმართულების ასოცირებული პროფესორი

ლალი გვასალია - ი.ჭავჭავაძის სახ. უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

თეიმურაზ გორშეკვი - შპს „საქართველოს რკინიგზის“ მარკეტინგის ცენტრის უფროსი

შოთა დოღონაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ხელმძღვანელი სრული პროფესორი

რუსუდან თაბუკაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

დავით თაქთაქიშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მიმართულების ასოცირებული პროფესორი

თემურ თოდუა - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების სრული პროფესორი

ვასილ კაჭარავა - ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, ამერიკანისტიკის ცენტრის ხელმძღვანელი

სერგო ლომინაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მიმართულების ასოცირებული პროფესორი

გიორგი მჭედლიშვილი - ისტორიკოს-კულტუროლოგი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი

მაია ქავთარშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივ ურთიერთობების მიმართულების ასისტენტ-პროფესორი

ოთარ ქონორაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის მიმართულების ასოცირებული პროფესორი

მარინა ქურდაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პედაგოგი

მაია ჩხეიძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის უცხოური ენებისა და კომუნიკაციების დეპარტამენტის ხელმძღვანელი, სრული პროფესორი

ნანა ციხისთავი - ი. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარული და კულტურული კვლევების ფაკულტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ნონა ჭიჭიკოშვილი - შპს „საქართველოს რკინიგზის“ წამყვანი მარკეტოლოგი

სტუდენტები:

ლია ბოლქვაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის სპეციალობის IV კურსის სტუდენტი

ელდარ პირმისაშვილი - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მიმართულების მაგისტრანტი

გიორგი ძიძიგური - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის სპეციალობის IV კურსის სტუდენტი

ჟურნალის რედაქლეტია

ნანა ავალიანი - ვსროვის საზოგოი სჰართვალოს მუფივი ნარმოდამენლის მოადგილე, ვროფასოროი

მეუფა აზრამი (გარემლია) - დასავლათ ვსროვის მიბროჰოლიტი

გიორგი ბალათური - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის ვროფასოროი

ოთარ ბალათური - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის უფროსი მასავლაბალი

ვახტანგ გურული - თბილისის სახალგანიფო უნივარსიბაბის ვროფასოროი

შოთა ცოლონაძე - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის სახალგანიფო მართვის მიმართვალბის ხალმძვანელი, ვროფასოროი

თაიგურაზ თოლა - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის ვროფასოროი

როინ მებრავალი - აადამიანოსი

ქეთი ქოქრავილი - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის ადმინისტრაციის ხალმძვანელი, ვროფასოროი

ოთარ ქოქრავაძე - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის ვროფასოროი

რუსუდან ქეთათალაძე - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის ჰუმანიბარულ-სოციალური ფაულბაბის დანანი, ვროფასოროი

მანა ჩხიძე - სჰართვალოს ტაქნიური უნივარსიბაბის უცხოური ენბისა და ჯომანიაციბის დვარბამბის ხალმძვანელი, ვროფასოროი